

2—9 maj

Debatter m. m.**Torsdagen den 3 maj**

	Sid.
Svar på fråga av herr Spångberg i anledning av återupptagandet av kärnvapenprov.....	6
Interpellationer av:	
herr Fälldin ang. lokaliseringspolitikens verkningar för de sysselsättningsvaga områdena	8
herr Nilsson i Tvärålund ang. företagareföreningarnas verksamhet inom de sysselsättningsvaga områdena	9
herr Larsson i Hedenäset ang. åtgärder till tryggnad av sysselsättningen inom skogsbruket och skogsindustrien	11
herr Ohlin ang. kompensation för levnadskostnadsfördyring å vissa livräntor, m. m	12

Fredagen den 4 maj

Svar på fråga av herr Carbell ang. deltagandet i statlig fortbildningskurs för kanslistutbildning	15
Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m	18
Ändringar i förordningen om allmän varuskatt	24
Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m	41
Ändring i avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar.....	60
Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m	82

Tisdagen den 8 maj

Svar på fråga av herr Senander ang. minskning av boendekostnaderna i anledning av räntesänkningar	99
Svar på interpellation av herr Senander ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare.....	100
Svar på fråga av herr Gustavsson i Alvesta ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter.....	104

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Gustavsson i Alvesta ang. räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden.....	105
herr Carbell ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis.....	106
Svar på fråga av herr Dahlgren ang. skydd av nedre prisgränsen för smör.....	111
Svar på interpellation av herr Andersson i Storfors ang. sommarstugeägares rättsställning.....	113
Vid remiss av propositionen nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.....	115
Interpellation av herr Hagnell ang. försäljningen av svenska företag till utlandet.....	126

Onsdagen den 9 maj fm.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. (forts.)	130
Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.....	159
Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående viss avsättning till den gemensamma kulturfonden.....	163
Förskolläraryrkesutbildningens organisation.....	164
Bidrag till socialinstitutet.....	185
Bidrag till viss busstrafik m. m.....	193
Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.....	196
Interpellationer av:	
herr Holmberg ang. principerna för statliga företags förhandlingar med de anställda.....	203
herr Alemyr ang. cancerforskningens ekonomiska resurser.....	205
herr Wiklund i Stockholm ang. omhändertagandet av unga fyllerister	205

Onsdagen den 9 maj em.

Värdering av varulager vid beskattningen.....	206
Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden.....	216
Bidrag till riksdagsledamöters studieresor i utlandet.....	223
Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.....	224
Skydd mot jordvärdestegring, m. m.....	233

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 4 maj

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 15, om ändring i kommunallagen, m. m.....	18

	Sid.
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 37, om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt	24
— nr 39, om omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m	41
— nr 40, om ändring i kommunalskattelagen	60

Onsdagen den 9 maj fm.

Val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret med suppleanter	129
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	130
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.	159
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 75, ang. Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m., i vad avser svensk rymdforskning samt medelsanvisning . . .	163
— nr 66, ang. marinens tekniska personal m. m.	163
— nr 70, ang. bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m.	163
— nr 71, ang. godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående viss avsättning till den gemensamma kulturfonden	163
— nr 72, ang. förskollärarytbildningens organisation	164
— nr 73, rörande bidrag till socialinstitutet	185
— nr 74, ang. anslag till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet	193
— nr 76, ang. Bidrag till viss busstrafik m. m.	193
— nr 77, ang. ytterligare investeringar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde m. m.	196
— nr 78, ang. ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.	196
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 25, om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområde	203
— nr 26, om ändring i byggnadsstadgan	203
— memorial nr 28, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut ang. tjänstebil för biskopen i Luleå stift	203
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 67, ang. premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten	203
— nr 68, ang. överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.	203
— nr 69, ang. vissa anslag för militärmusiken	203

Onsdagen den 9 maj em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 35, ang. värdering av varulager vid beskattningen	206
— nr 43, om ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden	216
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 21, om bidrag till riksdagsledamöters studieresor i utlandet	223
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 24, om införande av obligatorisk bostadsförmedling	224
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 37, om utredning angående	

	Sid.
bostadsförmedlingens organisation och principer.....	224
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. skydd mot jordvärdestegring, m. m.....	233
— nr 29, ang. rösträtten vid vissa allmäningsstämmor.....	238
— nr 30, om sådan ändring av hyresregleringslagen att höjning av grundhyra icke må beviljas på grund av förbättringsarbete som be- kostas av hyresgäst.....	238
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 17, om avsättande av området Padje- lanta i Norrbottens län till nationalpark, m. m.....	238
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 38, om inrättande av haveri- kommissioner för motortrafik, om tillsättande av expertgrupper för åstadkommande av ökad trafiksäkerhet, om inrättande av ett statligt trafikinstitut och om vissa undersökningar i syfte att öka trafiksäkerheten.....	238

Onsdagen den 2 maj

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

§ 2

Föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott de å bordet vilande motionerna nr 872 och 873.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, bevillningsutskottets betänkanden nr 37, 39 och 40 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 10.

§ 4

Föredrogs den av herr *Bohman* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående preskriptionsbestämelsen i 39 § lagen om socialhjälp.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Mattsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.; statsutskottets utlåtanden:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående marinens tekniska personal m. m.,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m.,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående avsättning till den gemensamma kulturfonden av 5 milj. kr. ur räntelikvider å till Finland lämnade svenska statskrediter jämte i ämnet väckt motion,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående forskolläraryttbildningens organisation jämte i ämnet väckta motioner,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande bidrag till socialinstituten för budgetåret 1962/63 jämte i ämnet väckta motioner,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m., i vad propositionen avser svensk rymdforskning samt medelsanvisning,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i

statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till Bidrag till viss busstrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare investeringar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde m. m., och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

tredje laguskottets utlåtanden och memorial:

nr 25, i anledning av motioner om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområde,

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan

den 30 december 1959 (nr 612), dels ock i ämnet väckta motioner, och

nr 28, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av tredje laguskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m. jämte i anledning av propositionen väckta motioner, dels motioner om inrättande av särskilda studentprästabefattningar m. m., dels motioner om vidareutbildning av präster vid sjukhusen, dels ock motioner om tjänstebil för biskopen i Luleå stift.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.02.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 3 maj

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 26 nästlidne april.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att ledamoten av andra kammaren fröken Ruth Anderson, Lerum, är förhindrad att delta i riksdagsarbetet fr. o. m. 2/5 1962 t. o. m. 15/5 1962. Lerum 1/5 1962.

E. Trattner
bitr. prov. läk.
Lerums distr.

Fröken Anderson i Lerum beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Svar på fråga i anledning av återupp>tagandet av kärnvapenprov

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Spångberg har till mig riktat en enkel fråga, huruvida jag är i tillfälle delge kammaren regeringens synpunkter på det förhållandet att USA nu återupptagit sina prov av kärnvapen.

Den 25 april, alltså samma dag som det första provet företogs, gjorde jag till TT ett uttalande som jag här ber att få läsa upp:

»När Förenta staterna genom sprängningen i dag fullföljer sin förebådade avsikt att återupptaga kärnvapenprov i

Svar på fråga i anledning av återupptagandet av kärnvapenprov

atmosfären, måste detta meddelande mottas med beklagande. Meddelandet har bekräftat de farhågor, som uttrycktes i regeringsdeklarationen den 14 mars, vari uttalades, att det vore beklagligt om Sovjetunionens hävande av det treåriga provmoratoriet genom sprängningarna förra hösten visade sig vara inledningen till en ohejdad kapprustning i fråga om kärnvapen.

Under de pågående nedrustningsförhandlingarna i Genève har, inte minst från de militärt obundna staternas sida, allvarliga försök gjorts att finna en grundval för en överenskommelse mellan kärnvapenmakterna om upphörande av kärnvapenprov under erforderlig kontroll. Svenska regeringen, som nedlagt icke obetydliga ansträngningar i detta syfte, hade hoppats, att de av de obundna nationerna den 16 april framlagda synpunkterna skulle ha lett fram till allvarliga förhandlingar och till uppgörelser, varigenom nya prov hade kunnat undvikas.

I det nu uppkomna läget anser svenska regeringen det fortfarande önskvärt, att konferensen i Genève fullföljer sina av FN:s generalförsamling anbefallda ansträngningar att finna en godtagbar bas för en överenskommelse om upphörande av kärnvapenprov såsom ett av de första stegen på nedrustningens väg.»

Utöver detta uttalande, som klart ger uttryck för regeringens uppfattning, har jag för dagen intet att tillägga.

Vidare anförde

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för det svar som nu har lämnats i denna kammare.

Av svaret framgår att statsministern samma dag som Förenta staterna upptog dessa prov uttalade sitt beklagande häröver. Vårt folk har tidigare med häpnad och indignation protesterat mot kärnvapenprov som har utförts av olika län-

der. Dessa prov har påtalats här i riksdagen, beklaganden har framförts från regeringen även inför internationellt forum, och ute i landet kan vi räkna med en stark och enhällig opinion mot vad som utspelas.

Jag är övertygad om att statsministern har hela folket med sig när han beklagar vad som har skett. Det förslag om en de atomfria staternas klubb som utrikesminister Undén framställde i Förenta Nationernas politiska utskott har hälsats med tillfredsställelse i vårt land och i andra länder. Detta förslag ger oss i vårt land moralisk styrka och särskilt berättigande att protestera mot utförande av prov med kärnladdningar. Det bör kanske i detta sammanhang konstateras, att kärnvapenmakterna bara representerar en liten minoritet av världens sammanlagda befolkning men att kärnvapenprovets förgiftning sprids med ödesdigra verkningar över alla jordens folk. Det är mycket beklagligt att Förenta staterna med sin kunskap om den skada, som tillfogas vår värld genom kärnvapenprov, riktar det nya slag mot mänskligheten som ett återupptagande av atomvapenproven innebär.

Förenta staterna har i dagarna fått en alldeles särskild påminnelse om kärnvapensprovets faror och följder. Ett par dagar efter det att Förenta staterna hade upptagit provet meddelades det att ett ökat radioaktivt nedfall iakttagits över Amerika. Det heter i den rapporten bl. a., att mängden av radioaktivt strontium 90 har ökat i mjölk och grönsaker. Av detta kan man förstå att det inte är nedfall från de nu fällda bomberna som har orsakat denna ökning av strontium 90 i djur och växter i Amerika. Man antar att radioaktiviteten kommer från de ryska bombproven i höstas. Vi vet nämligen att det pågår en förgiftningsprocess i luften, marken och vattnet, och att den har pågått alltsedan de första atombombproven utfördes och kommer att pågå lång tid framöver.

Atomvapenmakterna kan inte vara

Interpellation ang. lokaliseringens politikens verkningar för de sysselsättningssvaga områdena

okunniga om dessa förhållanden. Jag vill i detta tillfälle notera som ett hälsotecken, att inför de nu pågående kärnvapenproven har protester hörts även från USA:s egen befolkning. Det är beklagligt att Förenta staternas regering har vägrat lyssna till den allmänna folkmeningen världen över och till de varningar som bl. a. vetenskapsmän både i Amerika och i andra delar av världen har framfört.

Jag tackar än en gång för svaret och jag betraktar statsministerns uttalande som ett uttryck för vad hela vårt folk känner inför det makabra skådespelet vid Julön i Stilla havet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Herr TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträde i morgon, fredagen den 4 maj, kommer att avslutas senast vid 17.30-tiden. De ärenden som därvid eventuellt ej medhinnas kommer att företagas till avgörande vid plenum onsdagen den 9 maj, som tar sin början kl. 10.00.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 2, statsutskottets utlåtanden nr 66 och 70—78 samt tredje lagutskottets utlåtanden och memorial nr 25, 26 och 28.

§ 6

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 75 skulle uppföras närmast efter utrikesutskottets utlåtande nr 2 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 7

Interpellation ang. lokaliseringens politikens verkningar för de sysselsättningssvaga områdena

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÄLLDIN (cp), som yttrade:

Herr talman! Utformningen av den framtida lokaliseringens politik för näringslivet prövas för närvarande av en särskild kommitté. Syftet härmed torde framför allt kunna sägas vara att skapa förutsättningar för en sådan lokaliseringens politik, att företagsamhet i ökad utsträckning kan stimuleras till lokalisering i de områden, som nu har svårigheter med sysselsättningen. En sådan inriktning på lokaliseringens politik är enligt min mening synnerligen angelägen.

Den lokaliseringens politik, som för närvarande bedrivs som försöksverksamhet, torde inte kunna karakteriseras som särskilt framgångsrik för de sysselsättningssvaga regionernas vidkommande. Under de senaste åren har utflyttningsöverskottet i dessa områden varit stort. Det gäller särskilt de övre norrlandslänen men även t. ex. områden i sydöstra Götaland.

Det kan befaras, att denna för de sysselsättningssvaga regionerna otillfredsställande utveckling forcerats genom vissa politiska åtgärder. I första hand gäller detta arbetsmarknadspolitikens under senare år alltmer markerade inriktning på ökad geografisk rörlighet beträffande arbetskraften. Sådana åtgärder bör givetvis ingå som medel i en aktiv sysselsättningspolitik. Det måste emellertid anses uppenbart felaktigt, om de geografiskt rörlighetsstimulerande åtgärderna tillåtes medföra ytterligare avfolkning i de regioner, där strävandena i stället i första hand bör inriktas på att skapa ökade sysselsättningsstillfällen. Det kan ifrågasättas, om myndigheterna i tillräcklig utsträckning tillvaratagit möjligheterna till nya arbetsmöjligheter inom sådana regioner och till rörlighet beträffande arbetskraften inom regionerna i fråga. De lokaliseringens politiska organen har medverkat till att företagsamhet i viss utsträckning lokaliserats från tätortskon-

Interpellation ang. företagareföreningarnas verksamhet inom de sysselsättningsvaga områdena

centrationer, främst stockholms- och göteborgsområdena, till andra delar av landet. Denna omlokalisering synes emellertid inte i någon större utsträckning ha berört de egentliga sysselsättningsvaga områdena.

En annan betydelsefull faktor i sammanhanget är lokaliseringen av bostadsbyggandet. Riksdagen har vid upprepade tillfällen understrukit angelägenheten av att inga snäva restriktioner reses mot egnahemsbyggande på den egentliga landsbygden och i de mindre tätorterna. Detta bekräftades senast vid 1960 års riksdag. Utvecklingen synes emellertid inte ha varit i god överensstämmelse härmed. Under de senaste åren synes bostadsbyggandet genom den statliga lånegivningen i ökad utsträckning ha inriktats på större tätortskoncentrationer. Särskilt torde i många fall hinder ha rests mot egnahemslån i orter inom de nu sysselsättningsvaga regionerna.

Det framstår för mig som orimligt, om resultatet av olika politiska åtgärder för de sysselsättningsvaga områdenas vidkommande skulle vara att de medverkat till ett ökat utflyttningsöverskott. Strävandena bör enligt min mening målmedvetet inriktas på att stimulera till ökade sysselsättningsmöjligheter inom de nämnda områdena. Med den betydelse, som en aktiv lokaliseringspolitik måste tillmätas för de sysselsättningsvaga regionerna, synes det mig önskvärt, att socialministern lämnar kammaren en redogörelse för resultatet av de olika politiska åtgärder, som jag här har berört, för ifrågakvarande områden under de senaste åren.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet ställa följande frågor:

1) Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för i vilken omfattning geografiskt rörlighetsstimulerande åtgärder inom arbetsmarknads-

politiken under den senaste treårsperioden medfört förflyttning av arbetskraft från de sysselsättningsvaga regionerna, särskilt i Norrland och sydöstra Götaland, till andra delar av landet?

2) Vill herr statsrådet redogöra för i vilken utsträckning myndigheterna under den senaste treårsperioden kunnat medverka till lokalisering av företagsamhet och därmed till nya arbetstillfällen i de sysselsättningsvaga områdena?

3) Vill herr statsrådet redogöra för i vilken utsträckning myndigheterna kunnat medverka till att företag lokaliserats från tätortskoncentrationer som stockholms- och göteborgsområdena till de sysselsättningsvaga områdena?

4) Vill herr statsrådet redogöra för fördelningen av bostadsbyggandet och särskilt egnahemsbyggandet under de senaste åren mellan de sysselsättningsvaga regionerna och landet i övrigt?

Denna anhållan bordlades.

§ 8**Interpellation ang. företagareföreningarnas verksamhet inom de sysselsättningsvaga områdena**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (cp), som yttrade:

Herr talman! Från de sysselsättningsvaga områdena går alltså en kraftig ström av arbetskraft till övriga delar av landet. Denna utveckling synes ha varit särskilt markerad under de senare åren. Inte minst för mitt eget län, Västerbottens, måste denna utveckling sägas vara alltmer oroväckande. Fortsätter denna befolkningsuttunnning, blir det allt svårare och till slut omöjligt att upprätthålla en tillfredsställande social och ekonomisk standard, vilket givetvis kommer att ytterligare påskynda avfolkningen.

Interpellation ang. företagareföreningarnas verksamhet inom de sysselsättningsvaga områdena

Mot bakgrunden av denna utveckling framstår det som allt angelägnare, att man intensifierar strävandena att genom en aktiv lokaliseringpolitik söka skapa förutsättningar för ökad företagssamhet och nya arbetstillfällen i de områden som nu har sysselsättningssvårigheter och därför drabbas av avflyttning. I en aktiv lokaliseringpolitik bör naturligtvis olika och skiftande medel ingå. Härvid bör man inte minst söka skapa förbättrade möjligheter till kreditförsörjning för företagare som vill lokalisera sin verksamhet till sådana områden.

Den långivning, som företagarföreningarna bedriver till stöd för mindre och medelstora företag, bör i detta avseende tillmätas stor betydelse. Det lokaliseringpolitiska syftet med denna långivning framhålls av handelsministern i statsverkspropositionen till 1960 års riksdag, där det hette »att ej endast lånegarantivningen utan även den direkta långivningen bör kunna ske under beaktande av även de lokaliserings- och sysselsättningspolitiska synpunkterna». Det torde väl också kunna konstateras att viss hänsyn tagits till de lokaliseringpolitiska synpunkterna vid fördelningen av de statliga lånemedlen till företagarföreningarna. Men det kan inte sägas ha skett i den utsträckning, som skulle varit motiverad med hänsyn till sysselsättningssvårigheterna i de s. k. avfolkningsregionerna.

Från mitt eget län har jag mig bekant, att företagarföreningen där under senare tid haft betydande brist på lånemedel. Om det faktiska lånemedelsbehovet hade kunnat täckas, skulle ökade sysselsättningstillfällen ha kunnat skapas i betydande utsträckning, och utflyttningsöverskottet från länet skulle ha kunnat minskas eller kanske t. o. m. elimineras. Det är anledning att förutsetta, att förhållandena är i stort sett desamma i andra områden med sysselsättningssvårigheter, främst de övre

norrlandslänen och områdena i sydöstra Götaland.

Det är enligt min mening angeläget att den roll, som företagarföreningarnas långivning kan spela i lokaliseringpolitiskt syfte, närmare belyses. Härvid skulle det vara av stort värde, om handelsministern ville lämna kammaren en redogörelse för i vilken utsträckning företagarföreningarna i län med sysselsättningssvårigheter under den senaste tiden, exempelvis den senaste treårsperioden, haft brist på lånemedel i förhållande till den efterfrågan, som kommit från företagare inom områdena. Det bör härvid även vara möjligt att vid en sådan belysning bedöma, i vilken utsträckning nya arbetstillfällen kunnat skapas inom de sysselsättningsvaga områdena om en ökad långivning varit möjlig för företagarföreningarna under ifrågavarande tid.

I proposition till årets riksdag har aviserats, att en särskild utredning skall tillsättas för översyn av företagarföreningarnas organisation och verksamhet. Enligt min mening bör det vara en väsentlig uppgift för en sådan utredning att pröva möjligheterna att effektivisera företagarföreningarnas verksamhet och då framför allt deras långivningsverksamhet i lokaliseringpolitiskt syfte.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för i vilken mån företagarföreningarna i län med sysselsättningssvårigheter under de senare åren haft brist på lånemedel och — om så är fallet — för i vilken utsträckning nya arbetstillfällen skulle ha kunnat skapas genom en ökad långivning inom de sysselsättningsvaga områdena?

2. Avser herr statsrådet att vid den kommande utredningen angående före-

Interpellation ang. åtgärder till tryggnad av sysselsättningen inom skogsbruket och skogsindustrien

tagarföreningarnas verksamhet låta pröva möjligheterna av att effektivisera företagarföreningarnas verksamhet och framför allt deras långivning särskilt i lokaliseringpolitiskt syfte?

Denna anhållan bordlades.

§ 9**Interpellation ang. åtgärder till tryggnad av sysselsättningen inom skogsbruket och skogsindustrien**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Hedenäset (cp), som yttrade:

Herr talman! Skogsindustriprodukterna svarar för ungefär en tredjedel av vårt lands exportvärde. Skogsbruket och skogsindustrien har sålunda en betydelsefull position i vårt näringsliv. Den nedgång i efterfrågan, som nu kännetecknar detta område, får betraktas som helt tillfällig. I stort sett är det anledning att bedöma skogsbrukets och skogsindustriens framtidsutsikter optimistiskt. Man kan vänta en på lång sikt ökad efterfrågan på skogsprodukter. Avverkningsvolymen i våra skogar har ökat väsentligt under det senaste årtiondet. Det framstår som angeläget, att under 1960-talet en ökning av volymen kan uppnås av minst lika stor omfattning.

Till väsentlig del är detta också en sysselsättningsfråga. Man måste i tid skapa garantier för att skogsbruket får erforderlig arbetskraft till förfogande. I stora delar av landet, särskilt i övre Norrland, försiggår emellertid en flykt av arbetskraft från skogsbruket, vilken ur det teknade framtidsperspektivet ter sig oroväckande. Räknar man med att skogsbruket i framtiden i väsentlig utsträckning skall utvidga sin avverkningsvolym, måste man se till att den yrkesskickliga skogsarbetarkåren bereds goda möjligheter att stanna kvar i yrket. Omsorgen härom tillhör redan

dagens uppgifter. Det gäller att bereda skogsarbetarkåren en god och trygg sysselsättning. De uppgifter, som härvid kommer in i bilden, innefattar givetvis inte minst åtgärder i syfte att för framtiden vidga avverkningen och öka skogsproduktionen.

Helt naturligt bör det i huvudsak vara skogsbrukets sak att klara dessa uppgifter. Men det skall också stå klart, att staten bör anses ha väsentliga skyldigheter i sammanhanget. Framför allt är det härvid anledning att rikta uppmärksamheten på skogsbilvägarna. För en ökad avverkning och en förbättrad skogsvård framstår det som en grundförutsättning, att skogsbilvägnätet snart förstärkes och utbygges väsentligt. Virkestransporterna har ju i allt större utsträckning förskjutits från vatten till väg. Vissa virkessortiment, som tidigare ansågs mindervärdiga, exempelvis lövmassaved och klenvirke, är ju över huvud taget inte flottningsbara utan måste tillföras industrien huvudsakligen per bil. Såsom bl. a. Tornedalsutredningen konstaterat betyder en fördröjning i skogsvägsbyggnadsprogrammet bl. a. fördyrade transportkostnader, ett minskat råvaruunderlag och en även i övrigt försämrad ekonomi för skogsbruket, därigenom att virke, som utfaller i gallringar och röjningar, inte kan avsättas.

Det måste anses vara en väsentlig uppgift för staten att genom bidrag medverka till en snabb utbyggnad av skogsbilvägnätet. Den uppfattningen gav också 1955 års skogsvårdsutredning uttryck åt i sitt förslag 1956. Utredningen räknade med ett behov av nybyggnad eller genomgripande ombyggnad av skogsbilvägar på sammanlagt 40 000 kvm, vilket byggnadsprogram enligt utredningen borde genomföras helst under en 10-årsperiod eller i varje fall under en 15-årsperiod. Utredningen föreslog som ett minimum en årlig medelsanvisning för statligt stöd till byggandet av skogsbilvägar på 15 milj. kro-

Interpellation ang. kompensation för levnadskostnadsfördyring å vissa livräntor, m. m.

nor. Hittills har emellertid stödet varit ungefär hälften av vad utredningen ansåg nödvändigt. Denna eftersläpning utgör givetvis ett allvarligt hinder för den önskvärda rationaliseringen av skogsbruket.

I årets statsverksproposition har jordbruksministern anmält sin avsikt att låta överse reglerna för det statliga bidragsstödet till skogsvägbyggnader och skogsförbättringsåtgärder. I ett interpellationssvar, som tidigare i år lämnats i första kammaren, har statsrådet vidare framhållit, att han inte räknade med att denna översyn skulle kunna bli klar i så god tid, att förslag kunde föreläggas nästa års riksdag.

Det måste framhållas, att varje fördröjning av det skogsvägbyggnadsprogram, som skogsvårdsutredningen fann nödvändigt, medför skadliga återverkningar för skogsproduktionen och därmed också för sysselsättningen inom skogsbruket och skogsindustrien. Målsättningen i sammanhanget synes mig böra vara, att det aktuella skogsvägbyggnadsprogrammet genomföres i varje fall under 1960-talet. Det synes mig önskvärt, att den aviserade utredningen bedrivs med sådan skyndsamhet, att förslag i ärendet kan föreläggas nästa års riksdag. I stort sett bör detsamma gälla frågan om bidraget till skogsförbättringsåtgärder. Det måste givetvis framstå som angeläget, att strävandena snarast inriktas på en ökad avkastningsförmåga hos skogen.

I sammanhanget synes det mig också vara anledning att uppmärksamma den service, som skogsvårdsstyrelserna har att lämna skogsägarna. Även om denna verksamhet i stora delar av landet numera i väsentlig utsträckning kan klaras av skogsägarnas egna organisationer, bör dock skogsvårdsstyrelserna alljämt ha en angelägen uppgift på området. Den höga taxesättning, som sedan ett par år tillbaka tillämpats, har emellertid varit ett hinder för verksamhe-

ten. Jordbruksministern har i en proposition till årets riksdag aviserat sin avsikt att låta verkställa översyn även beträffande dessa problem. Det synes mig angeläget, att även denna utredning bedrivs med sådan skyndsamhet, att förslag kan föreläggas nästa års riksdag.

De uppgifter, som staten bör anses ha gentemot skogsbruket i form av stimulansbidrag, service och rådgivning, är av stor betydelse för skogsbrukets möjligheter till rationalisering och effektivisering. En aktivisering på detta område från statens sida skulle medverka till tryggare sysselsättningsförhållanden för arbetskraften inom skogsbruket och skogsindustrien.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1) Är herr statsrådet beredd att — inte minst i syfte att skapa tryggare sysselsättningsförhållanden för arbetskraften inom skogsbruket och skogsindustrien — medverka till att de aviserade utredningarna angående bidragsstödet till skogsförbättrings- och skogsvägbyggnadsåtgärder samt angående skogsvårdsstyrelsernas serviceverksamhet kan bedrivas så skyndsamt, att förslag i ärendena kan föreläggas redan nästa års riksdag?

2) Är herr statsrådet härvid villig medverka till att den utbyggnad av skogsvägnätet, som förordades av 1955 års skogsvårdsutredning, kan genomföras i varje fall under 1960-talet?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. kompensation för levnadskostnadsfördyring å vissa livräntor, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. kompensation för levnadskostnadsfördyring å vissa livräntor, m. m.

Herr OHLIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Efter en period av en avsaktad prisstegring — vartill bl. a. speciella faktorer på för oss betydelsefulla råvarumarknader har medverkat — framträder nu åter klara tendenser till stegring av den allmänna konsumentprisnivån i Sverige. År 1961 medförde en stegring av prisnivån med ca 3 procent. För 1962 har konjunkturinstitutet beräknat en ytterligare höjning med 5 procent, varav 1,5 å 2 procent beräknats hänföra sig till den höjda omsättningsskatten. Sedan 1960 skulle således enligt föreliggande beräkningar levnadskostnaderna år 1962 visa en stegring med ca 6 procent, vartill kommer den *direkta* fördyringen genom omsättningsskattens höjning, vilken uppgår till 1,5 å 2 procent. Tillsammans blir detta ca 8 procent på två år.

Den utveckling mot en fortsatt allmän levnadskostnadsstegring, som vi synes ha att räkna med, reser givetvis i första hand frågan om den ekonomiska politikens allmänna inriktning i syfte att så långt möjligt bevara prisstabilitet och hålla penningvärdets utveckling under fast kontroll. Dessa problem skall jag dock inte ingå på i detta sammanhang. Men dessutom reses frågan om de sociala skadeverkningarna som sammanhängande med en fortskridande penningvärdeförsämring och som drabbar vissa medborgargrupper med mycket ringa ekonomiska tillgångar synnerligen hårt. Hit hör bl. a. de som endast har en livränta eller annan mindre pension i fast kronbelopp att leva på.

Som exempel på en sådan grupp kan jag peka på dem som har livränta från den obligatoriska trafikförsäkringen. Till skillnad från den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, där äldre livräntor från tid till annan uppräknas vid inträffad penningvärdeförsämring, saknar livräntorna enligt den obligatoriska trafikolycksfallslagen varje form av värdegaranti. Den enda möjlighet till juste-

ring som där föreligger gäller tidsbegränsade livräntor. Dessa kan i samband med den omprövning, som sker vid utgången av en livränteperiod, bli uppräknade bl. a. med hänsyn till det då aktuella penningvärdet. Livsvariga livräntor på grund av trafikolycksfall blir enligt nu gällande system icke omprövade, trots att skälen härför i dessa fall givetvis är än starkare. En särskild och skyndsamt undersökning synes böra komma till stånd i syfte att skapa ett system för värdegaranti av trafikolycksfallslivräntorna. Det förfarande som tillämpas vid yrkesskadelivräntor kan eventuellt tjäna som förebild.

Som antytts gäller penningvärdeförsämringens sociala skadeverkningar i hög grad mottagare av icke indexbundna livräntor och pensioner. Det ligger i sakens natur, att det här ofta rör sig om livräntor och pensioner av jämförelsevis ringa belopp men av stor ekonomisk betydelse för den enskilde. Detta förhållande utgör desto starkare skäl för anordningar som kan ge någon form av kompensation för penningvärdeförsämring å livräntor eller pensioner av denna typ. I första hand borde en kartläggning komma till stånd av omfattningen av ifrågavarande livräntor och pensioner, både de som i likhet med trafikolycksfallslivräntorna har samband med statlig lagstiftning och övriga rent privata. På grundval härav bör de tekniska förutsättningarna för kompensation från lämpligt datum tas upp till skyndsamt prövning.

Ett tredje delproblem gäller möjligheterna att förebygga fortsatta orättvisor mot spararna genom att skapa former för värdefast sparande eller sparande med någon form av penningvärdeklausul. Dessa frågor sammanhänger delvis med det pågående utredningsarbetet inom värdesäkringskommittén. Utan att föregripa resultatet av kommitténs arbete vore en deklaration rörande regeringens allmänna syn på des-

Interpellation ang. kompensation för levnadskostnadsfördyring å vissa livräntor, m. m.

sa problem värdefull. Hittills har dess intresse för åtgärder till förebyggande av orättvisor mot spararna varit ganska svagt. Vill regeringen nu ansluta sig till uppfattningen, att det här gäller en av det svenska samhällets stora orättvisor?

Då här berörda problem berör frågor som formellt faller under skilda departement får jag — under åberopande av det anförda — anhålla om kammarens tillstånd att till statsministern få framställa följande frågor:

1. Vill regeringen medverka till en reform som kan ge någon form av kompensation för levnadskostnadsfördyring åt livräntor, som utbetalas enligt den obligatoriska trafikförsäkringen?

2. Vill regeringen medverka till en kartläggning av omfattningen av livräntor och pensioner som för närvarande saknar kompensationsanordning för penningvärdeförsämring, i syfte att skyndsamt pröva de tekniska förutsättningarna för sådan kompensation?

3. Är regeringen intresserad av att skapa någon form av penningvärdegaranti å långsiktigt sparande?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom handelsdeparte-

mentets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 177, till fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning av väckt motion om installerande av tidsenliga voteringsapparater i riksdagens kamrar; och

nr 178, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut inom Internationella valutafonden rörande generella lånearrangemang, m. m.

§ 12

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1962/63, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.18.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 4 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 27 nästlidne april.

§ 2

Svar på fråga ang. deltagandet i statlig fortbildningskurs för kanslistutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Carbell har frågat mig om jag vill lämna en redogörelse för behandlingsgången vid uttagning av deltagare från medicinalstyrelsen i statlig fortbildningskurs för kanslistutbildning och för de regler medicinalstyrelsen tillämpar vid behandling av ansökningar om tjänstledighet från för sådan kurs kvalificerade befattningshavare.

Till svar får jag anföra följande.

Den som önskar genomgå kanslistkurs skall ingiva en ansökan — ställd till kanslistutbildningsnämnden — till vederbörande ämbetsverk, som därefter med eget yttrande överlämnar ansökan till nämnden. Ämbetsverket har därvid att föreslå den eller dem, som enligt verkets bedömande äger studieförutsättningar att tillgodogöra sig sådan utbildning och som anses mest lämpade att fullgöra kanslistgöromål. Av arbetsorganisatoriska skäl kan ett sådant ämbetsverk som medicinalstyrelsen i regel ej föreslå mer än 2 å 3 befattningshavare från verket och icke mer än en befattningshavare från varje byrå. I all synnerhet gäller detta då vederbörande tjänstemans arbetsuppgifter är av mera speciell art. Kanslistutbildningsnämnden utser sedan deltagare i kanslistkurs

efter en fri allmän bedömning av de sökandes meriter av ofta vitt skilda slag. Nämnden är därvid obunden av myndigheternas förslag och tager i princip icke någon förhandskontakt med vederbörande ämbetsverk i fall då nämnden utser annan deltagare än verket förordat.

Vad därefter beträffar principerna för beviljande av tjänstledighet för genomgång av kanslistkurs ligger det givetvis i medicinalstyrelsens eget intresse att intaga en välvillig hållning till frågan om tjänstledighet för ifrågavarande ändamål. Men även härvid måste en vägning ske mot vad som ur arbetsorganisatoriska synpunkter vid en viss tidpunkt är möjligt och lämpligt, särskilt om tjänstemannen fullgör speciella arbetsuppgifter och kompetent vikarie ej kan uppbringas. Bedömningen blir självfallet än svårare om två befattningshavare med viktiga funktioner vid samma byrå söker tjänstledighet för att samtidigt genomgå berörda kurs. I en sådan situation kan styrelsen se sig nödsakad att icke tillmötesgå begäran om tjänstledighet för mera än den ena sökanden och i stället medverka till att den, som vid detta tillfälle ej kunnat komma i fråga, så snart det kan ske därefter får möjlighet att taga tjänstledigt för ändamålet.

Vidare anförde:

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för svaret på min fråga. Slopandet av kravet på formell kompetens och tillkomsten av den statliga kanslistutbildningen hälsades på sin tid med stor tillfredsställelse av statstjänstemännen. Det

Svar på fråga ang. deltagandet i statlig fortbildningskurs för kanslistutbildning

som skedde betraktades som en avgjord demokratisering och kunde också anses betydelsefullt ur statens egen synpunkt. Det gav de många kunniga och för arbetet intresserade statsanställda i de lägre karriärerna en välkommen möjlighet till befordran och befriade dem också från den alltför snäva befordringsgången. Att denna reform var betydelsefull bevisas väl bäst av det stora intresse som dessa kanslistkurser rönt från de anställdas sida. Det är givet att nämnden för kanslistutbildning, som har att administrera och leda dessa kurser, har en ganska svår uppgift. Det stora antalet sökande till kurserna skapar i sig självt tämligen svåra avvägningsproblem. Av detta konkreta fall i medicinalstyrelsen, som jag nödgas anföra som exempel, synes nu framgå ett behov av ett klarläggande av vilken myndighet som i realiteten skall avgöra vilka som kan ges tillträde till kurser. Det är då ur alla synpunkter mest lämpligt att respektive verk påverkar uttagningen allenast genom förord åt den ene eller den andre sökanden. Avgörandet bör även i realiteten ligga hos nämnden för kanslistutbildning. De enskilda individerna skall i fri konkurrens få tävla om att få komma med på kursen. Den gamla regeln att bäst vinner kan väl också få gälla i detta fall.

För den enskilde, som syftar till att genomgå en kanslistkurs för att därigenom vinna befordran och som har gjort sig förtjänt av en sådan, är det ovidkommande med de speciella önskemål som vederbörande verk kan ställa på tjänstgöringen. Detta bör inte få fälla det reella avgörandet. Det kan ifrågasättas om inte en sådan ordning medför att man givit den demokratisering, som införandet av dessa kurser med påföljande befordran innebär, ett snävare innehåll än som egentligen avsågs.

Herr statsrådets svar är naturligtvis ur mina synpunkter inte helt tillfredsställande. Jag vill, i anslutning till vad som anföres i svaret beträffande principerna för beviljande av tjänstledighet

för genomgång av kanslistkurs, uttala den förhoppningen, att vad som nu skett i det konkreta fall, som aktualiserade min fråga, skall visa sig vara en engångsföreteelse.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon principiell debatt. Denna fråga har emellertid väckt ett mera allmänt intresse och det kan därför vara skäl att jag säger något utöver vad jag anförde i mitt svar. Jag delar den uppfattningen att det i princip skall vara nämnden för kanslistutbildning som uttar deltagarna i kursen, men, vill jag tillägga, i samverkan med de berörda verken. Hänsyn måste ju alltid tas till de speciella förhållanden och omständigheter, som kan ha påverkat ett verk vid dess förordsgivning.

Jag förmenar, att i det fall, som vi här diskuterar, har det förelegat särskilda omständigheter, som, och väl är det, inte ofta förekommer vid ett verk. Låt mig anföra följande: Vid den kamerala byrån i medicinalstyrelsen, där de två befattningshavare, som är aktuella i denna fråga, var tjänstgörande, hade en ordinarie innehavare av en viktig funktion tjänstledighet sedan ungefär ett år tillbaka på grund av barnsörd. För att ersätta henne utannonserades tjänsten. Man fick en kvalificerad sökande, som emellertid i samband med anställningen begärde att under månaderna april och maj i år få tjänstledigt. Hon skulle nämligen just under denna vår genomgå en preparandkurs med examina vid ett korrespondensinstitut. Hon fick alltså redan för ett år sedan löfte om tjänstledighet under april och maj 1962.

Beträffande den tredje person på samma byrå, som omförmäls i detta fall, tillstyrkte medicinalstyrelsen att hon skulle få genomgå ifrågavarande kurs. Den fjärde befattningshavaren ansåg sig medicinalstyrelsen då inte kunna bevilja tjänstledighet, eftersom re-

Svar på fråga ang. deltagandet i statlig fortbildningskurs för kanslistutbildning

dan förut tre av byråns tjänstemän var frånvarande på grund av tjänstledighet eller för just vidareutbildning.

Ämbetsverkets uttalande, att man ställts i en utomordentligt besvärlig situation, om även den fjärde befattningshavaren fått tjänstledigt just nu, finner jag ganska rimligt. Arbetets normala gång är ändå av stor betydelse för ämbetsverket och därmed statsverksamheten över huvud taget. Dessutom har vederbörande möjlighet att få tjänstledigt, om det anordnas en ny kurs efter ett halvt eller ett år. Till vederbörandes heder vill jag också påpeka att den som behållit fattningen i detta sammanhang är damen i fråga, som inte anser det inträffade vara särskilt anmärkningsvärt utan bara har ställt den förhoppningen, att hon skall komma i fråga vid nästkommande tillfälle. Hon fyller en utomordentligt viktig funktion just nu och kan enligt medicinalstyrelsens bedömning inte utan stor olägenhet ersättas av någon annan. Detta tycker jag, herr talman, inte är särskilt egendomligt. För övrigt kan denna fråga inte tillmätas sådan betydelse som man i vissa fall har velat göra.

Låt mig upprepa, att min förhoppning är att ett gott samarbete skall bli möjligt mellan kanslistutbildningsnämnden och vederbörande ämbetsverk, när man bestämmer vilka som skall genomgå kurser av ifrågavarande slag, och att hänsyn också skall kunna tas till ämbetsverkens speciella svårigheter. Det befrämjar i hög grad utbildningsfrågorna.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att denna fråga väckt stor uppmärksamhet. Därför är jag särskilt tacksam för den komplettering till svaret som statsrådet nu lämnat och som belyser det här aktuella fallet. Vad statsrådet särskilt anfört om de speciella omständigheter som förevarit — men som enligt vad statsrådet utsäger inte ofta förekommer — och verkat avgörande vid uttagningen

till ifrågavarande kurs, är för mig, tillsammans med svaret i övrigt, tillfredsställande. Jag vill då understryka vad statsrådet anförde i det ursprungliga svaret, nämligen att frågan snarast kan lösas genom att vederbörande får delta i en kommande kurs.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 150, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1962/63, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

§ 4

Föredrogs den av herr *Fälldin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående lokaliseringens verkningar för de sysselsättningsvaga områdena.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs den av herr *Nilsson* i Tvärålund vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående företagareföreningarnas verksamhet inom de sysselsättningsvaga områdena.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Larsson* i Hedenäset vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda

Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.

anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående åtgärder till tryggande av sysselsättningen inom skogsbruket och skogsindustrin.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående kompensation för levnadskostnadsfördyring å vissa livräntor, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8**Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.

Till konstitutionsutskottet hade båda kamrarna den 6 mars 1962 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 71, vari Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 16 februari 1962, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753);
- 2) lag om ändring i kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50);
- 3) lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319);
- 4) lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse;
- 5) förordning om ändrad lydelse av 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); samt

6) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås ändrade bestämmelser i kommunallagarna om ersättning till innehavare av kommunala förtroendeuppdrag. Förslaget innebär att kommunerna får möjlighet att efter grunder, som kommunerna själva bestämmer, allmänt och fullt ut gottgöra förtroendemännen inte bara för kostnader på grund av uppdragen utan även för det arbete som är förenat med uppdragen. Ersättningsformerna föreslås bli arvode, som skall utgöra ersättning för utfört arbete, samt traktamente, resekostnadsersättning och ersättning för särskilda utgifter. Ändringarna i ersättningsreglerna föranleder ändringar även i vissa ersättningsbestämmelser i andra författningar.

Genom förslaget stadfästes i fråga om kommunala arvoden den inom kommunerna redan vidtagna anpassningen till lagstiftningen om försäkring för allmän tilläggs pension. Härigenom anses pensionsfrågan för förtroendemännen i allmänhet få en tillfredsställande lösning. De borgerliga kommunerna föreslås dock få möjlighet att i undantagsfall göra särskilda pensionsutfästelser. Dylka pensionsbeslut av stads- eller kommunalfullmäktige skall inte längre behöva underställas länsstyrelsens prövning.

Slutligen framlägges förslag om viss utvidgning av de borgerliga primärkommunernas rätt att utan särskilt tillstånd upptaga lån samt om möjlighet för stadsfullmäktige i Stockholm att till stadskollegiet och övriga nämnder delegera beslutanderätten beträffande ordningen för att till tjänstgöring inkalla vissa suppleanter.

Ändringarna i lagen om församlingsstyrelse föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1963 och övriga författningsändringar den 1 juli 1962.

Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen *dels* de likalydande motionerna nr 198 i första kammaren av herr *Bergh* och nr 300 i andra kammaren av herrar *Palm* och *Björkman*, *dels* motionen nr 121 i andra kammaren av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.* och *dels* de likalydande motionerna nr 427 i första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* och nr 510 i andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.*, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge ändringar av kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) och av kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50).

I motionerna I: 198 och II: 300 föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning i syfte att klarlägga den heltidsanställdes drättselkammar- eller kommunalnämndsordförandens kommunalrättsliga ställning samt de riktlinjer, som borde gälla för de ekonomiska förmåner som förenades med uppdraget.

I motionen II: 121 föreslogs, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om en utredning — förslagsvis genom tilläggsdirektiv till kommunalrättskommittén — rörande kommunernas skyldighet att underställa Kungl. Maj:t sina beslut om upptagande av bottenlån i statsbelånade bostadshus.

I motionerna I: 427 och II: 510 föreslogs, i de delar motionerna hänvisats till utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga, »att förslag rörande sådan ändring i kommunallagarna att kommun ej behöver inhämta Kungl. Maj:ts medgivande för upptagande av bottenlån till bostadsbyggnad, för vilken statliga lån beviljats kommunen, måtte föreläggas 1962 års höstriksdag».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring i ikraftträdandebestämmelserna böra fö-

retas i de uti förevarande proposition, nr 71, framlagda författningsförslagen — för sin del ville antaga i utskottets hemställda intagna förslag till

1) lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753);

2) lag om ändring i kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50);

3) lag om ändring i landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319);

4) lag angående ändring i lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse;

5) förordning om ändrad lydelse av 130 § taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623); och

6) lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 juni 1943 (nr 436) om vägnämnder och länsvägnämnder;

B) att motionerna

1) II: 121 samt

2) I: 427 och II: 510

måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt; samt

C) att motionerna I: 198 och II: 300 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Braconier*, utan angivet yrkande;

2) av herrar *Sveningsson* och *Magnusson* i Tumhult, som ansett

dels att utskottets utlåtande bort ha annan, av reservanterna angiven lydelse, *dels*

att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, nr 71, måtte för sin del antaga de i propositionen framlagda författningsförslagen med de ändringar, vilkas innebörd närmare framginge av i denna reservation intagna författningsförslag;

B) att riksdagen med bifall till motionerna I: 198 och II: 300 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning i syfte att klarlägga den heltidsanställdes drättselkammar- eller kommunalnämndsordförandens kommunalrättsliga ställning samt de riktlinjer som

Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.

borde gälla för de ekonomiska förmåner som förenades med uppdraget; samt

C) att motionerna

1) II: 121 samt

2) I: 427 och II: 510

måtte anses besvarade genom vad reservanterna sålunda anfört och hemställt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 71 föreslås ändrade bestämmelser rörande ersättning till kommunala förtroendemän genom arvoden, som skall utgöra ersättning för utfört arbete, samt traktamente, resekostnadsersättning och ersättning för särskilda utgifter.

Vid ärendets behandling i konstitutionsutskottet har herr Sveningsson i första kammaren och jag inte helt kunnat ansluta oss till utskottsmajoritetens yrkande, som med undantag för ändring av ikraftträdandebestämmelserna går ut på bifall till propositionen. På grund därav har vi till utskottets utlåtande nr 15 fogat en reservation samt i denna närmare motiverat våra synpunkter.

I anslutning till reservationen vill jag erinra om att våra äldre kommunalförordningar byggde på principen att de kommunala förtroendeuppdragen skulle vara oavlönade och att denna ordning bestod långt fram i tiden. Man får gå fram till mitten av 1920-talet, innan det företogs några egentliga ändringar, och ersättning kunde utgå för mera betungande uppdrag.

Det är riktigt, att den kommunala förvaltningsapparaten vuxit ut väsentligt sedan dess och att en viss justering av bestämmelserna kan vara befogad. Vi anser emellertid, att propositionen bygger på alltför generösa bestämmelser, som kan medföra vissa konsekvenser för kommunerna. En försiktigare bedömning av ersättningsfrågan synes oss därför vara att föredra.

Jag tror man gör klokt i att så långt möjligt slå vakt om de kommunala uppdragen som förtroendeuppdrag och söka undvika avlönade sådana, när de icke innebär ett mera betungande arbete.

I reservationen har vi för övrigt framhållit, att allmänhetens inställning inte får bli den, att förtroendeuppdragen har sådan ekonomisk betydelse för innehavaren, att vederbörande person i sitt handlande bindes av hänsyn till inkomsten. Jag hyser visserligen den största respekt för kommunalmännens sparsamhet och omdöme samt tror, att man i allmänhet kommer att handla med ansvar och icke överskrida skälighetsprincipen. Men med alltför generösa bestämmelser rörande de kommunala ersättningarna kan risk föreligga för missbruk, även om den kanske inte är så stor. Den finns dock, och det får vi inte bortse ifrån.

Vi reservanter finner det naturligt — liksom kommunalrättskommittén — att kommunerna får möjlighet att ersätta förtroendemännen för det arbete, som är förenat med deras uppdrag. Men vi har inte kunnat godtaga förslaget om att arvode skall kunna utgå för fullmäktig- eller landstingsmannaskap. Dessa uppdrag tar inte sådan tid, att arvoden är motiverade, utan ersättningsanspråken bör kunna täckas medelst traktaments- och resekostnadsersättningar. Vid en allmän tillämpning av arvoden för fullmäktiguppdragen skulle kommunerna ikläda sig väsentligt ökade utgifter, och kommuner med ansträngd ekonomi skulle inte kunna undgå en skattehöjning enbart av denna orsak. Kanske någon genmäler, att det beror på kommunerna själva, huruvida arvoden skall utgå. Det är riktigt, men vi vet, hur det är. Har någon eller några kommuner gått in för en nyordning, drar de snart de andra med sig.

Även när det gäller landstingsmannaskap synes oss, som jag redan framhållit, arvoden inte böra utgå. Visserligen

Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.

kan en väsentlig utökning av landstingens verksamhet förväntas, men trots det finns ingen anledning att utöver traktamentsersättningarna gå in för arvoden.

Jag skall så övergå till frågan om pensionerna. I det avseendet har vi inte funnit några bärande skäl för särskilda pensionsutfästelser för fullmäktig- eller landstingsmannaskap samt ej heller för suppleanter i styrelser och nämnder. Deras arbete i samband med uppdragen är av alltför tillfällig art för att sådan förmån skall utgå. För övrigt har pensionsförmånerna numera ordnats på annat sätt.

I avseende på underställningsskyldigheten för kommunala pensionsutfästelser, då sådana tillämpas, har vi inte kunnat ansluta oss till förslaget om slopandet därav. Vi anser nämligen, att ifrågavarande skyldighet bör stå kvar och att dylika beslut bör överlämnas till de nuvarande underställningsmyndigheterna. Genom en sådan ordning främjas särskilt likformigheten i bedömningen kommunerna emellan, och en sådan bedömning är synnerligen betydelsefull.

Till sist skall jag endast taga upp ytterligare en fråga, nämligen spørsmålet om de heltidsanställda drätselkammars- och kommunalnämndsordförandenas kommunalrättsliga ställning. Frågan är mycket viktig, och i motionerna I: 198 och II: 300 har begärts en utredning i berörda hänseende ävensom om de riktlinjer, som bör gälla för de ekonomiska förmåner som förenas med uppdragen. Då spørsmålet väckt intresse och uppmärksamhet på flera håll, anser jag att fullgoda skäl föreligger för ett bifall till motionerna, d. v. s. till utredningsyrkandet.

Herr talman! Jag skall nöja mig med dessa erinringar samt yrkar bifall till reservationen nr 2.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Då jag har fogat en

blank reservation till detta utskottsutlåtande och sålunda inte har följt de båda högerreservanterna i utskottet skall jag be att helt kort få motivera min ståndpunkt.

Det föreliggande förslaget innebär uppenbarligen att man tar ett ganska djärvt steg vad beträffar arvoden till de kommunala förtroendemännen. Om man jämför med förhållandena i våra nordiska grannländer, varom det finns ett kapitel i utredningens betänkande, finner man utan tvekan, att det i dessa länder finns långt mindre möjligheter än hos oss att ge arvoden åt kommunala befattningshavare.

Förr i världen hände det att kommunalmän offrade decenniers arbete på kommunala angelägenheter och sedan stod med mycket blygsamma inkomster på sin ålderdom och kanske t. o. m. blev nästan socialfall, kan man säga. Det är väl ingen som undgått att bli upprörd över att sådant kunde inträffa. Det kunde ju bli likadant med riksdagsmännen förr i världen, innan de hade några arvoden. Så var fallet länge i första kammaren.

Vad som gjort mig betänksam mot utskottets förslag, utan att jag dock reagerat mera deciderat än genom en blank reservation, är att man enligt förslaget kan ha svårt att överklaga beslut som är uppenbart oskäligt. En förutsättning för att en person skall kunna veta om det tjänar någonting till att överklaga är att det finns vissa riktlinjer för vad som menas med begreppet »skäligt». Det är som alla vet en omdömessak; man behöver inte ha studerat den moderna filosofiska värde läran för att finna att det i hög grad är subjektivt. I detta sammanhang bör man framställa önskemålet som vissa remissinstanser haft, att man får ett normalreglemente. Det har Landskommunernas förbund gått in för ganska starkt, medan Stadsförbundet, såsom framgår av utskottsutlåtandet, varit kritiskt på denna punkt. Man kan förstå

Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.

att Stadsförbundet har den uppfattningen med hänsyn till den redogörelse förbundet lämnat rörande praxis i fråga om arvoden. Det finns ju kolossala differenser i detta avseende mellan förhållandena i olika kommuner, inte minst i städerna. Många kommunalmän får ett förhållandevis högt arvode, medan det i andra kommuner understundom inte utgår någon ersättning för motsvarande arbete. Det är bara att beklaga att Stadsförbundets redogörelse är ganska bristfällig. Den går inte närmare in på förhållandena. Därför är redogörelsen inte så värdefull som önskvärt hade varit.

Därför är det, herr talman, önskvärt att såväl Landskommunernas förbund som Svenska stadsförbundet försöker få fram ett normalreglemente, vari det slås fast hur begreppet »skäligt» skall tolkas juridiskt. I annat fall överlåter man nämligen denna tolkning åt den prövande instansen på ett sätt som inte kan gagna den kommunala självstyrelsen. Det är uppenbart, att, så som detta förslag är utformat, har man inga klara garantier — och fråga är, hur man över huvud taget skall kunna erhålla några sådana. I Finland har man en förvaltningsdomstol som prövar dessa frågor. Här i landet har vi det ju inte ordnat på det viset.

Herr talman! Allmänheten kanske ibland tycker att riksdagsmännen beviljar sig själva alltför stora förmåner, vilket kan bero på att folk i regel inte kan sätta sig in i vad riksdagsarbetet innebär — det kan t. o. m. vara ganska vanskligt för oss själva att i förväg bedöma vår arbetsbörda. Utvecklingen har ju lett till att man numera inte kan begära att folk skall offra sin karriär i det civila yrket för att sköta allmänna uppdrag utan att få någon som helst ersättning för detta arbete. Detta system kan inte tillförsäkra vår kommunala självstyrelse möjligheten att existera i framtiden. Följer vi en restriktivare linje, kan vi inte bevara vårt lekmanna-

styre och inte heller behålla vår kommunala självstyrelse, utan då överlåter vi i längden all beslutanderätt åt tjänstemännen. I varje fall kommer mera kvalificerade krafter inte att kunna ägna sig åt de kommunala göromålen, såvida inte ersättning lämnas för detta arbete. Det är bland annat av denna orsak, herr talman, som jag i princip har anslutit mig till utskottsutlåtandet.

Såsom framgick av den debatt som fördes i utskottet var vi på många håll på det klara med att begreppet »skäligt», som jag sade inledningsvis, är mycket subjektivt. Som även departementschefen framhållit måste organisationerna — Landskommunernas förbund och Svenska stadsförbundet — försöka åstadkomma ett normalreglemente, så att detta begrepp blir juridiskt fastslaget. Därigenom skulle möjligheter ges åt medborgarna i kommunerna att bedöma i vad mån de arvoden och traktamenten som utbetalas är rimliga eller inte.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag har med detta velat motivera min blanka reservation.

I detta anförande instämde herrar *Hæggblom* (h) och *Bengtson* i Solna (h).

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Jag vill betona, att frågan här inte gäller att utfärda föreskrifter för någon kommun att utbetala viss ersättning till förtroendemän. Frågan gäller endast huruvida kommunerna skall ha rimligt utrymme för en rätt — om de så finner lämpligt och skäligt — att utbetala sådana arvoden.

Vad är det då som skiljer utskottets majoritet från de två högerrepresentanter vilka kommit med en reservation? Herr Braconier räknar jag till utskottsmajoriteten, efter den deklaration han här har givit.

Majoriteten i utskottet anser att man förtroendefullt kan överlämna åt kom-

Ersättning för kommunala förtroendeuppdrag, m. m.

munerna att själva pröva dessa ersättningsfrågor. Detta är så mycket lättare som vi har hört att de olika kommunförbunden förbereder rekommendationer eller normalregler som skall ställas till kommunernas förfogande. De två högerreservanterna har tydligen inte samma förtroende för kommunalmännen och för den kommunala självstyrelsen. Jag måste säga, att jag tycker mig i reservationen och även i det mycket försiktiga anförande, som herr Magnusson i Tumhult har hållit, se något av den förmyndarmentalitet, som högern så ofta brukar tala om — men då finns den på ett helt annat håll.

Jag ber, herr talman, med dessa få ord få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Till det anförande, som nyss har hållits av utskottets talesman, finns knappast något ytterligare att tillägga. Att kommunernas verksamhet under senare år starkt expanderat torde stå klart för oss alla. Det har med största eftertryck betonats först och främst i en enig kommunalrättskommittés utredning och förslag och vidare i en mängd remissvar samt vid utskottets behandling. Till följd av denna expansion har de kommunala förtroendemännen fått både ökat ansvar och en icke obehövt ökad arbetsbelastning. Detta gäller nu inte bara städerna, framför allt då de stora städerna, utan också de större landskommunerna med deras understundom långa resvägar för många av ledamöterna i de olika kommunala institutionerna.

Att därför frågan om ersättning efter vissa grunder för de kommunala förtroendemännen kommit upp på riksdagens bord, finner jag fullt i sin ordning.

Huvudregeln i konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, som utgår från Kungl. Maj:ts proposition, vilken i sin tur bygger på en enhällig utredning, är i korthet den, att kommunerna själva anför-

tros befogenheten att efter eget bestämmande ersätta förtroendemännen för det arbete, som är förenat med uppdragen. Helt naturligt utgår man då från den förutsättningen, att de kommunala förtroendemännen är vuxna uppgiften att efter egen prövning avgöra dessa angelägenheter. Skulle en förtroedeman till äventyrs tillerkännas ett uppenbarligen oskäligt högt arvode, finns ju alltid besvärsmöjlighet gentemot beslutet i fråga.

Riksdagen bör — det är så jag ser på denna angelägenhet — inte utöva något förmynderskap över de kommunala förtroendemännen. De har med all säkerhet möjlighet att finna den lämpliga ersättningsavvägningen. Inom parentes sagt, kan man nog förutspå, att det ökade förtroendet från statsmakternas sida också bör öka de kommunala förtroendemännens känsla av ansvar, varför risken för missbruk får anses mycket ringa.

När det sedan gäller normerna för ersättningarnas bestämmande, fäster jag stor vikt vid förslaget om centralt av Svenska landskommunernas förbund och Svenska landstingsförbundet samt även av Svenska stadsförbundet upprättade normalreglementen. Dessa normalreglementen kan då närmast tjäna som värdefulla hållpunkter, då det gäller att bedöma ersättningens art och storlek. Givetvis är det mycket angeläget, att kommunerna redan från början går till väga så omsorgsfullt och så försiktigt som möjligt, när det gäller att bestämma de olika ersättningsbeloppen.

Herr talman! I anslutning till vad jag här har yttrat, hemställer jag, i likhet med den föregående talaren, om bifall till utskottets förslag.

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! Endast ett par ord till herr Andersson i Linköping. Tror herr Andersson, att kommunal självstyrelse och kommunal demokrati gagnas genom att vissa arvoden kommer till såsom inkomstförstärkning? Detta är nog en fel-

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

spekulation. Vad vi reserverar har velat åstadkomma är inte en begränsning av den kommunala självbestämmanderätten utan ett skydd mot eventuellt missbruk. En skälig ersättning bör utgå, men vid detta bör det också stanna, och alltför tillfälligt arbete, som kräver obetydlig tid, bör kunna ersättas med traktementen utan arvoden såsom påbröd.

Förtroendeuppdragen bör vidare inte få tjänstemannakaraktär. De kommunala förtroendemännen bör inte bli yrkesverksamma såsom sådana. Det skulle icke gagna den kommunala demokratin.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Herr Magnusson i Tumhult vill väl inte förneka att den reservation, som han här talat för, går ut på att begränsa det utrymme för kommunal självbestämmanderätt som propositionen förordrar och utskottet tillstyrker.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Tumhult begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herrar Sveningsson och Magnusson i Tumhult.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Tumhult begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 177 ja och 21 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 9

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 5 av herr *Axel Emanuel Andersson* och II: 11 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam prövning av och förslag angående befrielse från allmän varubeskattning i den yrkesmässiga handeln med begagnade traktorer»;

2) de likalydande motionerna I: 65 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 97 av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag snarast om allmänna varuskattens omläggning och överförande att uttagas i partihandels- och tillverkningsstadiet, samt att i samband härmed från sådan fördyrande varubeskattning måtte befrias för uppehållet nödvändiga varor, såsom jordbrukets genom avtal prisreglerade produkter, varjämte dubbelbeskattningen vid försäljning i andra hand av för produktionen erforderliga maskiner ävensom motorfordon måtte bringas att upphöra»;

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

3) de likalydande motionerna I: 153 av herr *Isacson m. fl.* och II: 196 av herr *Hedin m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att begagnade traktorer och lantbruksmaskiner skulle undantas från skattskyldighet enligt förordningen om allmän varuskatt samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningsändring;

4) de likalydande motionerna I: 159 av herr *Schött m. fl.* och II: 193 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari hemställt, »att riksdagen måtte — i syfte att befria tidningen Ungdomsnytt liksom andra skoltidningar med ungdomsfostande syfte från omsättningsskatt — besluta sådan ändring av 10 § förordningen om allmän varuskatt att undantag från skatteplikt till sådan skatt även skall gälla periodisk publikation, som utgives med bidrag av allmänna medel»;

5) de likalydande motionerna I: 275 av herrar *Arvidson* och *Ringaby* samt II: 280 av herr *Svenungsson m. fl.*;

6) de likalydande motionerna I: 278 av herrar *Källqvist* och *Per-Olof Hanson* samt II: 352 av herr *Rydén m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att utfärda anvisningar till förordningen om allmän varuskatt, varigenom konst, som försålles vid utställningar, vid vilka verk försålles tillhöriga den eller de

konstnärer, vilkas verk där redovisades, undantoges från skatteplikt; ävensom

7) de likalydande motionerna I: 452 av herr *Carl Albert Anderson* och II: 538 av herr *Hagnell*, vari hemställt, »att 10 § 1 mom. punkten 7 i förordningen om allmän varuskatt ges den utformningen att från sådan skatt jämväl undantages korporationsidrottsrörelsens periodiska publikationer».

Beträffande de under punkten 2) upptagna motionerna I: 65 och II: 97 behandlade utskottet i detta sammanhang endast yrkandet om upphävande av dubbelbeskattningen vid försäljning i andra hand av maskiner och motorfordon.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande lagstiftnings- och utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta begagnade traktorer och lantbruksmaskiner m. m.*

att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 5 av herr Axel Emanuel Andersson och II: 11 av herr Eriksson i Bäckmora *m. fl.*,

2) I: 65 av herr Ferdinand Nilsson *m. fl.* och II: 97 av herr Börjesson i Glömminge *m. fl.*, samt

3) I: 153 av herr Isacson *m. fl.* och II: 196 av herr Hedin *m. fl.*,

dels måtte antaga följande såsom *utskottets förslag* betecknade

Förslag

till

förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt

Härigenom förordnas, att 13 § förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt samt anvisningarna till nämnda författningsrum skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

13 §.

Skattskyldighet föreligger — — — — — och dylikt.

Skattskyldighet föreligger icke heller vid försäljning eller uttag ur rörelse av begagnade personbilar och av sådana med skåp-, stationsvagns- eller person-

(Utskottets förslag)

13 §.

Skattskyldighet föreligger icke heller vid försäljning eller uttag ur rörelse av begagnade personbilar, av sådana med skåp-, stationsvagns- eller person-

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

(Nuvarande lydelse)

bilskarosseri utrustade begagnade lastbilar, vilkas tjänstevikt ej överstiger 1 800 kilogram.

*(Se vidare anvisningarna.)**(Utskottets förslag)*

bilskarosseri utrustade begagnade lastbilar, vilkas tjänstevikt ej överstiger 1 800 kilogram, *av begagnade traktorer samt av sådana begagnade maskiner och redskap, som äro speciellt konstruerade för användning inom jordbruket eller dess binärningar.*

*(Se vidare anvisningarna.)**Anvisningar*

till 13 §.

Förutsättning för — — — — — ringa omfattning.

Som exempel — — — — — en frisersalong.

Med försäljning — — — — — liknande transaktioner.

Med begagnade bilar förstås i 13 § andra stycket sådana fordon av angivet slag som före den transaktion, varom fråga är, inom riket försålts till konsument eller uttagits ur rörelse eller ock av konsument införts till riket. I övrigt användas i 13 § andra stycket uttryck och begrepp i samma betydelse som i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningskatt å motorfordon i vissa fall.

Anvisningar

till 13 §.

Med begagnade bilar, traktorer, maskiner och redskap förstås i 13 § andra stycket sådana varor av angivna slag som före den transaktion, varom fråga är, inom riket försålts till konsument eller uttagits ur rörelse eller ock av konsument införts till riket. I övrigt användas i 13 § andra stycket uttryck och begrepp i samma betydelse som i förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningskatt å motorfordon i vissa fall.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962.

---

dels ock måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande undantag från allmän varuskatt av för produktionen erforderliga begagnade maskiner och motorfordon;

B) *beträffande lagstiftningsyrkande i syfte att undanta vissa tidskrifter från skatteplikt*

---

att riksdagen måtte i anledning av vad som anförts i följande motioner, nämligen

- 1) I: 159 av herr Schött m. fl. och II: 193 av herr Gustafsson i Borås m. fl.,
  - 2) I: 452 av herr Carl Albert Andersson och II: 538 av herr Hagnell,
- antaga följande såsom *utskottets förslag* betecknade

Förslag

till

förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt

Häri genom förordnas, att 10 § 1 mom. förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt samt anvisningarna till nämnda författningsrum skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

(Nuvarande lydelse)

(Utskottets förslag)

10 §.

10 §.

1 m o m. Från skatteplikt undantagas följande varor.

1. Utsäde, fröer, ————— och växtskyddsmedel.

2. Levande djur, ————— liknande affärer.

3. Drivmedel och andra bränslen.

4. Jord, sand, ————— krossat skick.

5. Fiskefartyg, så ————— ävensom luftfartyg.

6. Krigsmateriel, som ————— underkastad utförsel förbud.

7. Allmänna nyhetstidningar, så ock periodiskt utgivna medlemsblad, personaltidningar och liknande publikationer, i den mån de tillhandahållas utan särskild avgift, ävensom andra periodiskt utgivna publikationer, om dessa väsentligen framstå såsom organ för sammanslutningar med huvudsakligt syfte att verka för religiösa, nykterhetsfrämjande, politiska, idrottsliga eller försvarsfrämjande ändamål eller att företräda vanföra eller eljest arbetshindrade medlemmar.

7. Allmänna nyhetstidningar, så ock periodiskt utgivna medlemsblad, personaltidningar och liknande publikationer, i den mån de tillhandahållas utan särskild avgift, ävensom andra periodiskt utgivna publikationer, om dessa väsentligen framstå såsom organ för sammanslutningar med huvudsakligt syfte att verka för religiösa, nykterhetsfrämjande, politiska, idrottsliga eller försvarsfrämjande ändamål eller att företräda vanföra eller eljest arbetshindrade medlemmar, så ock skoltidningar som hava ungdomsfostrande syfte och utgivnas med bidrag av allmänna medel.

8. Läkemedel, som ————— till sjukhus.

9. Spritdrycker och ————— om tobaksskatt.

Anvisningar

till 10 §.

Undantaget från ————— liknande sätt.

Med d r i v m e d e l ————— av butiksvara.

Undantaget för ————— av detaljhandlare.

Till f a r t y g ————— skattepliktiga varor.

Undantaget för allmänna nyhetstidningar gäller sådana publikationer av dagspresskaraktär, som normalt utkomma med minst ett nummer varje vecka. Undantaget för övriga periodiskt utgivna publikationer gäller sådana alster av angivet slag, som enligt utgivningsplan utkomma med normalt minst fyra nummer om året. Skattefriheten omfattar även utländska publikationer av angivna slag. Till sammanslutningar med huvudsakligt syfte att verka för idrottsliga eller försvarsfrämjande ändamål hänföres endast organisationer, som äro anslutna till Sveriges riksidrottsförbund eller represen-

Anvisningar

till 10 §.

Undantaget för allmänna nyhetstidningar gäller sådana publikationer av dagspresskaraktär, som normalt utkomma med minst ett nummer varje vecka. Undantaget för övriga periodiskt utgivna publikationer gäller sådana alster av angivet slag, som enligt utgivningsplan utkomma med normalt minst fyra nummer om året. Skattefriheten omfattar även utländska publikationer av angivna slag. Till sammanslutningar med huvudsakligt syfte att verka för idrottsliga eller försvarsfrämjande ändamål hänföres endast organisationer, som äro anslutna till Sveriges riksidrottsförbund, Svenska korpora-

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt*(Nuvarande lydelse)*

terade inom Sveriges olympiska kommitté eller ock finnas angivna i 1 § punkten 1 kungörelsen den 11 december 1953 (nr 737) angående frivillig försvarsverksamhet eller hava till uppgift att stödja hemvärnets verksamhet.

(Utskottets förslag)

tionsidrottsförbundet eller representerade inom Sveriges olympiska kommitté eller ock finnas angivna i 1 § punkten 1 kungörelsen den 11 december 1953 (nr 737) angående frivillig försvarsverksamhet eller hava till uppgift att stödja hemvärnets verksamhet.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1962 men äger tillämpning redan dessförinnan i vad avser utgivande av publikation efter ikraftträdandet.

C) *beträffande yrkande om riksdagskrivelse i syfte att från allmän varuskatt undanta tekniska och kulturella hjälpmedel till handikappade och lytesskadade*

att följande motioner, nämligen

I: 275 av herrar Arvidson och Ringaby samt II: 280 av herr Svenungsson m. fl.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande yrkande om riksdagskrivelse i syfte att från allmän varuskatt undanta konst, som försäljes vid utställningar*

att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

I: 278 av herrar Källqvist och Per-Olof Hanson samt II: 352 av herr Rydén m. fl.,

i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t med stöd av 10 § 2 mom. varuskatteförordningen måtte förordna om befrielse från varuskatt för konstverk, som försäljes på konstutställningar; samt

E) att under punkterna A)—D) angivna motioner måtte, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar John Ericsson, Einar Eriksson och Erik Jansson, fröken Ranmark samt herrar Wärnberg, Brandt i Aspabruk, Engkvist, Asp, Kristenson i Göteborg och Carlsson

i Västerås, vilka ansett att utskottet under punkterna A, B och D bort hemställa

A) *beträffande lagstiftnings- och utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta begagnade traktorer och lantbruksmaskiner m. m.*

att följande motioner, nämligen

1) I: 5 av herr Axel Emanuel Andersson och II: 11 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.,

2) I: 65 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 97 av herr Börjesson i Glömminge m. fl., samt

3) I: 153 av herr Isacson m. fl. och II: 196 av herr Hedin m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande lagstiftningsyrkande i syfte att undanta tidskrifter från skatteplikt*

att följande motioner, nämligen

1) I: 159 av herr Schött m. fl. och II: 193 av herr Gustafsson i Borås m. fl. samt

2) I: 452 av herr Carl Albert Andersson samt II: 538 av herr Hagnell,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande yrkande om riksdagskrivelse i syfte att från allmän varuskatt undanta konst, som försäljes vid utställningar*

att följande motioner, nämligen

I: 278 av herrar Källqvist och Per-Olof Hanson samt II: 352 av herr Rydén m. fl.,

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Till det här föreliggande betänkandet, som utskottets borgerliga ledamöter står för, är fogad en reservation av herr John Ericsson m. fl. För min del tänkte jag yttra mig endast beträffande det yrkande som gäller beskattningen av begagnade traktorer och dylika ting. Herr Engkvist kommer senare att beröra de andra frågor som i reservationen tagits upp till diskussion.

Utskottets borgerliga ledamöter tillstyrker att handeln med begagnade traktorer samt jordbruksmaskiner och jordbruksredskap undantas från varubeskattning, men de är själva medvetna om att en sådan ordning skulle medföra stora tillämpningssvårigheter och föreslår därför att alla begagnade traktorer, fränsett vem som använder dem, skall befrias från varuskatt. Vad skulle detta få för resultat? Jo, det är uppenbart att för jordbruket avsedda traktorer inte kan skiljas från andra traktorer och detta har också de borgerliga ledamöterna dragit konsekvensen av. Men varför skall det vara skattefriet även för andra traktorer?

Vidare tror sig utskottets talesmän kunna gardera sig mot kontrollsvårigheter genom att begränsa skattefriheten till sådana redskap och maskiner som är speciellt konstruerade för att användas inom jordbruket med binärningar. Dessutom vill man ha en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning om undantag från omsättningsskatten för all andrahandsförsäljning av maskiner som är erforderliga inom produktionen. Vad blir följden av detta? Jo, om en rörelseidkare köper en begagnad traktor skall han inte behöva erlägga skatt för denna, men för alla andra begagnade inventarier som han köper måste han betala skatt. Detta

måste väl betraktas som inkonsekvent och knappast heller rättvist. Vem som helst vilken köper ett begagnat redskap eller en begagnad maskin, speciellt konstruerad för att användas inom jordbruket med binärningar, skulle alltså enligt utskottsmajoritetens mening slipa betala skatt. Men visst finns det dylika redskap och maskiner som användes på annat håll än inom jordbruket med binärningar, och även om detta inte gäller för enklare handredskap o. s. v., så kommer tillämpningssvårigheterna att vara betydande. Det blir besvärligt att avgränsa det skattefria varuområdet, och det kommer att möta svårigheter ur redovisnings- och kontrollsynpunkt.

Vad är det som hör till jordbruket med binärningar? Dit hör trädgårdsskötsel, jakt, fiske, biskötsel, gruståkt — ja, i begränsad skala även bearbetning av alster och naturprodukter från jordbruksfastighet. Det är sålunda ett vidsträckt fält, där man kan använda dylika maskiner, vilka då skulle bli skattefria. Innan exempelvis en begagnad traktor eller maskin av den storlek som här åsyftas säljes, får den i regel undergå en många gånger ganska omfattande och inte så billig förbättring eller reparation. På dessa förbättringar skall det alltså inte utgå någon skatt. Men den så förbättrade maskinen eller varan har ju ingenting med den ursprungliga varan att göra, och då bör den väl också beskattas!

Om utskottets förslag bifalles i denna del, så blir reparationer och förbättringar, om än aldrig så dyra och omfattande, t. ex. en utrustning med nya detaljer — som hydrauliska lyftanordningar — skattefria. Det är väl föga genomtänkt, och det kan väl inte vara rimligt att besluta om ett sådant undantag.

Nu återopas här det beslut riksdagen tidigare fattat om skattebefrielse för begagnade bilar, men det fallet är inte analogt. Samtidigt med att vi tog bort

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

skatten på begagnade bilar, höjdes nämligen skatten på nya personbilar, och det fick kompensera skattebortfallet för de begagnade bilarna. Dessutom är det ett mycket enklare område att begränsa, eftersom personbilarna är koncentrerade till en bransch, som är lätt att administrera.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr John Ericsson m. fl.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag vill anföra några synpunkter i anslutning till den reservation som avgivits till förevarande utskottsbetänkande, och jag skall då uppehålla mig vid punkterna B) och D).

Beträffande punkten B), som gäller undantagande av periodiska tidskrifter från den allmänna varuskatten, har det väckts en motion, nr 193, i denna kammar, i vilken föreslagits skattefrihet för tidskriften Ungdomsnytt. Som skäl härför har anförts att tidskriften är organ för en sammanslutning benämnd Ungdomsfrämjandet, till vilken en hel rad organisationer säges vara anslutna. Man har i motionen räknat upp många ideella organisationer, och man får lätt den föreställningen att praktiskt taget hela det samlade föreningslivet står bakom tidningen. Jag har ingen anledning betvivla att motionärerna har handlat i god tro, när de utformade motionen på sätt som skett. Men jag ifrågasätter om det verkligen finns någonting som heter Ungdomsfrämjandet, som arbetar praktiskt och som tidningen är organ för.

Tidningen Ungdomsnytt ägs av en privatperson och drives som ett privat företag. Detta är vällovligt och ingenting att anmärka på i och för sig, men man kan inte säga att tidningen är organ för de uppräknade organisationerna. I motionen nämnes bl. a. IOGT, och där har man visserligen haft kontakt med tidningen, men IOGT har inte något som

helst samöre med utgivningen och inget inflytande över tidningens redigering eller utdelandet av de stipendier som säges bruka delas ut för ungdomsfostrande verksamhet.

För något mer än en månad sedan — alltså efter det att denna motion skrevs — kallade tidningens ägare till ett sammanträde med representanter för olika organisationer för att dryfta en omläggning av tidningens utgivningsmöjligheter och bildandet av en särskild stiftelse för ändamålet. Där skulle den nuvarande ägaren bli verkställande direktör och, förmodar jag, ende ledamot i styrelsen. Det vet jag dock ingenting bestämt om, men i varje fall skulle han ha absolut bestämmanderätt över tidningen och fortsätta att driva den som ett privat företag. Det sammanträdet upplöstes dock närmast i förvirringens tecken, om jag så får säga, och utan att man kommit till något egentligt resultat.

Jag har här inte sagt någonting om tidningens innehåll och redigering, men jag finner det ganska märkligt att man med de motiveringar som anförts skulle kunna besluta om speciell skattebefrielse för just denna publikation. Det är väl ändå så, som säges i reservationen, att de möjligheter som enligt gällande lagstiftning nu föreligger för Kungl. Maj:t att i enskilda fall undanta varor från beskattning torde medge en mera rättvis bedömning av sådana spörsmål. Detta gäller också för det som man tar sikte på i en annan motion, nämligen skattebefrielse för korporationsidrottens publikationer. Helt säkert medför det också färre gränsdragningsproblem än den direkta lagstiftning som förordas av utskottsmajoriteten. Enligt utskottsmajoritetens förslag blir endast sådana ungdomstidningar, som ges ut med bidrag av allmänna medel, undantagna från skattskyldighet. Men enligt reservanternas mening kan det också finnas andra ungdomstidningar, alltså sådana som ges ut utan sådant bidrag, vilka med hänsyn till sitt syfte kan vara

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

förtjänta av samma förmån i skattehänseende.

Punkten D) i utskottets hemställan gäller en fråga som behandlats vid ett par tidigare riksdagar — frågan om undantagande från allmän varuskatt av konst, som försäljes vid utställningar. En viss skattefrihet vid försäljning av konst föreligger redan; skatt utgår inte när konst försäljes av konstnären direkt. Men nu vill man utvidga skattefriheten till att gälla också konst som försäljes vid utställningar, och motiveringen är att det skall vara en hjälp till den andliga prestation som det här är fråga om, den rent kulturella prestation som blir i materiellt avseende försäld. Vi reservanter har påpekat att stora besvärigheter skulle uppstå vid avgörandet av vilka varor som egentligen skall undantagas från skatt — exempelvis konsthantverk skulle ju inte gärna kunna undantas. Vi menar att den skattebefrielse som föreslagits av utskottet kommer att leda till ytterligare avvägningsproblem, kontrollsvårigheter och ökade administrationskostnader.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag att i fråga om utskottets hemställan under punkterna B) och D) få yrka bifall till den av herr John Ericsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! När det blir fråga om ändringar i den allmänna varuskatten — justeringarna må vara hur små och hur logiska som helst — mobiliseras de trogna regeringsanhängarna i alldeles särskilt hög grad, och de personliga uppfattningarna får maka åt sig. Herr Arvidsons numera riksbekanta avfall från sin egen motion om skattebefrielse för böcker är ju ett sorgligt exempel på »partitrohet framför allt».

Finansministern har flera gånger framhållit att det är något särskilt fint med en allmän varuskatt med så få undantag som möjligt — ja, han har t. o. m. någon gång sagt att man i andra länder

med avund betraktar den varubeskattningstyp som det varit möjligt att hålla fast vid i vårt land. Det är klart att finansministern alltid vill ha så stora skatteinkomster som möjligt. Men nu finns det och fanns redan från början, då den allmänna varuskatten infördes, vissa undantag — undantag som finansministern själv ansåg befogade. Är det då, frågar jag, så egendomligt, om det är andra människor här i landet — och för övrigt ganska många andra människor — som gärna vill justera den allmänna varuskatten något ytterligare? Det är just sådana justeringar som vi behandlar i dag och för vilka en majoritet skapats inom bevillningsutskottet.

I första hand yrkar vi inom utskottsmajoriteten befrielse från allmän varuskatt för begagnade traktorer och andra lantbruksmaskiner. Vidare yrkar vi på skattebefrielse för skoltidningar som har ett ungdomsfostrande syfte och som utges med bidrag av allmänna medel — alltså just sådana tidningar som Ungdomsnytt, vilken herr Engkvist nyss talade om. Jag har den uppgiften rörande Ungdomsnytt, att det inte är en privat företagare bakom tidningen utan en stiftelse för närvarande, och det måste ju från allmänt håll ha ansetts vara en gagnande gärning som utföres genom utgivningen av Ungdomsnytt eftersom bidrag givits av allmänna medel.

Utskottsmajoriteten föreslår också att tidskrifter som utges av sammanslutningar, vilka är anslutna till Svenska korporationsidrottsförbundet, skall undantas från skatteplikt, såsom fallet är med tidskrifter utgivna av sammanslutningar anslutna till Sveriges riksidrottsförbund. Dessa ting kommer emellertid att beröras av andra kammarledamöter, och jag går därför inte närmare in på dem.

Låt mig i stället säga, att jag anser det vara ett rationellt framsteg att från allmän varuskatt undanta konst, som försäljes vid utställningar. Den åsikten har även alla Sveriges konstnärer, ty

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

konstutställningar är ju ingalunda någon reguljär form av varuhandel. Det är också ovedersägligt att det knappast torde finnas några saluförda produkter, där priset inom så vida gränser som i fråga om konstverk varierar alltefter framställarens andliga kapacitet. Betalningen för konstverket är därför, som jag ser det, inte vederlag för en vara i varuskattens mening utan i själva verket honorar för en andlig prestation.

Nu säger herr Engkvist att det på detta sätt uppstår särskilda svårigheter när man drar gränsen mellan vad som borde befrias från omsättningsskatt och vad som borde beskattas av det som säljs på utställningar. I reservationen har man påpekat, att om man går efter principen om en andlig prestation så borde även konsthantverk, såsom smycken, konstglas, prydnadssaker och vissa möbler och mattor, undantagas från beskattning.

Nu är det emellertid en skillnad mellan konsthantverk och konst, och reservanterna har själva exemplifierat konsthantverk. Härtill kommer att gränsdragningen rent praktiskt är mycket enkel, ty enligt varuskatteförordningen har Kungl. Maj:t klargjort vad som bör vara fritt från omsättningsskatt vid försäljning av konst direkt från konstnärer. Kungl. Maj:t har helt enkelt utgått från tulltaxans nummer 99.01—99.03, och dit hänföres »målningar och teckningar, utförda helt för hand, konstgrafiska originalblad, såsom etsningar, gravyrer, träsnitt och litografier samt originalskulpturer, oavsett materialet».

Det är alltså tvärtemot vad reservanterna säger inte alls svårt att dra klara och enkla gränser när det gäller att befria försäljningen av konst på utställningar från omsättningsskatt. Vidare vill jag framhålla att det inte heller råder någon tveksamhet om vad som menas med utställningar. Det är, herr talman, dessutom ganska välkänt att vi har ett femtiotal utställningslokaler för konst här i landet, varför det även här-

vidlag är en synnerligen enkel sak att kontrollera omsättningsskattebefrielsen för konst.

När reservanterna säger att det förefaller stötande att förutsätta att endast de konstnärer som målar eller tecknar utför andlig prestation, har man helt enkelt hittat på en sak för att få tillfälle att komma med något argument. Varken vi motionärer eller Konstnärernas riksorganisation har sagt att endast de som målar eller tecknar utför andlig prestation. Vi har t. ex. aldrig uteslutit skulptörer och grafiker, och givetvis utför även författare och tonkonstnärer andligt arbete. Men boken eller grammofoonskivan framställs — d. v. s. produceras — ju inte av vederbörande författare eller kompositör.

Men, herr talman, jag är ingalunda främmande för att befria böcker från oms, något som även föreslogs förra året till och med av Författarföreningens ordförande herr Arvidson. Men då herr Arvidson förra året ansåg sig kunna rösta emot sin egen motion, har i varje fall jag svårt att inse att det finns några realistiska möjligheter att hävda befrielse från omsättningsskatt på böcker.

De bildande konstnärerna, de som målar, tecknar, etsar och skulpterar, har emellertid aldrig gjort något sådant här »lappkast», utan de har genomgående demonstrerat att de vill ha befrielse från oms vid försäljning av konst via utställningar.

Låt mig till sist, herr talman, även få framföra den synpunkten att det i dag, när vi nyss har fått uppleva förstamajdemonstrationerna för ett rikare kulturliv, varvid de stora orden minsann inte sparades från dem som från regeringshåll leder opinionen, skulle vara ett ringa offer på kulturpolitikens altare, om vi hjälptes åt att minska statens utgifter med den summa på kanske ungefär 100 000 kronor som omsättningsskatten på försäljning av konst via utställningar inbringar. Vi är alla ense om att konstuppelevelsen hör hemma i

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

det rikare liv som alla människor bör beredas möjlighet till, och när våra konstnärer i likhet med oss motionärer och bevillningsutskottets majoritet klart hävdar att det är till gagn för våra konstnärligt verksamma, om vi slopar omsen på den konst som säljs via utställningar, vore det en kulturpolitiskt behaglig gärning om vi röstade bort omsen på detta slags konstförsäljning. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i detta avseende.

Jag kanske borde tillägga att man på visst kommunalt håll redan under det år som gått har insett att varuskatten på konst som säljs via utställningar inte borde finnas till. Man har vägrat att erlägga denna skatt vid kommunala inköp från utställningar, och KRO har måst anlita juridisk hjälp för att få ut den oms som vederbörande enligt nuvarande bestämmelser är skyldiga att erlägga.

Jag ber också att få yrka bifall till utskottets hemställan i övrigt, som andra talare här kommer att motivera.

I detta anförande instämde herr *Gustafson* i Göteborg (fp) och fröken *Elmén* (fp).

Herr **ENGKVIST** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla att herr Rydén är i god tro när han här upprepar påståendet att tidningen *Ungdomsnytt* inte är privatägd utan ägs av en stiftelse. Men likafullt vidhåller jag att tidningen *Ungdomsnytt* är en privatägd tidning i detta ords egentliga bemärkelse.

Vid det sammanträde, som jag talade om i mitt förra anförande och som hölls för någon månad sedan, erbjöds en stiftelse tidningen gratis. Men denna gåva var förknippad med villkoret att den nuvarande ägaren i ekonomiska ting skulle vara absolut enväldig och förvalta tidningen precis på samma sätt som hittills skett. När man vid sammanträdet frågade efter en medlemsförteck-

ning på det ungdomsfrämjande som skulle utgöra denna stiftelse, kunde ingen sådan medlemsförteckning läggas fram, utan man viftade bort det med att säga att det väl inte var så viktigt om det fanns en medlemsförteckning eller inte. Det är helt enkelt så att man inte med skäl kan säga annat än att tidningen är privatägd.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar gäller bl. a. motionsyrkanden om undantag från allmän varuskatt för begagnade traktorer och investeringsvaror i jordbruket. Dessa motionsyrkanden har tillstyrkts av bevillningsutskottet, och jag har begärt ordet, herr talman, närmast för att bemöta reservanternas talesman, herr Brandt. Men först skall jag be att få anföra några allmänna synpunkter på frågan.

Omsättningsskatten har genom sin generella verkan även kommit att drabba investeringsvarorna i jordbruk och rörelse, och varuskatten får härigenom formen av investeringsskatt, som rimligen borde falla utanför ramen för den indirekta beskattningen. En stor del av investeringarna sker ju för att underlätta näringslivets utveckling och rationalisering och för att stärka dess konkurrenskraft. Framför allt gäller det de delar av vårt näringsliv som redan kämpar med betydande svårigheter, och här vill jag särskilt peka på jordbrukets förhållanden.

Det svenska jordbrukets investeringsverksamhet har under senare år visat en mycket hög aktivitet. Dessa investeringar uppgår enbart när det gäller maskiner och redskap till cirka en miljon kronor om dagen. Investeringsverksamheten har fått äga rum med i huvudsak ökad skuldsättning som följd. Jordbrukets kostnadsläge ligger redan nu så högt att varje nytt påslag får allvarliga återverkningar, och med den utformning som varuskatten har kommer den att drabba dessa begagnade traktorer och

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

maskiner praktiskt taget hur många gånger som helst. Varje gång en sådan vara och en sådan maskin omsättes i den yrkesmässiga handeln skall omsättningskatt utgå. Sådana verkningar inom lagstiftningen på detta speciella område måste väl strida mot principerna för omsättningskatten, vilken i regel är så utformad att skatt skall utgå endast en gång på en och samma vara.

I motionen har därför centerpartiet yrkat på att från beskattningen skulle undantas begagnade traktorer och investeringsvaror i jordbruket, och bevillningsutskottets majoritet har också tillstyrkt dessa yrkanden. Herr Brandt, som för reservanternas talan, säger att även utskottets ledamöter själva är medvetna om att det här uppstår tillämpningssvårigheter, men, herr Brandt, undantaget för begagnade traktorer och maskiner är först och främst begränsat till att avse sådana maskiner och redskap, som är speciellt konstruerade för att användas inom jordbruket. Det är ju bekant att exempelvis en begagnad skördetröska som byter ägare kan placeras endast hos en annan jordbrukare. Den kan ju inte användas för något annat ändamål än som skördetröska, och så är också fallet med jordbruksmaskiner över huvud. Här finns såvitt jag vet inga som helst gränsdragningsproblem och tillämpningssvårigheter.

När det gäller handeln med begagnade traktorer skriver utskottet: »För att gränsdragningsproblem skall undvikas bör beträffande handeln med begagnade traktorer föreskrivas generellt undantag från skattskyldighet», varigenom bestämmelserna i detta hänseende kommer att bli analoga med dem som redan gäller för begagnade bilar. Varför skall vi då ha undantag från varuskatt när det gäller begagnade bilar men icke för begagnade traktorer, som väl ändå har betydelse för produktionen?

Begagnade traktorer omsättes till allra största delen inom jordbruket. Om en eller annan traktor skulle försäljas

utanför jordbruket till någon annan rörelseidkare är detta väl ingenting för herr Brandt att göra speciella svårigheter av. För att använda herr Brandts och reservanternas vokabulär måste jag också säga att det framstår som i hög grad inkonsekvent att om en jordbrukare köper en begagnad bil mer eller mindre för sitt nöjes skull så är han befriad från att erlægga omsättningskatt, men om samma jordbrukare köper en begagnad traktor, som skall användas i produktionen, fördyras den genom omsättningskatt. Nog måste väl herr Brandt medge att detta är en underlig konsekvens av lagstiftningen och att detta förhållande i längden är ohållbart.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora talar här om besvärligheterna för jordbruket. Men som jag nämnde är det ett vitt fält ni vill undanta från varubeskattningen. Det skall vara jordbruksredskap och maskiner som är speciellt konstruerade för att användas inom jordbruk och binäringar. Jag har ju här påpekat att binäringar omfattar ett stort område, t. o. m. fiske, biskötsel och jakt. Jag påpekade också att man kan ha anskaffat en hydraulisk lyftanordning eller andra tillbehör till en begagnad traktor så att det kanske i realiteten inte alls är samma maskin som det var från början. Varför skulle den då inte beskattas?

Herr Eriksson i Bäckmora nämnde skördetröskorna. Jag skall gärna erkänna att jag inte skulle springa och köpa en skördetröska och använda den till någonting som inte hör till jordbruket, men det finns så många speciellt konstruerade redskap som användes inom någon av jordbrukets binäringar som kan användas på annat sätt.

Herr Eriksson i Bäckmora säger att

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

samma vara bör beskattas bara en gång, men det är väl ingenting oriktigt i att den beskattas flera gånger, särskilt inte om den blivit reparerad och förbättrad under mellantiden och kanske egentligen är en ny produkt.

Vad gäller bilarna hade vi ju den speciella omständigheten att beakta att omsättningsskatten kunde leda till att man kringgår den ordinarie handeln. Är herr Eriksson i Bäckmora beredd att godta — jag kan naturligtvis inte ställa några löften utan vill bara ställa frågan — att vi i stället höjer skatten på nya traktorer på samma sätt som vi gjorde med skatten på nya bilar så att man tar in motsvarande belopp.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redan framhållit att den begränsning som utskottet har föreslagit innebär att de traktorer som skall undantas från varubeskattning är sådana som är konstruerade för att användas i huvudsak i jordbruket. Om det sedan försäljs en och annan traktor utanför jordbruket är därför ingen skada skedd. Möjligheten för en rörelseidkare i annan näring att köpa en traktor utan att erlägga varuskatt finns för övrigt redan nu om han köper traktorn på en auktion eller privat av en jordbrukare.

Sedan talar herr Brandt om alla binärningar till jordbruket. Ja, herr Brandt, men jag har aldrig hört att man bedriver fiske med traktor och inte heller biskötsel eller jakt, så någon större risk för att traktorerna skall komma till användning där tror jag inte det behöver vara.

Herr **BRANDT** i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tillråda herr Eriksson i Bäckmora att läsa på sin egen reservation och förslaget i den. Det är där fråga om traktorer och inte

om för jordbruket speciellt konstruerade traktorer. Det är när det gäller redskap och maskiner som man talar om sådana som »speciellt konstruerats för användning inom jordbruket och dess binärningar». Sådana andra redskap kan man ju ofta mycket väl använda på andra områden, särskilt som det här är ett så stort fält.

Beträffande traktorerna har ni själva insett att det inte går att dela upp dem och säga, att den skall användas i jordbruket och den skall Karlsson ha för ett annat ändamål. Därför föreslår ni också att undantaget skall gälla alla traktorer.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen reservation till detta utlåtande; vi står ju för utskottets skrivning. Men jag kan för herr Brandt läsa upp vad utskottet skrivit på denna punkt: »Vad beträffar lagstiftningens omfattning i övrigt bör — för att en ur administrativ synpunkt och med hänsyn till rimliga kontrollkrav godtagbar lösning skall erhållas — befrielsen från skattskyldighet begränsas till att avse sådana maskiner och redskap, som är speciellt konstruerade för att användas inom jordbruket eller dess binärningar.» Jag har redan sagt att traktorn inom jordbrukets binärningar har en nog så begränsad användning.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Den här frågan har nu redan ventilerats så noggrant, att jag i stort sett kan inskränka mig till att instämma i vad herrar Rydén och Eriksson i Bäckmora sagt.

Vi har redan tidigare på vårt håll förfäktat den idén, att omsättningsskatten verkat mycket fördyrande på hela produktionen. Omsättningsskatten på begagnade traktorer har exakt samma verkan. Det är ju orimligt att en traktor som försäljs flera gånger varje gång skall belastas med denna omsättnings-

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

skatt. Det är därför som vi från högerpartiets sida vill medverka till att ta bort omsättningsskatten just på dessa varor. För jordbruket och alldeles speciellt för det mindre jordbruket är det av stort värde att man till ett rimligt pris kan köpa begagnade traktorer, och det är bland annat detta som motiverar detta undantag. Man bör inte förstora de svårigheter som är förenade med att införa det undantaget.

I fråga om de periodiska tidskrifterna har det klart och tydligt sagts ifrån att det gäller sådana ungdomstidningar som får stöd från det allmänna. Det måste innebära att man får den nödvändiga kontrollmöjligheten. Jag tycker också att det är rimligt att korporationsidrottsrörelsen får samma skattebefrielse för sina tidningar som idrottsrörelsen har för sina. Korporationsidrottsrörelsen spelar en icke oväsentlig roll i dagens samhälle. Det finns ett ganska stort intresse i det svenska näringslivet och ute på företagen för denna form av idrott. Man tycker att det är roligt att ha tävlingar mellan olika företag. Jag tror att korporationsidrotten spelar en inte så liten roll för det svenska folkets spänst. Därför tycker jag att det är ett rimligt krav som rests.

Vad beträffar förslaget om skattebefrielse för konst som försäljs på utställningar skall jag, herr talman, be att få instämma i det yrkandet. Det måste väl kännas som en liten besvikelse för de s. k. kulturarbetarna här i landet att sänjan mellan socialdemokratien och dem inte räckte ens över en vecka.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! När reservanternas talesman herr Brandt i Aspabruk argumenterade i denna fråga, undvek han att beröra det skäliga och rättvisa i denna beskattning. Han motiverade reservanternas ställningstagande med svårigheterna vid kontrollen och även med de administrativa svårigheterna. Men är inte detta andrahandsfrågor när det gäl-

ler en skatt av så tvivelaktig typ som denna? Man bör väl i första hand se till rättvisan och till frågan om skattens lämplighet i näringslivet, och så får man väl reglera administrationen och kontrollen därefter.

Nu är det ju så att det är de ekonomiskt minst starka jordbrukarna som köper begagnade maskiner. De gör det därför att de inte har så stora resurser. De begagnade maskinerna är ju dock i själva investeringsögonblicket mindre kapitalkrävande. Varuskattens huvudsyfte har väl inte varit att direkt fördyra produktionsfaktorerna. I praktiken är det ju så att gödningsvaror, utsäde och andra produkter, som hör till jordbruksproduktionen, är undantagna. Däremot är de varor, med vilka jorden skall bearbetas, beskattade. Jag kan inte finna annat än att dessa båda grupper av varor borde i skattehänseende behandlas på samma sätt.

Som beskattningen nu tillämpas drabbas inte maskiner, som säljs på auktion eller privata jordbrukare emellan, av skatt. Här ligger hela systemets ömtåligaste punkt. Det har varit en tendens hos de större firmorna och centralföreningarna inom jordbrukskooperationen att byta in gamla maskiner vid köp av nya. Denna beskattning kan komma att föra med sig att centralföreningarna kommer att rekommendera de jordbrukare som skall köpa nya maskiner att själva försöka avyttra sina gamla, vilka på så sätt kommer att befrias från omsättningsskatt.

I praktiken blir det ofta så att en del gamla maskiner, som utskottsmajoriteten skrivit, kommer att gå i utbyte flera gånger. De vandrar ofta från söder till norr här i landet. I södra Sverige använder man mer maskiner, och när jordbrukarna där byter ut de gamla maskinerna, så vandrar dessa ofta genom landet norrut i Sverige, och de blir belagda med skatt flera gånger. Detta måste vara orimligt. Jag har inte något exempel att anföra, men jag känner

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

ändå till att det kan bli en hel kedja av byten, där den gamla maskinen varje gång beläggs med varuskatt.

Reservanterna har försökt att hänga upp hela sin motivering på att det förekommer reparationer å de aktuella maskinerna, men översynen av maskinerna och reparationerna gäller ofta en mycket obetydlig del av maskinen och det finns inte alls anledning att ha kvar denna skatt för den sakens skull.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord om den fyrtio motion nr II: 193, som har vunnit utskottets bifall. Den gäller tidningen Ungdomsnytt.

Denna tidning intar en särställning som fostrande ungdomstidning både vad det gäller innehåll och uppläggning. Den är ett av de verkligt positiva försök och åtgärder, som har vidtagits såsom ett motdrag mot dåliga serier och kriminalmagasin och andra liknande tryckalster. Bakom tidningen Ungdomsnytt står stödjande de organisationer, som vi har räknat upp i vår motion. Någon annan organisation, som skulle ha utgått, känner jag inte till.

Tidningen utges nu av en stiftelse, som är ett faktum sedan den 1 april i år. Den heter Stiftelsen Ungdomsnytt. Ledningen är, såvitt jag har kunnat förstå av de informationer jag fått, sammansatt på sådant sätt, att man kan anse att berättigade krav i det avseendet kan bli uppfyllda.

Skolöverstyrelsen har i en remiss till Konungen beträffande tidningen Ungdomsnytt bl. a. framhållit: »Tidningen Ungdomsnytt torde genom sitt lärorika och instruktiva innehåll, återgivet på ett omdömesgillt och stimulerande sätt, äga förutsättningar att fylla en uppgift i uppfostrans tjänst.» Jag antar att skolöverstyrelsen har känt till sakerna någorlunda väl, när man har givit detta omdöme.

Det är över 400 skolstyrelser och barnavårdsnämnder som ger anslag till eller subventionerar prenumerationspriset på Ungdomsnytt. Allt fler myndigheter inser, att det är kloka anslag till förebyggande ungdomsvård. Tidningen får alltså bidrag av allmänna medel.

Jag tror att man kan säga, att tidningen kunnat hållas vid liv mycket tack vare ekonomiskt stöd ifrån folkrörelserna och andra ideellt intresserade människor under vissa perioder av dess verksamhet. Den belastning som varuskatten utgör för Ungdomsnytt belöper sig, enligt vad jag erfarit, till omkring 50 000 kronor. Det är, som var och en förstår som känner till dessa saker, en mycket svår belastning.

Säkerligen är det inte lagstiftarens eller riksdagens mening att genom varuskatten väsentligt försvåra eller t. o. m. förhindra dylika fostrande ungdomstidningar att utkomma. Det torde inte behöva råda något tvivel om att tidningen Ungdomsnytt i sak fyller de krav på undantag från omsättningsskatten, som varuskatteförordningen uppställer. De formella hindren har utskottet undanröjt genom tillägget till paragraf 10 i förordningen om allmän varuskatt. Detta tillägg återfinns på sid. 18 i utskottets betänkande och lyder: »så ock skoltidningar som hava ungdomsfostrande syfte och utgivas med bidrag av allmänna medel.»

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Börjesson i Glömminge sade vill jag framhålla, att kommitterade starkt underströk, såsom här sagts, att omsättningsskatten helst borde vara generell. Att varan sålts en eller flera gånger tidigare utgör intet skäl, framhöll kommittén, för att den inte skall beskattas nästa gång den omsätts eller

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

säljs. Det rör sig ju då om en ny försäljning till en konsument.

Visst kan man åberopa moraliska och andra skäl för att undanta den ena eller andra varan från omsättningskatt. Om det är ingenting att säga. Vi kommer, då vi behandlar nästa betänkande ifrån bevillningsutskottet, att finna en rad yrkanden som, därest de bifölls, skulle innebära att vi helt enkelt kunde avfärda hela omsättningskatten. Det finns nämligen ingenting kvar av den, om dessa yrkanden bifalles. Den ena eller andra gruppen kan åberopa riktiga exempel på att riksdagen borde ta hänsyn till just önskemålet på en viss punkt. Herr Rydén ville t. ex. ha skatten borttagen för konstverk, en annan vill avskaffa den för tidningar, en tredje för investeringsvaror och en fjärde vill ha bort skatten på prisreglerade jordbruksprodukter o. s. v. Alla tycker de själva, att de kan åberopa starka skäl, och det är möjligt att det också kan vara det i verkligheten. Men om vi skall ha en skatt, och helst en generell skatt, går det ändå inte att biträda dessa förslag.

För att nu hjälpa jordbruket, som herr Börjesson i Glömminge också talade för, och ge det en förmån är man beredd — omotiverat vill jag påstå — att ge denna förmån till alla som köper begagnade traktorer. Jag bör kanske tillägga, att det i det fallet blir fråga om en ännu mer omotiverad förmån. Men vad som för mig är viktigare än detta är att om man går med på att bifalla förslaget om undantag för begagnade traktorer, har riksdagen tagit ett första steg mot ett undantag för även de varor, som vi senare kommer att diskutera, nämligen investeringsvaror och förbrukningsvaror etc. Då återstår det ingenting av skatten. Det är en inbrytning, som jag förmodar att många av herrarna och damerna här är beredda att gå med på och syftar till. Men för den som anser att vi är i behov av att ha denna skatt och att den

bör vara generell finns det anledning att vara mycket försiktig när det gäller att ta ställning till en sådan inbrytning.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara säga ytterligare några ord.

Beträffande konstnärerna och frågan om omsättningsskatten på konstverk vill jag ändå stillsamt erinra om att det inte är konstnärerna som erlägger omsättningsskatt, utan det är här på samma sätt som i de andra fallen kunden som betalar skatten.

Till herr Magnusson i Borås vill jag säga att hans bekymmer om vänskap, som inte varade över en vecka, är obehövliga. Jag tror att jag på den punkten helt kan lugna honom och att vi skall kunna klara upp denna sak utan att herr Magnusson skall behöva få sömnlösa nätter.

Men det var egentligen inte för att säga detta som jag begärde ordet. Anledningen var att jag på nytt ville ta upp frågan om tidningen Ungdomsnytt. Herr Gustafsson i Borås säger att den sedan den 1 april ägs av en stiftelse. Ja, det är möjligt att det har förekommit ett nytt sammanträde efter det som jag tidigare åberopade. Jag skall inte alls bestrida detta, men jag utgår ifrån att det är precis samma innehåll i de stadgar som denna stiftelse nu arbetar efter som det var i de stadgar, vilka förelades det första sammanträdet, nämligen att den nuvarande ägaren fortfarande skall ha full ekonomisk kontroll på samma sätt som tidigare. Stiftelsen skulle egentligen endast vara ett, om jag så får säga, täckorgan.

Jag vet inte vilka som är med i Ungdomsfrämjandet, och det vet nog inte herr Gustafsson heller — egentligen tror jag inte att det är någon som vet detta, ty de sammanträden som har hållits med ett par års mellanrum har gällt överläggningar i frågor, vilka inte direkt berört själva saken. Dessa sam-

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt

manträden kan inte predestinera till något medlemskap eller göra organisationer ansvariga för besluten. Organisationerna vill helt enkelt inte höra till främjandet på det sättet, eftersom de inte får full insyn i dess verksamhet vare sig i fråga om beslut om ansvarsfrihet, tillgång till räkenskaper eller möjlighet att på något sätt följa den ekonomiska verksamheten.

Till slut skulle jag bara vilja fråga herr Gustafsson om han kan ange några organisationer som nu är med i denna stiftelse. Jag tror inte att herr Gustafsson kan det.

Herr **BÖRJESSON** i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser inte att det finns täckning för det ordval som herr Brandt i Aspabruk använde, när han sade att det var fråga om en inbrytning i skattesystemet eller moraliska motiv för vår ståndpunkt. Det är här inte fråga om någon allmän inbrytning i finansministerns skatteborg. Inte heller är det fråga om den moraliska sidan, utan det gäller en rättvis avvägning. Vad vi anser orättvist gentemot jordbruksnäringen och en orättvis beskattning av den enskilde är det ideliga uttaget av skatt på en gammal maskin som försäljes flera gånger.

Herr **RYDÉN** (fp):

Herr talman! Herr Engkvist försökte undervisa oss om att det inte är konstnärerna som betalar omsättningsskatten. Rent tekniskt sett är det nog så att konstnärerna måste erlagga omsen, men det förhåller sig naturligtvis på det sättet att varuskatten skall läggas till det ursprungliga priset, varigenom detta blir högre för köparen. Det är detta som gör det litet besvärligt ibland och t. o. m. medför, som jag förut nämnde, att en del kommunala institutioner inte är pigga på att erlagga omsättningskatt på konst.

Sedan må det väl tillåtas mig att säga något beträffande den lilla diskussionen mellan herrar Engkvist och Magnusson i Borås att jag inte tror att den sak de debatterat skall välla några sömnlösa nätter hos en — förlåt att jag säger det — ganska kallhamrad socialdemokratisk majoritet. Men det kan kanske bli sömnlösa nätter för en del av kulturarbetarna.

Herr **BRANDT** i Aspabruk (s):

Herr talman! Herr Börjesson säger att man inte här avser någon inbrytning i systemet med omsättningsskatt. Men är herr Börjesson inte lika övertygad som jag om att därest riksdagen bifaller detta förslag om befrielse för begagnade traktorer, då har här skett en inbrytning i investeringsfronten, om jag får använda det uttrycket. Detta kommer i så fall senare att återopas i nya motioner och tas till intäkt för att man har gjort ett undantag med vilket man bör fortsätta. Det kommer att kosta staten 900 miljoner kronor, eftersom beskattningen av investeringsvaror ändå uppgår till detta belopp. Det är den inbrytning som jag har talat om och som jag har velat fästa uppmärksamheten på.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen anförde, att enär bevillningsutskottet i förevarande betänkande gjort hemställen av innebörd bland annat att motionerna I: 65 och II: 97, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställts, av riksdagen skulle lämnas utan åtgärd men nämnda motioner av utskottet upptagits jämväl i betänkandet nr 39, vilket ännu ej förehafts till behandling av kammaren, utskottets hemställen finge anses avse motionerna allenast i vad de upptagits i betänkandet nr 37, nämligen såvitt avsåge yrkandet om upphävande av dubbelbeskattningen vid försäljning i andra hand av maskiner och motorfordon.

Ändringar i förordningen om allmän varuskatt*Punkten A*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt i Aspabruk begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 105 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt i Aspabruk begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 101 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt i Aspabruk begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit re-

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

servationen av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 104 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av väckta motioner om omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 17 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 41 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om så skyndsamt prövning av en omläggning av den allmänna varuskatten till partihandels- eller fabriktionsledet att förslag i ärendet kan föreläggas innevarande års höstriktdag eller senast nästa års vårriksdag i enlighet med vad i motionerna anförts; samt i samband härmed jämväl prövning av möjligheterna att från den

allmänna varubeskattningen ytterligare undanta betydelsefulla varor som enbart eller huvudsakligen används i näringslivet»;

2) de likalydande motionerna I: 65 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 97 av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl., vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag snarast om allmänna varuskattens omläggning och överförande att uttagas i partihandels- och tillverkningsstadiet, samt att i samband härmed från sådan fördyrande varubeskattning måtte befrias för uppehållet nödvändiga varor såsom jordbrukets genom avtal prisreglerade produkter varjämte dubbelbeskattningen vid försäljning i andra hand av för produktionen erforderliga maskiner ävensom motorfordon måtte bringas att upphöra»;

3) de likalydande motionerna I: 157 av herr *Ebbe Ohlsson* samt II: 188 av herrar *Darlin* och *Nordgren*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att från allmän varuskatt undantaga förbrukningsvaror, halvfabrikat, etc. som för hantverk och småindustri är att hänföra till underleveranser för vidare bearbetning»;

4) de likalydande motionerna I: 337 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 411 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att det synes riksdagen angeläget att allmänna skatteberedningen till ingående prövning uppstår frågan om att från omsättningsskatt undantaga investeringsvaror»;

5) de likalydande motionerna I: 338 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 410 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning i syfte att från allmän varuskatt (omsättningsskatt) undantaga varor, vilka hänföres till förbrukningsartiklar som används för produktion inom in-

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

dustrien och hantverket, jordbruket och fisket samt handeln»;

6) de likalydande motionerna I: 363 av herr *Stefanson* och II: 436 av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om skyndsamt utredning och förslag om sådan ändring av förordningen om allmän varuskatt att sådan skatt ej skall uttagas på förbrukningsartiklar, som används för produktionen inom industrien, handeln, hantverket, jordbruket och fisket,

b) att allmänna skatteberedningen, med beaktande av i motionerna anförda synpunkter, måtte upptaga till ingående prövning frågan om investeringarnas behandling inom ramen för den indirekta beskattningen, samt

c) att allmänna skatteberedningen erhåller uppdrag att efter särskild utredning av experter från olika grenar av näringslivet pröva frågan om möjligheterna att uttaga den allmänna varuskatten i ett tidigare led, varigenom detaljhandeln skulle befrias från uppbörds- och redovisningsarbetet»;

7) de likalydande motionerna I: 365 av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* samt II: 439 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte företa en helt förutsättningslös utredning av frågan om i vilket led den allmänna varuskatten bör uttagas»;

8) de likalydande motionerna I: 469 av herr *Stefanson* och II: 548 av herr *Nordgren*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att allmänna skatteberedningen med beaktande av i motionerna anförda synpunkter måtte till ingående prövning upptaga frågan om uttagande av allmän varuskatt på reparations- och underhållsarbeten samt service på lös egendom för produktionsändamål»; ävensom

9) de likalydande motionerna I: 472 av herr *Sveningsson* och II: 549 av herr *Nordgren m. fl.*

Beträffande de under punkten 2) upptagna motionerna I: 65 och II: 97 hade yrkandet om upphävande av dubbelbeskattningen vid försäljning i andra hand av maskiner och motorfordon av utskottet behandlats i betänkande nr 37.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande utredningsyrkande om i vilket led den allmänna varuskatten bör uttas*

att följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

1) I: 17 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 41 av herr *Hedlund m. fl.*,

2) I: 65 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 97 av herr *Börjesson i Glömminge m. fl.*,

3) I: 363 av herr *Stefanson* och II: 436 av herr *Kollberg m. fl.*, ävensom

4) I: 365 av herrar *Sveningsson* och *Ringaby* samt II: 439 av herr *Nordgren m. fl.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta investeringsvaror*

att följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

1) I: 17 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 41 av herr *Hedlund m. fl.*,

2) I: 337 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 411 av herr *Heckscher m. fl.*, samt

3) I: 363 av herr *Stefanson* och II: 436 av herr *Kollberg m. fl.*,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta förbrukningsvaror inom produktionen*

att följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

1) I: 157 av herr *Ebbe Ohlsson* samt II: 188 av herrar *Darlin* och *Nordgren*,

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

2) I: 338 av herr Hagberg m. fl. och II: 410 av herr Heckscher m. fl., samt

3) I: 363 av herr Stefanson och II: 436 av herr Kollberg m. fl.,
icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta reparations- och underhållsarbeten m. m.*

att följande motioner, nämligen

I: 469 av herr Stefanson och II: 548 av herr Nordgren,
icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta jordbrukets prisreglerade produkter*

att följande motioner, i vad de avsåge förevarande fråga, nämligen

I: 65 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 97 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,
icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

F) *beträffande yrkande om skatteplikt för s. k. fritidsföretagare*

att följande motioner, nämligen

I: 472 av herr Sveningsson och II: 549 av herr Nordgren m. fl.,
icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg, Söderquist, Gösta Jacobsson, Billman, Christenson* i Malmö, *Magnusson* i Borås, *Larsson* i Umeå och *von Sydow*, vilka ansett att utskottet beträffande punkterna A—D bort hemställa,

A) *beträffande utredningsyrkande om i vilket led den allmänna varuskatten bör uttas*

i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 17 av herr Bengtson m. fl. och II: 41 av herr Hedlund m. fl.,
2) I: 65 av herr Ferdinand Nilsson

m. fl. och II: 97 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,

3) I: 363 av herr Stefanson och II: 436 av herr Kollberg m. fl., ävensom

4) I: 365 av herrar Sveningsson och Ringaby samt II: 439 av herr Nordgren m. fl.,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte genom utredning, vari inginge experter från olika grenar i näringslivet, förutsättningslöst undersöka möjligheterna att uttaga den allmänna varuskatten i ett tidigare led;

B) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta investeringsvaror*

i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 17 av herr Bengtson m. fl. och II: 41 av herr Hedlund m. fl.,

2) I: 337 av herr Hagberg m. fl. och II: 411 av herr Heckscher m. fl., samt

3) I: 363 av herr Stefanson och II: 436 av herr Kollberg m. fl.,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att det syntes riksdagen angeläget att allmänna skatteberedningen upptog till ingående prövning frågan om investeringarnas behandling inom ramen för den indirekta beskattningen, varvid utslagsgivande hänsyn borde fästas vid de kostnads- mässiga verkningarna med avseende å de svenska företagens konkurrenskraft gentemot utländska företag samt vid de konjunkturpolitiska aspekterna för utformningen av en indirekt skatt avseende investeringskostnader;

C) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta förbrukningsvaror inom produktionen*

i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 157 av herr Ebbe Ohlsson samt II: 188 av herrar Darlin och Nordgren,

2) I: 338 av herr Hagberg m. fl. och II: 410 av herr Heckscher m. fl., samt

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

3) I: 363 av herr Stefanson och II: 436 av herr Kollberg m. fl.,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning i syfte att från allmän varuskatt (omsättningsskatt) undantaga varor, vilka hänfördes till förbrukningsartiklar som används för produktion inom industrien och hantverket, jordbruket och fisket samt handeln;

D) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta reparations- och underhållsarbeten m. m.*

att följande motioner, nämligen

I: 469 av herr Stefanson och II: 548 av herr Nordgren,

måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan under B) och C) hemställt;

II) av herrar *Gustaf Elofsson* och *Fäldin*, vilka ansett

dels att utskottets betänkande i vissa delar bort ha annan, i denna reservation angiven lydelse,

dels att utskottet bort under punkterna A—E hemställa,

A) *beträffande utredningsyrkande om i vilket led den allmänna varuskatten bör uttas*

i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 17 av herr Bengtson m. fl. och II: 41 av herr Hedlund m. fl.,

2) I: 65 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 97 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,

3) I: 363 av herr Stefanson och II: 436 av herr Kollberg m. fl., ävensom

4) I: 365 av herrar Sveningsson och Ringaby samt II: 439 av herr Nordgren m. fl.,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om så skyndsamt prövning av en omläggning av den allmänna varuskatten till partihandels- eller fabrikationsledet att förslag i ämnet kunde föreläggas innevarande års

höstriksdag eller senast nästa års vårriksdag;

B) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta investeringsvaror*

i anledning av följande motioner, nämligen

1) I: 17 av herr Bengtson m. fl. och II: 41 av herr Hedlund m. fl.,

2) I: 337 av herr Hagberg m. fl. och II: 411 av herr Heckscher m. fl., samt

3) I: 363 av herr Stefanson och II: 436 av herr Kollberg m. fl.,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning av möjligheterna att från den allmänna varubeskattningen ytterligare undanta betydelsefulla varor, som enbart eller huvudsakligen används i näringslivets investeringar, så att förslag i ämnet kunde föreläggas innevarande års höstriksdag eller senast nästa års vårriksdag;

C) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta förbrukningsvaror inom produktionen i anledning av följande motioner, nämligen*

1) I: 157 av herr Ebbe Ohlsson samt II: 188 av herrar Darlin och Nordgren,

2) I: 338 av herr Hagberg m. fl. och II: 410 av herr Heckscher m. fl., samt

3) I: 363 av herr Stefanson och I: 436 av herr Kollberg m. fl.,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad reservanternas anförts;

D) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta reparations- och underhållsarbeten m. m.*

i anledning av följande motioner, nämligen

I: 469 av herr Stefanson och II: 548 av herr Nordgren,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad reservanternas anförts;

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

E) *beträffande utredningsyrkande i syfte att från allmän varuskatt undanta jordbrukets prisreglerade produkter*

i anledning av följande motioner, nämligen

I: 65 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 97 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Den debatt som vi här nyss har avslutat, har berört mycket viktiga frågor på omsättningsskattens område. Vad vi nu kommer in på, är emellertid spörsmål, som jag skulle vilja säga har ännu mer central betydelse med hänsyn till att de inverkar på så ofantligt stora områden av vårt samhällsliv.

Jag har begärt ordet med anledning av den reservation som herr Hagberg m. fl. fogat till detta betänkande — särskilt beträffande de punkter som är betecknade med bokstäverna B, C och D. Det gäller således omsättningsskatten på investeringsvaror, det gäller omsättningsskatten på förbrukningsvarorna inom näringslivet och det gäller också frågan om varuskatt på reparations- och underhållsarbeten.

Beträffande den omsättningsskatt, som nu utgår på investeringsvaror och förbrukningsvaror, är det alldeles uppenbart, att utskottet självt har ansett dessa frågor vara så viktiga att de självklart bör prövas av den allmänna skatteberedningen. Man kan fråga: Vilken är då skillnaden mellan utskottets inställning och reservanternas?

Beträffande investeringsvarorna yrkar reservanterna också på att allmänna skatteberedningen skall ta sig en särskild titt på denna viktiga fråga, varvid man understryker att utslagsgivande

hänsyn bör fästas vid de kostnadsmissiga verkningarna. Därvid avses de svenska företagens konkurrenskraft och de konjunkturpolitiska aspekterna. Det är endast i fråga om förbrukningsvarorna som reservanterna begär en skyndsamt utredning vid sidan av den allmänna skatteberedningens arbete.

I fråga om investeringsvarorna önskar reservanterna att den allmänna skatteberedningen genom riksdagen får så att säga en extra »körare» i sitt arbete att ägna dessa frågor skyndsammast möjliga uppmärksamhet. Utskottet å sin sida har tydligen förmenat att den allmänna skatteberedningen kommer att behandla detta i den tågordning som den har gjort till sin i sitt utredningsarbete, och att den tågordningen inte kommer att leda till något särskilt skyndsamt resultat fick vi statsrådsord på vid förra årets riksdag.

Det är bakgrunden till varför vi motionsvägen och här såsom reservanter har kommit med våra yrkanden liksom också skedde förra året. Lika viktigt och riktigt som det är att i vårt skattesystem också ha med omsättningsskatten såsom ett avsnitt i hela skattekvationen, lika felaktigt är det att under omsättningsskattens täckmantel pålägga näringslivet omkostnadshöjande avgifter, som vårt näringsliv för närvarande icke kan ta ut genom att höja sina priser. Det gäller alldeles särskilt exportindustrien men också den allra största delen av hemmamarknadsindustrien. Vi kan inte höja våra priser gentemot våra kunder på samma enkla sätt som till exempel postverket gjorde häromdagen genom att höja portosatserna.

Vi motionärer och reservanter hävdar med skärpa att omsättningsskatten är högst allvarligt felkonstruerad, när den också kommit att drabba investeringsvarorna och förbrukningsvarorna. Jag har inte kunnat undgå att få ett intryck av att man i vida kretsar inser detta, men det saknas på något sätt kurage att

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

ta itu med omsättningsskatten och därigenom få ändring till stånd. Att konsekvenserna av denna felkonstruktion har drivits till sin spets sedan omsättningsskatten höjdes genom det Strängska skattepaketet är självklart. Vad som kan utläsas ur den i dag utdelade Kungl. Maj:ts proposition nr 150 vad beträffar risken och sannolikheten för omsättningsskattens fortsatta höjning i framtiden vill jag överlåta åt den uppmärksamme läsarens eget omdöme.

Omsättningsskattens uttagande på våra investerings- och förbrukningsvaror inom industrien innebär i verkligheten en investeringsskatt av permanent natur. Den är alltså på intet sätt kostnadsbekämpande utan i stället kostnadsdrivande. Vi har där kanske ett av de mest typiska exemplen på att omsättningsskatten på dessa varor bidrar till att på ett verksamt sätt ytterligare skärpa den kostnadsinflation, som vi inom näringslivet för närvarande alldeles speciellt och med all rätt är rädda för. Detta gäller inte endast den större industrien, det gäller i lika hög grad den medelstora industrien och småindustrien, som ju i avsevärd mån uppträder som underleverantörer till storindustrien. Vad jag här har sagt kan över huvud taget tillämpas på näringslivet i dess helhet.

Vi kan och vi måste göra vår svenska export konkurrensvärdig genom prisförbilligande och företagsstimulerande åtgärder. Jag tror vi kan säga att vi i vårt land är tämligen ense om det nödvändiga i detta. Vi har knappast något bättre instrument för att åstadkomma detta än just skattepolitiken. Om den sköts rätt kan den bli utslagsgivande för den svenska konkurrensförmågan.

Nu skall ingen komma och säga att jag inte förstår att borttagandet av omsättningsskatten på investerings- och förbrukningsvaror och det därigenom bortfallande inkomstbeloppet för staten måste övervägas mycket noga. Vi har därför icke föreslagit att omsättnings-

skatten på dessa varor omedelbart skall borttagas. Vi har allenast hemställt att denna fråga måtte göras till föremål för utredning snarast möjligt och på effektivast möjliga sätt. Jag kan inte tycka annat än att det är ett utomordentligt blygsamt krav i en fråga som för vårt näringsliv i detta nu och med den framtid vi kan överblicka är ett av de mycket viktiga spörsmål vi står inför. Jag kan tillägga att jag har blivit förvånad över att bevillningsutskottets majoritet inte har ansett sig kunna biträda det utomordentligt blygsamma utredningskrav som motionärerna har framställt.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till reservationen I, under B, C och D i bevillningsutskottets betänkande nr 39. För den händelse det skulle bli votering och reservationen I blir utslagen till förmån för reservationen II, kommer jag att yrka bifall till den kläm som finns intagen i reservationen II, men jag vill ha sagt från början att jag inte i alla avseenden gillar den motivering som lett fram till denna kläm.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Under höstriksdagen höjdes som bekant omsättningsskatten. Den har därmed fått en mera markerad ekonomisk betydelse för konsumenterna och för de grupper av företagare som drabbas av den. Denna höjning av omsättningsskatten blev inte, som vi brukar vara vana vid i riksdagen, föremål för utredning, och allmänna skattebehandling har inte satts i tillfälle att pröva de nya pålagorna. Man kan konstatera att ju högre omsättningsskatten är desto större verkningar får den.

Vad som tilldrar sig den största uppmärksamheten i föreliggande skatteproblem är förslaget angående utredning,

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

huruvida omsättningsskatt bör tas ut för investeringsvaror och förbrukningsartiklar som används för produktionen inom industri, handel, hantverk, jordbruk och fiske. Omsättningsskatten har fått en felaktig konstruktion, om jag får uttrycka mig så, och hämmar därigenom konkurrensen med andra länder och fördyrar produktionen för vår exportindustri. Herr von Sydow har redan framfört liknande synpunkter.

I Danmark går man fram mera försiktigt. Där har det varit mycket långvariga diskussioner med företrädare för näringsliv och konsumenter om ett eventuellt införande av omsättningsskatt innan förslaget framlades i folketinget. Trots lång utredningstid kan man inte skönja något avgörande, utan frågan är vilande. Man har sagt att Danmark står vid en korsväg och överväger vilken väg man skall slå in på. Vi borde nog i Sverige ha uppehållit oss litet längre vid korsvägen, innan vi vandrade vidare och höjde omsättningsskatten.

Utskottet säger beträffande undantag från skatteplikt, att man bör begränsa sig till vad som är betingat av skattetekniska skäl. Därest en tillverkad vara skulle undantagas från beskattning, skulle man vara nödsakad att höja omsättningsskatten från nuvarande 6 till 8,5 procent. Men fråga är, om vi inte behöver en rörlig skattepolitik i händelse av att konjunkturerna mattas. Högt skatetryck och full sysselsättning kan det bli svårt att förena. I denna anpassning till de nya marknadsförhållandena, som vår industri strävar efter, är kostnadsökningarna en viktig faktor som man måste ta hänsyn till i en konkurrensfärlig Europamarknad.

Det är ett känt faktum att den svenska skattelagstiftningen ger många utslag av orättvisor. Från ett av de svenska storföretag med priskänsliga produkter som tillverkas för export kan sålunda nämnas att för år 1960 den omsättningsskatt som belastade företagets produktion,

d. v. s. för investeringar, underhåll, vissa förbrukningsverktyg och visst förbrukningsmaterial, reklamkostnader etc. uppgick till 2,7 miljoner kronor; därav föll på investeringar cirka 1,25 miljon kronor. Resten kom på den löpande verksamheten. Detta belopp har sålunda inte inkluderat verksamheten vid dotterföretagen och inte heller tagit hänsyn till omsättningsskattens inverkan på de materialpriser som företaget betalat till övriga underleverantörer. Omsättningsskattens höjning i år ökar i detta fall årskostnaden vid motsvarande volym till cirka 4,2 miljoner kronor, alltså 1,5 miljon kronor i kostnadsstegringar.

Man har också konstaterat, att skatteplikten för förbrukningen missgynnar underleverantörerna till de stora industrierna. Utskottet hänvisar till tillämpningen av de anvisningar som riksskattenämnden meddelat, men dylika hänvisningar kommer man ingen vart med i praktiken. I övrigt anser utskottet att den allmänna skatteberedningen skall ta upp denna fråga till behandling vid lämpligt tillfälle. Riksdagen bör dock enligt min uppfattning — och enligt reservanternas — säga klart ifrån att detta är en viktig fråga som bör ha förhandsrätt.

När det gäller en eventuell prövning av en omläggning av den allmänna varuskatten till partihandels- eller fabriaktionsledet har folkpartiet föreslagit att i en utredning bör ingå experter från olika grenar av näringslivet. Sveriges grossistförbund har i en promemoria penetrerat de svårigheter som är förknippade med en partihandelsskatt. Vissa företagstyper skulle kunna överflytta sina grossistfunktioner till detaljhandelsledet. Man kan också befara en snedvriden lagerhållning och kundförluster i detaljhandelsledet, varigenom det obestridligen skulle uppstå problem. I fråga om avbetalningshandeln blir skatten en viktig kapitalfråga.

Inför omsättningsskattens införande

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

har många skattepolitiska problem hoppat sig. Det gäller omsättningsskatten för varor som tidigare kraftigt beskattats genom s. k. punktskatter. Det är fråga om omsättningsskattens verkningar på vår konkurrenskraft, på exportmarknaderna, gränsdragningen mellan skattefria och skattepliktiga förbrukningsartiklar. Allt detta, herr talman, talar för en undersökning av omsättningsskattens verkningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Hagbergs m. fl. reservation.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! De frågor som vi nu diskuterar har ju varit föremål för riksdagens ställningstagande många gånger tidigare. Jag skall därför i stort sett nöja mig med att redovisa den reservation som jag tillsammans med herr Gustaf Elofsson i Vä har fogat till utskottets betänkande.

Som den allmänna varuskatten nu är konstruerad är den utan tvekan i många stycken en skatt på produktionen, och konsekvensen blir ofta ett försvagat konkurrensläge för vårt lands näringsliv. En annan följd kan också sägas vara att den nuvarande skatteutformningen medverkar till att konkurrensförhållandena mellan olika delar av näringslivet rubbas. De mindre företagen är ofta känsliga för denna inverkan av omsättningsskatten, såsom den nu är konstruerad, och vi menar att det är angeläget, att varuskatten så mycket som möjligt utformas som en ren konsumtionsskatt.

Vi har pekat på att den nuvarande utformningen av omsättningsskatten som en detaljhandelsskatt har medfört extra arbete och besvär för stora företagargrupper, som har ålagts att ta hand om uppbörden av skatten. Man måste också befara, att en del av varudistributionen söker sig andra vägar än den ur skattesynpunkt lätt kontrollerbara butikshandeln, och därför har vi i reservationen framfört den uppfattning, som är redo-

visad i motionen, och har krävt att skatten skall omformas till en skatt för partihandels- och fabrikationsledet. Detta är ju en linje, som rekommenderas av 1952 års kommitté för indirekta skatter. Denna kommitté pekar ju på att partihandelsskatten har påtagliga fördelar framför detaljhandelsskatten.

Sveriges grossistförbund har i en PM anfört, att om man förlade skatteuttaget till grossistledet skulle detta medföra vissa olägenheter för dem, som har att svara för uppbörden, men det är väl fullt klart, att var man än lägger uppbördsskyldigheten kommer den för dem som har att handha den att framstå som en olägenhet.

Det finns uppgifter, som visar att drygt hälften av alla skattskyldiga svarar för endast en mindre del av den varuskatt som inflyter, och detta verifierar att det allmännas och den enskildes kostnader i ett mycket stort antal fall inte alls står i rimlig proportion till de influtna skattemedlen. En vinst som man skulle uppnå om man flyttade skatten till ett annat led vore, att den statliga utgiftssumma, som man bestämmer sig för, oavsett hur hög den blir, skulle få en bättre effekt — jag tänker då på ersättningen till dem som har att svara för uppbörden. Ersättningen skulle ju utan tvivel få en bättre effekt om den fördelades mellan ett väsentligt mycket mindre antal uppbördsmän — om jag får kalla dem så.

När det gäller att undanta investerings- och förbrukningsvaror inom näringslivet har vi pekat på att det finns betydelsefulla investeringsvaror som det ur näringslivets synpunkt är angeläget att man befriar från omsättningsskatt, därför att när skatten utgår på dem är den till sin karaktär en skatt på produktionen, medan den yttersta avsikten väl ändå är att det skall vara en skatt på konsumtionen.

I dessa båda fall har vi i reservationen hemställt om en skrivelse med fram-

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

ställning om en prövning, så att höst-riksdagen eller nästa års vårriksdag skall bli i tillfälle ta slutlig ställning till å ena sidan i vilket led skatten skall tas ut och å andra sidan i vilken utsträckning investeringsvaror skall undantas från beskattningen.

När det gäller förbrukningsvaror och halvfabrikat och sådana saker som för hantverket och småindustrien ofta är att hänföra till underleveranser för vidare bearbetning, har vi pekat på att riksdagen borde ge till känna den vikt som den tillmäter dessa frågor. Härvidlag har vi den meningen, att gränsdragningen beträffande skatteplikten för dessa varor är snäv, och den hittillsvarande tillämpningen har enligt vår mening varit alltför starkt fiskaliskt betonad. Vi menar, att en annan tillämpning i vissa avseenden får anses angelägen i syfte att åstadkomma viss lättnad för dessa varugrupper. Vi anser därför att riksdagen hos Kungl. Maj:t borde anhålla om att härför erforderliga anvisningar och föreskrifter skyndsamt utarbetas.

Vi har pekat på enahanda problem, som gäller reparation och underhållsarbete samt servicearbeten för produktionsändamål. Vidare har det förelegat motioner, som tagit upp omsättningskatten på jordbrukets prisreglerade produkter. Liksom i motionerna understryker vi nödvändigheten av att beskattningen får en sådan utformning, att socialt motiverade hänsyn tas till grupper med låg skattekraft. Det är väl inget tvivel om att den allra största olägenheten med omsättningskatten är, att låglönegrupperna i detta samhälle får bära en skatt från första utgiftskronan. Man borde söka åstadkomma någon motsvarighet till existensminimum. Det finns väl inga tekniska förutsättningar för detta såsom skatten är konstruerad, och vi har i stället pekat på initiativ från vår sida att tillgodose dessa önskemål genom en markerad förbättring av familjepolitiken. Det är utan tvivel nödvändigt att

överse den delen för att tillvarata låglönegruppernas intressen i detta avseende.

Herr talman! Med vad jag anfört ber jag få yrka bifall till reservationen II), som är fogad till utskottets betänkande.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Alla yrkanden som återfinns i föreliggande utskottsbetänkande har ju tidigare avslagits av riksdagen — det skedde senast förra året. Man tycker därför att det nästan är genant att ta till orda, när man alltså inte har några nya argument att anföra, men det har ju inte heller motionärerna och reservanterna haft.

Det enda nya som tillkommit är yrkandet om en utredning angående undantag från omsättningsskatt för reparations- och underhållsarbeten. Något sådant yrkande har inte, såvitt jag vet, tidigare behandlats av riksdagen. Därjämte återfinner vi yrkandena om undantag för näringslivets investeringsvaror samt för jordbrukets prisreglerade produkter. Men även det gamla önskemålet om att skatten skall uttas i partihandelsledet i stället för inom detaljhandelsledet återkommer, och låt mig börja med att säga några ord om den saken.

Om vi går tillbaka till det betänkande som avgavs av 1952 års kommitté för indirekt beskattning kan vi konstatera att kommittén prövade frågan ganska ingående och redovisade skäl för och emot ett uttag av omsättningskatten i detaljhandels- respektive partihandelsledet. Nackdelarna med ett uttag i partihandelsledet är enligt denna redovisning så många och även så stora, att jag finner det uteslutet att riksdagen skulle utan vidare besluta sig för en sådan ordning som centerpartisterna föreslår i sin reservation. Höger- och folkpartiledamöterna är för-

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

siktigare och har i sin reservation nöjt sig med att begära en förutsättningslös undersökning av experter.

Det övervägande antalet remissinstanser stannade också för att skatten borde uttagas i detaljhandelsledet. Det är ostridigt — och jag finner detta vara en mycket stor nackdel — att det måste bli en högre procentsats om skatten skall uttagas i partihandelsledet. Skatten måste då läggas på de priser som detaljisterna och inte konsumenterna får betala. En annan betydande nackdel är att det inte går att använda det nuvarande systemet med en enda procentsats, utan att det måste vara minst tre olika procentsatser och att man måste göra långt flera undantag än nu.

Vidare finns det risk för att konsumenterna får betala högre priser än skatten motiverar. Såsom Grossistförbundet påpekar förekommer det betydande variationer av handelsmarginalerna — vilket också innebär att skatobelastningen blir ojämn — och när dessa marginaler skall läggas ovanpå det redan beskattade beloppet, kan konsumenterna få betala ett högre pris än själva skatten ger anledning till.

Såsom utskottet understryker skapas det också möjligheter för de skattskyldiga att påverka beskattningsvärdet genom att överflytta vissa funktioner till detaljhandelsledet. Detta är ingen konstruktion. Redan med nuvarande varuskatter förekommer det att man använder detta tillvägagångssätt för att komma undan skatt.

Utskottet menar att det för närvarande knappast finns tillräckliga skäl för att göra en omläggning av omsättningsskatten. Allmänna skatteberedningen skall ju överse nuvarande indirekta beskattning och det är, såsom utskottet säger, mycket möjligt att beredningen kommer till ett sådant resultat att frågan om en omläggning senare blir aktuell. Men för dagen borde man väl kunna nöja sig med att beredningen har

saken om hand. Utskottet avstyrker därför yrkandet om att omsättningsskatten skall uttagas i partihandelsledet.

Vad beträffar yrkandena om undantag från beskattning vill jag till en början understryka att den allmänna principen vid omsättningsskattens tillkomst var att denna beskattning skulle vara generell. Kommitterade tryckte mycket starkt på den saken, främst därför att skatteuttaget då kan hållas på den lägsta procentuella nivån. Vidare blir hela systemet lättare att kontrollera. Om vissa varugrupper skulle fritagas från beskattning, skulle det hela verka som ett utbyggt punktskattesystem och samma anmärkningar skulle kunna riktas mot omsättningsskatten som mot punktskatterna, t. ex. godtycklighet i fråga om varuurlvalet, besvärliga gränsdragningar samt obillighet gentemot berörda branscher och därmed risk för konkurrensrubbingar. En stor del av svårigheterna med den tidigare allmänna omsättningsskatten sammanhänge just med det förhållandet att beskattningen då inte var generell.

Många av kammarens ledamöter har säkert deltagit i de informationsmöten, till vilka Sveriges köpmannaförbund inbjudit, och jag tror att alla kan hålla med mig om att oavsett vilken inställning som man inom Köpmannaförbundet har till omsättningsskatten, har man alltid sagt: Vad riksdagen än gör, så måste man se till att skatten blir generell! Det är uppenbart att undantag komplicerar handhavandet av skatten inte minst ur redovisnings- och kontrollsynpunkt. Enbart dessa omständigheter motiverar ett avslag på det yrkande det här gäller, och utskottet avstyrker även detta yrkande.

Därutöver kan anföras starka skäl även mot övriga yrkanden.

Vad frågan om undantag från skatt på investeringsvaror beträffar så skulle ett sådant undantag medföra att skatteprocenten måste höjas med 40 procent

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

eller, som utskottet säger, från 6 till 8,5 procent för att samma belopp skall erhållas. Investeringsvarorna utgör cirka 30 procent av hela skatteområdet. Ett skattebortfall skulle alltså uppgå till 800—900 miljoner kronor. Nu har vi, som herr von Sydow sade, fått en kompletteringsproposition på riksdagens bord, och den innebär faktiskt ingen förhoppning om att vi skulle kunna medverka till ett sådant bortfall. Underskottet på den totala budgeten nästkommande budgetår rör sig enligt beräkningen om cirka 700 miljoner kronor. Även om konjunkturen inte blir så överhettad som den varit tidigare, medger, i varje fall såvitt man nu kan se, inte utvecklingen en sådan åderlätning som bortåt en miljard kronor.

Dessutom tillkommer stora administrativa och kontrollmässiga svårigheter. Jag skulle vilja fråga herr von Sydow om han kan ge en definition på investeringsvaror och om han verkligen kan få en garanterat riktig avgränsning. Jag fruktar att det kommer att bli gränsfall, som inte blir så lätta att klara upp.

Ett undantag här skulle ju helt rubba den avvägning av beskattningen mellan konsumtion och investeringar, som gjordes vid skattens tillkomst. Departementschefen sade då: Omsättningsskatten drabbar inte industriförbrukningen av råvaror och bränslen. De rörliga produktionskostnaderna påverkas sålunda inte. Skatt utgår inte på exportvarorna men väl på importvarorna. Konkurrensläget försämras inte. Skatten drabbar endast näringslivets konsumtion av varor för varaktiga investeringar, bortsett från vissa förbrukningsartiklar av mindre betydelse. Även näringslivet bör medverka och tillföra staten nya inkomster.

Detta är väl riktigt. Nu har ändå inte farhågorna hittills besannats. De ökade omkostnader, som man talar om från näringslivets sida, har inte hittills

försämrat konkurrensförmågan för näringslivet eller hämmat investeringsverksamheten värre än att vi i vårt land — det kan man också läsa i kompletteringspropositionen — haft en produktionsökning på 5 å 6 procent och en investeringsökning på 15—20 procent. Exporten var heller inte så dålig — den ökade 6 procent. Ett faktum är att under de år omsättningsskatten har verkat har vi haft en rekordartad utveckling på dessa områden. Jag vill inte därmed påstå att det inte kan bli besvärligheter ur konkurrenssynpunkt i den kommande utvecklingen, men jag tror inte att man kan åberopa omsättningsskatten som så besvärande.

Beträffande undantag för förbrukningsvaror, halvfabrikat och dylikt vill höger- och folkpartiledamöterna i utskottet ha skyndsamt utredning härom, medan centerpartisterna vill att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om erforderliga anvisningar och tillämpningsföreskrifter i syfte att åstadkomma en viss lättnad för berörda varor.

När lagstiftningen tillkom utgick man från att frågan om skatteplikt på företagens tillverkningskostnader skulle bedömas från fall till fall. Det var helt enkelt omöjligt att i lagstiftningen få en detaljerad beskrivning så att man kunde klara materialbegreppet. Det måste ske i rättstillämpningen, menade man. Riksskattenämnden har också, som här sagts, uppdragit vissa riktlinjer rörande tolkningen av materialbegreppet. Vilka praktiska konsekvenser dessa riktlinjer får vet man ännu inte, säger utskottet. Då frågan om skatt över huvud taget bör utgå eller ej är föremål för bedömning av företagsskatteberedningen, som är knuten till den allmänna skatteberedningen, anser utskottet att det inte finns anledning att begära en särskild utredning, som ju reservanterna vill, i syfte att få en ändrad gränsdragning mellan skattefritt och skattepliktigt förbrukningsmaterial.

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

Därför avstyrker utskottet detta yrkande.

Vad beträffar undantag från omsättningskatt för reparations- och underhållsarbeten samt servicearbeten för produktionsändamål vill reservanterna att även detta beaktas vid en utredning. Det är uppenbart att ett undantag skulle, som utskottet framhåller, skapa betydande gränsdragningsproblem och komplicera skattens uttagande. Problemet kan inte lösas på det sätt motionärerna förutsätter. Har konstruktionen verkat i ofördelaktig riktning, säger utskottet, kommer säkert allmänna skatteberedningen att beakta detta.

Slutligen yrkar centerpartisterna i reservationen, att jordbrukets prisreglerade produkter undantages från beskattning.

I fjol erinrade utskottet om att särskilda åtgärder vidtagits för att mildra skattens verkningar för barnfamiljer, arbetslösa, folkpensionärer m. fl. Detta skedde också när skatten höjdes i år. Men därtill kommer en viktig omständighet, nämligen att skatteintäkterna även på detta område skulle reduceras med cirka 30 procent. Tar man bort dessa varor, investeringsvarorna och förbrukningsvarorna, vad har man egentligen då kvar? Detta visar hur ömtålig hela denna fråga är. Alla tycker sig ha så starka skäl för just sina speciella yrkanden. Men slår vi ihop hela paketet, blir det praktiskt taget ingenting kvar av skatten. Det är uppenbart att det finns en del som tycker att skatten skall bort, men det yrkandet ställer man inte, utan var och en vill på sitt område ha ett undantag men anser att skatten skall vara kvar på övriga områden.

När man säger att jordbruket har fått bära hälften av varuskattebelastningen på jordbrukets prisreglerade produkter, är väl detta en sanning med modifiering. Det går nämligen inte att dra dessa slutsatser av prisutvecklingen på

jordbrukets produkter. Som utskottet säger är det väl troligt, att i den mån skatten inte kunnat övervältras, har den burits genom minskade marginaler i detalj- och partihandelsledet; jordbruket har inte burit det hela.

Utskottet finner inte skäl att frågå riksdagens tidigare beslut utan avstyrker även detta yrkande. Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr Brandt i Aspabruk sade, att det i huvudsak här inte föreligger några nya yrkanden — med ett visst undantag. Men är det så onaturligt att vi återkommer med våra yrkanden även till denna riksdag, när situationen har blivit den jag påtalade i mitt första anförande, nämligen att ju mer omsättningskatten höjts och höjes, desto mera besvärande, kostnadsökande och produktionshämmande blir omsättningskattens bibehållande på t. ex. investeringsvarorna.

Jag fick frågan huruvida jag kan ge en definition på vad investeringsvaror är för något. Jag kan emellertid inte föreställa mig, herr Brandt, att det skulle vara någon svårighet att få klarhet i vad vi menar med investeringsvaror. Den saken har skattemyndigheterna säkert helt klart för sig. Det borde inte råda någon nämnvärd tveksamhet om vad som menas med varaktiga maskinanskaffningar.

Herr Brandt sade att industriens farhågor för investeringsskatten på dessa varor inte har besannats. Det är dock en sanning med stor modifiering. Jag vill säga att de har besannats på det sättet att de ökade omkostnaderna som inte har kunnat tagas igen, har bidragit till en påtaglig nedgång av särskilt exportindustriens lönsamhet.

Slutligen sade herr Brandt att investeringarna under de år omsättnings-

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

skatten funnits till har ökat nästan rekordartat. Men då är att märka att i varje fall de stora och verkligt betydande investeringsposter som nu slagit ut i det praktiska livet var beställda och delvis köpta redan innan omsättningskatten infördes. Och framför allt var alla de investeringar som vi nu ser resultatet av beställda och köpta redan innan vi överraskades av herr Strängs skattepaket i julas.

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt sade att ingenting nytt hade sagts i denna debatt, och han hänvisade till att riksdagen tidigare avslagit liknande motioner. Men, herr Brandt, vi har i dag större erfarenhet av omsättningsskattens verkningar än vi hade i höstas, och konjunkturläget är ju fullt av frågetecken. Vi har nu framfört en hel del sakliga argument med avseende på framtiden, när det gäller konjunkturläget och konkurrensen.

Enligt min uppfattning kan olämpliga indirekta skatter bli en ekonomisk belastning på näringslivets slagkraft, och inflationsspöket är fortfarande en skrämmande realitet i vår ekonomi.

Herr **FÄLLDIN** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt säger att det påstående som göres i motionen rörande de prisreglerade jordbruksprodukterna, nämligen att jordbruket vid omsättningsskattens genomförande fått bära halva kostnaden, inte är riktigt. Men varför skulle det påståendet vara oriktigt, om vi har ett visst prisläge och sedan får en omsättningsskatt som höjer priserna utan att höjningen tillåtes slå igenom?

Kan herr Brandt å sin sida på fullt allvar hävda att det är det sista ledet som betalat de gjorda rationaliseringarna? Har inte herr Brandt träffat någon jordbrukare, som haft den erfaren-

heten att rationaliseringarna i sista hand har fått betalas av jordbrukarna själva i form av lägre avräkningspriser? Jag har träffat många jordbrukare som haft den erfarenheten.

Till sist vill jag peka på vad vi understrukit i reservationen, nämligen att det är förenat med stora tekniska svårigheter att göra undantag på denna väg, så länge skatten ligger i detaljhandelsledet. Vi har sett frågan mera i dess sociala sammanhang och sagt att *det är i högsta grad otillfredsställande att människor med små inkomster skall vara tvungna att betala omsättningsskatt på livets nödtorft.*

Vi har framhållit att något måste göras för dem som befinner sig i dessa inkomstlägen, och jag frågar: Reagerar herr Brandt mot den inställningen också?

Herr **BRANDT** i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill, herr Fälldin, understryka vad jag sade tidigare — något därutöver anser jag inte vara nödvändigt att framhålla. Jag vidhåller alltså att det torde vara en överdrift att säga, att jordbruket inte har kunnat övervältra omsättningsskatten på andra led utan fått vidkännas de svårigheter man här talar om.

Herr von Sydow säger, att det blir inga svårigheter för skattemyndigheterna att klara problemen beträffande investeringsvarorna. Ja, för närvarande är saken mycket enkel, eftersom vi i stort sett har en generell skatt på alla varor. Men undantas investeringsvarorna blir ju problemet: Är den eller den varan skattefri? Ja, säger kanske köparen, det är en investeringsvara — jag skall använda den för investering. Därmed kommer man ögonblickligen i svårigheter.

Vidare pekar herr von Sydow på exportindustrien. Jag tror sannerligen inte att de svårigheter exportindustrien haft

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

har orsakats av omsättningsskatten, utan det har varit helt andra — i och för sig beklagliga — orsaker. Men när vi i bevillningsutskottet var uppe i Norrland och besökte Cellulosabolaget, Mo och Domsjö och andra företag fick vi ju höra, vilka besvärligheter man hade, men det rådde en strålande optimism på längre sikt. Detta tror jag alla som var med kan intyga, och det är min förhoppning att denna optimism kommer att visa sig berättigad och att det verkligen blir en god utveckling.

Herr von Sydow kan inte förneka att det skett en rekordartad utveckling på produktionens område när det gäller investeringar o. d. Detta är emellertid, säger herr von Sydow, sådant som vi köpt eller beställt för länge sedan, men nu blir det besvärligheter. Ja, då gjorde man väl dessa inköp och dessa beställningar när man talade som mest om vanstyre här i vårt land. Ett sådant tal har ju ständigt förts, och man har sagt att det skulle gå åt skogen med det svenska näringslivet på grund av den politik som bedrivits. Men medan man allra mest högljutt ordade om vanstyre hyste man alltså förhoppningen, att allt skulle ordna sig, samt gjorde beställningar. För varje år har utvecklingen visat sig rekordartad, och under de senaste två åren har den på de flesta områden varit bättre än någon gång sedan krigsslutet. Vidare har man stora fonder, som skall användas när så är lämpligt — något som finansministern även åberopat i kompletteringspropositionen.

Man är således inte barskrapad inom näringslivet.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Uttagandet av varuskatten eller omsättningsskatten, som den kallas i dagligt tal, sker så att detaljhandlarkåren är skattskyldig. Det är naturligt att denna kår, som redan tidigare varit ganska hårt pressad, fin-

ner det arbetsamt att svara även för denna skattskyldighet. Meningen är ju inte att detaljhandlarkåren skall betala skatten, utan att skatten skall tas ut i form av höjda priser. Det är sålunda konsumenterna som skall betala skatten — något som ligger i sakens natur, all den stund det rör sig om en konsumentskatt.

Självfallet är det förenat med en hel del arbete att handha detta uppbörds-system, och det kan även i vissa fall vara svårt att få ut skatten. Detta gäller särskilt när det är fråga om höjningar av skatteutagningsprocenten — det blir då mycket arbete med att märka om inneliggande lager.

Tyvärr är det väl så, att om vi skall ha kvar vår nuvarande finansminister, så torde vi få räkna med att det i framtiden blir ytterligare höjningar. Omsättningsskatten skulle ju kunna tas ut på så sätt att den gjordes synlig, varigenom man skulle komma ifrån de problem som är förenade med sådana höjningar som dem jag nämnde. Men av olika anledningar har skatten inte gjorts synlig. Den är över huvud taget uppbyggd på ett sådant sätt att den lämpligen kan inbakas i priserna. Det var kanske framför allt de stora varuhusen som ansåg det nödvändigt att baka in skatten, och för vissa affärer är det kanske också nödvändigt att göra så. Vissa grupper i den svenska handeln lägger emellertid alltjämt på skatten synligt. Blomsterhandeln t. ex. lägger alltid på skatten synligt ovanpå priset. Den mindre handeln ansåg väl att det inte var lämpligt att irriterade kunderna med att göra skatten synlig, när de stora affärskedjorna i allmänhet bakade in denna skatt.

På grundval av den erfarenhet man har fått efter de år under vilka denna skatt har utgått, avser man nu att göra en översyn av organisationen för dess uttagande för att utröna om man kan underlätta arbetet för dem som nu har att uppbära skatten. Visserligen utgår

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

en viss ersättning för det arbete som är förenat med uttagandet av omsättningskatten, men denna ersättning är självfallet ytterligt ringa.

Folkpartiet och vi inom högerpartiet har förenat oss i en reservation, i vilken vi hävdar att tiden nu borde vara inne för att begära en förutsättningslös utredning i denna fråga. Orsaken till att vi är angelägna om att denna utredning bör vara förutsättningslös är att en förflyttning av skattens uttagande till ett annat led också har sina nackdelar. Därför menar vi att det är nödvändigt att detta utreds grundligt.

Jag tror för min del att det speciellt för den mindre handeln kan bli en del problem. Man behöver bara tänka på behovet av kapital för att driva detaljhandeln, vilket ju är mycket stort. Detta kommer att öka betydligt alldenstund detaljhandlarkåren måste betala skatten redan när den köper varorna. Den får alltså förskottsbeta skatten, och detta skulle väl i dagens läge i stort sett betyda att den svenska detaljhandeln måste öka sitt kapitalbehov med omkring 10 procent. Det är också svårt att veta efter vilket pris skatten skall uträknas. Det förekommer inga bestämda fabrikspriser och grossistpriser, och detta gör att vissa integrerande företag, som kanske driver egen produktion, kan komma i förmånsställning och få ett bättre konkurrensläge än andra, som bedriver handel i mindre omfattning.

Realisationerna skapar också problem. Det finns mycket utpräglade modevaror, beträffande vilka man kanske i vissa fall skulle kunna komma i den situationen att inte kunna få ut mer än vad som redan är erlagt i skatt för varan. Som tidigare sagts i denna diskussion, måste man också räkna med ett betydligt högre procentuttag i ett bakomliggande led.

Vi menar därför att den utredning som nu bör komma till stånd skall vara helt förutsättningslös. Jag vill vidare

understryka att det är ytterligt angeläget att det i denna utredning kommer att ingå experter från alla delar av näringslivet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservation I.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Herr *ELMWALL* (cp):

Herr talman! Vid flera tillfällen har diskuterats om man skulle undanta vissa livsviktiga varor från omsättningsskatt. På sistone har utvecklingen på ett speciellt område blivit så allvarlig att särskilda åtgärder framstår som nödvändiga. Det gäller mjölken och mejeriprodukterna i övrigt. Jag har för avsikt att senare i jordbruksdebatten närmare belysa denna fråga. I detta sammanhang vill jag endast i korthet konstatera, att en allvarlig avsättningskris för mejeriprodukterna alltmer framstår som ett faktum. Konsekvenserna härav kan bli svåra, så svåra att den jordbrukspolitiska målsättningen motverkas.

Jag vill ställa följande yrkande i avslutning till förslag avseende bevillningsutskottets betänkande nr 39 om bifall till punkten E i enlighet med reservation II av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin, ävensom under förutsättning av bifall härtill att utskottets motivering enligt detta förslag, sista stycket (s. 21), måtte genom nedan angivet tillägg erhålla följande lydelse:

»Utskottet vill i likhet med vad som framhålles i motionerna I: 65 och II: 97 understryka...» Motiveringen skall därefter fortsätta till och med ordet »inkomstgrupperna» och därefter lyda: »Vid sidan härav synes böra uppmärksammas den allmänna varuskattens inverkan på prissättning och avsättningsförhållanden för jordbrukets genom avtal prisreglerade produkter. Särskilt mjölkproduktionen, som är av största ekonomiska betydelse vid det stora fler-

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

talet jordbruk, synes beträffande såväl smöret som konsumtionsmjölken i fråga om avsättningen avsevärt påverkas av prisförskjutningar av denna storleksgrad. Exempelvis på stockholmsmarknaden utgör en beskattning av 6 å 7 öre per liter konsumtionsmjölk en avsevärd belastning på ett genomsnittligt mjölkpris till producenterna av några och 40 öre.

I samband med beslutet om allmän varuskatt hösten 1959 beräknades av statens jordbruksnämnd skattebortfallet på grund av ett undantagande därifrån av mjölk, smör, ägg, potatis m. m. till ett belopp motsvarande vid pass 7 procent av vad skatten då angavs skola ge. Numera torde motsvarande skattebortfall kunna antagas ligga närmare 5 procent av vad varuskatten ger. Beträffande den viktigaste av ifrågavarande produkter, mjölken, torde varuskatten nu kunna beräknas till ca 125 milj. kr. Skulle svårigheter bedömas föreligga att direkt undantaga mjölk och smör m. m. från varuskatten synes kunna övervägas att ernå motsvarande resultat genom någon form av restitutionsförfarande i anknytning till gällande mjölkreglering.

I överensstämmelse härmed skulle det också bli möjligt att avskaffa trasslet med uppbörd av varuskatt på försäljning av ifrågavarande produkter vid gårdarna liksom av beskattning av jordbrukarnas uttag därav för den egna familjens behov.»

Därefter skall motiveringen fortsätta: »Dessa avvägningsspörsmål...»

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del; och

fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Fälldin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A) i bevillningsutskottets betänkande nr 39 antager det förslag, som innefattas i reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fälldin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 69 ja och 39 nej, varjämte 100 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 102 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig.

Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Fälldin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten B) i bevillningsutskottets betänkande nr 39 antager det förslag, som innefattas i reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 71 ja och 38 nej, varjämte 101 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 100 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Fälldin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten C) i bevillningsutskottets betänkande nr 39 antager det förslag, som innefattas i reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fälldin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 66 ja och 36 nej, varjämte 107 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes.

Omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m.

Därvid avgavs 108 ja och 99 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fälldin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Herr förste vice talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till reservationen II) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Herr Fälldin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten E) i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herrar Gustaf Elofsson och Fälldin i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Fälldin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 39 nej, varjämte 31 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HÆGGBLÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Vid rösträkningen beträffande punkten E avgav jag min röst men markerades av voteringsmaskinen som frånvarande.

Härefter blev på i fråga om *motiveringen* framställd proposition utskottets motivering av kammaren godkänd.

Punkten F

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 12 januari 1962 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 56, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen framlägges på grundval av ett av skatteslagssakkunniga avgivet betänkande förslag till bestämmelser om rätt till avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet. I fråga om täckdikningsanläggningar föreslås att hela kostnaden och i fråga om skogsvägar en tredjedel av kostnaden får avskrivnas med tio procent per år.

De nya bestämmelserna är avsedda att tillämpas första gången vid 1963 års taxering.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 565 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 685 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 56 måtte besluta, att avskrivningsunderlaget för värdeminskningsavdrag för skogsvägar måtte utgöra två tredjedelar av kostnaden för anläggningen efter avdrag för i förekommande fall utgående statsbidrag, samt antaga följande förslag till ändring av punkten

2 b. av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen:

»2 b. Avdrag medges — — — (lika med propositionen) — — — kortare än tio år. Motsvarande skall gälla i fråga om kostnad för skogsväg, dock att endast *två tredjedelar* av sådan kostnad må utgöra underlag vid beräkandet av de årliga värdeminskningsavdragen.

Har fastighet — — — (lika med propositionen) — — — årliga värdeminskningsavdrag.

I täckdikningsanläggning — — — (lika med propositionen) — — — dock ej huvudavlopp.

Med skogsväg förstås — — — (lika med propositionen) — — — hänföres till byggnad.»;

II) de likalydande motionerna I: 566 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 687 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, vari hemställdes,

1) att riksdagen måtte antaga det vid propositionen nr 56 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen med de ändringar, att *dels* avskrivningsunderlaget för skogsvägar bestämdes till två tredjedelar av anläggningskostnaden och *dels* avskrivning för beskattningsåren 1960 och 1961 medgaves i förhållande till de totala kostnaderna för täckdikningsanläggningar och två tredjedelar av kostnaderna för skogsvägar;

2) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig ändring i författningstexten;

III) de likalydande motionerna I: 567 av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Sundin* samt II: 683 av herrar *Fälldin* och *Antonsson*, vari hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 56 måtte besluta,

1) att skattskyldig, som icke kunde utnyttja värdeminskningsavdrag för täckdikningsanläggningar och skogsvägar för beskattningsår enligt avskrivningsplanen, skulle åga rätt att förskjuta avdraget till senare beskattningsår;

2) att nyanläggning av täckdikning och skogsvägar, som verkställdes under beskattningsår, beträffande vilka taxe-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

ring i första instans verkställt åren 1958—1962, skulle medföra rätt till värdeminskningssavdrag på sätt som skattelagssakkunniga föreslagit, dock att i fråga om skogsvägar två tredjedelar av sådan kostnad skulle anses som nyanläggningskostnad; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext;

IV) de likalydande motionerna I: 568 av herr *Nils Theodor Larsson m. fl.* och II: 684 av herr *Hansson i Önnarp m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 56 måtte besluta att punkten 2 b. av anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen erhöles följande lydelse:

»2 b. Avdrag medgives — — — (lika med propositionen) — — — årliga värdeminskningssavdragen.

Har fastighet övergått — — — (lika med propositionen) — — — årliga värdeminskningssavdrag.

I täckdikningsanläggning inbegripas även täckta avlopp i direkt anslutning till täckdikning.

Med skogsväg — — — (lika med propositionen) — — — hänföres till byggnad»;

V) de likalydande motionerna I: 569 av herr *Olofsson m. fl.* och II: 682 av herr *Antby m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i proposition nr 56 måtte besluta

a) att avskrivningsunderlaget för anläggning av skogsväg måtte bestämmas till två tredjedelar av kostnaden i stället för i propositionen föreslagna en tredjedel, samt

b) att i fråga om avskrivning å såväl täckdikningsanläggning som skogsväg en på visst år fallande icke utnyttjad

avskrivningsdel må utnyttjas under något senare år under avskrivningsperioden»; ävensom

VI) de likalydande motionerna I: 570 av herr *Widén* samt II: 686 av herrar *Jönsson i Ingemarsgården* och *Larsson i Norderön*.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 342 av herr *Ringaby m. fl.* och II: 416 av herr *Magnusson i Tumhult m. fl.*; samt

2) motionen II: 605 av herr *Börjesson i Glömminge m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag att ombyggnads- och istandsättningskostnader för enskild utfartsväg för den enskilda fastigheten skall vara avdragsgilla vid beskattning av inkomst från fastigheten».

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 56 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas och i anledning av de inbördes likalydande motionerna I: 567 av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Sundin* samt II: 683 av herrar *Fälldin* och *Antonsson*, I: 568 av herr *Nils Theodor Larsson m. fl.* och II: 684 av herr *Hansson i Önnarp m. fl.* samt I: 569 av herr *Olofsson m. fl.* och II: 682 av herr *Antby m. fl.* — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar, att punkt 2 b av anvisningarna till 22 § och ikraftträdandebestämmelserna erhöles följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Anvisningar*

till 22 §.

b. Avdrag medgives i form av årliga värdeminskningssavdrag för sådan kost-

*Utskottets förslag**Anvisningar*

till 22 §.

b. Avdrag medgives — — — (lika med Kungl. Maj:ts förslag) — — — värde-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar*Kungl. Maj:ts förslag*

nad för täckdikningsanläggning som bestritts av den skattskyldige och avser arbete, vilket utförts under tid han ägt fastigheten och vilket icke utgjort reparation eller underhåll. Avdraget skall beräknas enligt avskrivningsplan och för år räknat utgöra tio procent av kostnaden, ändå att anläggningens varaktighetstid är längre eller kortare än tio år. Motsvarande skall gälla i fråga om kostnad för skogsväg, dock att endast en tredjedel av sådan kostnad må utgöra underlag vid beräkandet av de årliga värdeminskningsavdragen.

Har fastighet — — — årliga värdeminskningsavdrag.

I täckdikningsanläggning inbegripes även täckta avlopp i direkt anslutning till täckdikning, *dock ej huvudavlopp*.

Med skogsväg — — — till byggnad.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; *dock* att äldre bestämmelser fortfarande skola äga tillämpning i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 och tidigare år.

I samband — — — följande iakttagas.
Om den — — — är fråga.

Vad nu — — — nämnda beskattningsår.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 342 av herr Ringaby m. fl. och II: 416 av herr Magnusson i Tumhult m. fl.;

2) de likalydande motionerna I: 565 av herr Bengtson m. fl. och II: 685 av herr Hedlund m. fl.;

3) de likalydande motionerna I: 566 av herr Eskilsson m. fl. och II: 687 av herr Nilsson i Svalöv m. fl.;

4) de likalydande motionerna I: 567

Utskottets förslag

minskningsavdragen. *Har skattskyldigs jordbruksfastighet för visst år utvisat förlust eller så ringa överskott, att den skattskyldige vid beräkning av nettointäkten av fastigheten ej kunnat utnyttja det på året belöpande avdraget, skola beträffande rätt för den skattskyldige att tillgodoräkna sig det resterande avdraget för senare år bestämmelserna i punkt 3 c tredje stycket av anvisningarna till 29 § äga motsvarande tillämpning.*

Har fastighet — — — årliga värdeminskningsavdrag.

I täckdikningsanläggning inbegripes även täckta avlopp i direkt anslutning till täckdikning.

Med skogsväg — — — till byggnad.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Äldre bestämmelser skola fortfarande äga tillämpning i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 och tidigare år.

De nya bestämmelserna skola dock i intet fall äga tillämpning beträffande räkenskapsår, som gått till ända före den 1 november 1962.

I samband — — — följande iakttagas.
Om den — — — är fråga.

Vad nu — — — nämnda beskattningsår.

av herrar Nils-Eric Gustafsson och Sundin samt II: 683 av herrar Fälldin och Antonsson;

5) de likalydande motionerna I: 568 av herr Nils Theodor Larsson m. fl. och II: 684 av herr Hansson i Önnarp m. fl.;

6) de likalydande motionerna I: 569 av herr Olofsson m. fl. och II: 682 av herr Anby m. fl.;

7) de likalydande motionerna I: 570 av herr Widén samt II: 686 av herrar

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

Jönsson i Ingemarsgården och Larsson i Norderön; ävensom

8) motionen II: 605 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) *Angående begreppet täckdikningsanläggning och rätten att förskjuta outnyttjade värdeminskningsavdrag*

av herrar *John Ericsson, Einar Eriksson* och *Erik Jansson*, fröken *Ranmark*,

Kungl. Maj:ts förslag

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att äldre bestämmelser fortfarande skola äga tillämpning i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 och tidigare år.

I samband — — — följande iakttagas.
Om den — — — är fråga.

Vad nu — — — nämnda beskattningsårs.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 342 av herr Ringaby m. fl. och II: 416 av herr Magnusson i Tumhult m. fl.;

2) de likalydande motionerna I: 565 av herr Bengtson m. fl. och II: 685 av herr Hedlund m. fl.;

3) de likalydande motionerna I: 566 av herr Eskilsson m. fl. och II: 687 av herr Nilsson i Svalöv m. fl.;

4) de likalydande motionerna I: 567 av herrar Nils-Eric Gustafsson och Sundin samt II: 683 av herrar Fälldin och Antonsson;

5) de likalydande motionerna I: 568 av herr Nils Theodor Larsson m. fl. och II: 684 av herr Hansson i Önnarp m. fl.;

6) de likalydande motionerna I: 569

av herrar *Wärnberg, Engkvist, Andersson* i Essvik, *Kristenson* i Göteborg och *Nyström* samt fru *Skantz*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 56 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med den ändringen, att ikraftträdandebestämmelserna erhöles följande såsom *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

Reservanternas förslag

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Aldre bestämmelser skola fortfarande äga tillämpning i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 och tidigare år.

De nya bestämmelserna skola dock i intet fall äga tillämpning beträffande räkenskapsår, som gått till ända före den 1 november 1962.

I samband — — — följande iakttagas.
Om den — — — är fråga.

Vad nu — — — nämnda beskattningsår.

av herr Olofsson m. fl. och II: 682 av herr Antby m. fl.;

7) de likalydande motionerna I: 570 av herr Widén samt II: 686 av herrar Jönsson i Ingemarsgården och Larsson i Norderön; ävensom

8) motionen II: 605 av herr Börjesson i Glömminge m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

II) *Angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar*

av herrar *Stefanson, Yngve Nilsson, Lundström, Gösta Jacobsson, Sundin, Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö, *Eriksson* i Bäckmora, *Enskog* och *Björkman*, vilka — under åberopande av inne-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

hållet i de inbördes likalydande motionerna I: 565 av herr Bengtson m. fl. och II: 685 av herr Hedlund m. fl., I: 566 av herr Eskilsson m. fl. och II: 687 av herr Nilsson i Svalöv m. fl., I: 567 av herrar Nils-Eric Gustafsson och Sundin samt II: 683 av herrar Fäldin och Antonsson samt I: 569 av herr Olofsson m. fl. och II: 682 av herr Antby m. fl., samtliga motioner såvitt här var i fråga — ansett, att punkten 2 b av anvisningarna till 22 § och ikraftträdandebestämmelserna i det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) bort ha följande lydelse:

Anvisningar
till 22 §.

b. Avdrag medgives i form av årliga värdeminskningsskattavdrag för sådan kostnad för täckdikningsanläggning som bestritts av den skattskyldige och avser arbete, vilket utförts under tid han ägt fastigheten och vilket icke utgjort reparation eller underhåll. Avdraget skall beräknas enligt avskrivningsplan och för år räknat utgöra tio procent av kostnaden, ändå att anläggningens varaktighetstid är längre eller kortare än tio år. Motsvarande skall gälla i fråga om kostnad för skogsväg, dock att endast *två tredjedelar* av sådan kostnad må utgöra underlag vid beräkandet av de årliga värdeminskningsskattavdragen. Har skattskyldigs jordbruksfastighet för visst år utvisat förlust eller så ringa överskott, att den skattskyldige vid beräkning av nettointäkten av fastigheten ej kunnat utnyttja det på året belöpande avdraget, skola beträffande rätt för den skattskyldige att tillgodoräkna sig det resterande avdraget för senare år bestämmelserna i punkt 3 c tredje stycket av anvisningarna till 29 § äga motsvarande tillämpning.

Har fastighet — — — (= propositionen) — — — årliga värdeminskningsskattavdrag.

I täckdikningsanläggning inbegripes även täckta avlopp i direkt anslutning till täckdikning.

Med skogsväg — — — (= propositionen) — — — till byggnad.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Äldre bestämmelser skola fortfarande äga tillämpning i fråga om 1962 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1962 och tidigare år.

De nya bestämmelserna skola dock i intet fall äga tillämpning beträffande räkenskapsår, som gått till ända före den 1 november 1962.

I samband — — — (= propositionen) — — — följande iakttagas.

Om den skattskyldige under de beskattningsår, för vilka taxering i första instans verkställdes åren 1961 och 1962, haft kostnader för nyanläggning och förbättring av täckdikning *eller skogsvägar* och om han visar, att arbetena utförts under den tid han ägt fastigheten samt att kostnaderna bestritts av honom själv och att avdrag för desamma icke till någon del åtnjutits vid taxeringen, må vid 1963 års taxering eller, vid omläggning av räkenskapsår, 1964 års taxering kostnaderna upptagas såsom oavskriven anläggningskostnad *med hela beloppet såvitt angår täckdikningsanläggning och med två tredjedelar av beloppet såvitt angår skogsvägar*. Avdrag för — — — (= propositionen) — — — är fråga.

III) *Angående enskild utfartsväg*

av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora, vilka — under åberopande av innehållet i motionen II: 605 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. — ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till nämnda motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag att ombyggnads- och iståndsättningskostnader för enskild utfartsväg skulle vara avdragsgilla vid beskattning av inkomst av fastighet.

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I den kungl. propositionen nr 56 framlägges förslag till bestämmelser om rätt till avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet. Förslaget är — får jag väl hoppas — resultatet av otaliga framstötter, bl. a. från högerpartiet i denna sak. Formellt bygger emellertid förslaget i stort på ett av skattelagssakkunniga avgivet betänkande. Förslaget innebär i vad det gäller täckdikningsanläggningar att hela kostnaden för sådana får dras av med en tiondel årligen. Även större underhållskostnader skall fördelas på en tioårsperiod.

Förslaget i denna del har inte mött några större invändningar. Därav får emellertid inte dras den slutsatsen, att förslaget i fråga är fullkomligt. Det har sina fördelar men också sina nackdelar och brister.

Fördelarna med förslaget är i första hand, att våra beskattningsnämnder och beskattningsdomstolar kommer att avlastas en del arbete, som har bestått i att avgöra vad som varit och vad som icke varit avdragsgill kostnad för täckdikningsanläggning. Nu blir genom den nya lagstiftningen fastslaget, att alla täckdikningskostnader är avdragsgilla — lika fördelade under en period av tio år. Detta kommer också i många fall att bidra till en utjämning av inkomstkurvan för jordbrukarna jämfört med vad som hittills varit fallet, då kostnaderna för t. ex. en omdränering på en gång skall ha avdragits i och med att kostnaderna har betalats. Härigenom har en jordbrukare många gånger kommit ned i ett inkomstläge, där vederbörande kanske inte ens har kunnat utnyttja ortsavdrag o. d.

Nackdelen med det nya förslaget är att kostnad för redan utförd dränering betraktas som avskriven utan att veder-

börande jordbrukare erhållit något som helst värdeminskningsavdrag för berörda kostnad. Detta är naturligtvis till nackdel för alla de jordbrukare, vilka under de senaste åren nydränerat sina egendomar. Att tekniskt lösa en rättvis avdragsrätt för dessa har syntts vara svårt, och därför har man genomgående blundat för den orättvisa som här föreligger i förhållande till jordbrukare som nu kommer att nydränera. Jag anser att denna sak inte bör förbigås med tystnad, för att man inte skall tro, att jordbrukarna genom den nya lagstiftningen på detta område enbart har fått en förmån. Så är inte fallet.

Ehuru utskottet i stort har varit ense beträffande avskrivningsrätt för täckdikningskostnader har det delat upp sig i två lika stora hälfter beträffande vissa detaljer i förslaget. Den med lottens hjälp bestående utskottsmajoriteten har ansett, att till begreppet kostnader för täckdikning även bör hänföras kostnader för alla täckta avloppsdiken. Så betraktar man saken driftekonomiskt, och vi som blivit utskottsmajoritet förmenar nog att skattereglerna så nära som möjligt bör ansluta sig till vad som är driftekonomiskt vedertaget.

En annan detalj som vi har haft olika meningar om är vad man i vår lagstiftning kallar »rätten till förskjutning av ett värdeminskningsavdrag». I vår skattelagstiftning är det i stort sett så, att om en skattskyldig använder sig av en s. k. bunden avskrivningsplan, får ett värdeminskningsavdrag — om det ett år inte kan utnyttjas — förskjutas till ett annat år, då inkomsten räcker till för avdragets utnyttjande. I föreliggande förslag vill finansministern inte vara med om en sådan förskjutning. Vi inom utskottsmajoriteten anser emellertid att vi i detta avseende bör ha samma bestämmelser som de vilka gäller för värdeminskningsavdrag för inventarier. Vi föreslår därför rätt att få förskjuta icke utnyttjade värdeminskningsavdrag.

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i vad det avser rätten till värdeminskningsavdrag för täckdikningskostnader.

Propositionen behandlar emellertid även en annan sak, nämligen rätt till värdeminskningsavdrag för kostnad för anläggning av skogsvägar. Även detta förslag torde till stor del ha framlagts efter otaliga framstötter från oppositionens sida. Till grund för förslaget ligger också här nyssnämnda betänkande, avgivet av skattelagssakkunniga.

Vid behandlingen i utskottet av denna fråga har vi i stort sett alla varit ense om det berättigade i att avskrivning får ske av kostnader för anläggning av skogsvägar. I en väsentlig fråga har vi dock haft olika uppfattningar, och det gäller storleken av den kostnad som skall ligga till grund för avskrivningsunderlaget. Finansministern har i detta avseende föreslagit, att endast en tredjedel av den totala kostnaden skall bilda avskrivningsunderlag och att avskrivningen här, liksom vid täckdikningskostnader, skall ske med en tiondel årligen. I motioner från både högerpartiet, folkpartiet och centerpartiet har emellertid begärts, att avskrivningsunderlaget bör utgöra två tredjedelar av den totala kostnaden.

Jag vill gärna erkänna att det kan vara svårt att avgöra, hur stor del av kostnaden som bör bilda avskrivningsunderlag. Remissinstanserna, som är många, har haft olika uppfattningar på den punkten. En del av instanserna anser att hela kostnaden bör bilda avskrivningsunderlag, medan andra föreslagit två tredjedelar av kostnaden. Några har föreslagit halva kostnaden, och andra åter har stannat vid skattelagssakkunnigas förslag, som är detsamma som finansministerns, d. v. s. en tredjedel av kostnaden.

Då man studerar de inkomna remissyttrandena finner man att inte mindre än 20 remissinstanser förordat att hela

kostnaden bör få bilda avskrivningsunderlag. Man finner också att dessa remissinstanser till största delen utgöres av skogsvårdande myndigheter som utan några som helst egna ekonomiska intressen sett på frågan. De har sett det ur skogsnäringens synpunkt som en del av våra nationella tillgångar. De har sett det med hänsyn till skogens betydelse för vårt näringsliv — dess betydelse för vår export, dess betydelse ur arbetsmarknadssynpunkt etc. Personligen är jag också av den uppfattningen, att mycket talar för att hela kostnaden för anläggande av skogsvägar borde vara avdragsgill, inte bara därför att man kan hänvisa till samma skäl som de skogsvårdande myndigheterna och övriga remissinstanser gjort utan också därför att jag anser att kostnaderna för en skogsväg i de flesta fall är att betrakta som »kostnader för intäkternas förvärvande» — såsom termen lyder i vår skattelagstiftning.

Trots att jag sålunda anser, att hela kostnaden för anläggning av en skogsväg bör vara avdragsgill, har jag dock sällat mig till de motionärer och de reservanter, som stannat för att två tredjedelar av kostnaderna bör bilda avskrivningsunderlag. Att jag gjort det beror dels därpå att, som jag nyss nämnt, många remissinstanser stannat för denna siffra, och dels därpå att jag trott att utskottet efter sakbehandling skulle ha kunnat enas om ett sådant förslag, som jag skulle vilja betrakta som ett kompromissförslag. Tyvärr blev det emellertid inte så, utan »lottmajoriteten» stannade för finansministerns förslag, och den andra hälften — den som jag själv jämte de andra högerrepresentanterna, folkpartirepresentanterna och representanterna för centerpartiet tillhör — fick bilda en reservantgrupp, som yrkar att två tredjedelar av kostnaden för berörda väganläggningar skall bilda avskrivningsunderlag.

Herr talman! Då jag vet att personer som är mera skogssakkunniga än jag

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

kommer att behandla denna för vår skogsnäring så viktiga fråga, ber jag med det anförda att få yrka bifall till reservation II. I denna reservation yrkas också att skattskyldig, som haft kostnader för nyanläggning av täckdikning och skogsvägar under 1960 och 1961, vid taxeringen 1963 skall få ta upp ett avskrivningsunderlag med samma belopp som om arbetena blivit utförda 1962.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Vid de lottdragningar som brukar äga rum i bevillningsutskottet — i det här fallet i mitten av april — delades vinsterna i så måtto, att den socialdemokratiska utskottshalvan stod som reservanter beträffande täckdikningsavdraget och den borgerliga halvan beträffande skogsvägar. Lottdragningarna gällde ställningstagande till Kungl. Maj:ts proposition nr 56, vari föreslås nya bestämmelser om rätt till avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar.

Då herr Nilsson i Svalöv enligt min mening inte egentligen tycktes finna någon väsentlig fördel i det förslag som har lagts fram, kanske det är på sin plats att något kort erinra om de regler som för närvarande gäller. Avdrag får göras för kostnader för reparation och underhåll av stängsel och diken, kostnader för skogsvård och underhåll såsom vägunderhåll, skyddsdikning o. d. Till avdragsgilla underhållskostnader får även räknas kostnad för iståndsättande eller omläggning av förut anlagd täckdikning. Avdrag får däremot inte ske för nyanlagd täckdikning. Om vid omläggning av täckdike dyrbarare material används än det förut befintliga, får endast en viss del avdragas, det som alltså inte hänföres till grundförbättring.

De i propositionen föreslagna regler-

na om avdrag vid inkomsttaxering för värdeminskning å anläggningskostnader för nyanläggningar av täckdiken och skogsvägar bygger i huvudsak på de sakkunnigas förslag. De innebär ett avsteg från en genomgående princip i vår skattelagstiftning, nämligen att avdrag icke medges för avskrivning på markanläggning. Enligt förslaget skall kostnaden för nyanläggning av täckdikning få avskrivas med 10 procent under 10 år. Avskrivningsunderlaget skall därvid utgöras av den direkta kostnaden. De förut gällande reglerna om avdrag för underhållskostnader, alltså smärre underhållskostnader och reparationsarbeten, kommer enligt förslaget att gälla även i fortsättningen.

Utskottets på denna punkt borgerliga majoritet har i vissa avseenden avvikit från propositionen.

Det är nog en smula besvärligt att försöka klara upp begreppet täckdikning. Jag skall dock citera något ur propositionen, som jag tycker gör definitionen av vad som menas därmed något lättbegripligare. Departementschefen har i görligaste mån sökt definiera begreppet täckdikningsanläggning och därvid kommit fram till att det skulle omfatta »täckta avlopp i direkt anslutning till täckdikning, dock ej huvudavlopp». De sakkunniga hade i begreppet täckdikning endast inbegripit arbeten som utfördes på åkern. I det avsnittet har finansministern alltså gått längre än de sakkunniga. Utskottsmajoriteten — det är de borgerliga i det avsnittet — anser att även huvudavlopp skall få inräknas i avskrivningsunderlaget.

I vår reservation har vi bl. a. anfört att enligt utskottets mening bör »huvudavlopp, vilka utföres både som öppna och täckta diken, men i det senare fallet med betydligt grövre rördimensioner än dikning i övrigt, inte inräknas i avskrivningsunderlaget. Med hänsyn till det sätt, varpå huvudavloppen utföres, bör det i regel inte möta några svårigheter att avgöra vilka kostnader,

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

som skall inräknas i avskrivningsunderlaget, även om huvudavlopp lämnas utanför. I de fåtal fall då svårigheter kan uppstå att bedöma var täckdikningsanläggningen i skattetekniskt hänseende slutar, torde det, såsom departementschefen framhållit, vara lämpligt att beskattningsmyndigheterna inhämtar yttrande i frågan från vederbörande lantbruksnämnd.»

Den andra punkt varom oenighet råder avser frågan om rätt att förskjuta avdraget till senare år, om det ej kan utnyttjas under beskattningsåret. Departementschefen har förutsatt, att avdraget i regel skall kunna utnyttjas vid inkomsttaxeringen. Om undantagsvis så inte skulle vara fallet kan det utnyttjas under ett senare år i form av förlustavdrag. När herr Nilsson i Svalöv anmärker på detta och gör gällande, att detta värdeminskningssavdrag skall jämföras med värdeminskningssavdraget beträffande inventarier, tycker jag att han går för långt. Det ligger väl närmare till hands att jämföra med de regler som nu gäller beträffande värdeminskningssavdrag i fråga om byggnader, enligt vilka någon rätt att förskjuta utnyttjade värdeminskningssavdrag inte föreligger.

De nuvarande skattereglerna innebär även i princip, att avdrag inte får göras för kostnader för nyanläggning och förbättring av skogsväg. Liksom de sakkunniga föreslår nu departementschefen, att avdrag för värdeminskning skall erhållas vid taxering. Utskottet är enigt på många punkter och i långa stycken. En punkt varom enighet inte råder är emellertid frågan om storleken av avskrivningsunderlaget. Remissinstanserna visar, som herr Nilsson i Svalöv nyss sade, en stor provkarta på olika meningar. De har uttalat sig för att avdrag skulle medgivas med en tredjedel, hälften eller två tredjedelar av kostnaden eller t. o. m. med hela kostnaden. Det tal varpå utskottets borgerliga majoritet har gått, nämligen två tredjede-

lar, är det tal som det minsta antalet remissinstanser har uttalat sig för. Det är endast, om jag räknat rätt, tolv remissinstanser som har uttalat sig för att det skulle vara två tredjedelar.

Den föreslagna avskrivningstiden, tio år, är kort, om hänsyn tas till skogsvägarernas varaktighet. Det var väl främst en önskan att avskrivningsreglerna för täckdikning och skogsvägar skulle utformas efter så långt som möjligt enahanda regler som har orsakat ställningstagandet. Denna omständighet måste enligt min mening absolut spela en roll vid bestämmandet av avskrivningsunderlaget. Det belopp som skall ligga som grund för avskrivningarna utgöres enligt departementschefen av en tredjedel av anläggningskostnaden, varvid givetvis eventuella statsbidrag skulle avräknas från anläggningskostnaderna.

I reservationen av de borgerliga med herr Stefanson i spetsen föreslås, att avskrivningsunderlaget skall utgöras av två tredjedelar av anläggningskostnaderna. Som skäl härför har bl. a. anförts vad herr Nilsson i Svalöv sagt. Därav framgick, att man hade ganska svårt att bestämma sig för om det skulle vara hälften eller en tredjedel eller två tredjedelar eller någonting annat. Anledningen till att utskottet har stannat för en tredjedel är väl främst att avskrivningstiden är så kort som tio år trots att vägarna används en mycket längre tid.

I reservation III av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora har man yrkat, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t an hålla om utredning och förslag att ombyggnads- och iståndsättningskostnader för enskild utfartsväg skulle bli avdragsgilla vid beskattning av inkomst av fastighet. Utskottet har varit mycket kallsinnt mot detta förslag. Det kanske har spelat en viss roll för utskottets ställningstagande, att ett bifall till detta yrkande måste innebära att schablon-taxeringen av villafastighet kommer i blåsveder. Fråga är om man kan finna

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

ett sätt att lösa detta spörsmål och samtidigt fasthålla vid vad riksdagen tidigare har beslutat beträffande schablon-taxering av villafastighet.

Herr talman! Jag skall med det anförda be att få yrka bifall till reservation I av herr John Ericsson m. fl. angående begreppet täckdikningsanläggning m. m. och på övriga punkter till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast understryka, att jag i mitt första anförande framförde, att förslaget hade både för- och nackdelar, och inte, såsom herr Andersson i Essvik antydde, alls några fördelar.

En liten detalj som skiljer de båda utskottshalvorna åt är, såsom framgår såväl av mitt som av herr Anderssons i Essvik anförande, förskjutningen av outnyttjade värdeminskningssavdrag. Herr Andersson — och den utskottshalva som följer honom — säger, att man kan begagna sig av det s. k. förlustavdraget. Ja, det är alldeles riktigt, men om man använder detta förlustavdrag blir det också indirekt en förskjutning av ett outnyttjat värdeminskningssavdrag, eftersom man har rätt att vänta sex år innan förlustavdraget utnyttjas. Jag frågar mig då, vilket sätt som skulle innebära det minsta arbetet för taxeringsnämnderna: att få tillämpa en direkt förskjutning av ett värdeminskningssavdrag, när man har den bundna avskrivningsplanen att hålla sig till, eller att räkna med förlustavdrag. I det senare fallet får kanske deklARATIONER för mer än ett år tagas upp till behandling.

Herr Andersson i Essvik sade vidare, att endast tolv av remissinstanserna hade tillstyrkt att avskrivningsunderlaget skulle få fastställas till två tredjedelar av kostnaderna, men räknar man rätt blir det tretton remissinstanser som tillstyrkt två tredjedelar. Till dessa tret-

ton kan man sedan lägga de tjugo som har yrkat på att hela kostnaden skulle få utgöra avskrivningsunderlag. Vidare kan man lägga till de två remissinstanser som yrkat på att skatteunderlaget skall vara tre fjärdedelar av kostnaderna. Följaktligen anser jag att vi från den borgerliga sidan har ett mycket gott stöd för det yrkande vi har framställt.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Som herr Nilsson i Svalöv redan framhållit har Kungl. Maj:t på grundval av ett av skattelags-sakkunniga år 1960 avgivet betänkande framlagt en proposition med förslag till bestämmelser om rätt till avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet. I fråga om täckdikningsanläggningar föreslås att hela kostnaden och i fråga om skogsvägar att en tredjedel av kostnaden får avskrivas med 10 procent per år.

Från centerpartiet har vid upprepade tillfällen här i riksdagen väckts motioner om vidgad rätt till avdrag för investeringar i markanläggningar, framför allt i fråga om skogsvägar. Det måste därför hälsas med viss tillfredsställelse att finansministern framlagt förslag till liberalare bestämmelser på ifrågavarande områden, vilka enligt vår mening är av stor betydelse i ekonomiskt hänseende för jordbruket och skogsbruket. Dock vill jag, herr talman, anmäla att jag inte är helt nöjd med vad Kungl. Maj:t föreslagit, och jag skall senare redogöra för de ändringar som vi från centerpartiet påyrkat i avslutning till propositionen.

Vid den behandling av såväl propositionen som motioner som förevarit i bevillningsutskottet har majoriteten växlat något beroende på den tillfälliga tur man kunnat inregistrera hos fru Fortuna. Utskottets borgerliga hälft har blivit majoritet och tillstyrkt bifall till ett antal motioner när det gäller att i

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

avskrivningsunderlaget inräkna alla täckta avlopp samt rätten att få förskjuta outnyttjade värdeminskningsavdrag. Däremot är de borgerliga ledamöterna reservanter när det gäller avskrivningsunderlaget för skogsvägar, vilket enligt dessa skulle vara två tredjedelar av kostnaderna.

Jag skall, herr talman, be att få beröra de här nämnda frågorna var för sig. Först vill jag då börja med täckdikningsanläggningar.

Enligt förslaget i propositionen skall i täckdikningsanläggning inbegripas täckt avlopp som är direkt anslutet till täckdikning, dock ej huvudavlopp. I de likalydande motionerna I: 568 och II: 684 har man från centerpartiet hemställt, att alla täckta avlopp — således även huvudavlopp i direkt anslutning till täckdikning — skall få inräknas i avskrivningsunderlaget. Dessa yrkanden har också tillstyrkts av bevillningsutskottet. Utskottets majoritet har ansett, att den i propositionen givna begreppsbestämningen kan föranleda svårigheter att vid taxeringen åstadkomma enhetliga och rättvisa bedömanden av vad som är att hänföra till själva täckdikningsanläggningen och vad som är att hänföra till huvudavloppet. Enligt utskottets mening kan man med hänsyn till dessa svårigheter att skilja mellan avlopp och huvudavlopp inte göra något sådant undantag.

Det är den praktiska sidan av saken. Ser man frågan från principiella utgångspunkter kommer man fram till samma uppfattning. En täckdikningsanläggning kan svårligen fungera utan att det finns ett huvudavlopp, som då är att betrakta som en integrerande del av själva anläggningen.

I de motioner från centerpartiet i frågan som jag nyss nämnt har man även pekat på en rad andra omständigheter som gör att man ovillkorligen måste anlägga ett annat betraktelsesätt på frågan än vad finansministern gjort. Det finns många exempel i praktiken, där

man på grund av fallförhållanden m. m. tvingas gå med avloppet över en annan fastighet, som icke är i behov av täckdikning men som ändå är så belägen, att den besväras av vatten från annan fastighet. Vilket intresse kan man mobilisera fram hos en sådan jordägare, om denne vet att han inte kommer i åtnjutande av avdragsrätt?

Jag vill vidare påpeka, att många remissinstanser framhållit just svårigheterna att i praktiken verkställa gränsdragning mellan täckdikningsanläggning och huvudavlopp och därför förordat att huvudavlopp även skall inräknas i avskrivningsunderlaget. Detta har således även tillstyrkts av utskottsmajoriteten.

Vad sedan gäller den andra delfrågan, nämligen rätt att förskjuta outnyttjade värdeminskningsavdrag till senare beskattningsår, har dessa motionsyrkanden även tillstyrkts av utskottsmajoriteten. Enligt propositionen medges däremot ingen sådan rätt till förskjutning av avdraget. Det innebär att skattskyldig, som inte kunnat utnyttja det på beskattningsåret enligt planen belöpande värdeminskningsavdraget, alltså går förlustig rätten till avdrag.

Ett sådant förfaringsätt skulle enligt vår mening i hög grad missgynna innehavare av nystartade jordbruk, som har stora skulder och små inkomster men som ändå genom omarrondering och dylika åtgärder i såväl skogs- som jordbruk önskar rationalisera driften. Samma orättvisa skulle komma att drabba många små jordbrukare i liknande situation. Centerpartimotionerna I: 567 och II: 683 har därför biträtts av utskottsmajoriteten på den punkten, och jag ber få yrka bifall till utskottets förslag.

Om vi sedan, herr talman, övergår till frågan om skogsvägarna och deras skattemässiga behandling, kommer vi in på ett område, som i dagens läge måste tillmätas den allra största betydelse ur samhällsekonomisk synpunkt.

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

Det har sagts, att skogsindustrierna är hörnstenen i vårt ekonomiska liv, och därom torde väl de allra flesta vara ense. Det torde också vara känt för de flesta, att skogsindustrien befinner sig i en mycket kraftig utbyggnad, som under detta årtionde kommer att kräva ett fullt utnyttjande av våra skogstillgångar.

Detta är en sida av saken, men på medaljens baksida möter vi ett annat problem när det gäller skogen, nämligen arbetskraften. Tillgången på skoglig arbetskraft är i starkt avtagande och rekryteringen är svår. Råvaruförsörjningen till våra toppmoderna förädlingsindustrier kan därmed komma i en bekymmersam situation inom en inte alltför avlägsen framtid och begränsa våra exportmöjligheter. En fortsatt rationalisering av skogsbrukets avverknings- och transportmöjligheter måste därför ske, och den minskade tillgången på manuell arbetskraft och hästar, liksom arbetarnas fullt legitima krav på förbättrade arbets- och boendeförhållanden framtvingar en ökad takt i byggandet av skogsbilvägar. Sociala krav på ökad bekvämlighet och standard för skogsarbetarna kan knappast tillgodoses utan ett väl utbyggt skogsbilvägnät. Samhällets krav på nödvändiga avverkningar för att tillgodose vårt lands största exportindustri måste därför mötas med liberalare avdragsregler från samhällets sida när det gäller investeringar i skogsvägar.

Såväl riksdagen som bevillningsutskottet har i anslutning till väckta motioner tidigare i år beträffande avdrag för byggande av skogsbilvägar uttalat, att det fanns anledning ställa frågor huruvida gränsdragningen mellan avdragsgill driftkostnad och icke avdragsgill grundförbättring enligt nuvarande bestämmelser företagits på ett i alla avseenden tillfredsställande sätt.

Finansministern tycks nu mena, att en sådan tillfredsställande gränsdragning bör gå mellan en tredjedel och

två tredjedelar av anläggningskostnaderna. Jag tycker det fortfarande finns fog att ställa frågan, huruvida gränsdragningen mellan avdragsgill driftkostnad och icke avdragsgill grundförbättring enligt de nu i propositionen föreslagna bestämmelserna har gjorts på ett tillfredsställande sätt. Mot bakgrunden av vad jag tidigare sagt om bristen på arbetskraft och hästar, skogsarbetarnas fullt legitima krav på bättre boendeförhållanden och samhällets behov av ökade avverkningar, får utgifterna för utbyggnad av skogsbilvägnätet och kostnaderna härför alltmör karaktären av driftkostnader, nödvändiga för inkomsternas förvärvande och bibehållande. Utan denna utbyggnad riskerar skogsägarna att skogens värde försämras. Avdraget bör därför utgöra $\frac{2}{3}$ av kostnaderna och inte $\frac{1}{3}$ såsom finansministern föreslagit, om man verkligen eftersträvar att nå det uppställda målet.

Från borgerligt håll har motionsvis yrkats på avdrag med $\frac{2}{3}$ av kostnaderna. Detta har även det övervägande antalet remissinstanser förordat. Socialdemokraterna i utskottet, vilka i denna fråga blivit majoritet, har gått på propositionens förslag om ett avdrag med $\frac{1}{3}$. Jag beklagar detta då jag tror att det hade varit bättre i takt med utvecklingens krav, om man åtminstone hade sträckt sig så långt som till $\frac{2}{3}$ av kostnaderna. Däråt är nu inget att göra, men jag hoppas att riksdagen ser litet mera förnuftigt på frågan, som enligt min mening inte bara har betydelse för skogsägarna utan som är minst lika viktig för samhället i dess helhet och för skogsarbetarna.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna II och III. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande herr Nils-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

son i Svalöv måste jag säga, att jag är ledsen om jag uttryckte mig så, att jag inte givit klart uttryck åt att herr Nilsson anser, att propositionen innehåller vissa fördelar. Men det måste väl i rättvisans namn erkännas, att herr Nilsson i fråga om de eventuella fördelarna talade med mycket små bokstäver, vilket däremot inte var fallet då det gällde de andra sakerna. Herr Nilsson frågade mig om det inte kunde vara rimligt att tillämpa regeln om förskjutet avdrag i stället för att gå på förlustavdragsregeln, som förutsatts i propositionen, och han ifrågasatte om det inte skulle medföra ökade svårigheter när det gäller taxeringarna. Jag tror inte det. Jag tror det är ungefär hugget som stucket då det gäller det rent tekniska taxeringsarbetet, om man går den ena eller den andra vägen. Är detta ett vägande skäl i herr Nilssons argumentation, kan jag inte hålla med honom på denna punkt.

När herr Eriksson i Bäckmora förklarade, att han inte var helt nöjd, är även det förståeligt, men när han kommer in på bekvämligheten för hur taxeringsmyndigheterna skall kunna klara detta, tror jag att han bekvämlar sig i onödan, därför att om man i detta avskrivningsunderlag tar med huvudavloppen eller inte spelar ingen roll när det gäller det rent praktiska taxeringsförfarandet. Hur man än flyttar denna gräns kommer man ändå till ett ställe där det finns möjligheter till tolkningssvårigheter. Sådana svårigheter kommer att finnas oavsett om man går med på detta, som den borgerliga majoriteten har föreslagit, eller inte. Däremot innehåller ju propositionen en klar regel, nämligen att om taxeringsmyndigheterna inte klarar detta avsnitt har de att vända sig till lantbruksnämnden och av denna inhämta yttrande, vilket måste vara en fördel.

Till frågan om skogsvägarna slutligen, om det skall vara en tredjedel eller två tredjedelar varpå det hela skall byggas, får jag återkomma senare.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag har kanske ett behov av att börja detta lilla inlägg med att avge en deklaration, att jag personligen och mina regeringskolleger med mig nog var ytterst tveksamma innan regeringen beslutade sig för att presentera denna proposition för riksdagen.

Det har ju varit en regel med hävd att, när det gäller grundförbättringar på fastighet, några skattemässiga avdrag icke skall medgivas härför, eftersom ju fastigheten blir mera värd i och med att grundförbättringar genomförs.

Det finns många olika slag av grundförbättringar. Man kan göra sådan på byggnadsbeståndet, en jordbrukare kan göra det på sin gödselstadsanläggning, man kan göra det i form av stenröjning, jordkörning och vägbyggen på inägor, men för varje sådan grundförbättring som företas förbättrar man fastigheten och höjer fastighetens såväl taxerings- som saluvärde.

Man har således möjlighet att ta igen vad man lägger ut när fastigheten sedermera försäljes. Denna grundläggande tanke har ju varit orsaken till att man icke har velat införa skattemässiga avdrag för något slag av grundförbättringar. Det vore ju, kan man säga, en form att premiera en kapitalvinst och en jordrättestegring, som man i andra sammanhang näppeligen har någon anledning att premiera.

Då kanske kammarens ledamöter frågar sig: Om man från regeringens sida har hyst sådana betänksamheter, varför har man då presterat en proposition med förslag om avdragsrätt för den grundförbättring som innefattas både i täckdikningsanläggningar och skogsvägbyggnader? Jag skulle vilja förklara saken på följande sätt. För närvarande gäller för täckdikningsavsnittet liksom för andra avsnitt den regeln — såsom också påpekats under debatten i föregående ärende — att en nyanläggning betraktas såsom grundförbättring för

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

vilken det inte medges någon form av skattemässigt avdrag, medan däremot kostnaderna för omläggning, reparationer och underhåll kan på en gång avskrivas till 100 procent. Detta medför givetvis vissa besvärligheter vid en mera genomgripande omläggning av ett täckdikningssystem. Det är inte alls säkert att vederbörandes inkomster för året räcker till för att göra den i lagen avsedda engångsavskrivningen, och även om man i praktiken har gått till väga på det sättet att arbetena förskjutits över ett par tre år har vissa besvärligheter uppstått.

Detta har varit ett av argumenten för att söka åstadkomma en annan ordning på täckdikningsområdet. Ett annat argument har varit att det finns vissa gränsdragningssvårigheter när det gäller att avskilja vad som är en nyanläggning och en verkligt genomgripande omläggning. Låt mig säga att det är fråga om en gammal täckdikningsanläggning, utförd med »gärdsel». Det är kanske inte så många av kammarens ledamöter som vet vad detta uttryck innebär, men om jag talar om att man hugger slaner i skogen och använder dem som täckdikningsrör har jag kanske förklarat vad det gäller. Detta är en täckdikningsmetod som inte är användbar i ett modernt jordbruk, utan som behöver ersättas med en täckdikning utförd med ordentliga tegelrör. Om så sker, betraktas emellertid arbetena såsom en omläggning och inte som en nyanläggning.

Det finns alltså tvistiga gränsfall och kontroversiella ting som medför svårigheter, och jag har ansett övervägande skäl tala för att man inför en ny avskrivningsordning beträffande täckdikningsanläggningarna. I den föreliggande propositionen föreslås sålunda att kostnaderna skall få avskrivas på tio år, oavsett om det gäller nyanläggningar eller omläggningar. Allt detta betraktas såsom en investering, vilken

planmässigt skall kunna avskrivas på tio år.

Vad beträffar skogsvägarna vill jag understryka — jag tycker inte att den saken har framkommit i debatten — att när det gäller alla de mindre skogsvägar, tillfälliga drivningsvägar, som byggts med hänsyn till en speciell virkesfångst från ett visst område och som kanske sedan får vara outnyttjade 30, 40 eller 50 år framåt i tiden, så har man i dag rätt att avskriva kostnaderna till 100 procent. Vad som avses i propositionen är däremot de investeringar som göres beträffande de permanenta vägarna i skogsbygderna. För dessa vägar får man för underhållet göra avskrivning i vanlig ordning, men nu skulle även själva anläggningskostnaderna bli avdragsgilla efter samma grunder, alltså med en planmässig avskrivning på tio år.

Det är ingen tvekan om att det också höjer fastighetens skogsvärde. Man kan även där fråga, om det verkligen föreligger skäl att genomföra den föreslagna skatteliberaliseringen. Där har det dock utbildat sig en praxis, ty mellankommunala prövningsnämnden har medgivit skogsföretagen avskrivningsrätt med 8 kronor per sträckmeter — vill jag minnas — och den ordningen har sedan tillämpats när det gällt skatteavdragen. Det är en bedömning som kloka taxeringsmän med god kännedom om dessa ting har kommit fram till som en rimlig avskrivningsregel.

På sista tiden har emellertid den frågan förts upp till regeringsrätten, som har undanröjt mellankommunala prövningsnämndens praxis vid tillämpningen. Därför faller denna rätt till avskrivning med 8 kronor per sträckmeter bort med regeringsrättens utslag, och om ingenting göres blir det därför en skattemässig försämring beträffande avdragen för skogsvägsinvesteringar. Jag har nu velat återställa den rätten med det förslag till avskrivning av en tredjedel av anläggningskostnaden som föreslagits i propositionen. Det är des-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

sa båda ting som varit avgörande, när den med mycket stor tveksamhet framlagda propositionen ändå kommit på riksdagens bord och nu behandlas.

Men jag är något överraskad över att man från oppositionens sida har velat utsträcka medgivandena såsom föreslås. Låt mig ett ögonblick ägna mig åt ett par detaljer i det sammanhanget. Beträffande täckdikningsavskrivning ville de sakkunniga som avskrivningsunderlag bara räkna in sugdiken — jag använder fortfarande den populära benämningen — och detta har sin skattemässiga tradition från den tid då täckdikningen här i landet i huvudsak bestod i att man grävde sugdiken, som sedan lades igen, medan man höll stamdikena öppna. Så småningom har rationaliseringen inom jordbruket i form av mekanisering, traktorer m. m. lett till att man inte längre håller några öppna stamdiken, och därmed har stamdikena på ett naturligt sätt kommit in i täckdikningssystemet. Därför har jag tillåtit mig ändra de sakkunnigas förslag på den punkten och ta in både sug- och stamdiken i systemet, eftersom de reguljära täckdikningsplanerna inkluderar båda dessa former av diken. Men går man därutöver, så kommer man utanför vad som av tradition och i aktuell praxis betraktas som täckdikning.

De stora kollektiva avloppsledningarna har egentligen ingenting med täckdikningssystemet att göra. I många fall ligger de öppna, och i många fall kulverterar man dem. I senare fallet går vattnet i rör av helt andra material och dimensioner. Rören är då av cement i stället för tegel och har en diameter på omkring en halv meter i stället för 2,5—4 eller 5 tum som på stamdikesrören. Därmed har man fått en helt annan typ av utfallsdiken. Det är inte bara den reguljära dräneringen av åkerjorden som anslutes dit, utan det kan då också vara avlopp från ett bostadsområde, ett mejeri eller ett industriområde. Sådana

ledningar har inte den exklusiva karaktären att vara en integrerande del av ett jordbrukspolitiskt investeringsprogram. De ligger utanför. Därför menar jag att det är fel att som oppositionen gör, gå ytterligare ett steg och ge rätt till avdrag och avskrivningar även för sådana ledningar.

Sedan har vi en annan fråga, nämligen rätten att göra förskjutningar av värdeminskningssavdraget inom ramen för tioårsplanen, givetvis i avsikt att göra största möjliga personliga vinst under en tioårig deklaraionsperiod. Där säges i propositionen att det bör vara tillräckligt med den nuvarande förlustutjämnningen, och jag har fattat oppositionens förslag så att förskjutningen av avdragen skulle vara inte ett alternativ utan snarare ett komplement till förlustutjämnningen. Och då är det väl ingen tvekan om att förslaget rent taxeringsmässigt innebär en komplikation, som jag inte tycker det finns anledning att eftersträva. Jag menar därför att all rättvisa är vederfaren, om vi gör den förbättringen att en nyanläggning, som inte tidigare fått avskrivas, nu får skrivas av planmässigt på tio år. Och om något av dessa tio år har varit förlustår, så får hänsyn tagas här till när avskrivning sker.

När det sedan gäller skogsvägarna vill jag bara göra ett påpekande ytterligare. Det är ju de stora skogsbolagen som är den största intressenten i denna liberaliseringsfråga. En tabell i slutet på propositionen ger en verifikation härav. Och jag är självfallet lyhörd och öppen för resonemanget att det är ett samhällsintresse att våra skogsbolag får chansen att hävda sig och att vår exportindustri får de lättnader som rimligtvis kan begäras. I ett offentligt anförande nyligen tillät jag mig konstatera, att år 1950 fick finansministern in ungefär 1 000 miljoner i bolagsskatt, och 1960 fick finansministern också in 1 000 miljoner i bolagsskatt. Under samma period har skattebelastningen för de,

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

som man på skattespråket brukar säga, fysiska personerna, d. v. s. för oss tillsammans som individuella skattebetalare, stegrats till ungefär det tredubbla. Nu är det klart att en så enkel jämförelse inte är hållbar i alla avseenden. Vi har en duktig och slagkraftig fackföreningsrörelse som kunnat vara med och ta ut av bolagens mervinster år från år. Har den varit så duktig — jag betvivlar det emellertid, även om jag är gammal fackföreningsman — att den tagit ut 100 procent av mervinsten, då är det helt naturligt att bolagens skatt skall vara i absolut tal oförändrad under en tioårsperiod och att de enskilda skattebetalarnas skattebelastning kan tredubblas. Det är inte alldeles säkert att den effektiviteten har varit ett faktum. Jag brukar emellertid trösta mig med att det ändå hänt någonting annat. Bolagen får betala omsättningsskatt på produktions- och investeringsvaror. Trots oppositionens mycket energiska ansträngningar, även i dag, får de dess bättre fortsättningsvis underkasta sig den belastningen, och där sker ju ändå en viss relativ rättvisa.

Beträffande denna skatteliberisering är det ingen tvekan om att det är de stora skogsbolagen som är huvudintressenter. När underhållet på de stora stamvägarna är avdragsgillt till 100 procent, underhållet på de mindre vägar likaså, och då det är de permanenta vägar som innebär den värdestegring för fastigheterna som vi diskutera, då tycker jag nog att avdragsfaktorn en tredjedel kan vara ganska rimligt avvägd. Den är i harmoni med den avvägning av avdragsrätten som bl. a. mellankommunala prövningsnämnden kommit fram till, när den har funderat över dessa ting.

Det finns ytterligare ett argument, nämligen att det över jordbruksdepartementets huvudtitel, om jag minns rätt, under innevarande år lämnas 8 miljoner i statsbidrag till enskilda skogsvägar. I allmänhet uppgår detta statsbi-

drag till 50 procent för stamvägarna. Jag vill minnas att det är 25 procent när juridiska personer står som mottagare. Om ett vägbygge av permanent karaktär göres för 100 000 kronor och statsbidraget utgår med 50 procent, är kostnaden för den som utför arbetet 50 000 kronor. Om man sedan får en avdragsrätt för den kostnaden, kan det ju räcka med att avdragsrätten begränsas till 17 000 kronor och vägbyggarens egen kostnad blir 34 000 kronor, när värdeökningen är 100 000 kronor. I det förslag som oppositionen enat sig om blir det tvärtom. Vägbyggarens egen kostnad blir 17 000 kronor, när värdeökningen på hans egen fastighet blir 100 000 kronor, och jag tycker det är litet för generöst.

Herr talman! Med dessa kommentarer till debatten har jag velat förklara varför denna ytterst tveksamma proposition över huvud taget har förelagts riksdagen. Dessutom vill jag allvarligt rekommendera kammarens ledamöter att nu inte på grund av sin allmänna entusiasm och talet om att det är bra att vara positiv till näringslivet, glömma bort vad detta egentligen faktiskt innebär utan följa den försiktiga ordning som propositionen rekommenderar.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort gemäle:

Herr talman! Jag skall först knyta an till herr Andersson i Essvik som sade, att jag talade med små bokstäver då det gällde fördelarna av det framlagda förslaget och med stora bokstäver då det gällde nackdelarna. Detta tror jag vi kan använda också gentemot finansministern. Han har talat med mycket stora bokstäver om fördelarna — jag erkänner att sådana finns — men han har icke med en enda liten bokstav nämnt de nackdelar som finns genom att de kostnader för dräneringar, som exempelvis är utförda för åtta år sedan, inte får avskrivas med en enda krona.

Sedan framhöll finansministern, att

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

enligt gammal hävd får intet avdrag göras för grundförbättringar. Det är riktigt. Men, herr finansminister, vad som är gammal hävd är inte alltid allmängiltigt i dag. Man kan få börja tänka om, och så anser jag att man bör göra då man lägger in skogsvägarna i grundförbättringsbegreppet.

Finansministern var inne på att s. k. drivningsvägar får avskrivas till 100 procent. Jag är glad att detta blivit fastslaget i kammarens protokoll, ty det har nog tvistats litet om detta ute i bygderna. Men det låga avskrivningsunderlag, som vi nu har fått för de s. k. permanenta skogsvägarna, kommer att medföra många tvistigheter mellan beskattningsnämnd och beskattningsdomstolar huruvida en väg skall betraktas som en drivningsväg eller en permanent väg. Om avskrivningsunderlaget varit bättre tilltaget, hade säkerligen många sådana tvister inte kommit till stånd.

Herr finansministern menade också, att vårt förslag från den borgerliga sidan om en förskjutning av värdeminskningsskatten inte var något alternativ till förlustavdraget. Under den tid, då finansministern var inne och röstade i första kammaren, tog jag upp detta i en replik till herr Andersson i Essvik och framhöll att förlustavdraget egentligen mången gång bara är ett uppskjutet värdeminskningsskattavdrag och då för högst 6 år fram i tiden — och att detta säkerligen kommer att vålla en hel del trassligheter vid taxeringsarbetet.

Finansministern sade vidare att skogsbolagen vore de största intressenterna i detta sammanhang. Jag tror faktiskt inte det. Jag behövde bara ange vad exempelvis Skogsbrukets samlingskommitté säger.

Jag skall be att få återkomma, herr talman, eftersom min repliktid är slut.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Essvik tycks inte tro att det blir några svå-

righeter för taxeringsnämnderna att avgöra var en täckdikning slutar och var ett huvudavlopp tar vid. Om herr Andersson tittar på de remissvar som inkommit, skall han finna att synnerligen många uttalar stora farhågor för de svårigheter som kommer att uppstå i samband med prövningen av sådana ärenden. Herr Andersson i Essvik är ju själv också ordförande i en taxeringsnämnd, och jag är säker på att han själv är medveten om de svårigheter som kommer att uppstå i bedömningen, även om han inte vill ge uttryck för detta här.

Om herr Andersson skall uppdelat ett täckdike i avdragsgill och icke avdragsgill del och försöka fastställa var det slutar och var huvudavloppet börjar, tror jag han får besvär att ta reda på kostnaderna och avdragen för detta. Jag tror att finansministern får utrusta taxeringsnämnderna och taxeringsintendenterna med spadar för att undersöka täckdikenas rördimensioner om de skall kunna åstadkomma något rättvist avgörande.

Finansministern har betonat att det skulle ske en värdestegring av fastigheterna genom skogsbilvägarna. Det är möjligt. Jag ser frågan så att det är nödvändigt att få vägarna, om skogen skall behålla sitt värde. Dessutom tror jag nog att det är inflationen som svarar för den största stegringen av fastighetsvärdena.

Finansministern ville göra frågan om skogsbilvägar till en angelägenhet enbart för de stora skogsbolagen. Jag ser det inte så, och jag tror också att detta är ett något enögt sätt att betrakta frågan. Vi vet att det är stora rekryteringsvärigheter när det gäller arbetskraften i skogen och hur angeläget det måste vara att förbättra både skogskörarnas och skogsarbetarnas arbetsvillkor. Den skogshuggare, som varje dag måste gå till fots flera kilometer till sin arbetsplats orkar inte prestera lika stor arbetsförtjänst som den som kan färdas i en bil till arbetsplatsen, och en förlägg-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

ning i skogen kan aldrig erbjuda en skogsarbetare samma standard och boendeförhållanden som vederbörande hade haft om han kunnat bo i hemmet. Därför är ett utbyggt och välför grenat skogsbilvägnät ägnat att i hög grad underlätta svårigheterna för denna kategori. Jag vill också erkänna att det skulle vara till nytta för skogsägare och skogsbolag, men jag ser det främst som en väsentlig fördel för dem som skall arbeta i skogen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Bara ett par små kommentarer. Herr Nilsson i Svalöv säger att finansministern talar högt om fördelarna men inget om nackdelarna. Jag vill bara ställa denna enkla fråga till herr Nilsson i Svalöv: Vad är det för nackdel i det som föreslås i den proposition vi nu behandlar i förhållande till det gamla system som vi har i dag?

Till herr Eriksson i Bäckmora vill jag säga att jag nog tror att det inte är omtanken om skogsarbetarna som gör att företagen lägger ned sina pengar på att bygga de stora permanenta basvägarna. Detta är nog en mera sekundär företeelse. Det viktigaste för dem är att billigt och effektivt ta ut timret och massaveden, och det är detta som är drivkraften till att de bygger vägar.

Herr NILSSON i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr talman! En av nackdelarna har jag redan berört, nämligen att de som har dränerat för 8, 10 eller 15 år sedan icke får en kronas värdeminskningsskatt för de kostnader de hade i samband med denna dränering. Som jag sade i mitt första anförande måste man emellertid blunda för detta om man vill ha en ny lösning på avdragsproblemet.

En annan nackdel är att kostnaderna för de stora avloppsdikena nu inte kommer med i avskrivningsunderlaget. De

har ofta tidigare legat som öppna diken. Underhållet har varit avdragsgillt. I stället för att ha årliga kostnader för dessa diken, lägger man nu igen dem, men icke någon del av kostnaderna för detta blir avdragsgillt.

Finansministern yttrade i ett svar på min förra replik att propositionsförslaget var en fråga, som till stor del rörde skogsindustrien. Jag vill då bara nämna att Skogsbrukets samarbetsdelegation härnäst hade ett sammanträde och i samband med detta bl. a. gjorde följande uttalande: »I den dagsaktuella frågan om skogsarbetarnas inkomster spelar skogsvägarna också en viktig men märkligt nog ofta förbisedd roll. Produktiviteten i arbetet inom ett skogsbruk med väl utbyggt vägnät ligger avsevärt högre än inom ett vägfattigt skogsbruk, där gång- och restider stjälar en större del av arbetsdagen. Att göra skogarna åtkomliga genom vägar är vidare en förutsättning för en jämn sysselsättning året runt. Brist på vägar inverkar sålunda menligt icke bara på skogsbrukets lönsamhet utan minskar direkt skogsarbetarnas trivsel och förtjänstmöjligheter.»

I anslutning härtill vill jag framhålla, herr finansminister, att jag finner det egendomligt, att bland de många remissinstanser som fått yttra sig i frågan om avdragsrätt för kostnader för skogsbilvägar icke någon av arbetarnas organisationer återfinnes — varken LO eller Skogsarbetareförbundet.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ser skogsbilvägar som ett gemensamt intresse — för samhället, för skogsägarna, för arbetskraften. Alla dessa parter har intresse av att vi får ett väl för grenat och utbyggt skogsbilvägnät.

Vad samhället och det allmänna här har att vinna har också betonats i flera remissvar, bl. a. i yttrandena från lantbruksstyrelsen och Skogsvårdssty-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

relsernas förbund. Där har yrkats på en fördubbling av avskrivningsunderlaget, och man menar, att en sådan här stimulans genom ett skatteavdrag t. o. m. skulle medföra avsevärt ökade skatteintäkter för stat och kommun. Sveriges skogsägareförbund har gjort en beräkning som visar, att för varje miljon skogskubikmeter som meravverkas skulle inkomsten i form av skatt till stat och kommun utgöra fem miljoner kronor. Här finns alltså ett bra sätt för staten att tjäna pengar genom att stimulera ett ökat skogsbilvägbyggande, något som jag tycker att en finansminister skulle ha svårt att stå emot.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag måste bekänna att jag har en allmän känsla av obehag, om jag inte begriper en motståndare i en debatt. Och tyvärr begriper jag inte herr Nilsson i Svalöv i dag. Han säger att propositionen innebär en nackdel, därför att de som gjort en täckdikningsinvestering för 8—10 år sedan inte får något avdrag nu. Men om kammaren avslår propositionen, får vederbörande något avdrag då, herr Nilsson? Nej, det får de inte. Jag har sagt att man kan tala om nackdelar, ifall det är fråga om nackdelar i förhållande till vad som för närvarande gäller, men det går inte att göra en jämförelse med vad herr Nilsson inombords anser vara den ideala formen för en ny förordning på området.

Till herr Eriksson i Bäckmora vill jag säga, att visst har vi ett gemensamt intresse av ett bra vägnät inom skogsbruket. Men om vi med skattebetalarnas medel för närvarande ger bolagen 25 procent av deras investerings- och byggnadskostnader och sedan låter dem avskrika 33 $\frac{1}{3}$ procent av vad de själva lägger ned, är väl detta en dokumentation av att även regeringen har ett intresse gemensamt med de andra parterna av att få ett bra skogsbilvägnät.

I alla skattedebatter och när det gäller alla medgivanden och eftergifter i skattefrågor måste man komma ihåg, att det är andra som skall betala de medgivanden man gör. Gör vi ett medgivande på detta område, blir det ju skattekollektivet som får betala — eller alternativt förvägras den skattelättnad som man eljest skulle kunna räkna med.

Herr **NILSSON** i Svalöv (h) kort genmäle:

Herr finansminister! Enligt gällande regler har den jordbrukare som dränerade för tio år sedan ett ackumulerat värdeminskningsavdrag som han får lov att göra, när han utför nydränering. Då ackumuleras på nytt kostnaden för den nya dräneringen. Följaktligen måste de som utfört dränering för tio år sedan göra en förlust i och med att det ackumulerade avskrivningsunderlaget försvinner.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag förstår fortfarande inte herr Nilsson i Svalöv, men jag skall inte pröva kammaren längre med denna debatt.

Enligt nu gällande regler får vederbörande inte göra några avdrag alls för en nyanläggning. Jag har därför svårt att förstå att man skall kunna räkna med några ackumulerade avdrag, när de nuvarande reglerna över huvud taget inte ger rätt till avdrag för nyanläggning.

Herr **ENSKOG** (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Svalöv och herr Eriksson i Bäckmora har här redan framfört dels utskottsmajoritetens synpunkter på avskrivningsunderlaget för täckdikningsanläggningar, dels reservanternas synpunkter på avskrivningsunderlaget för skogsvägar.

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

Jag nöjer mig med att instämma i deras yttranden och endast framföra några synpunkter rörande skogsvägarna.

Det är riktigt som finansministern nyss sade, att anläggandet av skogsvägar medför en viss grundförbättring, men man kan inte säga att hela anläggningskostnaden avser grundförbättring. Inom många skogar, speciellt bondskogar, finns ju vägar som används i större eller mindre utsträckning och vägar som kan ligga helt outnyttjade under relativt lång tid och inte betraktas som sådana vägar som får helt avskrivnas på en gång. Därför har vi reservervanter ansett att det är skäligt att en viss del — vi har föreslagit $\frac{1}{3}$ — skall motsvara grundförbättring av egendomen och att avskrivning skulle medges för $\frac{2}{3}$. Att det skulle vara tillräckligt med avskrivning av endast $\frac{1}{3}$ kan vi inte instämma i.

Alla som anlägger skogsvägar får heller inte statsbidrag. Det exempel som finansministern nyss anförde gäller bara i det fall statsbidrag utgår. Om man som i exemplet bygger en väg för 100 000 kronor men inte får något statsbidrag, ja, då blir bara 33 000 kronor avdragsgillt belopp.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta korta yttrande. Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten A) och i övrigt bifall till reservationen nr II).

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag och några medlemmar har lämnat en motion i denna kammare, nr 605, där vi begär att kostnaderna för ombyggnad och iståndsättning av utfartsvägar skall kunna medföra avdrag vid beskattningen. Utskottet motiverar sitt avstyrkande med att det utgår statsbidrag till dessa vägar, bidrag som för budgetåret 1961/62 beviljats med tillhoppa 37,5 miljoner kronor. Men detta är ingalunda ett tillräckligt skäl om man skall knäcka principfrågan. De fastigheter som ligger vid

allmän väg har inga kostnader av detta slag. Om sådana tillfartsvägar blir ombyggda och sedan befinner sig för den allmänna samfärdseln nödvändiga kommer de ofta att tas in till allmänt underhåll. Då inträffar det omvända förhållandet att den enskilde fastighetsägaren får bidra till iståndsättningskostnaderna och på så sätt hjälpa staten med kostnader som staten annars skulle ha haft. Om ombyggnadskostnaden uppgår till 100 000 kronor faller ofta 30 000—35 000 kronor på den enskilde fastighetsägaren. Även om vägen blir intagen till allmänt underhåll kvarstår ofta dessa kostnader lång tid som amorteringsannuiteter på lån. Den övergång till modernare trafikmedel, som har skett, nödvändiggör för ägare till fastigheter, som inte ligger vid allmän väg, att rusta upp sitt vägnät, om fastigheterna skall kunna behålla sitt realvärde. Man måste besinna dessa ting. Det är skäl att räkna med dessa kostnader som omkostnader för produktionen på fastigheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr III).

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det betänkande vi här har diskuterat behandlar även en motion av herr Larsson i Norderön och mig och jag vill fresta kammarens tålamod med att anföra några synpunkter.

Avdragsrätt för kostnader för anläggning av skogsbilvägar är ett gammalt önskemål som ofta och med skärpa framställts från skogsnäringens folk. När därför finansministern framlade sin proposition 56 var det en efterlängtat och välkommen proposition. Den innehöll dock inte vad skogsnäringens folk längst inne hade önskat, avdragsrätt för hela anläggningskostnaden för skogsbilvägar. Finansministern hade i stället föreslagit att en tredjedel av anläggningskostnaden skulle ligga till grund för beräkning av värdeminsk-

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

ningsavdrag. Herr Larsson i Norderön och jag har väckt en motion där vi föreslagit rätt till avdrag med hela kostnaden för anläggning av skogsväg i den mån kostnaden bestritts av den skattskyldige, som andra yrkande har vi i motionen fört fram att kostnaden skulle efter den skattskyldiges eget val få avdragas på en gång eller under en period av fem år efter skogsvägens färdigställande.

Utskottet har inte velat villfara vår framställning. Som vi har hört av den långa debatten råder det mycket delade meningar om denna sak.

Vad som låg till grund för vår framställning var framför allt den utredning rörande skogstillgångarna i Jämtlands län som länsstyrelsen i detta län hade föranstaltat om. Den finns publicerad under statens offentliga utredningar 1962, nr 1. I utredningen påvisas att utbyggnadsbehovet för länet av stanvägar är 2 100 kilometer och av vissa vägar av annan typ 2 000 kilometer och att kostnaderna härför skulle uppgå till sammanlagt 97 miljoner kronor. Med nuvarande utbyggnadstakt skulle genomförandet av ett sådant utbyggnadsprogram kräva en tid av cirka 20 år. Det måste därför vara angeläget att använda även skattepolitiska medel för att stimulera skogsvägsbyggandet.

De sakkunniga har också framhållit att kostnaden för dessa skogsvägar mer eller mindre har fått karaktär av driftkostnad. För den skattskyldige ter det sig svårbegripligt att en kostnad, som är nödvändig för att utvinna skogsavkastningen från trakter där skogen tidigare helt saknat rotvärde, inte skulle få avdragas som omkostnad. Det kan inte finnas fog för att begränsa avdragsrätten till en tredjedel av dessa anläggningskostnader. I propositionen och utskottets utlåtande har jag inte heller kunnat finna några vägande argument till stöd för en kvotberäkning till en tredjedel.

Det är också uppenbart att inte fastig-

hetens värde kan stiga så mycket som svarar mot de återstående två tredjedelarna av investeringskostnaderna. Några sådana fasta förhållanden mellan investering i vägar och fastigheternas värdestegring har heller inte påvisats vare sig i propositionen eller i utlåtandet.

De som får statsbidrag för sina vägar kommer också att hamna i ett betydligt gynnsammare läge än de som inte får statsbidrag för utbyggnaden. Om man erhåller statsbidrag med 50 procent får man nämligen rätt att draga av två tredjedelar, under det att om man bygger vägen utan hjälp av statsmedel får man lägga endast en tredjedel av kostnaden till grund för avdragsberäkningen. Det kan ju inte vara riktigt lämpligt.

Sedan vill jag helt hastigt beröra det som tidigare har nämnts om huruvida det är lönande för staten att stödja utbyggandet av skogsbilvägar. Vi är på det klara med att det för skogsbruket, både för näringsinnehavarna och för dem som arbetar i skogen, är viktigt att skogsbilvägar anläggs. I tidskriften Skogen nr 6 finns en artikel av jägmästare Lennart Rydberg. Han redogör där för ett examensarbete som berör dessa problem. Han har gjort undersökningar från trakter, där staten har lämnat bidrag till skogsbilvägar, och hans slutsatser av arbetet — jag skall inte trötta kammaren med att redogöra för hans många och utförligt redovisade exempel — är att staten tjänade på att lämna de 50-procentiga bidragen till utbyggnad av skogsbilvägar. Staten fick tillbaka pengar i form av ökade skatteintäkter på olika sätt i dessa områden ganska snart. Därför kan man inte säga att det är någon dålig affär för staten att stödja utbyggandet av skogsbilvägar.

Nu har ingen från utskottet velat tillstyrka förslaget i vår motion och därför ser vi oss nödsakade att stödja reservation nr II). Jag yrkar därför bifall till den reservationen.

Avdrag för värdeminskning å täckdikningsanläggningar och skogsvägar

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Norderön (cp).

Herr *ANDERSSON* i Essvik (s):

Herr talman! Det är väl ganska klart efter vad som förevarit här i kammaren att alla är ense om att propositionen innebär en förbättring av det tidigare förhållandet och att vad som egentligen skiljer oss är uppfattningen i frågan om avskrivningsunderlaget, vad beträffar dikningsanläggningarna, och i frågan huruvida, vad beträffar anläggning av skogsbilvägar, avskrivningsunderlaget skall grundas på en tredjedel eller på två tredjedelar av anläggningskostnaden. Jag tycker att de skäl som anförts här för att välja en tredjedel är bärande. Väginvesteringarna innebär ju, som tidigare har sagts, att fastighetens värde förbättras och avdragsmöjligheterna blir nu större än de varit tidigare. Med detta, herr talman, ber jag ytterligare en gång få yrka bifall till reservation nr I) av herr John Ericsson m. fl. och i övrigt till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen meddelade, att ärendet komme att företagas till avgörande på sådant sätt, att särskilda beslut först fattades beträffande var och en av de frågor, som berördes i de vid betänkandet fogade reservationerna, varefter utskottets hemställan i övrigt ställdes under proposition i ett sammanhang.

Angående begreppet täckdikningsanläggning och rätten att förskjuta outnyttjade värdeminskningssavdrag

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Andersson* i Essvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 40, såvitt avser begreppet täckdikningsanläggning och rätten att förskjuta outnyttjade värdeminskningssavdrag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och 109 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Nilsson* i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 40, såvitt avser avskrivningsunderlaget för skogsvägar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Stefanson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 102 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Angående enskild utfartsväg

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 40, såvitt avser enskild utfartsväg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herrar Sundin och Eriksson i Bäckmora.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid rösträkning, varför votering

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 65 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

§ 12

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom tidigare meddelats avses dagens plenum skola pågå till omkring kl. 17.30. Med hänsyn till att ett stort antal ledamöter begärt ordet beträffande jordbruksutskottets utlåtande nr 10 angående jordbruksprisregleringen är det möjligt att behandlingen av detta ärende icke hinner slutföras i dag. Ärendet kommer i så fall att företagas till avgörande vid kammarens sammanträde onsdagen den 9 maj.

§ 13

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1962/63 till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område beräkna ett reservationsanslag av 138 000 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 23 februari 1962 dagtecknad proposition, nr 95, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, under återopande av

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna det i propositionen framlagda förslaget till omläggning av gränsskyddet för fjäderfäkött och levande fjäderfä,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits angående prisutjämning för torkat äggalbumin och kärnbindemedel,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåret 1960/61 och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1961/62 och 1962/63 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 143 000 000 kr.,

dels till Särskild lagring av livsmedel för budgetåret 1962/63 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, anvisa ett investeringsanslag av 33 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 78 av herrar *Harald Pettersson* och *Thorsten Larsson*, likalydande med II: 111 av herr *Mattsson m. fl.*;

2) I: 179 av herrar *Georg Carlsson* och *Ferdinand Nilsson*, likalydande med II: 226 av herr *Elmwall m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam prövning av möjligheterna till beredskaps- och utjämningslagring av fodersäd, bl. a. hos producenter, i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) I: 180 av herrar *Eskilsson* och *Svärd*, likalydande med II: 225 av herr *Eliasson* i *Moholm m. fl.*;

4) I: 235 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Georg Carlsson*, likalydande med

II: 381 av herr *Elmwall m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om

1. skyndsam undersökning på sätt i motionerna förordats om orsakerna till den för jordbruket i Mellansverige och vissa delar av Götaland ogynnsamma inkomstutvecklingen;

2. framläggande — på grundval av ovannämnda undersökning — av förslag till åtgärder, som kunde möjliggöra en rättvisare inkomstutveckling för jordbruket i ifrågavarande områden;

5) I: 306 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 388 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att vid pågående jordbruksutredning frågan om jordbrukets kapitalförsörjning måtte utbrytas och behandlas skyndsamt, så att förslag till en förbättrad kapitalförsörjning för jordbruket kunde föreläggas 1963 års riksdag, i enlighet med vad i motionerna anförts;

6) I: 307 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 387 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionerna anförts, dels ock — därest undersökningarna så motiverade — framläggande av förslag till sådana åtgärder, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

7) I: 379 av herr *Thorsten Larsson m. fl.*, likalydande med II: 457 av herr *Hansson* i *Skegrie m. fl.*, vari hemställdt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående erforderliga åtgärder mot den kommersiella storproduktionen inom animalieområdet i syfte att skydda den jordbrukspolitiska målsättningen, varvid för den kommersiella storproduktionen finge prövas en i förhållande till

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

dess inverkan på överskottsproduktionen bättre avvägd andel av avgiftsbekläggningen, i enlighet med vad i motionerna anförts;

8) II: 617 av herr *Elmwall*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t måtte med uppmärksamhet följa utvecklingen på smörmarknaden och — därest så erfordrades — skyndsamt lägga fram förslag till främjande av smöravsättningen i syfte att förhindra uppkomsten av ett smöröverskott, som motverkade den jordbrukspolitiska målsättningen;

9) I: 583 av herrar *Isacson* och *Ferdinand Nilsson*, likalydande med II: 741 av herr *Nordgren*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att hundbröd skulle hänföras till de varuslag under tulltaxenummer 23.07, som omfattades av förordningen 1956: 401;

10) I: 624 av herr *Eric Carlsson*;

11) I: 625 av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Hedström*, likalydande med II: 754 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 måtte i enlighet med vad i motionen anförts uttala, att en differentiering av utjämningsavgifterna å mjölk och mejeriprodukter övervägdes så att de utginge med lägre belopp för Norrbottens län och Västerbottens läns lappmark, samt att Kungl. Maj:t gäves i uppdrag fatta därav föranledda beslut.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. i fråga om de allmänna grunderna för prisregleringen på jordbrukets område

1) avslå motionerna I: 306 och II: 388;

2) lämna motionerna I: 78 och II: 111 utan åtgärd;

3) lämna motionerna I: 307 och II: 387 utan åtgärd;

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 235 och II: 381 jämte utskottets utlåtande i förevarande

del överlämnades till 1960 års jordbruksutredning;

5) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 379 och II: 457 jämte utskottets utlåtande i förevarande del överlämnades till statens jordbruksnämnd;

B. beträffande brödsäd och brödsädsprodukter

1) avslå motionerna I: 180 och II: 225;

2) avslå motionen I: 624;

3) avslå motionerna I: 583 och II: 741;

C. i fråga om fodersäd i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 179 och II: 226 jämte utskottets utlåtande i förevarande del överlämnades till statens jordbruksnämnd;

D. beträffande mjölk och mejeriprodukter avslå motionen II: 617;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna det av utskottet förordade förslaget till omläggning av gränsskyddet för fjäderfäkött och levande fjäderfä;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna vad av utskottet förordats angående prisutjämning för torakat äggalbumin och kärnbindemedel;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet anført beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåret 1960/61 och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1961/62 och 1962/63 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel;

H. avslå motionerna I: 625 och II: 754;

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett förslagsanslag av 143 000 000 kr.;

J. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning för budgetåret 1962/63 under kapitalbudgeten, fonden för förslag till statsverket, till Särskild lagring av livs-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

medel anvisa ett investeringsanslag av 33 000 000 kr.

Särskilda yttranden hade avgivits

1) av herrar *Nord, Nils Hansson, Isacson, Antby, Nilsson* i Lönsboda, *Östlund* och *Hedin*;

2) av herrar *Carl Eskilsson, Ringaby, Östlund* och *Hedin*.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottet under A. 1) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 306 och II: 388 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid pågående jordbruksutredning frågan om jordbrukets kapitalförsörjning måtte behandlas skyndsamt, så att förslag till en förbättrad kapitalförsörjning för jordbruket kunde föreläggas 1963 års riksdag, i enlighet med vad reservanterna anförde;

2) av herrar *Ringaby, Jonasson* och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett, att utskottet under A. 3) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 307 och II: 387 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i denna reservation anförts angående undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket samt angående sådana åtgärder, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

3) av herrar *Jonasson, Ringaby, Elmwall* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottet under A. 4) bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att motionerna I: 235 och II: 381 jämte reservanternas utlåtande i förevarande del överlämnades till statens jordbruksnämnd i det syftet att nämnden i samråd med jordbrukets organisationer snarast skulle kunna vidtaga erforderliga åtgärder för en förbättrad inkomstutveckling i de berörda områdena;

4) av herrar *Nord, Carl Eskilsson,*

Ringaby, Jonasson, Hansson i Skegrie, *Antby, Nilsson* i Lönsboda, *Östlund* och *Hedin*, vilka ansett, att utskottet under B. 3) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 583 och II: 741 besluta, att hundbröd skulle hänföras till de varuslag under tulltaxenummer 23.07, som omfattades av förordningen 1956: 401;

5) av herr *Jonasson*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Orsaken till att denna motion om kontroll av prisutvecklingen och inkomstförhållandena inom jordbruket har tagits upp igen är den oro, som griper omkring sig inom jordbrukarkretsar för att man där inte har kunnat och sannolikt inte heller kan följa med i den inkomstutveckling som andra jämförbara yrkesgrupper kan notera för sin räkning under senare tid. Det finns också vissa tecken som talar för att dessa farhågor på jordbrukarhåll är berättigade. Tyvärr föreligger en beklaglig eftersläpning beträffande det material som kan bestyrka denna utveckling. Det är i hög grad önskvärt att ett snabbare system kan åstadkommas för att göra en sådan redovisning. Inom Sveriges lantbruksförbunds driftbyrå har emellertid gjorts vissa sammanställningar för åren 1956—1959 på grundval av de jordbruksekonomiska undersökningarna och deklara-tionsundersökningarna från jordbruket inom olika delar av landet. Även om dessa siffror nu är några år gamla, visar de dock en trend som pekar i samma riktning som de farhågor, vilka jordbrukarna hyser, nämligen i en negativ riktning.

Utvecklingen efter 1959 har sannolikt inte ändrat detta förhållande såvitt man nu kan bedöma. Den som har skon på sig känner bäst var den klämmer, och jordbrukarnas spontana kän-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

la av eftersläpning kan nog i det här fallet användas som bevisning.

Trots en ständigt pågående ökning av produktiviteten inom jordbruket, en ökning som för resten väl hävdar sig med motsvarande utveckling inom industrien, har ändock inkomsterna inom jordbruket praktiskt taget stått stilla under den tid som den av driftbyrån utförda undersökningen pågått. Sedan en ränta av 4 procent på det fasta kapitalet och 5 procent på det rörliga kapitalet har frånräknats, har man kommit fram till en medelarbetsinkomst av cirka 5 000 kronor för alla gårdar. Variationerna är ganska betydande, från 2 370 till 8 300. Dessa siffror härrör från 1959. De större gårdarna ger det sämsta resultatet. När denna inkomst avser såväl mannens, hustruns som också barnens insatser och man vet att antalet arbetstimmar för jordbrukaren själv är betydligt flera än för de anställda, måste inkomsten betraktas som mycket liten. Det torde vara svårt att finna någon annan produktion som ger så låg förräntning på produktionskapitalet och en så låg timlön för den egna företagaren som just jordbruket nu gör.

Med detta har jag velat teckna den allvarliga bakgrund som finns för de krav vi har framställt om en kontrollöversyn av verkningarna hittills av gällande prisavtal. När denna motion har behandlats — både i fjol och i år — har man emellertid från motståndarnas sida gjort den feltolkningen att man sammankopplat den med krav på ett upprivande eller en ändring av principerna för jordbrukets sexårsavtal. Något sådant krav har icke framställts vare sig i motionen eller i den diskussion som har förevarit. Med kraven på en översyn avses icke heller att rikta någon kritik mot dem som på jordbrukets vägnar har gjort upp detta avtal. Ingenting är så lätt som att vara klok i efterhand. Det är betydligt svårare att på förhand ta ansvaret för någonting

nytt, vilket alltid innehåller oprövade moment men moment vilka lika lätt hade kunnat leda till allmän tillfredsställelse som till allmän kritik. När detta avtal ingicks hade vi och kanhända har vi det fortfarande en politisk situation som inte medgav eller inte medger någon annan och säkrare form av prisavtal än den vi nu har. Vad det här gäller är emellertid endast om vi skall godkänna eller vägra en översyn av avtalets hittillsvarande verkningar och eventuellt kräva åtgärder i anledning därav. Först om det skulle visa sig att den beräknade inkomst återhämtningen inte har inträffat eller kan befaras icke inträffa, blir det aktuellt att undersöka vilka åtgärder som bör kunna vidtagas för att kompensera en eftersläpning. Sådana åtgärder kan naturligtvis överensstämma med dem som redan nu vidtages inom avtalets ram och behöver inte innebära någon ändring av avtalets principer. Det finns många möjligheter även utanför prisavtalet som kan användas för åtgärder i syfte att stärka jordbrukets ekonomiska ställning.

Det är därför förvånande att man inte vågar låta utföra en sådan kontroll. Man är nästan hågad att ställa sig frågan, om man är rädd för att negativa resultat eventuellt skall uppstå. Vad är det annars som avskräcker från en sådan översyn? Man gör ofta det påståendet att utvecklingen hittills har gått efter beräkning och att avtalet har givit vad det har syftat till. Nåja, om en översyn skulle ge detta resultat, har väl även en sådan översyn fyllt sitt ändamål. Motståndet mot en översyn tyder på att man inte är alldeles övertygad om att så kan vara fallet. Det mycket märkliga förhållandet har inträffat, att trots ett åtminstone tidvis synnerligen skärpt utrikespolitiskt läge har livsmedelspriserna fallit mycket starkt på världsmarknaden. Enligt nyligen publicerade uppgifter fortsätter detta prisfall. Man tycker att det skulle

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

vara mera naturligt om, i sådana lägen med utrikespolitiskt oro, livsmedelspriserna hade varit konstanta eller i varje fall ganska stabila eller rent av i stigande. I stället har de, som jag sade, under senare tid fallit mycket starkt, t. o. m. så starkt att icke ens regelutlösningarna har kunnat återställa jämviktsläget. Här har alltså dels en instabilitet kunnat konstateras i fråga om världsmarknadspriserna under år 1961, som knappast kan anses ha beräknats när avtalet gjordes upp, och dels har det konstaterats att treprocentsregeln har visat sig icke räckta till.

En faktor som eventuellt kan ha förorsakat utebliven inkomstförstärkning är att höjningen av importavgifterna vid regelutlösningarna icke till fullo har kunnat omsättas i högre produktpriser. Detta är emellertid ett förhållande som man väl redan vid avtalets ingång måste räkna med. Intresset knyter sig till om en sådan situation verkligen har inträffat.

Om en höjning av importavgifterna sker vid tidpunkter, när jordbrukarna inte har respektive varor till salu, kan man med fog misstänka att den beräknade prishöjningen icke leder till någon reell inkomstförbättring. Detsamma blir förhållandet om regelutlösningen inträder, när en överskottssituation av en viss vara har uppkommit. Det är förklarligt om jordbrukarna vill ha en påtagbar prisförbättring, när dessa regelutlösningar blir aktuella.

Nu har, som vi alla vet, inkomstrege- len utlösts till följd av de höjda lö- nerna för vederbörande jämförelsegrup- per. Bl. a. höjdes K-mjölken med 3 öre per kg. Denna ökning kom ingalunda jordbrukarna till godo. Det mesta av den rann bort på förädlings- och distri- butionsvägen. Höjningarna på vete, oljeväxter och andra vegetabilier kan inte heller nu tas ut, utan man får hop- pas att dessa prisjusteringar skall hålla sig fram till dess en ny skörd kommer i marknaden. Vi skall emellertid ha

klart för oss att det är ganska långt dit ännu. En ytterligare vikande världs- marknad kan grusa sådana förhopp- ningar och beräkningar.

Den översyn som vi begär bör också omfatta kontroll över vad penningpoli- tiken och finanspolitiken kan ha haft för inverkan på jordbrukets inkomst- förhållanden under senare år.

Jordbrukets kreditbehov aktualiseras framför allt av två omständigheter. Den ena är de kreditrestriktioner som har ansetts nödvändiga att införa främst för att tillgodose de privilegierade kre- diterna till bostadsbyggande och andra allmänna behov. Den andra omständig- heten är den beredskap som även jord- bruket kan behöva vidta för att möta en friare marknads påfrestningar. Jord- brukets inkomstlikställighet skall ju, som det heter, i huvudsak verkställas genom att jordbrukarna skall få be- hålla rationaliseringsvinsterna. Men ra- tionaliseringsåtgärder kostar i dagens prisläge ganska betydande summor. Det borde ligga i alla parterers intresse att tillgodose jordbrukets kapitalbehov för sådana åtgärder. Det är inte minst ett betydande intresse för konsumen- terna att jordbruket får det kapital som behövs för att göra de rationaliseringar som man önskar göra.

Men sedan denna utfästelse om in- komstlikställighet skrevs in i sexårs- avtalet, har kreditmöjligheterna in- skränkts, samtidigt som ett ovanligt högt ränteläge varit för handen. Detta har sannerligen icke underlättat jord- brukets inkomståterhämtning, utan snar- rare i betydande grad försvärat den. Det är dessutom — det kommer man inte ifrån — en inkonsekvent politik gentemot jordbruket, om man ser den mot bakgrunden av statsmakternas en- gagemang i gällande jordbruksavtal.

De lättnader i kredittillförseln som jordbruket behöver för att kunna nå fram till målsättningen i gällande pris- avtal, är emellertid av mera kortsiktig karaktär. På längre sikt måste därut-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

över även de kapitalbehov tillfredsställas, som för dagen är nödvändiga för att möta den ökande konkurrens, som en friare marknad innebär.

Eftersom vårt krav på kontroll av jordbrukets inkomstutveckling även omfattar översyn av de verkningar, som framför allt kreditpolitiken kan ha, anser vi att jordbrukets kreditbehov och kreditförsörjning bör göras till föremål för en speciell utredning. Vi vill alltså, att man inte skall låta utvecklingen fortsätta utan kontroll och kanske först när vi står inför avtalstidens slut behöva konstatera att beräkningarna inte har slagit in. Då kanske det inte finns möjligheter att fylla den brist som uppstått.

Det bör vara ett intresse för alla att medverka till att sprida klarhet i om det som utåt ser ut som en brist i verkligheten är det, eller om det inte är på det sättet.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! De problem beträffande familj jordbrukens inkomstutveckling som berörs i ett motionspar, är en mycket stor och viktig fråga. Den har för tusentals jordbrukare avgörande ekonomisk betydelse, och den har många djupgående verkningar på olika områden. Det är fråga om familj jordbruken, basjordbruken, som samhället hittills sagt sig bygga på för den fortsatta produktionen. Det material, som motionsparet I: 235 och II: 381 grundats på och som redovisas i bilagda tabeller, är materialet från jordbruksekonomiska undersökningarna fr. o. m. 1954 t. o. m. 1959, eller så långt dessa undersökningar vid motionernas tillkomst var framförda.

Undersökningarna visar att inkomstutvecklingen icke varit den avsedda. Det allvarliga i bilden är att jordbruket i stora delar av landet visar en starkt

sjunkande inkomstkurva. Samtidigt har det skett en penningvärdeförsämring, som sänker inkomsternas reella värde. Om man ser på denna bild i dess helhet, ter sig den reaktion som nu allt mer framträder bland jordbrukarna, fullt förståelig. Stämningen bland jordbrukarna är tung och bitter. De har förlorat tilltron till statsmakternas utfästelser. Och det vore än värre om de skulle förlora tron på de egna organisationernas förmåga.

För att ta ett par exempel kan jag nämna att jordbruksekonomiska undersökningarna för Götalands skogsbygder visar en sänkning av inkomsterna från 1954 till 1959 med 2 203 kronor eller 20 procent. För Svealands slättbygder är sänkningen 3 176 kronor eller 30 procent. Om man beräknar penningvärdeförsämringen under samma tid till 20 procent — den är helt säkert större — kommer man till att dessa människor under sex år fått vidkännas en minskning av realinkomsten med cirka 50 procent. Det är familjeinkomsten på jordbruk av storleksgrupperna 10—20 hektar, som här angivits. Övriga storleksgrupper torde ej ligga förmånligare. Treårsavtalets löptid visar den största inkomstminskningen. Här har vi således bakgrunden till dagens förhållanden. Under den tid som gått på sexårsavtalet har vissa förändringar genomförts, som än mera komplicerar läget.

Enligt riksdagsbeslut skall målsättningen under nu löpande sexårsavtal vara att jordbruket dels beredes möjlighet att följa den allmänna inkomstutvecklingen och dels beredes tillfälle att utjämna den vid avtalets ingång konstaterade eftersläpningen.

Ingen gör väl med allvar gällande att denna målsättning uppfyllts under de två och ett halvt år som gått av nuvarande prisavtalsperiod. Jordbrukets förhandlingsdelegation anför, att »produktprisutvecklingen, som följs fortlöpande, ger vid handen att en icke oväsentlig priseftersläpning uppkommit under

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

senare år», och fortsätter: »Detta synes främst ha berott på att, trots den relativt korta karenstiden för treprocentsregeln, de vid denna regels utlösning genomförda förstärkningarna av importskyddet icke varit tillräckliga för att motverka effekten av fallande världsmarknadspriser.»

Förhandlingsdelegationen anger att en viss inkomstminskning skett efter sexårsavtalets ingång, men vill icke uttala sig om dess storlek.

Jordbruket har efter sexårsavtalets ingång att självt bära förlusterna för att avlasta en överskottsproduktion på export. Tanken bakom måste ha varit att jordbruket självt skall ha intresse av att tillse att förlustbringande överskott ej uppkommer.

Det är anmärkningsvärt, herr talman, att orsakerna till den här berörda ogynnsamma utvecklingen icke undersökts och att åtgärder icke vidtagits för att rätta till förhållandet. Avtalet om och garantien för inkomstlikställighet måste med givna förutsättningar omfatta alla. Riksdag och regering har fastställt målsättningen. Därefter har först ett treårigt prisavtal upprättats som bevisligen gett jordbruket i hela landet för små inkomster mot den avsedda. Därefter har riksdag och regering godkänt ett sexårsavtal som huvudsakligen bygger på en treprocentsregel för att följa prisutvecklingen och en inkomstregel för att skydda likställigheten. För egen del kan jag gärna erkänna att jag väntade mig bättre skydd av dessa spärrregler än vad de nu visat sig prestera. Däremot har jag aldrig trott på att eftersläpningen skulle kunna elimineras genom rationalisering. Jag gör det ännu mindre nu — för Mellansveriges del — när jag ser resultatet av den jordbruksekonomiska undersökningen. Större delen av Mellansverige visar ett rationellt jordbruk med långt genomförd mekanisering. Jag tror inte att basjordbruken i detta avseende ligger efter övriga storleksgrupper. Förhållandet sam-

manhänger delvis med och har till en del framtvingats av vad som återkommer även i andra sammanhang — konkurrensen om arbetskraften i dessa hårt industrialiserade områden.

Jordbruksnämnden framhåller i sitt yttrande att arbetsinsatsen är avgörande för inkomsten och vill endast redovisa brukarens arbetsinsats och inkomst. Man använder tydligen en s. k. rensad tabell där endast en del arbetsmoment är medtagna. Detta ger självfallet inte rättvisa åt det mellansvenska jordbruket. Godkännes basjordbrukets familj jordbruket som underlag vid avtalsuppgörelser, så måste det vara riktigt att även använda familj jordbruket för att bedöma inkomstutvecklingen. Den i reservationen angivna tabellen ger en riktigare bild av förhållandet. Tar man sedan i betraktande att 1959 i hela Mellansverige var ett utpräglat torrår, då skörden bärgades med ett minimum av använd arbetstid, och ställer detta mot jordbruksnämndens exempel, så blir skillnaden i använd arbetstid i själva verket mycket ringa.

Man kan således fastslå att statsmakterna (riksdag och regering) tagit ansvaret för jordbruket och dess inkomstutveckling under vissa givna förutsättningar. Att statsmakterna därvid samarbetar med jordbrukets föreningsrörelse undanskymmer icke det förhållandet att statsmakterna disponerar det kontrollerande organet och således bär huvudansvaret. Jag skulle vilja likna jordbruksministern vid en bonde som är ute och sår. Innan han kört ut på fältet har han provsatt så-maskinen genom s. k. vridprov och ställt maskinen, som han tror, på önskad sår mängd. Men när han kört ett par sådrag märker han att inställningen inte är den rätta. Maskinen lämnar för liten utsädesmängd. Särskilt de mellersta billarna lämnar alldeles för litet. På dessa billar sjunker dessutom utsädesmängden undan för undan. Vilken annan bonde som helst skulle stanna upp och se till att utsädesmängden

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

blev den rätta. Han skulle även se till att mittbillarna, som tydligen är felaktiga, blev lagade. Men den expertis jordbruksministern som bonde har tillgång till ger bara rådet att under alla förhållanden köra på — i tre och ett halvt år till — se bara upp för växelkurserna.

Den nuvarande jordbruksministern har ju ingen anledning att känna sig träffad av den kritik som faller på vad som varit. Han har ju endast som riksdagsman del i systemets utformning. Men riksdagen har förutsatt att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på utfallet av jordbruksregleringen. Detta gäller även utjämningsavgiftens verkningar på mjölkproduktionens lokalisering. På andra områden, t. ex. fodersädens lagring och prissättning, differentiering av slaktjursavgifterna samt dess inverkan på överskottsproduktionen av fläsk, har riksdagen begärt utredning. Jag vill här understryka, herr talman, att det är av allra största betydelse att denna utredning blir utförd så skyndsamt och objektivt som över huvud taget är möjligt. Denna utrednings uppgifter sammanfaller till så stora delar med motionärernas önskan om en omedelbar och objektiv utredning om inkomstutvecklingen att ingen anledning finnes att begrava motionärernas framställning i 1960 års mammututredning.

Jag vill här med några ord beröra de remissvar som ingått.

De remissvar som inkommit från hushållningssällskap och lantbruksnämnder tillstyrker i de flesta fall den utredning motionärerna föreslår. På ett realistiskt sätt understrykes behovet av att åtgärder vidtages utan dröjsmål. De i motionerna framförda synpunkterna har aktualitet och har erhållit starkt underlag genom den bredd remisserna erhöill. Svaren måste, herr talman, tillerkännas auktoritet och avgörande betydelse, då riksdagen nu har att fatta beslut efter att ha fått sin uppmärksamhet riktad mot påtalade förhållanden.

Ingen kan känna sig oberörd och ingen kan komma ifrån ansvaret. Tjänstemännen i dessa institutioner får i sin dagliga verksamhet praktiskt underlag för sina bedömningar.

Med anledning av vad särskilt jordbruksnämnden anför om vad motionärerna framför som tänkbara orsaker till den ogynnsamma inkomstutvecklingen vill jag erinra om vad riksdagen sagt 1959 vid fastställandet av jordbruksregleringen för innevarande sexårsperiod. Riksdagen har godkänt att jordbruksnämnden skall utfärda föreskrifter för användandet av upptagna clearingavgifter på mjölk. Jordbruksutskottet erinrar om att riksdagen år 1959 på Kungl. Maj:ts förslag antog sådana ändringar av författningarna rörande utjämningsavgifter på mjölk, grädde och ost samt mjölkavgift, att en jämkning av grunderna för den interna utjämnningen av intäkterna från olika grenar av mejerirörelsen kan uppnås. Jag citerar: »Därvid hade samtidigt beaktats önskemålet att genom avgiftsdifferentiering åstadkomma sådan lokalisering av mjölkproduktionen, att de stora konsumtionsorternas behov av konsumtionsmjölk kan tillfredsställas utan alltför långa transporter.» Vidare: »Utskottet utgår från att Kungl. Maj:t även i fortsättningen följer spörsmålet och tar de initiativ som fortsatt utredning kan föranleda till.»

Utskottet citerar jordbruksnämnden, som framhåller att de fyra öre per kilogram k-mjölk mejerierna får behålla är en stor favör för de områden som beröres i motionen. Jag har tidigare hävdat, och hävdar fortfarande, att detta knappast är någon favör alls. Producenterna i Mellansverige har för att kunna förse de stora konsumtionsorterna med mjölk tvingats centralisera mejeridriften. Detta har fått till följd dels längre transporter och därmed dyrare skummjölk, kärnmjölk och vassle, dels en osäkrare tillgång på dessa produkter, vilket gör det omöjligt att basera en

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

kontinuerlig smådjursproduktion därpå. Den centraliserade mejeridriften kan alltså sägas vara en av orsakerna till att smådjursproduktionen inte fått samma omfattning som i södra Sverige. I övrigt vill jag erinra om att år 1959 skedde en avsevärd skärpning i mjölkclearingen genom att den behållna merintakten för mejerierna sänktes avsevärt både på mjölk och grädde. Jordbruksnämnden framhåller, att de mellansvenska mejerierna har möjlighet att sälja en hög procent av den invägda mjölken som k-mjölk. I Mälardistriktet och Östergötland har mjölkproduktionen under 1950-talet sjunkit cirka 24 procent. Detta är lika mycket som Östergötlands hela mjölkproduktion vid 1950-talets början. I landet i övrigt har den sjunkit cirka 12 procent. Bibehålles k-mjölkförsäljningen på oförändrad höjd, innebär detta givetvis att k-mjölken får en hög procent i förhållande till invägningen. Men det säger ingenting om hur förhållandena påverkar jordbrukets ekonomi. Denna påverkan kan vara helt negativ.

Vad beträffar slaktdjursavgiften måste jordbruksnämnden helt ha missförstått motionärerna. Det är inte den produktion som behövs inom landet motionärerna avser att dämpa. Det är produktionen för export som avses och som uppmuntras bl. a. genom lika slaktdjursavgifter över hela landet. Dessa slaktdjursavgifter får täcka de förluster som uppstår vid export.

På de grisar som exporteras betalas i realiteten ingen slaktdjursavgift. När slaktdjursavgifterna infördes var avsikten att med hjälp av dessa avlasta tillfälliga överskott. Man började med så blygsamma belopp som 5 kronor per gris. Systemet har emellertid uppamat en industriell eller kommersiell produktion av fläsk inom och utom jordbruket vilken är synnerligen förlustbringande. Under innevarande regleringsår räknas med ett överskott av minst 40 000 ton för export och en förlust av 2 kronor per kg. Den förlust som jordbruket

får bära kommer alltså att uppgå till 80 miljoner kronor.

Alla jordbrukare skulle tjäna på att denna förlustbringande produktion nedbringades. Men detta får inte ske genom åtgärder som dämpar produktionen inom områden som redan anpassat sig efter konsumtionsbehovet i landet. Jag tycker också att jordbruksnämnden i sitt yttrande i viss mån motsäger sig själv när man accepterar och tillämpar ett differentierat system för mjölkclearingen men absolut motsätter sig detta förfaringsätt i fråga om slakten. Det finns mycket enkla system som kan tillämpas även när det gäller slakten, t. o. m. enklare system än beträffande mjölken. Eftersom bevisligen alla jordbrukare skulle vinna på ett sådant system, förvånar det mig att statliga myndigheter motsätter sig detta.

I detta sammanhang vill jag erinra om den uppfattning som framförts av Sveriges slakteriförbund, enligt min åsikt den största auktoriteten på området. I ett av förbundets yttranden heter det: »Förbundet vill för sin del understryka den slutsats som utredningen» — det är den s. k. storproduktionsutredningen som avses — »kommit till, nämligen att verkningarna av den kommersiella storproduktionens utveckling dels genom dess press på producentprisnivån och dels genom att den beskär marknadsutrymmet för familj jordbruket, inger allvarliga farhågor. Om det nuvarande jordbruksavtalets målsättning skall uppnås, behöver speciella åtgärder vidtagas.» — — — »I fråga om de föreslagna åtgärderna på fläskproduktionens område anser förbundet, i likhet med utredningen, att en konsekvent genomförd fodersädsolitik spelar en avgörande roll, först och främst därigenom att fodersåden är en viktig regulator för fläskproduktionens storlek. Av särskild vikt synes vara en effektiv importreglering, så att import av fodersäde ej sker för produktion av fläsköverskott. Med hänsyn till de starka skörde-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

variationerna år från år bör frågan om utjämningslagring snarast utredas.» — — »Förbundet anser en differentiering av slaktdjursavgifterna vara i princip riktig och denna är, såvitt förbundet kan finna, genomförbar i praktiken.»

Det kan väl inte, herr talman, ha blivit en prestigefråga av det hela?

Utskottet anför även jordbruksnämndens syn på fodersädspriserna. Nämnden finner det anmärkningsvärt att fläskproduktionen tagit en förhållandevis större omfattning i södra Sverige än i Mellansverige, som har den billigare fodersäden. En del av skälen härtill har jag redan nämnt, och om de statliga organen med uppmärksamhet hade följt utvecklingen skulle de själva kommit underfund med att det finns flera skäl. Det föreligger i dessa områden naturliga förutsättningar för en ekonomiskt lönande mjölkproduktion. Produktionen har sedan långt tillbaka i tiden i huvudsak inriktats på mjölken, med de avsättningsmöjligheter som förelegat. Men man byter ut hemmaodlad fodersäd mot äggviterikare fodermedel för mjölkproduktionen och får även på detta sätt ett överskott av fodersäd. När därtill förutsättningarna för en ekonomiskt lönande mjölkproduktion nu rycks undan genom flera samverkande omständigheter och det samtidigt utgår upprepade varningar att öka en redan förlustbringande fläskproduktion, vem kan då förtänka jordbrukarna att de är tveksamma om vilken produktionsinriktning de skall välja?

Problemet kompliceras i hög grad av att antalet arrendatorer är mycket stort. I Södermanland och Östergötland är 50 procent av jordbrukarna arrendatorer, och det är i många fall dessa som genom sina kontrakt är bundna vid att uppehålla mjölkproduktionen. I annat fall skulle denna vara ännu lägre än för närvarande. Arrendatorerna har inte heller möjlighet att hur som helst ändra eller bygga djurstallar och behöver där-

för åtminstone någon stabilitet i produktionsförhållandena.

I övrigt vill jag erinra om, att fodersädspriserna — som under 1960 anges ha varit förmånliga — detta år garanterades av jordbrukets organisationer vilka själva tog förlusterna av ett avvägt foderpris som i någon mån stämde med produktionskostnaderna och som vidare höll tillbaka fläskproduktionen. Slaktavgifterna kunde då sänkas med 5 kronor per gris. Men när organisationerna inte längre orkade med denna garanti, sänktes fodersädspriset den 1 maj 1961 från 38 till 30 öre och samtidigt gjordes det uttalandet att höstens ingångspris skall ligga däromkring. Följden blev att riksdagen fick besluta om höjning av slaktavgiften till 30 kronor per gris. Ingångspriset för 1961 års skörd blev 30 öre för svarthavre, 32 öre för vithavre och 33 öre för korn.

Det stöd som lämnats fodersäden har lämnats till handeln och fråga är, om inte denna fått brorslotten av stödet. Till och med januari 1962 har 230 000 ton fodersäd exporterats, enligt uppgift med en förlust av 35 miljoner kronor eller 15 öre per kilo. Det är pengar som jordbruket lika väl kunnat ha om man följt 1959 års riksdagsbeslut om ett stödköps- och lagringsförfarande. Jag hänvisar här till slakteriförbundets yttrande. Enligt förljudande har det varit någon sträng herre i regeringen, som motsatt sig ett riktigare fodersädspris och stödköpsförfarande och därmed ytterligare komplicerat läget, särskilt för det mellansvenska jordbruket.

Motionärerna har medtagit skörde-skadorna som tänkbar, medverkande orsak. Skadornas lokalisering och fördelning på olika områden och år gör det dock föga troligt, att de i avgörande utsträckning påverkat det material som jordbruksekonomiska undersökningen redovisat. Ej heller kan de under senare skördeår strängt behovsprövade bidragen i större utsträckning ha påverkat tendensen.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Jag vill även erinra om kapitalsvårigheterna, som medverkat till uppkomsten av kreaturslösa eller kreaturssvaga jordbruk. Dessutom vill jag erinra om att de berörda områdena genom prisortssystemet erhåller ett lägre pris för producerad brödspannmål. Jag stöder gärna förslaget om ett tilläggspris på brödsäden om regleringskassorna har möjlighet till detta; även de större jordbruken har behov av högre inkomster. Det nya löneavtalet är för dem mycket pressande.

Inom avtalet finns således, herr talman, mycket att göra som kan förbättra de mellansvenska familj jordbrukens ställning och utan att beröra jordbrukets inkomster på övriga områden. Av egen erfarenhet vet jag, att familj jordbruket är den effektivaste form av jordbruk vi har. Frågan har ställts och jag vidarebefordrar den nu till regeringen: Är det behovet av arbetskraft för industrien i dessa starkt industrialiserade områden som gör regeringen så tämligen likgiltig för familj jordbrukets ställning på dessa områden? Annars bör det väl som redan sagts vara så, att avtalet om inkomstlikställighet äger giltighet även för dessa.

I motionen berörs av den pågående utarmningen uppkommande följder för jordbrukarna, men även för samhället. Det behövs ekonomiskt underlag för att driva jordbruk. Överlåtes produktionen av livsmedel för konsumtionens behov på producenterna utom landet, får troligen jordbruksministern höra av många interpellationer i samma stil som nu herr Carbell's om potatisen.

Enligt tillgängliga uppgifter ligger livsmedelspriserna i vårt land på en för konsumenterna förmånligare nivå än i många andra länder, detta trots att gränsskyddet, enligt LO, ligger på 60 procent. Detta tyder på att livsmedelspriserna i de flesta länder ligger på en nivå inom det egna landet och vid export av överskott på en helt annan och lägre prisnivå. Jag tror nog att det skul-

le vara i högsta grad oklokt att lita på en så konstruerad världsmarknadsprisnivå.

Jag yrkar således bifall till reservationerna nr 1 av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie, nr 2 av herrar Ringaby, Jonasson och Hansson i Skegrie, nr 3 av herr Jonasson m. fl. samt nr 4 av herr Nord m. fl.

Herr talman! Tiden medger inte att jag ytterligare motiverar en del synpunkter, som jag här har framfört, men jag vill i alla fall beröra frågan om mjölken.

Mjölken är den för Mellansverige, och man kan gott säga hela Sverige, viktigaste produkten. Som jag nämnde företogs 1959 en avsevärd skärpning av clearningsförfarandet till K-mjölakens nackdel. Detta har skett för att förbättra smörpriset, vars marknadspris ej kan betala produktionskostnaden. Anledningen till detta är relationen till margarinpriset. Detta är ett problem av allra största betydelse för hela landet.

I motion nr 617 i andra kammaren har yrkats att riksdagen måtte hemställa, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet skall följa utvecklingen på smörmarknaden och, om så erfordras, lägga fram förslag i syfte att främja smöravsättningen och hindra uppkomsten av ett smöröverskott, som motverkar målsättningen om inkomstlikställighet för jordbruket. I remissyttranden över motionen har jordbruksnämnden redovisat, att smörpriset legat under nedre prisgränsen men att från den första april en förbättring kunde beräknas inträda. Import av smör förekommer ej och en rad åtgärder redovisades som vidtagna.

Med anledning av denna redovisning avstod jag i utskottet från att yrka på åtgärder i enlighet med motionen. Nu har det emellertid visat sig att smörpriset trots de redovisade åtgärderna troligen får svårt att hävda sig även i fortsättningen. Såvitt jag har mig bekant får man nog räkna med ökade ex-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

portsvårigheter och därmed också med ett väsentligt ökat smöröverskott, som kanske inte kan avsättas.

Det har i olika sammanhang klargjorts att statsmakterna har skyldighet att med alla till buds stående medel medverka till att erforderligt avsättningsutrymme skapas för smöret på hemmamarknaden. Detta får väl sägas innebära åtgärder som förhindrar att smöröverskott uppstår. Olika faktorer kan här diskuteras. Jag skulle vilja rikta uppmärksamheten på ett par förhållanden. Först vill jag då peka på den allmänna omsättningsskatten, som kan beräknas utgå med cirka 124 miljoner kronor på mejeriprodukterna. Man torde utan överdrift kunna påstå att den prisfördyring omsen innebär på ett avgörande sätt medverkar till köpmotståndet på mejeriprodukterna. Om man lät detta skattebelopp återgå till mejerihanteringen, skulle man förvisso i stor utsträckning underlätta förverkligandet av den jordbrukspolitiska målsättningen.

Jag vill också uppmärksamma ett annat förhållande, nämligen det att man i så stor utsträckning låter konsumtionsmjölken betala förlusterna för smörproduktionen. Detta innebär att man låter en grupp konsumenter — mjölkkonsumenterna — mer än andra bidra till att uppfylla den jordbrukspolitiska målsättningen. Detta gäller framför allt barnfamiljerna, vilket måste sägas vara anmärkningsvärt. Följden härav har blivit ett högt K-mjölkspris, som nu måste sägas vara utsatt för ett visst köpmotstånd. Konsekvensen härav kan bli minskad K-mjölkförsäljning, d. v. s. ökad smörproduktion och ökat smöröverskott.

På lång sikt får man alltså befara att konsumenten även får felaktiga kostvanor, eftersom man låter produkternas inbördes pris skilja avsevärt mer än vad som är kostnadsmässigt motiverat. Jag vill i sammanhanget klargöra att den 3-öreshöjning på K-mjölken som genomfördes i april inte medför någon höj-

ning av producentpriset, trots att höjningen ju tillkommit för att jordbrukarna skulle få en kompensation för den inkomstökning andra grupper fått. Dessa 3 öre innebär 1 öre per invägd liter mjölk. Av denna ettöring går ett fjärdedels öre bort i ökade transportkostnader och tre fjärdedels öre går åt till ökade kostnader för mejeripersonalen. Jordbruket får alltså ingenting.

Här vill jag återkomma till omsättningsskatten. Staten tar alltså 6 öre i omsättningsskatt per liter K-mjölk. Jag har för mig i priset i dag här i Stockholm är ungefär en krona. Dessa 6 öre är mer än det s. k. merpris som mejeriet får behålla. Det stannar nämligen vid 4 öre.

En lämplig utväg skulle enligt min mening vara att man återförde omsättningsskattebeloppet — som nu kan beräknas till cirka 125 miljoner kronor — till mejerihanteringen. Beloppet kunde lämpligen användas på det sättet att hälften disponerades för ökning av producentpriset och hälften till sänkning av konsumentpriset på K-mjölken. Det skulle vara en riktig åtgärd ur såväl producenternas som konsumenternas synpunkt.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till motionen II: 617, i vilken hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att Kungl. Maj:t måtte med uppmärksamhet följa utvecklingen på smörmarknaden och — därest så erfordras — skyndsamt lägga fram förslag till främjande av smöravsättningen i syfte att förhindra uppkomsten av ett smöröverskott, som motverkar den jordbrukspolitiska målsättningen» om inkomstlikställighet.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! I jordbruksutskottets utlåtande nr 10 beröres många frågor av väsentlig betydelse för jordbruket. Kapitalfrågan är av vital betydelse inte minst för den unge jordbrukare, som

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

måste skaffa sig en ny uppsättning inventarier och som kanske också måste köpa en gård och därför behöver kapital.

I den pågående yttre rationaliseringen blir det ofta aktuellt med tillskotts-köp av jord, och för det behövs också pengar. Den inre rationalisering, som ingår som en förutsättning i sexårsavtalet och som skall ge möjlighet till en eftersträvad inkomstlikställighet, kräver också kapital. Mot den bakgrunden är det glädjande med det besked som lämnats av olika remissinstanser i anledning av motionerna om kapitalfrågan.

Lantbruksstyrelsen har redan föreslagit vissa ändringar i de nuvarande bestämmelserna i syfte att skapa ökade möjligheter att med statlig kreditgaranti underlätta utvidgning av bruksenhet genom arrende eller köp av tillskottsjord. Maximibeloppet för driftlån föreslår lantbruksstyrelsen skall höjas. Förslag om förändringar till det bättre i andra avseenden antydes också, och lantbruksstyrelsen räknar med att Kungl. Maj:t till höstriksdagen skall lägga fram förslag till åtgärder i detta avseende.

1960 års jordbruksutredning säger att den avser att göra en allmän omprövning av rationaliseringsverksamheten, och den omprövningen kan komma att leda fram till förslag om åtgärder på kapitalförsörjningens område, som medför väsentliga ändringar i nuvarande lagstiftning.

Mot denna bakgrund tycker jag nog att de önskemål som har aktualiserats i motionerna och i reservation nr 1 — vilka önskemål jag i princip delar — tillsvidare kan anses tillgodosedda genom vad som framkommit och utskottet har uttalat.

Den andra stora frågan, som berörs i utskottsutlåtandet, är inkomstutvecklingen inom sexårsavtalets ram. Målet för avtalsuppgörelsen har varit dels att jordbrukarna skall kunna följa med i den allmänna inkomstutvecklingen, dels

att den eftersläpning i förhållande till industriarbetarna, som konstaterades när avtalstiden började, skall utjämnas under perioden. Det är verkligen beklagligt att det statistiska material som föreligger ännu vid mitten av avtalsperioden inte är bearbetat, så att det kan ge något besked om hurudan utvecklingen har varit i fråga om inkomsterna. Den allmänna uppfattningen bland jordbrukarna och inom jordbrukets organisationer, inte minst i mellansvenska bygder, är att syftet med avtalet än så länge inte har kunnat uppnås, utan att det troligen har blivit en större eftersläpning än det var från början.

Som vi har framhållit i det särskilda yttrandet nr 1 är det av stor betydelse att den tidsplan, som jordbruksutredningen anger i fråga om bearbetning av det statistiska materialet, kan följas. Om så sker, skulle det nästa vår föreliggande material som kan ge möjlighet till bedömning av utfallet av avtalet t. o. m. utgången av 1961. Om det då skulle visa sig, vilket är troligt, att man inte har kunnat uppnå syftet med avtalet, är det, som vi framhåller i det särskilda yttrandet, naturligt att jordbrukets förhandlingsdelegation tar upp förhandlingar med jordbruksnämnden för att försöka diskutera åtgärder som kan bidra till att avtalet verkligen fungerar, så att man under återstoden av avtalsperioden kan nå den inkomstlikställighet som likaledes ingår i avtalet.

En prisfråga av stor betydelse för inkomstutvecklingen, särskilt för medelstora och större gårdar, gäller priset på brödsäd. Frågan berörs också i utskottsutlåtandet. Den har tagits upp i motion nr 225 i denna kammare, som yrkar på en anpassning av priserna under regleringsåret i anslutning till variationerna beträffande importavgifterna. I det särskilda yttrandet nr 2 har vi med hänsyn till vad jordbruksnämnden anfört avstått från att ställa något direkt yrkande, men jag vill ändå

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

framhålla att det inte kan vara rimligt med nuvarande prissättning. Det system man nu har innebär att brödsädesleverantörerna inte har fått någon inkomstökning för sin brödsäd trots att importavgiften för vete har höjts från 13 öre i september i fjol till 22,5 öre i mars i år. De väsentliga kostnadsökningar, som drabbar jordbruket i anledning av den nyss träffade avtalsuppgörelsen, innebär speciellt att brödsädesleverantörerna, som framför allt finns på gårdar med anställd arbetskraft, inte kan få någon kompensation förrän tidigast i höst genom höjning av spannmålspriserna. Jag tror det är nödvändigt att finna någon form för en smidigare anpassning av dessa priser. Rent tekniskt skulle det ingalunda vara omöjligt med en efterbetalning av något slag. Man kunde anlita regleringsmedel.

I varje fall har man anledning räkna med och hoppas på att svensk spannmålshandel och regeringen — i den utsträckning regeringen påverkar denna fråga — sätter ett avsevärt högre inlösenpris på brödsäd i höst. Inlösenpriset är just nu 40 öre. Som jämförelse kan nämnas att priset i Västtyskland är 61 öre och att importpriset på Manitobavete för närvarande är 63 öre. Det bör därför finnas stora möjligheter till en höjning av vetepriset i höst, som också tar hänsyn till de förhållanden som rått under det löpande avtalsåret, då vi inte kunnat utnyttja möjliga pris-höjningar.

Så vill jag, herr talman, anknyta till reservation nr 3, som herr Elmwall mycket ingående argumenterat för och som jag därför inte behöver gå in på så mycket. Man kan inte komma ifrån att det siffermaterial, som redovisas i motionen och reservationen, klart ger belägg för att det mellansvenska jordbruket har en stor eftersläpning i förhållande till andra delar av landet. Sex-årsavtalets syfte måste väl ändå vara att ge inkomstlikställighet i hela landet.

Det måste gå att inom avtalets ram vidta åtgärder, som bidrar till att rätta den här påtalade snedvridningen.

Utskottsmajoriteten har visat en viss förståelse för denna fråga genom att föreslå att motionerna och utskottslåtandet överlämnas till 1960 års jordbruksutredning. Men med kännedom om de verkliga förhållanden, som ligger bakom den här påvisade eftersläpningen, måste jag framhålla att det är brådskande att få en ändring till stånd.

Det är också av den anledningen som vi reservanter begär att statens jordbruksnämnd i samråd med jordbrukets organisationer snarast vidtar erforderliga åtgärder för att förbättra inkomstutvecklingen inom de berörda områdena.

Till sist, herr talman, några ord om reservation nr 4, som berör gränsskydd för hundkex. I motion nr 741 i denna kammare och i reservationen yrkas att riksdagen i enlighet med jordbruksnämndens förslag skall återinföra tullen på hundkex, som har varit borttagen sedan 1959. Denna berör visserligen bara en enda fabrikant men å andra sidan desto flera hundar. Det är naturligtvis av beredskapsskäl och inte minst med tanke på arméns hundar angeläget att vi kan upprätthålla en inhemsk produktion. Då det visat sig att det genom tullfriheten har uppstått väsentliga svårigheter för den inhemska produktionen finns det liksom också av andra skäl stor anledning att stödja denna reservation. Jag vill uppmana kammarens ledamöter att göra detta.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation nr 3 av herr Jonasson m. fl. samt till reservation nr 4 av herr Nord m. fl.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt, som herr Hedin säger, att lantbruksstyrelsen har gjort ett positivt utfalande, men detta gäller endast krediter som förmedlas

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

över lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, men däremot icke den kredit som ändå det stora flertalet jordbrukare måste utnyttja, nämligen bankkrediterna i allmänhet. Dessa är icke minst nödvändiga för rationaliseringsverksamheten inom jordbruket över lag. Man borde där göra en översyn över möjligheterna att denna väg kunna tillgodose jordbrukets kapitalbehov.

Jordbruksutredningen kommer väl inte att bli färdig med sitt förslag förrän 1964 eller kanske inte förrän 1965. Jag förmodar att vi vid denna tidpunkt antingen har kommit med i EEC-marknaden eller också står på tröskeln att komma med, och innan dess bör jordbruket ha haft möjligheter att göra de rationaliseringar som behövs.

I det särskilda yttrandet säges att om resultatet av den undersökning som utförts av 1960 års jordbruksutredning skulle bli färdigt 1963, så skall man vidtaga åtgärder på detta område. Jag har dock fattat frågan på det sättet, att därest inte riksdagen bifaller reservationen och ger utredningen i uppdrag att göra en *speciell* delutredning, kommer man icke att göra någon sådan, utan i så fall kommer 1960 års jordbruksutredning inte att redovisa kapitalbehovet och kreditförsörjningen förrän i samband med avlämnandet av slutbetänkandet. Någon delutredning kommer då inte till stånd.

Herr HEDIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande möjligheterna att låna på den allmänna marknaden vill jag bara fästa uppmärksamheten på vad riksbanksfullmäktige anfört på denna punkt, nämligen att det glädjande nog har skett en väsentlig ökning av möjligheterna under de senaste åren och att upplåningarna på öppna marknaden t. o. m. överskridit det av motionärerna angivna upplåningsbehovet. Jag vill med detta ingalunda säga att det är tillräckligt. Tvärt-

om är jag lika angelägen som herr Hansson i Skegrie om att få ökade möjligheter på detta område.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast helt kort framhålla, att det uttalande som har gjorts från riksbankens sida inte stämmer med de erfarenheter man gör när man sitter i styrelsen för mindre kreditinrättningar än riksbanken.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 9 innevarande maj.

§ 14

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll angående den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Protokoll, hållet inför statsrådet och t. f. chefen för justitiedepartementet Hermansson den 4 maj 1962.

Till justitiedepartementet hade denna dag från länsstyrelsen i Kristianstads län inkommit fullmakt för arbetsförmedlingsföreståndaren Erik Johansson, Simrishamn, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför t. f. chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade full-

makten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:
Margit Hirén

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för arbetsförmedlingsföreståndaren Erik Johansson, Simrishamn, att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari år 1965 efter herr Jönsson i Gärds Köpinge.

§ 15

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m., och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av väckta motioner angående värdering av varulager vid beskattningen, och

nr 43, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden;

bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om bidrag till riksdagsledamöters studieresor i utlandet;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av motion om införande av obligatorisk bostadsförmedling,

nr 27, i anledning av motion angående skydd mot jordvärdestegring, m. m.,

nr 29, i anledning av väckta motioner angående rösträtten vid vissa allmänningstämmor, och

nr 30, i anledning av motioner om sådan ändring av hyresregleringslagen att höjning av grundhyra icke må beviljas

på grund av förbättringsarbete som bekostas av hyresgäst;

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om att avsätta området Padjelanta i Norrbottens län till nationalpark, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner om utredning angående bostadsförmedlingens organisation och principer, och

nr 38, i anledning av väckta motioner om inrättande av haverikommissioner för motortrafik, om tillsättande av expertgrupper för åstadkommande av ökad trafiksäkerhet, om inrättande av ett statligt trafikinstitut och om vissa undersökningar i syfte att öka trafiksäkerheten.

§ 16

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 185, till Konungen i anledning av väckta motioner åsyftande dels utredningar berörande vallagarna och dels ändringar i dessa.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 175, i anledning av väckt motion om översyn av vägtrafikförordningens bestämmelser rörande minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg; och

nr 176, i anledning av väckta motioner angående vägtrafikförordningens bestämmelse om hastighet vid passerande av järnvägs korsning.

§ 17

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts skrivelse och propositioner överlämnats till kammaren:

nr 166, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

nr 167, med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1),

nr 171, med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., och

nr 172, angående höjning av vissa postavgifter m. m.

Nämnda skrivelse och propositioner bordlades.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.23.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 8 maj

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 2 in-
nevarande maj.

§ 2

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom tidigare meddelats har riksdagens ledamöter inbjudits att torsdagen den 17 maj följa av marinen anordnade uppvisningar och övningar. Exemplar av denna inbjudan har utdelats, och anmälningslistor för deltagande i besöket finns utlagda i kammarens kapprum. Listorna indrages fredagen den 11 maj kl. 18.00.

§ 3

Herr talmannen meddelade, att herr Johansson i Simrishamn intagit sin plats i kammaren.

§ 4

Svar på fråga ang. minskning av boendekostnaderna i anledning av räntesänkningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Senander har frågat, vilka initiativ som kan väntas från

min sida i syfte att åstadkomma en mot den nyligen genomförda och eventuellt kommande räntesänkningar svarande minskning av boendekostnaderna för landets hyresgäster.

Boendekostnaderna i de hus, som har tillkommit med stöd av statliga lån, påverkas inte av förändringar av riksbankens diskonto. De statliga ränteeffertgifterna utgör i sådana hus ett skydd mot höga räntor. Den faktiska räntan på fastighetskapitalet ligger i dessa fall redan förut lägre än den nivå, till vilken lånemarknadens räntor på bostadslån nu har gått ned.

Beträffande hus som inte finansierats med statliga lån kan regeringen påverka hyressättningen i fråga om orter och kategorier av lägenheter, för vilka hyresregleringslagen gäller. I dessa fall beaktas ränteförändringar vid den årliga prövning av hyresnivån, som resulterar i medgivande om generella tillägg till grundhyrorna. Beslut om hyrorna gäller för ett kalenderår i sänder. När räntorna höjdes i januari 1960 medgavs den därav betingade höjningen av hyrorna först från och med januari följande år, dvs. 1961. Den i april i år företagna räntesänkningen kan påverka de generella hyrestilläggen från och med kommande årsskifte. Bli det någon ytterligare ränteförändring före årets slut, kommer den

Svar på interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare

att beaktas i det hyresbeslut som avser nästa kalenderår.

Vidare anförde

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga, som emellertid är en mycket stor fråga. Det är ett faktum som inte kan förbises, att hyrorna spelar en allt större roll i de små hemmens ekonomi. Tillsammans med skatterna drar hyrorna i många fall ungefär hälften av inkomsterna. Det är därför av oerhörd stor betydelse att ränteförändringar nedåt följes även av hyressänkningar, på samma sätt som tidigare räntehöjningar åstadkommit höjningar av hyrorna.

Såvitt jag kunnat utläsa ur svaret, signalerar socialministern att man från och med den 1 januari nästa år kommer att beakta den nyss genomförda räntesänkningen och eventuellt kommande räntesänkningar. Vi kan följaktligen vänta att trenden i fråga om hyrorna till följd av räntesänkningen kommer att vända, och det är betydelsefullt att notera.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Senander har ställt en fråga till mig angående anställningsförhållandena för byggnadsarbetarna vid uppförandet av de petrokemiska anläggningarna i Stenungs-

sund, som jag vill besvara med följande redogörelse.

Vid byggnadsarbetena i Stenungsund sysselsätts för närvarande cirka 900 man. Huvudparten av dessa har kunnat rekryteras i orten eller från orter på sådant avstånd, att dagliga resor mellan hemmet och arbetsplatsen är möjliga.

Under sommaren 1962 kommer arbetskraftsbehovet att öka. Till hösten beräknas cirka 1 800 man vara i arbete inom byggnadsverksamheten. Arbetskraften torde i betydande omfattning få rekryteras från orter så långt från Stenungsund att dagliga resor inte blir möjliga. Inkvartering får då ordnas. Åtgärder har vidtagits för att ordna detta. Ett livligt bostadsbyggande pågår.

Arbetsmarknadsstyrelsen har medgivit, att respennning i form av bidrag till halva kostnaden utgår för dagliga resor mellan bostad och arbetsplats i de fall, då arbetstagaren bor fyra mil eller längre från Stenungsund. Den som bor i skärgården och har särskilda kommunikationssvårigheter och stora resekostnader kan få bidrag även om avståndet inte uppgår till fyra mil. För närvarande utgår reseersättning till omkring 100 byggnadsarbetare.

Rekryteringen av arbetskraft till en arbetsplats av Stenungsunds karaktär sker mest rationellt genom arbetsförmedlingens försorg. Vid förmedlingen kan de sökande direkt få vetskap om arbetstillfällena. Härigenom besparas de att vandra från arbetsplats till arbetsplats för att höra efter om arbete finns att få. Arbetsgivarna slipper genom förmedlingens medverkan åtskilligt besvär med rekryteringen. Särskilt markerade blir fördelarna när det är fråga om arbetssökande från andra orter. Som exempel kan nämnas, att hittills över 2 000 arbetssökande personer från olika delar av landet har efterfrågat arbete hos förmedlingen i Stenungsund.

Svar på interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare

Den omständigheten, att arbetsförmedlingen ombesörjer anvisningen av arbetskraft, påverkar inte i något avseende löne- och anställningsförhållandena. Detta är frågor som uteslutande rör parterna på arbetsmarknaden.

I några fall har medlemmar i byggnadsarbetarnas erkända arbetslöshetskassa, som bor i Uddevalla, avvisat erbjudet arbete i Stenungsund. Enligt de uppgifter jag fått har hittills 11 sådana fall inträffat. Arbetsförmedlingen har på vanligt sätt meddelat arbetslöshetskassan om detta, eftersom medlemmarna gjort anspråk på fortsatt ersättning från kassan. Arbetslöshetskassan, som har att besluta i sådana fall, har avstängt fyra medlemmar från rätt till ersättning under fyra veckor. De berörda medlemmarna har inte motiverat avvisandet av arbetserbjudandet med lång restid och bortovaro från hemmet utan med andra skäl.

I interpellationen anges, att det vid en presskonferens i Stenungsund skulle ha anförts, att de anställningsvillkor som fastställts utgör en förutsättning för erhållande av statliga lån. Något sådant uttalande har inte kommit till min kännedom. Någon saklig grund för ett sådant påstående finnes inte. Inget samband råder mellan den statliga bostadslåneverksamheten och byggnadsarbetarnas löne- och anställningsvillkor.

Vidare anförde:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Det är anmärkningsvärt att socialministern inte kan utlova en ändring av de missförhållanden jag påtalat i min interpellation. Tvärtom tycks statsrådet anse tillståndet normalt. Detta kommer särskilt till synes, när statsrådet prisar förhållandet att all rekrytering av arbetskraft skall ske genom ar-

betsförmedlingen i Stenungsund, trots att detta är grundorsaken till misshälligheterna.

Det bör inte vara statsrådet obekant, att byggnadsarbetarna har ett avtal, som stipulerar, att om avståndet till arbetsplatsen är en mil eller mera, så skall ersättning för restid och färdkostnad utgå. Denna bestämmelse sättes ur spel genom att rekryteringen sker på arbetsförmedlingen. I sådant fall utgår ersättning för färdkostnaden endast om det är minst fyra mil till arbetsplatsen och då blott med halva kostnaden. Någon ersättning för tidsförlusten på grund av resan utgår inte.

Enligt vad statsrådet uppger i sitt svar är det minst 100 byggnadsarbetare som därigenom går miste om den vida förmånligare ersättningen i enlighet med avtalet. De enda som kan tjäna på en dylik anordning är arbetsgivarna. Statsrådet förklarar att arbetsgivarna genom förmedlingens medverkan slipper åtskilligt besvär med rekryteringen. Statsrådet borde ha tillagt, att arbetsgivarna även drar ekonomisk vinst på arbetarnas bekostnad.

På grund av dessa förhållanden går det trögt med rekryteringen av arbetskraft. Allt talar för att, därest ingen ändring till det bättre sker för den arbetskraft som är bosatt utanför Stenungsund, så blir det svårt att fylla det vida större arbetskraftsbehov som uppstår till hösten.

Statsrådets uppgift att över 2 000 personer från olika delar av landet efterfrågat arbete hos förmedlingen i Stenungsund är inget bevis för att arbetet är attraktivt. När villkoren blir kända är det troligt att åtskilliga låter det hela stanna vid förfrågningar. I alldeles särskild grad gäller detta arbetskraft från länet. Det kan omöjligen vara lockande för en arbetare att få sin fritid beskuren med flera timmar om dygnet på grund av det långa avståndet till arbetsplatsen utan någon som helst ersättning för fritidsinskränkningen och

Svar på interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare

med endast halv ersättning för färdkostnaden om avståndet uppgår till minst fyra mil.

När därför statsrådet gör påståendet, att rekryteringen genom arbetsförmedlingen inte i något avseende påverkar löne- och anställningsförhållandena, så är detta en sanning med stark modifikation. Om, såsom här är fallet, rekryteringen genom arbetsförmedlingen för med sig att arbetsavtalets gynnsammare föreskrift om ersättning för restid och färdkostnad sätts ur kraft, så har onekligen en mycket betydelsefull påverkan ägt rum.

Vid ett den 17 april i år hållet inbjudningsmöte, som organiserats av byggnadsförbundets avdelning i Stenungsund och till vilket även arbetsmarknadsstyrelsen inbjudits, förklarade byggnadsförbundets talesman, att det inte är arbetarnas sak att bestrida resekostnader och annat som är förknippat med »arbetskraftens rörlighet». Detta uttalande borde vara höjt över all diskussion. Skyldigheten därvidlag bör påvåla arbetsgivarna och i andra hand staten. Men det bedrövliga förhållandet, att tusentals byggnadsarbetare går arbetslösa i en tid då bostadsbristen bara förvärras har gett arbetsgivarna trumf på hand, och de utnyttjar samvetsgrant situationen.

Detta är emellertid inget att förvånas över. Men att arbetsmarknadsmyndigheterna, med sanktion från statsrådets sida, vidtar åtgärder som underlättar arbetsgivarnas intentioner, det är att beklaga.

Socialministern förklarar att endast fyra arbetare avstängts från arbetslöshetsunderstöd på grund av vägran att anta erbjudet arbete i Stenungsund. Ursprungligen — vid tidpunkten för min interpellation för övrigt — var emellertid flera avstängda. Men på grund av den starka opinionen mot dessa åtgärder, som påminde om länge sedan svunna tider, blev åtskilliga sådana »domar» reviderade.

Statsrådet uppger att 11 arbetare i Uddevalla har vägrat att anta erbjudet arbete i Stenungsund, men detta är säkerligen en alltför låg siffra. Den talar ändock sitt tydliga språk om svårigheterna att på de villkor som bjuds rekrytera arbetskraft till Stenungsund.

Slutligen ett par ord om uttalandet på en presskonferens, att de anställningsvillkor som råder skulle utgöra en förutsättning för erhållande av statliga lån. Socialministern lämnar den upplysningen, att någon saklig grund för ett sådan påstående inte föreligger. Detta är mycket tillfredsställande och kunde knappast vara annat.

Det bör emellertid framhållas, att uttalandet kom från mycket auktoritativt håll. Det har sedermera bestritts att tolkningen av uttalandet var riktig. Vid det inbjudningsmöte som byggnadsförbundets avdelning i Stenungsund höll den 17 april kom denna fråga åter upp, varvid påstående stod mot påstående. Det antydde att uttalandet möjligen kunde ha avsett igångsättningstillstånd. Detta gör emellertid knappast saken bättre.

Hur som helst synes det mig som om arbetsmarknadsmyndigheterna inte handlagt denna fråga på ett i allo försvarbart sätt. Frågan är därför inte ur världen med det ganska intetsägande svar socialministern lämnat. Det vore på sin plats, att statsrådet ytterligare granskade förhållandena och vidtog åtgärder för att tillgodose det arbetarintresse som här satts åt sidan för andra intressen.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **NILSSON**:

Herr talman! Jag kan endast ytterligare understryka, att det inte är arbetsmarknadsmyndigheternas sak att blanda sig i de avtalsuppgörelser som har träffats mellan byggnadsarbetarnas fackföreningar och arbetsgivarparten. I

Svar på interpellation ang. anställningsförhållandena för vissa byggnadsarbetare

och för sig är det inte anmärkningsvärt, om arbetsgivarna i det läge de befinner sig i vänder sig till arbetsförmedlingen i Stenungsund för att efterhöra möjligheterna att få arbetskraft. Om sedan byggnadsarbetarna under sådana omständigheter på grund av avtalets bestämmelser inte kan få något dagtraktamente när de tar arbete i Stenungsund, är det en sak som varken herr Senander, jag eller arbetsmarknadsmyndigheterna kan lägga sig i. Det blir en angelägenhet mellan vederbörande fackförbund och arbetsgivarna.

När det gäller frågan om den tid som kan åtgå för att komma till och från arbetet när man bor över 4 mil från arbetsplatsen vill jag understryka, att arbetsmarknadsmyndigheterna verkligen har varit tillmötesgående; de har nämligen ansett resekostnaderna vara så höga, att de på eget initiativ förklarat sig beredda att betala hälften av dem. Men det är ingenting som har något att skaffa med det avtal som föreligger mellan byggnadsarbetarförbundet och arbetsgivarna.

Beträffande den tid som herr Senander har angivit att man behövde för att komma ifrån Uddevalla till Stenungsund kan jag nämna, att det i varje fall nu förhåller sig så, att det finns buss som avgår kl. 6 från Uddevalla till Stenungsund och att det sedan går en buss tillbaka till Uddevalla kl. 16.35. Nu kan man i och för sig tycka, att det är beklagligt att ens bostad är belägen så långt ifrån arbetsplatsen, att resan tar så pass lång tid. Varje resa tar 1 timme i anspråk. Men, herr Senander, det finns åtskilliga arbetare — låt oss säga inom stockholmsräjongen — som får räkna med en restid på 1 timme på morgonen och lika lång tid på kvällen, varför detta i och för sig inte kan utgöra anledning till att säga, att arbetarna i Stenungsund befinner sig i ett sämre läge än andra. De befinner sig tvärtom i ett bättre läge så till vida att arbetsmarknadsmyndigheterna betalar

halva reskostnaden, vilket inte sker i låt oss säga stockholmsräjongen, där man, som jag förut sade, i många fall kan ha ungefär samma restid.

Vad sedan beträffar anledningen till att man nekat anta erbjudet arbete kan jag säga, att en av de berörda har angivit att han på grund av hemskillnad hade gått förlustig sin bostad och skulle ta hand om sina barn och fara till Danmark. Av de övriga hade två uppgett att de väntade annat arbete men att det visat sig att detta arbete endast räckte 11 timmar. Den fjärde ansåg att företaget borde betala dagtraktamente, vilket enligt hans förmenande stod i överensstämmelse med gällande avtal. Så är emellertid inte fallet. Han ansåg då att reseersättningen i form av halva månadsbiljetten var för knapp.

Detta är de skäl som angivits för att man inte velat anta de erbjudna arbetena.

När det gäller det sista påstående som herr Senander gjorde, nämligen att det skulle vara fråga om igångsättnings-tillstånd och att dessa hade förknippats med en bestämmelse om att man inte skulle få använda sig av dagtraktamente, kan jag försäkra herr Senander, att detta påstående är lika oriktigt som det påstående beträffande de statliga lånevillkoren som herr Senander gjorde i sin interpellation.

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Till det sistnämnda vill jag genmäla, att jag i interpellationen sade: »Då jag finner denna uppgift otrolig, hemställer jag om kammarens tillstånd» o. s. v. Jag ansåg det alltså vara otroligt, att man skulle förbinda frågan om beviljandet av lån med vissa bestämmelser beträffande arbetarnas resekostnader. Jag skrev därför på det sättet. Jag anser det även vara otänkbart, att man skulle förknippa frågan om igångsättnings-tillstånd med dylika villkor. I det fallet har jag inte gjort något påstående.

Svar på fråga ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter

Sedan tycker jag att det verkar nära nog som en inkompetensförklaring från statsrådets sida, när han säger att det inte finns något att göra åt saken. Det är därvidlag fråga om en uppgörelse mellan fackförbundet och arbetsgivarerna, säger han. Men fackförbundet har bestämt revolterat mot de ersättningsvillkor som råder i Stenungsund, och på de möten som anordnats har arbetarna enhälligt uttalat sig mot den anordning som kommit till stånd och som innebär att arbetarna får försämrade villkor. Och nog skulle det gå att ordna förhållandena bättre även via arbetsmarknadsstyrelsen än som nu skett, när arbetsmarknadsmyndigheterna bara till hälften ersätter resekostnaderna, om resvägen är minst fyra mil.

Jag tror att det förhåller sig så som statsrådet säger när det gäller de fyra arbetare, som avstängts från arbetslöshetsersättning på grund av vägran att anta anvisat arbete i Stenungsund. Men jag sade i mitt förra anförande, och jag vill på nytt understryka det, att från början var det fler än dessa fyra som var avstängda. Man har talat om åtta avstängda, men för flera av dessa måste man återkalla avstängningsbeslutet och ge dem rätt till arbetslöshetsunderstöd, därför att det fanns en mycket stark opinion bland arbetarna mot detta bryska förfaringsätt. Motiveringen till att vederbörande inte ville anta anvisat arbete var just den långa bortovaron från hemmet på grund av den långa resvägen och frånvaron av en ordentlig ersättning för färdkostnader och restid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig, om jag anser att fastighet, som är att anse som bestående jord- och skogsbruksfastighet och som innehaves av allmänna arvsfonden, skall försäljas till högstbjudande oavsett om vederbörande köpare normalt icke skulle fått tillstånd förvärva dylik fastighet.

Till svar på frågan vill jag meddela följande.

I Kungl. Maj:ts beslut om försäljning genom länsstyrelse på offentlig auktion av arvsfondsfastighet, som består av jord- eller skogsbruk, föreskrives regelmässigt att länsstyrelsen efter auktionen skall höra lantbruksnämnden i länet samt därefter anmäla ärendet hos Kungl. Maj:t för slutlig handläggning. Vid denna handläggning beaktas alla på försäljningsfrågan inverkan omständigheter, vilket i och för sig innebär att högsta föreliggande anbud icke nödvändigtvis behöver antagas. Motsvarande gäller beträffande de fastigheter, på vilka anbud inkommit utan att auktion hållits. Vad beträffar sådana mindre jordbruksfastigheter, som länsstyrelserna enligt generellt bemyndigande själva kan sälja, föreskrives i de av Kungl. Maj:t utfärdade anvisningarna att länsstyrelse skall höra vederbörande lantbruksnämnd. Därest länsstyrelsen finner sig icke kunna godtaga lantbruksnämndens förslag, skall ärendet hänskjutas till Kungl. Maj:t för avgörande.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat herr Gustavssons fråga.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag har tagit upp frågan är den, att det är aktuellt med försäljning av två arvsfondsfastigheter

Svar på interpellation ang. räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden

i länet. Föregående år begärde arvsfondens ombud i bygden, att länsstyrelsen skulle vidta åtgärder för att dessa fastigheter skulle försälas. Det medförde att länsstyrelsen inhämtade lantbruksnämndens synpunkt på frågan.

Det gäller här två fastigheter med arrendatorer, som besuttit fastigheterna, den ene från år 1942 och den andre från år 1948, och som nu båda önskar att få förvärva dessa fastigheter. Det rör sig om betydande skogsarealer med stor tillgång på skog. Lantbruksnämnden föreslog därför, att man borde göra en normal utstämpling på de båda fastigheterna för att på så sätt underlätta försäljningen och arrendatorernas köp.

Länsstyrelsen gjorde sedermera en framställning till Konungen, vari den underströk önskvärheten av att arrendatorerna fick köpa fastigheterna och likaså underströk lantbruksnämndens synpunkt. Man ansåg det också vara riktigt, att det kom till stånd en sakkunnigvärdering av fastigheterna innan försäljningsförfarandet igångsattes.

Ingenting av detta har verkställts. I stället har stiftsnämnden i länet anmodats att införskaffa anbud på dessa fastigheter före den 15 maj i år. Stiftsnämnden har av den anledningen gjort en värdering.

Arrendatorerna begärde i skrivelse till advokatfiskalsämbetet att få uppgift om betalningsförhållanden och liknande men fick telefonmeddelande om att de, om de var intresserade av att förvärva fastigheterna, senast den 15 maj skulle inlämna anbud. Något auktionsförfarande har således inte varit aktuellt i detta fall.

Jag är tacksam för den passus i finansministerns svar som lyder: »Vid denna handläggning beaktas alla på försäljningsfrågan inverkan omständigheter, vilket i och för sig innebär att högsta föreliggande anbud inte nödvändigtvis behöver antagas.» Jag hop-

pas att jag får tolka herr statsrådets svar på det sättet, att statsrådet kommer, när denna fråga blir aktuell, att medverka till att arrendatorernas önskemål kan bli tillgodosedda, och att då också såväl vad lantbruksnämnden som vad länsstyrelsen har anfört kommer att beaktas.

Herr talman! Jag ber därmed att än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. räntan vid återlån av medel ur allmänna pensionsfonden**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRANG, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har ställt vissa frågor beträffande bankernas utlåningsräntor, räntesättningen på återlån från allmänna pensionsfonden samt på studielån med statlig kreditgaranti. Med anledning härav vill jag anföra följande.

De ställda frågorna berör närmast konsekvenserna för utlåningsräntorna av den räntestruktur på inlåningssidan, som infördes fr. o. m. den 1 mars i år och som bibehållits också efter diskontosänkningen fastän med vederbörlig justering av de enskilda räntornas höjd. Jag vill då erinra om att riksbanksfullmäktige som en förutsättning för höjningen av räntorna på de långa inlåningsräkningarna angav, att den inte fick medföra en höjning av utlåningsräntorna. Den konsekvens som den ändrade räntestrukturen fick för räntan vid återlån från allmänna pensionsfonden berodde helt på fondreglementets uttryckliga sammanbindning av nämnda räntesats med den högsta allmänt tillämpade räntan vid viss angiven inlåning. Detta är alltså ett spe-

Svar på interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

cialfall, och andra justeringar än denna torde icke vara förenliga med den av riksbanksfullmäktige uppställda förutsättningen. Någon ändring av räntan på lån med statlig kreditgaranti har således ur nu berörda synpunkt inte ansetts påkallad.

Avslutningsvis vill jag för att fullständiga bilden erinra om att såväl räntan vid återlån från allmänna pensionsfonden som räntan på studielån med statlig kreditgaranti numera sänkts med en halv procent till följd av sänkningen av diskontot.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till finansministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Finansministerns redogörelse innehöll direkt svar på samtliga mina frågor utom en, och den frågan gällde om bankernas räntemarginaler tidigare varit så stora, att höjningen av ATP-fondens återlåneränta inte skulle medföra en höjning av ifrågavarande utlåningsräntor. Men också den frågan fick jag svar på indirekt. Finansministern framhöll nämligen, att någon annan räntehöjning än den beträffande ATP-medlen i återlänefonden ej kommer i fråga. Då bankernas utlåningsräntor sålunda skall vara oförändrade, fattar jag svaret såsom ett medgivande av att marginalerna tidigare varit så stora, att ifrågavarande operation kunde genomföras inom marginalernas ram. Det var intressant att få detta bekräftat, och jag ber att få tacka statsrådet särskilt för den delen av svaret.

I övrigt vill jag framhålla, att dessa betingelser bör gälla även efter den diskontosänkning som företogs för en månad sedan. Utlåningsräntorna bör alltså genomgående ligga minst en halv procent lägre efter diskontosänkningen.

Jag ber att än en gång få tacka finansministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Carbell har i en interpellation frågat mig, vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att skydda den övre prisgränsen på matpotatis. Han har därvid ifrågasatt, om man inte genom subvention borde stödja importen av matpotatis.

Som svar härpå vill jag meddela, att statens jordbruksnämnd ingående övervägt frågan om att som en i rådande läge exceptionell åtgärd hemställa om bemyndigande att få subventionera potatisimporten. Nämnden har dock avstått härifrån redan av den anledningen, att ett eventuellt riksdagsbeslut kunde beräknas föreligga vid så sen tidpunkt, att subventionering av importen av fjolårspotatis skulle sakna betydelse. Bortsett härifrån ansåg nämnden att en importsubvention inte kunde utgöra någon garanti för en sänkning av potatispriset, såvida den inte förenades med en ingripande statlig reglering av matpotatismarknaden. Till denna uppfattning har jag anslutit mig och kommer därför inte att i dagens läge vidtaga någon åtgärd.

Vidare anförde:

Herr CARBELL (s):

Herr talman! I allmänhet får de svenska konsumenterna betala ett högre pris på importpotatisen än vad som motsvaras av dess pris i systemet med importavgifter. Såsom detta system tillämpas får priset i princip röra sig

Svar på interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

mellan de fastställda prisgränserna. För lågt pris till jordbrukarna, alltså då den lägre prisgränsen tangeras, medför att man genom ytterligare importavgifter skyddar den nedre prisgränsen. Skyddet kan också kulminera i ett importförbud. Systemet med importavgifter har tillämpats åtskilliga gånger under årens lopp, och man har därigenom tagit in mellan sju och åtta miljoner kronor. Vid ingången av 1962 låg importavgiften för potatis på 12 kronor per deciton och i början av mars ännu på 5 kronor per deciton. Därefter har den med de stigande importpriserna borttagits helt. Det har emellertid förekommit ytterligare höjningar av priset på potatis, så att detta med tiden kommit att bli omkring 80 öre per kg. Utan tvivel har därmed ett sådant pris nåtts, att de svenska konsumenterna borde reagera.

När på detta sätt den övre prisgränsen på potatis överskridits, uppstår frågan om vad som kan hända. Har de svenska konsumenterna till sitt skydd i ett sådant läge någon motsvarighet till de åtgärder som vidtas då den nedre prisgränsen underskrides och då alltså skydd för jordbruket mot för lågt pris blir aktuellt? Det verkar inte som om de skulle ha det. Man tycker det vore ganska naturligt, att ungefär motsvarande åtgärder vidtas när den övre gränsen tangeras som då den nedre gränsen vid andra tillfällen kommit att tangeras eller underskridas. Man tycker att det skulle vara honnett, om alla parter och alla som sysslar med dessa frågor, skulle anse det vara rimligt och riktigt att så skedde, allra helst som det i de ursprungliga reglerna, som tillkom år 1955 och som ytterligare har bekräftats vid det nya avtalets godkännande 1959, sades att man vid tillämpningen av systemet med prisgränser med alla till buds stående medel skulle förhindra att priset på någon produkt överskrider respektive underskrider prisgränserna.

Man har också i resonemanget angivit på vad sätt detta skall ske. Beträffande den övre prisgränsen har man anfört, att man kan stegvis minska importavgifterna och att man vid fortsatt prisstegring helt kan slopa dem; man kan också införa exportavgifter och kvantitativ exportreglering. Men när en sådan situation uppstår på potatisfronten som i år är det naturligt, att dessa medel inte är praktiskt tillämpliga. När det råder brist på potatis i landet, föreligger givetvis inte en sådan situation, att exportförbud har någon effekt, och inte heller har exportavgifter någon effekt, eftersom export av potatis rimligtvis inte kan förekomma i ett sådant läge.

Man frågar sig då vad det egentligen är för andra till buds stående medel som skulle kunna användas när det gäller just potatis. Potatis är ju inte en vara som har substitut på samma sätt som exempelvis smöret, där man genom beskattning av en alternativvara kan skydda den nedre prisgränsen eller där man kan ingripa på något annat sätt.

Enligt herr statsrådets svar har statens jordbruksnämnd framhållit, att man övervägt att tillgripa en i rådande läge exceptionell åtgärd, nämligen att hemställa om bemyndigande att subventionera potatisimporten. Detta skulle motsvara de åtgärder som vidtages när det gäller den nedre prisgränsen.

Då uppkommer naturligtvis en fråga som kan vara av intresse för konsumenterna. I svaret sägs att man inte hinner vidta de erforderliga åtgärderna. Det är klart att det är riktigt när statsrådet *i dag* konstaterar att så är fallet. Mot detta är i och för sig ingenting att invända. Men vad som kan invändas är att man när denna situation uppstått och prisgränsen uppnåtts säger att man inte hinner vidtaga några åtgärder men att samma svar inte ges när den nedre prisgränsen underskrides.

Svar på interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

Jag vill också påpeka, att det som sägs i fortsättningen av svaret, nämligen att även om åtgärder nu skulle vidtagas skulle detta inte komma att verka sänkande på konsumtionspriset, står i direkt sammanhang med tidpunkten för åtgärdens vidtagande. Om man hindrar importen tills man inte längre kan importera potatis till lägre pris, har man försuttit alla möjligheter. Även om jag nu måste hålla med jordbruksministern när han säger att han har anslutit sig till jordbruksnämndens uppfattning och inte ämnar i dagens läge vidtaga några åtgärder, så återstår med nödvändighet en fråga: Hur kommer man att handla i framtiden? Kommer man att göra det möjligt att snabbt vidtaga åtgärder utan den långvariga omgång som angivits i svaret?

När man tänker igenom frågan för att se vilka möjligheter som föreligger, reses ytterligare en fråga bland konsumenterna: Vilka är de till buds stående medel som kan användas när den övre gränsen överskrides på matpotatis?

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Den situation som har uppstått i fråga om tillgång och pris på ett av våra allra viktigaste livsmedel är ett exempel på hur det går om man blir beroende av import för sin försörjning därför att tillgången på inhemsk vara väsentligt minskat.

Detta är emellertid inget enstaka exempel. Tidigare har ungefär samma förhållande kunnat konstateras på andra områden. Som exempel kan jag nämna att vid brist på vissa trädgårdsvaror har det inträffat att exportörerna till Sverige har betingat sig ett högre pris för sina produkter i Sverige än vad de vid samma tidpunkt har begärt när de sålt samma varor till andra länder just på grund av att de visste att det här inte fanns någon motsvarande produktion. Till länder med egen pro-

duktion fick exportörerna vara vänliga att sälja sina varor billigare.

Det är förklarligt att exportländerna, när sådana situationer uppstår som vi nu har beträffande potatis, utnyttjar tillfället och betingar sig så höga priser som möjligt. Nu har emellertid det förhållandet inträffat, att det även i exportländerna — i varje fall i vissa av dem — råder brist på potatis just nu.

Jag tror att detta är en nyttig erinran för alla de jordbrukets belackare som tror att man utan konsekvenser kan försämra lönsamheten för den ena eller andra produktionen. Den lärdom som vi bör dra av detta exempel är att det sannolikt blir både billigare och bättre att uppehålla en inhemsk livsmedelsproduktion som gör oss oberoende av import. Det går nämligen att åstadkomma en sådan brist som den vi här har konstaterat på vilket område som helst, om man försämrar betingelserna för en kontinuerlig produktion — t. ex. genom att inrikta sig på en mera konjunkturbetonad produktion i tron att detta skall ge billigare livsmedel — men jag tror att man lurar sig själv med ett sådant kortsiktigt resonemang.

Sverige ligger sedan förkrigstiden i särklass illa till bland Europas stater när det gäller produktionsökning. Vi har ökat vår produktion med ungefär 5 procent, medan vissa andra länder har ökat sin produktion med närmare 60 procent. Jag skulle tro att medeltalet för Europas länder i övrigt ligger vid en produktionsökning på låt oss säga 35 till 40 procent eller i varje fall där omkring. För det svenska jordbruket har detta inneburit en nödvändig anpassning till annan produktion. Med hänsyn till befolkningstillväxten är i alla fall denna utveckling ganska allvarlig, därför att vår försörjningsgrad måste bli mindre, om inte produktionsökningen sker i samma takt. Ändå förhåller det sig väl så, att vårt jordbruk

Svar på interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

är bland de bästa i Europa vad beträffar effektivitet och produktivitet.

Denna interpellation är ganska intressant ur en annan synpunkt. Ibland har man framställt beskyllningar för att det finns andra som vill rucka på prisavtalets bestämmelser. Detta har skett i samband med krav på översyn av avtalet. Såvitt jag vet har emellertid inte något krav på ändring av avtalet framställts, trots att prisnivån har varit ganska låg, i varje fall lägre än som avsetts. Det krav som interpellanten har framställt går däremot utanför avtalet.

Enligt gällande prisavtal skall man, som interpellanten sade, för det första när man kommer över den övre prisgränsen jämka införselavgifterna ända ned till noll, om så behövs för att gynna importen. Om inte det hjälper skall man för det andra införa kvantitativ exportreglering eller pålägga exportavgifter för att på det sättet förhindra export av svenska produkter. Några importsubventioner talas det inte om i detta avtal såvitt jag vet. Något sådant skulle gå utöver vad som avsetts i avtalet, och jag förstår också av det svar som jordbruksnämnden givit statsrådet, att en sådan sak måste underställas riksdagens prövning. Detta tyder ju på att det inte står i överensstämmelse med avtalets bestämmelser.

Det intressanta här är alltså, att så snart prisutvecklingen gått över den övre prisgränsen är man färdig att begära ändringar i avtalets bestämmelser. Jag är emellertid tacksam mot interpellanten för att han fört fram denna sak i ljuset. Den kan ge många anledning till en stilla meditation vid kvällslampan om hur detta fenomen kunnat uppstå med brist på potatis och ett ovanligt högt pris. Om man då skulle komma fram till den slutsatsen, att en tillfredsställande inhemsk produktion ändå är förutsättningen för att förekomma uppskörtning priser från

andra länder, så skulle man ha gjort ett betydande framsteg.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Carbell fann det ganska naturligt, att man skulle subventionera en potatisimport för att hålla priserna vid den övre prisgräns som de inte skulle få överstiga. Jag kan mycket väl förstå att man på konsumenthåll kan göra sådana reflexioner. Det är ganska naturligt att en och annan ställer sig den frågan, men jag tycker att herr Carbell gick förbi det väsentliga, nämligen att oavsett hur man ser på denna fråga befinner vi oss i ett läge, där man såvitt jag förstår i alla fall inte kunnat nå något resultat med aldrig så positiva åtgärder.

Det finns anledning framhålla att när det i avtalet talas om »alla till buds stående medel», så får det inte utläsas på det sättet, att vi skall vidta vilka åtgärder som helst för att hävda jordbruksavtalet. Det måste i stort sett vara de regler som finns angivna i avtalet som skall tillämpas.

Om man ser tillbaka, så finns det måhända ett tillfälle som det kan vara anledning att erinra om i detta sammanhang. Det var när man med prisrabattering försökte få avsättning för vårt smöröverskott för några år sedan. Det var en rabattering som var till båtad för konsumenterna. Det kan således sägas, att det finns exempel på att man har praktiserat åtgärder, som kanske inte direkt varit inskrivna i avtalet.

Men i nu föreliggande konkreta fall kanske jag också skall erinra om ytterligare en sak. Det förhållandet, som herr Carbell påtalat, beror ju på att det råder brist på potatis över huvud taget i världen. Det finns ingen potatis att köpa. Vi har nu helt tagit bort importavgiften, och det finns alltså inte någon pålaga på potatis. Det finns möjlighet att fritt ta in potatis om det fun-

Svar på interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

nes potatis att få, vilket emellertid inte är fallet. Vissa länder har infört exportförbud på potatis.

Sedan vill jag gärna instämma med vad herr Hansson i Skegrie säger om att detta kan vara en erinran om värdet att vi har ett inhemskt jordbruk, men det kanske skall tilläggas, att det också kan vara en erinran om att vi måste försöka komma därhän att vårt jordbruk kan producera de produkter konsumenterna efterfrågar. Man kan därför uttrycka förhoppningen, att potatisodlingen blir föremål för ett ökat intresse i fortsättningen.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Utöver de synpunkter som herr Hansson i Skegrie anförde skulle jag såsom motvikt till vad herr Carbell anförde om de höga priserna — han nämnde 80 öre per kg för potatisen under senare tid — vilja framhålla det märkliga i att så länge det fanns svensk potatis var priset så lågt att det inte nådde upp till den nedre prisgränsen. Jag förstår inte vad herr Carbell menar när han säger, att man har hindrat importen av potatis för att kunna hålla prisgränserna. Under oktober, november och december låg avräkningarna till jordbrukarna för SMAK-potatis mellan 23 och 25 öre och för den ordinära potatisen vid 19, 20 och 21 öre per kg. Den ordinära kvalitét som då såldes för förbrukning var av ungefär samma kvalitet som den som nu har importerats. Det är önskvärt att ett hyggligt pris uppnås även på hösten, då detta skulle kunna stimulera till så stor odling, att den svenska produktionen kan förse marknaden med tillräckliga kvantiteter potatis fram till den tidpunkt då den nya skörden kommer.

Särskilt är väl årets situation att beklaga. Här har jordbrukarna fått ut ett alldeles för lågt pris, och när sedan den utländska potatisen har kommit har priset blivit för högt för kon-

sumenterna. Men detta höga pris har inte jordbrukarna fått någon glädje av och — som herr Hansson i Skegrie sade — må detta bli en lärdom för oss, så att vi under kommande år ordnar potatisodlingen på ett sådant sätt, att den blir till gagn för både producenten och konsumenterna.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag delar den mening, att alla åtgärder som kan vidtagas för att vi i vårt land skall få en matpotatisodling, som tillgodoser våra behov, bör vidtagas. Alla de åtgärder som under årens lopp har diskuterats har syftat härtill. Jag erinrar om det arbete som pågått beträffande t. ex. kvalitet, lagringsfrågor m. m.

Herr Hansson i Skegrie fann det vara intressant, att man aktualiserade frågan om ändring i avtalet när den övre prisgränsen nås. Jag förstår inte riktigt herr Hansson i Skegrie, men det kanske beror på att vi tänker litet olika. Det är väl ostridigt att den övre prisgränsen har överskridits på matpotatis utan att man har kunnat få klart för sig vilka till buds stående medel som skall kunna användas för att hålla priset nere. Motsvarande förhållande kan, såvitt jag kan förstå, inte gärna uppstå beträffande den nedre prisgränsen. När det gäller denna har det väl aldrig varit någon diskussion om vilka till buds stående medel som skulle komma till användning. Man har där alltid varit på det klara med att det då gäller att vidtaga sådana åtgärder att priserna höjs — och det har också varit möjligt att göra detta. Det är alltså självklart att en motsvarande situation i det fallet inte kan uppkomma. Att under sådana förhållanden herr Hansson finner frågan intressant förvånar mig.

Det är självklart, herr statsråd, att man inte nu, då det redan råder brist på potatis, kan vidtaga åtgärder som medför någon effekt, vilket jag också

Svar på fråga ang. skydd av nedre prisgränsen för smör

underströk i mitt första anförande. Som jag också nämnde i mitt första anförande har jag därför ingenting att invända mot statsrådets konstaterande att han i dagens läge inte kan vidta någon åtgärd.

Vad som är intressant är emellertid principen härvidlag och hur man för framtiden skall ställa sig till frågan. Om det inte finns någon möjlighet att vidtaga åtgärder med alla till buds stående medel när den övre prisgränsen — som på sin tid sattes till 39 öre — passerats, är det beklagligt att någon gräns över huvud taget har utsatts och givit konsumenterna det intrycket, att de har ett skydd av motsvarande slag som det som gäller för jordbruket.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag instämmer gärna med herr Carbell i åsikten, att alla åtgärder bör vidtagas för att ge oss en tillräcklig produktion av potatis. Att vi nu har en dålig tillgång på potatis förmodar jag beror på att priset under praktiskt taget hela år 1960 låg under den nedre prisgränsen. Trots att importavgifterna då höjdes ganska kraftigt lyckades man inte lyfta priset genomsnittligt över den gränsen. Det är självklart att odlarna vid en sådan prisutveckling inte vidhåller samma omfattning på odlingen. Den måste därför krympa. En sådan utveckling kan som jag tidigare sagt åstadkommas på vilket område som helst, om priserna blir dåliga för odlarna.

Sedan säger herr Carbell, att det är skillnad mellan att uppnå den övre och den nedre prisgränsen och att man när det gäller den övre inte har samma möjligheter till åtgärder som när det gäller den nedre. Ja, jag skulle tro att avtalet ger klara och bestämda regler i båda fallen. Avtalet säger heller ingenting om att man skall ge subvention till odlarna när den nedre prisgränsen underskrids — det skulle vara motsvarigheten till det som herr Carbell

vill ha när den övre överskrids, nämligen subvention åt konsumenterna. Några subventioner har aldrig begärts vid understigande av den nedre prisgränsen.

När herr Carbell säger att det har varit möjligt att med de åtgärder som har vidtagits hålla den nedre prisgränsen, vill jag svara att det väl inte gäller helt och hållet — det har varit omöjligt vid vissa tillfällen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. skydd av nedre prisgränsen för smör

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Dahlgren har frågat mig, om regeringen avser att vidtaga åtgärder för att förhindra att nedre prisgränsen avseende smör ånyo underskrides.

Därpå vill jag svara att regeringen med uppmärksamhet följer utvecklingen på smörmarknaden och avser att med de till buds stående medlen i enlighet med sexårsavtalets regler vidta de åtgärder, som framdeles kan visa sig behövliga.

Vidare anförde:

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag framför mitt tack till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min fråga.

Anledningen till att frågan ställts är det faktiska förhållandet att smörpriset under månaderna november, februari, mars och april har legat och alltjämt ligger under den nedre prisgränsen med ett belopp, varierande mellan 12 och 52 öre per kilo. Det är en prisutveckling som landets jordbrukare i dag naturligtvis är allvarligt bekymrade över,

Svar på fråga ang. skydd av nedre prisgränsen för smör

eftersom mjölkproduktionen spelar en avgörande ekonomisk roll för det stora flertalet av dem.

Jag har noterat att jordbruksministern i sitt svar säger, att åtgärder skall vidtas »med de till buds stående medlen». I riksdagens beslut år 1959 står det däremot »med alla till buds stående medel». Jag menar, herr talman, att den skrivning som här har gjorts innebär en försvagning i förhållande till 1959 års genom att man nu använder ordet »de» i stället för »alla». Jag hoppas att jordbruksministern inte med detta har velat frångå den av 1959 års riksdag gjorda skrivningen.

Det skulle väl ha varit önskvärt om jordbruksministern i det här sammanhanget velat inför kammaren lämna en redogörelse för eller närmare precisera hur han tänker sig lösandet av denna fråga, exempelvis om en höjning av priset nu kan ske, så att jordbrukarna kan erhålla kompensation även för den tid då smörpriset har legat under den nedre gränsen, hur avsättningsbefrämjande åtgärder skall kunna vidtagas för att öka konsumtionen, vilken roll margarinaccisen spelar i sammanhanget och om man genom ett ökat överförande av livsmedel från animaliesidan till u-länderna kan minska överskottet.

Om jordbruksministern inte nu finner tidpunkten lämplig för en sådan precisering, så förlitar jag mig ändå på att jordbruksministern trots allt skall finna vägar som gör det möjligt att snabbt rätta till det missförhållande som nu råder och att det alltså skall visa sig möjligt att snabbt återföra smörpriset inom avtalets ram. Det har vid avtalets antagande förutsatts att så skulle ske när den undre prisgränsen en gång underskridits.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Det är väl nästan en akademisk fråga, om jag har sagt »med till buds stående medel». Frågaren me-

nar, att jag har uttunnat det hela, och hänvisar till att han har funnit en äldre skrivning där det står »med alla till buds stående medel». Jag vill gärna betyga att jag inte har avsett att därmed göra någon förändring av de principer som varit vägledande i det här avseendet. Jag tror inte många av kammarens ledamöter har föreställt sig att jag skulle vilja i denna form frångå de tidigare fastställda principerna.

Sedan vill jag erinra om att det ju inte är någonting som hindrar att man sätter priset på smör över nedre prisgränsen om man vill det. Jordbrukarna har emellertid valt att hålla de här priserna för att få avsättning för sitt smör. Alternativet vore att man skulle ta ut ett högre pris här hemma, men då hade man kanske i gengäld måst söka finna ökad avsättning för smöret på utlandsmarknaden, där man — det kan jag lova — skulle ha fått väsentligt mindre betalt.

Det är alltså en bedömningsfråga, hur man skall handla. Jag kan inte se att den situation som föreligger är uttryck för något annat än en realistisk bedömning av vad som är lämpligast när det gäller att vinna avsättning för det svenska smöret till de för jordbrukarna bästa priserna.

Herr **DAHLGREN** (cp):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att jag hade fel i min tolkning av orden »de» och »alla».

När sedan jordbruksministern för ett resonemang om att jordbrukarna själva har valt den här formen, må det väl tillåtas att erinra om att vissa förhållanden på exportmarknaden, exempelvis englandsmarknaden, i dag har omöjliggjort en ökad export.

Smörtillverkningen inom landet har ökat avsevärt, och i en sådan situation har den nedre prisgränsen inte kunnat hållas. Även om jordbrukets organisationer har valt att ha något olika smörpris under olika halvår, är ändå för-

Svar på interpellation ang. sommarstugeägares rättsställning

hållandet i dag det, herr statsråd, att vi ligger under den nedre gränsen.

Jag anser att man väl då får försöka finna vägar att exempelvis öka konsumtionen inom landet eller på andra vägar stödja näringen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. sommarstugeägares rättsställning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har i en interpellation frågat mig,

1) hur långt arrendelagsutredningen har kommit i sitt arbete samt när utredningen kan i sin helhet vara avslutad och förslag kan avlämnas;

2) om jag har för avsikt att begära delbetänkande avseende skydd och rättssäkerhet för sommarstugeägare;

3) om jag i annat fall anser mig böra föreslå en provisorisk lag för sommarstugeägarnas rättssäkerhet till dess arrendelagsutredningen slutfört sitt arbete.

I direktiven för arrendelagsutredningen, vilken tillsattes den 11 december 1959, uttalades att utredningsuppdraget borde omfatta, förutom annat, frågan om ökat skydd för arrendatorer av sommarstugedomter och andra lägenheter mot uppsägning. Med hänsyftning särskilt på detta spörsmål uttalades vidare att delbetänkande borde avges, om utredningen skulle finna någon fråga böra lösas innan dess arbete i övrigt slutförts.

I ett interpellationssvar till herr Andersson yttrade för ett år sedan dåvarande jordbruksministern att spörsmålet om skydd för arrendatorer av ifrågavarande slag torde i flera avseenden

sammanhånga med arrendelagsstiftningens regelsystem i övrigt samt att det därför syntes böra i första hand få ankomma på utredningen att ta ställning till frågan huruvida en särbehandling är möjlig. Liknande synpunkter kom vid samma riksdag till uttryck i ett enhälligt utlåtande (nr 6) av tredje lagutskottet i anledning av en motion i ämnet.

Såsom framgår av årets riksdagsberättelse har arrendelagsutredningen under fjolåret till behandling upptagit frågor rörande såväl jordbruksarrenden som lägenhetsarrenden samt, på grund av sambandet i systematiskt hänseende, funnit det, i varje fall för närvarande, omöjligt att slutbehandla frågorna om lägenhetsarrende för sig. Av berättelsen framgår också att utredningen beräknar att dess arbete kommer att pågå hela år 1962.

Till följd av uppdragets omfattning och svårighetsgrad är utredningen inte i stånd att ange någon tid då dess arbete kan väntas vara slutfört. Liksom min företrädare och även förra årets riksdag anser jag att det bör överlämnas åt utredningen att själv avgöra om sommarstugearrendena lämpligen kan behandlas i ett delbetänkande. Frågan om regleringen av dessa arrenden torde få anses så komplicerad, att någon provisorisk lösning inte bör tillgripas.

Vidare anförde:

Herr **ANDERSSON** i Storfors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. Jag vill dock redan från början klart deklarerat att många i likhet med mig hade hoppats på ett klarare besked i detta ärende.

För drygt ett år sedan, då den förra jordbruksministern svarade i samma ärende, fick man den uppfattningen att en särslagstiftning, gällande sommarstugearrendena, skulle vara tänkbar. I

Svar på interpellation ang. sommarstugeägares rättsställning

dag säger den nye jordbruksministern att någon provisorisk lösning inte bör tillgripas och att det bör överlämnas åt utredningen att själv avgöra om sommarstugearrendena lämpligen kan behandlas i ett delbetänkande.

Under det år som gått sedan vi sist behandlade denna fråga har det radats upp en lång rad exempel från hela landet på hur situationen i dag är för sommarstugeägarna, oavsett om stugan ligger på västkusten, vid Oxelösundsviken, vid Sundet i Södra Hörken eller någon annanstans. Det visar sig att markägarna i samtliga fall kraftigt har höjt arrendena. I många fall har dessa både fem- och tiodubblats. Vill stugeägaren inte betala det pris som markägaren begär har han bara att flytta eller sälja stugan till markägaren för en mycket låg summa. Var och en av oss som har ett eget sommarställe vet hur det känns i en sådan situation.

Jag skall avstå från att ge några exempel från skilda håll i landet. En hel del av dessa bör vara jordbruksministern bekanta. Jag står gärna till tjänst med flera om det skulle vara nödvändigt.

Utän att vidare förlänga debatten vill jag dock hemställa till jordbruksministern att uppmärksamt följa frågan. Det skulle nog inte heller skada om utredningen erhöle direktiv om när utredningsarbetet skall vara färdigt. Man kan annars befara att arbetet ytterligare fördröjs, med alla de olyckor som under tiden kommer att drabba tusentals arrendatorer vid våra sjöar och vattendrag.

Ärendet fordrar en kraftfull handling så att frågan snabbt löses. Det bör vara en angelägen uppgift för jordbruksministern att se till att rådande förhållanden ej får fortsätta.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag är övertygad om att det finns exempel på förhållanden

kring sommarstugearrندن som kan peka på nödvändigheten av en revision av lagstiftningen. Herr Anderssons i Storfors erbjudande att jag skulle få ta del av sådana exempel är kanske överflödigt från den synpunkten, eftersom jag kan vitsorda att sådana exempel finns.

Vad jag däremot inte är säker på är att just denna speciella typ av arrende, nämligen arrende av tomt för sommarstuga, skulle vara en sådan alldeles speciell form av arrende, där det är angeläget att gripa in. Jag har också fått exempel på andra områden av arrendelagstiftningen där det finns behov av en revision. Därför kan jag inte, herr Andersson, ta på mitt ansvar att säga till utredningen att den får rycka ut det avsnitt som avser sommarstugor eftersom det är särskilt angeläget.

Vi får ha klart för oss att det är komplicerade frågor, och därför skall man nog inte ge så snäva direktiv att det inte blir möjligt för dem, som fått utredningsuppdraget, att åstadkomma en lösning, som vi kan bli tillfreds med. Det är värdefullare att utredningen kan presentera ett betänkande, som är så väl genomtänkt och utarbetat att det skall kunna ligga till grund för en förbättrad lagstiftning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse och proposition; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet skrivelsen nr 166, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 167, med förslag till lag om ändring i arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1).

§ 12

**Vid remiss av propositionen nr 171 ang.
förbud i vissa fall mot rundradiosänd-
ning på öppna havet m. m.**

Föredrogs för remiss till utskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 171, med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Därvid anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! När denna proposition nu skall remitteras vill jag begagna tillfället att framföra några synpunkter på regeringens tillvägagångssätt. Det är inte min avsikt att här föregripa den mera allmänna debatt som naturligt äger rum efter utskottsbehandlingen, men det finns vissa grundläggande synpunkter som kan förtjäna att framföras.

Enligt grundlagen skall en proposition, som framlägges efter den ordinarie tiden, motiveras av att ett dröjsmål föranleder men för riket, eller också skall det vara särskilda skäl. Uppenbarligen åligger det därför regeringen att i detta fall visa att ett dröjsmål skulle medföra men för riket eller att det eljest finns några särskilda skäl som talar för att frågan skall behandlas nu på detta sena stadium av vårriksdagen.

Såvitt jag kan se har regeringen inte ens gjort något försök att påvisa att dessa båda rekvisit eller ettdera skulle vara uppfyllt. Man har inte påvisat att den radioutsändning från ett fartyg utanför landets gränser, som äger rum, framkallar några störningar för radioverksamheten i vårt land. Tvärtom talar uppenbarligen starka skäl för att ett ingripande bör anstå tills vidare. Lagrådet framför med styrka några sådana skäl. Lagrådet påpekar, »att veterligen icke någon stat ännu genomfört lagstiftning i syfte att kriminalisera radiosändning i strid mot det ovannämnda förbudet, ...» Vidare säger lagrådet, »att frågan inom kort skall upptagas till behandling vid sammanträde med Euro-

parådets juridiska kommitté angående radio och television».

Lagrådet säger längre fram: »Vad sålunda och i övrigt blivit upplyst giver icke vid handen, att det föreligger något trängande behov av kriminalisering. I varje fall kan ifrågasättas lämpligheten av att Sverige genomför den föreslagna lagstiftningen utan att avvakta det kommande sammanträdet med Europarådets nämnda kommitté; det är icke otänkbart, att förhandlingarna kunna leda till att lagstiftningen får annan omfattning och utformning än i förslaget. Lagrådet anser därför, att med lagstiftning enligt förslaget bör anstå.»

Jag har svårt att föreställa mig att verkligen någon kan ha en annan uppfattning än att lagrådets invändningar här är synnerligen väl motiverade och slutsatsen därför berättigad. Under sådana omständigheter uppfyller propositionen uppenbarligen inte grundlagens bud när det gäller av mig tidigare berörda rekvisit. Det borde därför ha varit regeringen angeläget att inte lägga fram detta förslag.

Naturligtvis, herr talman, kan den principiella inställningen till det frågekomplex, som här föreligger till behandling, i ett avseende inte vara mer än en. Internationella konventioner bör respekteras, och det gäller samtliga stater som undertecknat en sådan konvention. Det naturliga när det förekommer åtgärder, som står i strid med en konvention av denna art, till vilken anslutit sig ett stort antal stater, är naturligtvis att saken tas upp inför ett internationellt forum. På det sättet bör man ha de bästa utsikterna att komma till ett positivt resultat. Med ett internationellt forum menar jag då ett forum som omfattar alla eller ett mycket stort antal av de undertecknande staterna.

Kommunikationsministern vill nu inte böja sig och acceptera denna naturliga slutsats. Han säger att det skulle medföra ytterligare försening. Men detta argument gäller ju på alla andra håll i alla andra stater som undertecknat kon-

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

ventionen. Man bör inte glömma, som lagrådet påpekat, att inga störningar har kunnat påvisas, och konventionens huvudsyfte är ju att man skall förhindra och undvika störningar av radioverksamheten.

Jag skulle vilja fråga regeringen, som jag förmodar sitter med hörlurarna på och lyssnar — om det är därför att man tycker att det är litet tråkigt att vara personligen närvarande och höra på det mera gammaldags sättet vet jag inte — vilka åtgärder som andra stater utanför Norden har vidtagit. Eller är det möjligen så att man i de andra staterna har den uppfattningen att internationella konventioner visserligen skall respekteras men att denna fråga bör behandlas internationellt, innan man skriker till lagstiftning? Det är bl. a. planerat att Europarådets juridiska kommitté skall behandla denna sak nästa månad.

I tidningspressen — och jag tänker då särskilt på den socialdemokratiska pressen — har man på sina håll försökt skapa det intrycket att Nordiska rådet har behandlat regeringens första förslag och tillstyrkt det. Men det är ju alldeles oriktigt. Nordiska rådet har endast uttalat att åtgärder borde vidtagas men har inte uttalat sig om någon viss tidpunkt härför, t. ex. före sommaren. Vilka åtgärder som borde vidtagas har Nordiska rådet inte behandlat. Jag har därför svårt att värja mig för det intrycket att här har förekommit en i någon mån avsiktlig dimbildning, syftande till att ge allmänheten det intrycket att Nordiska rådet står bakom Kungl. Maj:ts proposition nr 171. Så är ingalunda fallet.

Nordiska rådet har inte i sina uttalanden givit stöd åt den vidsträckt kriminalisering som förekommer både i det första lagutkastet och i det nu föreliggande förslaget. Detta borde kommunikationsministern enligt min mening ha klart upplyst om i propositionen, och för undvikande av missför-

stånd borde han även gjort det i tidigare framträdanden. Han talar i propositionen om en samlad nordisk uppfattning, men han nämner inte att det finns en minoritet som har röstat emot förslaget och motiverat denna ståndpunkt.

Man kan fråga, om det verkligen varit så ont om papper, när denna proposition skrevs, att man inte också kunnat offra ett par meningar för att tala om minoritetens ståndpunkt. För egen del vill jag säga att om det förslag, som regeringen först lät utarbeta hade förelagts, så är det ingen som vet om inte många fler ledamöter av Nordiska rådet skulle ha röstat emot detsamma. Det kan man spekulera om hur mycket som helst, ty därom vet man ingenting bestämt.

Det har i pressen frågats varför jag inte röstade. Jag led emellertid av influensa och låg under läkarbehandling, varför jag bl. a. kvarhölls i Helsingfors efter sessionens slut. Jag beklagar mer än någon annan att jag inte hade tillfälle att delta i omröstningen. Om så skett, skulle jag givetvis ha röstat med fru Gärde Widemar.

Herr talman! Den internationella telekonventionen vill förebygga och förhindra störningar i radioverksamheten. Men regeringens första förslag gick vida längre och ville förbjuda sändningar, som inte innebar någon störningar och inte heller någon risk för störningar. Regeringen ville förbjuda dem i alla fall, om sändningarna var avsedda att avlyssnas i något nordiskt land. Om detta säger lagrådet: »Även om en dylik bestämmelse folkrättsligt icke skulle vara otillåten, måste den anses olämplig. Genom bestämmelsen införes i lagen en med hänsyn till grunderna för lagstiftningen ovidkommande synpunkt. Konventionen eller reglementena kunna icke åberopas till stöd för ett förbud med syfte att skydda ett land mot sändningar från anläggning utanför landet på

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

grund av sändningarnas innehåll. Regeln föranleder att lagen ger intryck av att åsyfta sådant skydd eller att värna den monopolställning som i ifrågavarande länder tillkommer visst eller vissa företag. Med hänsyn till det sagda anser lagrådet, att bestämmelsen bör utgå.»

Detta är verkligen en mycket hård kritik mot det första regeringsutkastet. Regeringen var tydligen beredd till en omfattande kriminalisering även av nandlingar, som jag tror att det allmänna rättsmedvetandet inte uppfattar som kriminella, samt att göra det även i sådana fall där radiosändningarna inte innebar störningar eller risk för störningar.

Som exempel kan jag nämna att när det gäller icke yrkesmässiga transporter vidhåller regeringen — som annars på vissa punkter glädjande nog har tagit intryck av lagrådet — att sådana transporter skall kriminaliseras, trots att lagrådet har bestämt avrätt från detta. Denna benägenhet att skynda fram med en omfattande kriminalisering utan känsla för att varsamhet är tillrådlig i sådana ting, finner jag oroväckande. Det minsta man kan säga — och då yttrar man sig synnerligen försiktigt — är väl att detta är större våld än nöden kräver.

Jag sade att denna fråga bör behandlas internationellt, och här är uppenbarligen ett område där internationell samverkan är naturlig och kan vara nyttig. Med en sådan samverkan är det mycket möjligt, för att inte säga sannolikt, att man kan nå fram till lösningar som är mera tillfalande, eller om man så vill mindre motbjudande, än regeringens förslag. Regeringen tycks inte ha något sinne för betydelsen av denna internationella samverkan. Jag anser för min del att denna väg bör prövas, och jag kommer därför att motsätta mig det förslag som nu ligger på riksdagens bord. Hela frågan om ökad konkurrens

på radio- och TV-området bör, herr talman, tas upp till behandling. Det är mycket möjligt att den tekniska utvecklingen kommer att ge tillfällen till ett ökat antal sändningar på både radio- och TV-områdena och att därför hela frågan om hur radio- och TV-sändningarna skall vara organiserade kan komma i ett nytt läge.

Det är ingalunda självklart att ett företag under en ledning är den bästa organisationen. Tvärtom är det enligt min mening sannolikt att ökade konkurrensmöjligheter skulle verka stimulerande och bl. a. skulle öka den medborgarnas valfrihet som man nu tycks börja intressera sig för även i kretsar, där någon sådan omtanke tidigare inte varit så framträdande. Dessutom skulle under sådana förhållanden ideella och religiösa rörelser och organisationer få större möjligheter att göra sina röster hörda i etern.

Hela spørsmålet om konkurrens och valmöjligheter bör enligt min mening upptagas till skyndsamt utredning, samtidigt som frågan om åtgärder mot radiosändningar av det slag som här behandlas bör läggas fram på det internationella planet av den svenska regeringen, bl. a. självfallet genom en positiv medverkan i arbetet inom Nordiska rådets internationella kommitté.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin* i Jönköping (fp), *Rimmerfors* (fp), *Keijer* (fp) och *Dickson* (h).

Herr MUNKTELL (h):

Herr greve och talman! Jag vill till de reflexioner som herr Ohlin här framfört göra ett påpekande av rent statsrättslig innebörd. Som anledning till den föreliggande propositionen har angivits: »Liksom praktiskt taget alla världens stater är Sverige anslutet till den internationella telekonvention, som slöts i Genève år 1959. Enligt ett till konventionen hörande radioreglemente gäller förbud mot rundradiosänd-

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

ning på öppna havet och i luftrummet däröver.»

Man kan med allt skäl ifrågasätta huruvida regeringen handlat i överensstämmelse med våra grundlagars anda — inte bara i det avseende som herr Ohlin påpekade, nämligen riksdagsordningen § 54 — utan även huruvida den handlat i överensstämmelse med andan i regeringsformen § 12. Det står nämligen uttryckligen i denna paragraf: »Konungen äger ingå överenskommelse med främmande makt, sedan statsrådet däröver blivit hört. Sådan överenskommelse skall, där den angår fråga, som riksdagen enligt denna regeringsform äger allena eller med Konungen avgöra ... framläggas för riksdagen till godkännande.»

Herr talman! Det är alltså ett faktum att regeringen har ratificerat en konvention, för vilkens faktiska genomförande det kunde komma att krävas strafflagstiftning, eller som regeringsformen uttrycker det, kriminallagstiftning. Detta kan Konungen inte göra själv, utan sådan lag stiftas av Konung och riksdag gemensamt. Det är mot bakgrunden av dylika överväganden som jag åtminstone i denna förberedande remissdebatt vill ställa frågan, huruvida ratificerandet av ifrågavarande konvention står i överensstämmelse med grundlagarnas anda. Jag kommer liksom herr Ohlin att rösta mot detta förslag.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Frågan huruvida vi i Sverige skall ha ett enda radioföretag, eller inte är ganska betydelsefull. För närvarande existerar det ett avtal mellan staten och Sveriges radio om detta, men jag förmodar att man måste ta under omprövning huruvida det kan vara lämpligt att tillåta konkurrens på detta område i syfte att få fram det som man naturligtvis strävar efter: bättre program.

Jag är övertygad om att radioledning-

en strävar efter att i så stor utsträckning som möjligt göra goda program, men jag vet också att det finns stora kretsar av vårt folk som inte är belåtna med innehållet i sändningarna. På en del håll vill man ha ett lättare underhållningsprogram o. s. v. Jag är också på det klara med att de religiösa kretsarna inte anser sig ha fått komma till tals i tillräcklig omfattning i Sveriges radio och television.

Detta är frågor som man måste ta mycket allvarligt på och försöka att komma till rätta med. Det är en sak. En annan fråga är om en utländsk medborgare på ett utländskt fartyg några kilometer utanför Sveriges kust skall få ha en sådan rättighet som ingen medborgare i vårt land har, nämligen att driva rundradiosändningar. Tillåter man detta bjuder konsekvensen att sändningarna också skall vara fria för varje svensk medborgare inom våra gränser.

Vill man dra de konsekvenserna eller vill man det inte? Det är den stora frågan. Att i förhållande till svenska medborgare favorisera personer, som lägger sig några kilometer utanför svenska kusten med ett utländskt fartyg, kan inte vara riktigt och rimligt.

Det har sagts att detta är en fråga som bör prövas av flera länder gemensamt. Ja, det tycker jag också. Men det var väl vad som skedde i Nordiska rådet. Och visst vet vi att meningarna var delade där, även om det alldeles övervägande antalet ledamöter röstade för att något måste göras i frågan. Jag betvivlar inte alls att herr Ohlin var indisponerad den dag frågan var uppe i Nordiska rådet, och jag har väl anledning tro att det samma var fallet med förstakammarledaren för folkpartiet, herr Lundström, som mig veterligen inte deltog i behandlingen av ärendet, trots att han lär ha varit i Helsingfors den dagen. Men sådant kan ju inträffa i de bästa familjer — både ledare för andrakammargruppen och ledaren för förstakammar-

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

gruppen av ett parti kan ju bli sjuka samma dag, så det är ingenting att säga om det.

Men det borde ha funnits möjligheter att i detta sammanhang föra fram att Nordiska rådet, där herr Ohlin ju intar en framskjuten position, är en alltför snäv krets när det gäller denna fråga och att vi bör försöka få till stånd en behandling av den i ett vidare sammanhang. Synpunkten kanske fördes fram? Annars tycker jag att det är litet sent att nu föra fram dessa tankegångar, sedan Nordiska rådet tagit ställning och vi väl på sätt och vis måste anses ha uppmuntrat övriga länder — Finland, Danmark och Norge — att vidtaga åtgärder mot illegala radiosändare. Gör vi ingenting nu kommer det att verka som om vi lämnade dessa länder i sticket — och inte bara dem utan även Nordiska rådet.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Jag förstår att herr Hedlund här riktar indirekt kritik mot kommunikationsministern, som utan att avvakta lagrådets yttrande har bundit sig i överenskommelser med de andra kommunikationsministrarna. Det är ju detta som är bindningen för honom.

Däremot har Nordiska rådet inte uttalat någonting om att en sådan här lag borde genomföras före sommaren. Vidare har Nordiska rådet inte haft något lagförslag till behandling utan endast uttalat sig i princip om åtgärden.

Men som sagt: Det är ju så uppenbart att herr Hedlund inte kunde sikta på minoriteten i Nordiska rådet utan måste ha siktat på dem som i Nordiska rådet röstade för förslaget. Framför allt måste herr Hedlund ha siktat på kommunikationsministern, som faktiskt träffat en överenskommelse och därigenom bundit sig.

Herr Hedlund fann anledning att här diskutera influensan — tydligen ville han antyda att den kunde vara av poli-

tisk art. Jag avstår verkligen från att ta kammarens tid i anspråk med att fortsätta på den vägen. Jag vill bara säga en sak: i konsten att vara frånvarande med skicklighet kan ingen tävla med herr Hedlund.

Men, herr talman, jag hade ju väntat mig att när kommunikationsministern är frånvarande skulle det vara möjligt att från regeringsbanken i alla fall få någon kommentar till en del av de frågor jag ställde. Är det emellertid så att regeringen vill markera någon attityd genom tystnad, så har vi ju endast att ta detta ad notam.

Till sist, herr talman! Det glädde mig att herr Hedlund — jag tror för första gången — sade att det kan finnas ett eller kanske flera skäl för ökade valmöjligheter och en friare organisation på det viktiga radio- och TV-området. Jag betraktar det som ett icke ringa framsteg.

Herr **HEDLUND** (cp):

Huruvida kommunikationsministern har bundit sig gentemot andra kommunikationsministrar, innan han hört lagrådet, känner jag för min del inte till. Skulle han ha gjort det, tycker jag som herr Ohlin att det var litet förhastat.

Jag har emellertid litet svårt att tro att han känt sig hårt bunden, ty han har med frånträdande av sin ursprungliga ståndpunkt följt lagrådet i stor utsträckning nämligen — med ett undantag — i alla juridiska frågor men däremot inte i de politiska bedömningarna.

När jag läste propositionen och såg att man tagit hänsyn till lagrådets rättsliga invändningar, fann jag det mycket tillfredsställande. Jag tyckte att förslaget ursprungligen inte var så välfunnet, men efter de ändringar som gjorts tycker jag att det verkar rätt hyfsat. Om jag inte missförstod herr Ohlin var han av ungefär samma uppfattning.

Om jag sedan här i afton kunnat gläd-

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

ja herr Ohlin med att ge klart uttryck åt min uppfattning, att man bör förut-sättningslöst undersöka huruvida vi bör ha en enda radioinstitution här i lan-det eller om vi skall försöka ordna med någon konkurrens, så tycker jag att det är enbart bra.

Herr statsrådet **HERMANSSON**:

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den diskussion i sak som före-kommit i denna fråga. Men när jag för en kvart sedan läste Expressen, fann jag att herr Ohlin skulle göra vissa an-märkningar mot regeringen, därför att denna proposition skulle ha framlagts på ett grundlagsstridigt sätt. Att döma av de repliker jag hört sedan jag kom in i kammaren, tycks herr Ohlin också ha framfört en sådan anmärkning.

En proposition av detta slag skall i regel framläggas inom 90 dagar efter riksdagens öppnande. Men den får av-lämnas senare, bl. a. om det föreligger synnerliga skäl för dess avlåtande.

Vad som kan utgöra synnerliga skäl är naturligtvis allra ytterst en bedöm-ningsfråga, i vilken man kan ha olika uppfattningar. Jag kan förstå, om herr Ohlin har den meningen att det inte föreligger några synnerliga skäl. Rege-ringen har, vilket torde framgå av kom-munikationsministerns yttrande till statsrådsprotokollet när propositionen beslutades, en annan uppfattning, och det är de omständigheter som ligger bakom den uppfattningen som jag här skulle vilja redovisa.

Nordiska rådet har rekommenderat de nordiska regeringarna att gemensamt vidta åtgärder mot de konventionsstri-diga rundradiosändningarna på öppna havet, i vad avser sändningar i strid mot det internationella radioreglemen-tet, vilka är avsedda för mottagning i något av de nordiska länderna.

Därefter har den danska regeringen för folkettinget lagt fram förslag om dy-lika åtgärder, utformat i överensstäm-

melse med de riktlinjer som utarbetats gemensamt av ämbetsmän från de fyra nordiska länderna. Norska regeringen har — jag tror det var i går — lagt fram motsvarande förslag i Norge, och den finska regeringen uppges endera da-gen ämna framlägga ett liknande för-slag i sitt parlament.

Detta sker utan avseende på det enda som inträffat sedan Nordiska rådet be-slöt sin rekommendation och som kan ha betydelse i denna sak, nämligen att även Europarådet skall ta upp frågan till behandling. Det fäster tydligen re-geringarna i de andra länderna inte nå-got avseende vid. Deras avsikt är att förslaget skall behandlas i vår. Det dan-ska förslaget är så utformat att det kom-mer att träda i kraft redan efter be-slutet.

Vad beträffar frågans behandling i Europarådet antar jag att alla i denna kammare, som sysslat med lagstiftnings-arbete i internationella organisationer och inte minst i Europarådet, vet att det är en affär på mycket lång sikt. Lagrå-det har också bara hänvisat till det första smmanrådet om saken. Såvitt jag förstår är det knappast realistiskt att tro att det vid detta första sammanträde skulle kunna komma fram några som helst anvisningar om hur Europarådet anser att en sådan här lagstiftning bör utformas.

Vi står alltså i den situationen att Nordiska rådet rekommenderat åtgär-der. De tre andra regeringarna har framlagt förslag till åtgärder. Frågan är då om inte också vi bör göra det. I detta sammanhang bör erinras om vad som sades i juridiska utskottet i Nordiska rådet, nämligen att dessa åtgärder för att få avsedd effekt måste vidtas av alla fyra länderna gemensamt. Ett för-bud i ett land mot sådana här rund-radiosändningar blir helt säkert verk-ningslöst, om de konventionsstridiga rundradioföretagen kan basera sin verk-samhet i något av de andra nordiska

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

länderna. På grund av sitt geografiska läge har Sverige en central position i detta sammanhang, och för alla de andra länderna är det betydelsefullt att just Sverige är med. Såvitt jag kan förstå är det helt otänkbart att Sverige i det läget av mer eller mindre formella skäl skulle dra sig ur leken och därmed omöjliggöra för de övriga länderna att vidta de tilltänkta åtgärderna. Om Sverige uppskjuter sitt beslut, skulle vi tvinga de andra länderna till motsvarande uppskov.

Detta är de omständigheter som enligt min uppfattning utgör synnerliga skäl för att propositionen avlåtits efter den ordinarie propositionstiden. De utgör samtidigt starka skäl för att riksdagen skall pröva ärendet vid vårsessionen.

Det har vidare riktats anmärkning mot kommunikationsministern för att han bundit sig gentemot de andra nordiska länderna innan han hört lagrådet. Jag trodde att den vanliga gången var att man först träffade en överenskommelse och sedan remitterade ärendet till lagrådet. Jag har inte varit med om att man först hört lagrådet och sedan träffat en överenskommelse.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! När jag yttrade mig första gången saknade jag några uppgifter som jag hade begärt att få. Jag har fått dem nu, och det visar sig att den internationella telekonventionen, som undertecknades i Genève den 21 december 1959, ratificerades av Sverige den 16 december 1960. Konventionen trädde i kraft den 1 januari 1961, men det till konventionen fogade radioreglementet — och det är där som det förbud förekommer som är grunden för propositionen — omfattades inte av ratifikationen. Radioreglementet godkändes av Kungl. Maj:t först den 14 april

1961 på föredragning av chefen för kommunikationsdepartementet, och sedan fick telestyrelsen i uppdrag att på regeringens vägnar så att säga »ratificera» reglementet. Jag vet inte om det är allmänt förekommande att man delegerar ratificeringen av internationella avtal på det här sättet. I varje fall tycker jag det finns fog för mitt tidigare uttalande tvivel huruvida hela denna ratifikation står i överensstämmelse med andan i regeringsformens § 12.

Herr statsrådet **HERMANSSON**:

Herr talman! Jag kom tyvärr in i kammaren just när herr Munktell höll sitt förra anförande, så jag uppfattade inte allt vad han sade då, men det förefaller som herr Munktell skulle ha några anmärkningar mot ratifikationen av konventionen.

Han åberopar § 12 i regeringsformen. Enligt denna kan Kungl. Maj:t ingå överenskommelse med främmande makt. Det är bara om det gäller viktiga frågor som den skall höra riksdagen. Regeringen har såvitt jag förstår — jag tror inte att jag var med när detta ärende avgjordes — inte ansett att denna fråga var en sådan fråga som riksdagen behövde höras om. Riksdagen får nu tillfälle att pröva om det är en felaktig ståndpunkt och alltså ta ställning till om denna konvention är giltig för Sveriges del. Regeringen har utgått ifrån att man skall följa konventionen och även det till konventionen hörande reglementet.

Herr **MUNKTELL** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte upprepa vad jag sade i mitt första inlägg. Det är onödigt att tala in det två gånger för protokollet. Jag vill emellertid bara framhålla för statsrådet Hermansson att för denna konventions praktiska genomförande krävs lagstiftning av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt.

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Låt mig först säga till herr Hedlund att även om jag är glad åt att regeringen på flera punkter har beaktat lagrådets kritik så missförstår mig väl ändå inte herr Hedlund när jag påpekar att regeringen lagt fram ett lagförslag som jag är bestämd motståndare till. Jag anser att hela detta lagförslag bör förkastas och frågan tas upp på det internationella planet på det sätt som jag förordade.

Statsrådet Hermansson säger att enligt hans mening föreligger det »synnerliga skäl» för propositionens framläggande i denna sena timme. Vi fick emellertid nu allra senast höra att statsrådet Hermansson tyckte att denna konvention inte var av större betydelse; den vore av så liten betydelse att man inte behövt höra riksdagen för att ta ställning till den. Men jag lämnar detta därhän.

Lagrådet har ju, herr talman, anført, tycker jag, synnerliga skäl för att det är lämpligt att *inte* lägga fram lagförslaget utan förfara på annat sätt. På detta svarar statsrådet Hermansson bara att den saken kan man ju ha olika uppfattning om, och så hänvisar han än en gång till Nordiska rådet. Jag måste därför än en gång påpeka att Nordiska rådets majoritet inte kan åberopas till stöd för uppfattningen att man måste lagstifta nu, före sommaren.

Vad beträffar minoriteten i Nordiska rådet undrar jag om statsrådet Hermansson kan anföra några skäl för att i referatet av vad som förevarit inte ange minoritetens förekomst och redovisa dess ståndpunkt. Vadan denna sparsamhet med trycksvärta och papper? Denna underlåtenhet har faktiskt föranlett en del missförstånd i tidningspressen och bland allmänheten. Jag har bl. a. fått den frågan varför jag som vicepresident i Nordiska rådet inte står upp och försvarar Nordiska rådets ståndpunkt. Man har trott att det fanns

bara en ståndpunkt i Nordiska rådet. När jag har svarat att man i parlamentariska församlingar som riksdagen och Nordiska rådet kan tillhöra en minoritet, har man sagt: »Det visste vi inte om, att det fanns en minoritet!»

Sedan undrar jag: Om kommunikationsministern nu har bundit sig gentemot andra kommunikationsministrar att lägga fram förslaget inom viss tid, har han då talat om för de andra kommunikationsministrarna att det kunde uppstå svårigheter på grund av vad lagrådet kunde komma att yttra och på grund av de svenska grundlagsbestämmelserna?

Statsrådet Hermansson överraskade mig verkligen mycket genom att säga att det väl är klart att man gör överenskommelsen först och frågar lagrådet sedan. Men, herr statsråd, det är inte detta saken gäller, utan frågan är om man skall binda sig vid en överenskommelse på sådant sätt att man på en väsentlig punkt berövar sig möjligheten att ta hänsyn till lagrådets yttrande. Lagrådet vill ju ha uppskov. Då säger regeringens talesmän: »Ja, men kommunikationsministern har lovat de andra ländernas kommunikationsministrar att lägga fram förslag före sommaren.» Det är just detta som är felet. Kommunikationsministern har bundit sina händer i stället för att förbehålla sig handlingsfrihet i fråga om tidpunkten. Det finns väl inget hinder för att man förhandlar om en överenskommelse och därvid förklarar, att på vissa punkter måste man ha handlingsfrihet. När situationen sedan klarnat kan man komma tillbaka och säga, att slutsatsen har blivit den och den.

Om man gör en överenskommelse, behöver man alltså inte binda sig för ett tidsschema som är av sådan art att ett förslag måste framläggas vid denna tidpunkt så långt efter den ordinarie propositionstidens utgång. Jag kan för min del inte se annat än att det naturliga

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

hade varit att kommunikationsministern förbehållit sig tillräcklig handlingsfrihet.

Det gäller också något olika förslag. Om jag har rätt förstått debatten i den danska riksdagen om det danska förslaget tycks man från bestraffning ha undantagit den som tillfälligt uppträder i radio, medan här i Sverige även dessa skulle bestraffas. Finns det någon särskild anledning till att det svenska lagförslaget på denna punkt är strängare? Eller är det den omständigheten att den danske statsministern tillfälligt har uppträtt i Radio Mercur som gör att man i Danmark har velat införa detta undantag, medan det i Sverige inte har funnits samma anledning?

Över huvud taget tror jag att det är berättigat att påstå att denna sak är av så grannliga art och av så stort principiellt intresse, att den inte bör handläggas på det sätt som regeringen nu önskar av riksdagen.

Herr statsrådet **HERMANSSON**:

Herr talman! Professor Ohlin ställer så många frågor. Herr Ohlin frågade vad skälet var till att inte minoritetens synpunkter anfördes i propositionen. Jag vet uppriktigt sagt inte vilka kommunikationsministerns skäl är. Kan skälet möjligen ha varit att herr Ohlin därigenom skulle få tillfälle att ställa ytterligare en fråga? Måhända är det att samma dag som regeringen beslöt att lägga fram propositionen fattades beslut om en skrivelse till riksdagen med redogörelse för vad som hade hänt vid Nordiska rådets möte. I denna redogörelse anges mycket noga vilka svenskar som röstade emot kriminalisering av den diskuterade radioverksamheten och vad dessa ansåg liksom en förteckning över dem som nedlade rösterna. Däremot finns det ingen uppgift om vilka som tillfälligt var ute under omröstningen.

Herr Ohlin sade också att kommu-

nikationsministern inte borde ha bundit sig gentemot de andra kommunikationsministrarna för vilken tidpunkt han skulle framlägga denna proposition. Jag tror nu inte heller att kommunikationsministern har gjort detta; i varje fall har jag inte, såsom herr Ohlin sade i sitt anförande, påstått detta. Jag har bara sagt att det är faktum att Nordiska Rådet har antagit rekommendationen och att två av de andra regeringarna nu har framlagt sina förslag för antagande i vår. Jag sade förut att frågan huruvida det föreligger synnerliga skäl eller inte till syvende og sidst är en bedömningsfråga. Det är klart att denna bedömning i hög grad kommer att bli beroende av vilken vikt man fäster vid Nordiska Rådets rekommendation och av vilken vikt man fäster vid det nordiska samarbetet över huvud taget.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mot det sista måste jag, herr statsråd, verkligen opponera mig. Man kan väl fästa stor vikt vid det nordiska samarbetet utan att anse att just den handläggning som kommunikationsministern i detta fall använder är den riktiga. Jag har i Stockholms-Tidningen läst ett uttalande av kommunikationsministern, där det framhålles att skälet till att propositionen nu måste framläggas är att »Nordiska Rådet har . . .» etc. Han nämner också i detta sammanhang de andra nordiska regeringarna.

Nu säger statsrådet Hermansson att han inte känner till att kommunikationsministern har bundit sig ens i förhållande till de andra regeringarna. Det är verkligen en nyhet. Offentligheten har fått ett annat intryck. För övrigt finns det någonstades i propositionen ett uttalande som ger det intrycket att kommunikationsministern just i fråga om tidpunkten mycket starkt hänvisar till den nordiska överenskommelsen.

Sedan vill jag, för att vara rättvis

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

mot våra vänner i Danmark, inte bara omnämna den danske statsministerns uppträdande i Radio Merkur, utan också erinra om att statens järnvägar har under herr Skoglund's tid som kommunikationsminister haft en annons i Radio Syd. Denna annonsering arrangerades av en relativt högt uppsatt tjänsteman, men jag vill inte på något sätt göra herr Skoglund ansvarig för det. Jag tror emellertid att saken har ett visst psykologiskt intresse, då den litet grand anger det synsätt som finns på olika håll.

Jag har med detta velat peka på några skäl till att regeringen enligt mitt sätt att se borde vara försiktig, när man skyndar sig att föreslå en mycket vidsträckt kriminalisering, och därmed vill täcka även ett område, som lagrådet på det bestämdaste varnar mot att kriminaliseringen skall omfatta. Är det inte i grund och botten ganska anmärkningsvärt, att regeringen gör denna svepande kriminalisering över ett område, som enligt lagrådets mening bör helt utgå? Nog anger detta att det vore lämpligt för regeringen att gå litet försiktigare och långsammare fram. Och då är den internationella vägen den naturliga. Vi som är intresserade av nordiskt samarbete kan säga till statsrådet Hermansson: Det finns ingen motsättning mellan ett varmt nordiskt intresse och intresset för att en fråga av denna internationella art i främsta rummet handlägges på den internationella fronten — utan att detta på något sätt skulle vara ett hinder för att den även tas upp på det nordiska planet.

Herr statsrådet **HERMANSSON**:

Herr talman! Jag avböjer återigen att gå in på någon sakk Diskussion i denna fråga. Vad jag yttrar mig om är bara grundlagsenligheten av regeringens åtgärd att nu för riksdagen framlägga denna proposition. Jag vill då bara, för att därmed avsluta mina in-

lägg i denna debatt, i korthet slå fast min ståndpunkt.

Nordiska rådet har rekommenderat regeringarna att gemensamt vidta denna åtgärd. Rådet har för övrigt använt den formulering, som fanns i det första lagförslaget men som sedan har tagits bort på lagrådets inrådan.

Två av de andra nordiska regeringarna har lagt fram sådana förslag för behandling i vår. Den tredje väntas göra det inom några dagar. Åtgärden är av den karaktären, att ett beslut i ett land för sig inte får någon verkan, om inte också de andra länderna beslutar om samma åtgärder; i varje fall är det så, att åtgärder av de andra länderna inte får avsedd verkan, om inte Sverige vidtar åtgärder samtidigt med de andra länderna.

I den situationen kan Sverige inte gärna vare sig dra sig ur överenskommelserna eller skjuta upp frågan. Det anser jag utgöra synnerliga skäl för propositionens framläggande. Men det är klart, som jag förut sade, att den vikt man fäster vid det nordiska samarbetet har stor betydelse, när man gör denna bedömning.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Jag länkar inte uppehålla mig vid de s. k. konstitutionella och formella skäl som här anförts mot regeringsförslaget. Jag tror att de som framfört dessa skäl är eniga med mig om att det är fråga om ett camouflage för att dölja vad det i själva verket rör sig om.

Jag skulle i ett avseende kunna instämma i vad herr Hedlund sade. Det gäller frågan om konkurrensen. Det är verkligen behjärtansvärt med konkurrens när det gäller radion, och en sådan konkurrens skulle jag inte minst önska beträffande Sveriges Radio. Jag har nämligen en stark känsla av att högern och folkpartiet spelar en så domineran-

Vid remiss av proposition nr 171 ang. förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet

de, för att inte säga monopolistisk roll vid användningen av dessa våra medier, att det skulle vara ganska nyttigt med litet mer konkurrens än vad som för närvarande förekommer i fråga om programmens utformning.

Vad handlar då denna sak om? Ja, det har träffats överenskommelser mellan vissa stater, om ett medium, som det är viktigt att handha på ett rätt sätt. Man kan bara ställa sig frågan hur det skulle se ut, om alla skulle begagna de möjligheter, som det amerikanska oljekapitalet nu använder och utnyttja de olika våglängderna. Mäktigt amerikanskt kapital har sålunda etablerat sig för att påverka den svenska opinionsbildningen. Man har väl ännu inte så öppet talat om vad det gäller, men man är i full färd med att arbeta in sig. Jag kan inte tänka mig att de amerikanska oljekapitalisterna gör detta av omtanke om det fria ordet eller för att befordra en sund konkurrens när det gäller radiosändningar. Bakom åtgärden ligger nog mycket krassa ekonomiska och andra intressen.

Inte minst ur den synpunkten är det på tiden att någonting görs i denna fråga, och för vår del kommer vi inte att ha några som helst samvetsbetänkligheter när det gäller att understödja det förslag regeringen har lagt fram.

Till herr Ohlin vill jag säga, att jag inte tror så mycket på de allmänna argument som här framlagts. Jag vet inte om jag har fel, när jag till slut uttrycker den lilla funderingen, att det kanske också är litet oro från högerens och folkpartiets sida för att inte kunna utnyttja Radio Nord i valpropagandan, som ligger bakom framstöten i dag.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Hagberg är intresserad av att studera vilka utländska radiosändare som på svenska språket sänder politisk propaganda, kan han nog utan användande av några speciella

tekniska hjälpmedel söder- och österut upptäcka dem, som är mångdubbelt mer aktiva än den sändare som här diskuteras.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlins senaste anförande utgör inget svar på det spörsmål det gäller. Alla länder driver propaganda inom sina omåden — inte minst Sverige — och de vänder sig till alla delar av världen. Detta kan man inte komma åt med en lagstiftning sådan som den föreslagna, och ingen avser heller någonting sådant. Men det handlar här om någonting speciellt, nämligen att man med hjälp av mäktiga ekonomiska resurser tränger in på svenskt område för att påverka den svenska opinionen. Jag tycker det är ganska märkligt, för att inte säga avslöjande, att folkpartiet inte finner någonting förkastligt i detta, utan tvärtom engagerar sig för att möjliggöra en sådan trafik.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Jag skall helt lämna därhän, huruvida synnerliga skäl föreläggat för att framlägga denna proposition så sent som skett; härom må skilda meningar råda. Jag vill bara uttala att enligt min mening mycket stora praktiska svårigheter kommer att föreligga för att få fram detta ärende till avgörande under vårriksdagen. Propositionen är visserligen inte omfattande till sidantalet, men jag har, efter att ha ögnat igenom den åtskilliga gånger, för min del funnit det vara ganska svårt att sakligt ta ställning till huruvida man bör godkänna förslaget eller icke.

Vidare anser jag att denna fråga har ett så intimt samband med 2 kap. i det brottsbalksförslag, som vi så småningom får ta ställning till, att goda skäl föreligger för att vederbörande utskott — det blir väl första lagutskottet — i vart fall borde få detta kapitel föredraget för

Interpellation ang. försäljningen av svenska företag till utlandet

sig, innan utskottet behandlar Radio Nord-propositionen. Såvitt jag kan finna, har därför riksdagen all anledning att uppskjuta behandlingen av denna fråga till höstsessionen. Men frågan om ett sådant uppskjutande får väl riksdagen i sinom tid ta särskild ställning till.

Efter härmed slutad överläggning remitterades propositionen till behandling av lagutskott, till vilket jämväl de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena skulle överlämnas.

§ 13

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 172, angående höjning av vissa postavgifter m. m.

§ 14

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 67—69, bevillningsutskottets betänkanden nr 35 och 43, bankoutskottets utlåtande nr 21, tredje lagutskottets utlåtanden nr 24, 27, 29 och 30, jordbruksutskottets utlåtande nr 17 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 37 och 38.

§ 15

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37 skulle uppföras närmast efter tredje lagutskottets utlåtande nr 24 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 16

Interpellation ang. försäljningen av svenska företag till utlandet

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGNELL (s), som yttrade:

Herr talman! På senare tid har märkts ett visst intresse från utländska kapitalägare att förvärva äganderätten till svenska företag. Om denna verksamhet av vissa skäl ökar i omfattning, kan vi

från svensk sida inte vara helt ointresserade av vad detta kan få för betydelse för vår framtida sysselsättning och våra möjligheter att beskatta kapital och kapitalinkomster inom landets gränser. Det torde heller inte vara betydelselöst för löntagarorganisationerna och de resultat dessa kan uppnå i sina framtida löneförhandlingar, om äganderätten till expansiva och framgångsrika svenska företag ligger i svenska händer eller om företagen ingår som delar i internationella storföretag.

Eftersom regeringen genom administrativa åtgärder eller genom förslag om lagstiftning har möjligheter att i viss utsträckning påverka försäljningen av svenska företag till utlandet — vare sig företagen där kommer att ägas av svenska eller utländska intressen — anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet rikta följande interpellation:

Vilka riktlinjer har regeringen för avsikt att följa i sin politik när det gäller att påverka frågan huruvida svenska företag bör säljas till utländska intressen eller icke?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående Sveriges ombildning till republik; statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 83, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63 behandlade allmänna frågor,

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde,

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1962/63, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1962/63 till statistiska centralbyrån, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen gjorda framställningar i fråga om vissa anslag för budgetåret 1962/63 till statistiska centralbyrån och konjunkturinstitutet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omorganisation inom kommerskollegium i samband med avveckling av statens handelslicensnämnd, m. m.,

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till socialstyrelsen,

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till journalistutbildning jämte i ämnet väckta motioner,

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till byggnadsforskning jämte i ämnet väckt motion,

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för statens polisskolas huvudskola i Stockholm,

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av byggnadsstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om viss fastighetsöverlåtelse inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse med Amerikas förenade stater rörande ömsesidiga tullmedgivanden, m. m., jämte väckt motion om tullfrihet för juteväv, och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om befrielse för stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslag), m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag), dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 18, i anledning av väckta motioner om sänkning av riksbankens diskonto samt om räntan som konjunkturpolitiskt medel, m. m.,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående den ekonomiska politiken,

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock i anledning av propositionen väckta motioner,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelser om nordiska centralbankskrediter;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om skydd för arbetstagare mot uppsägning och permittering, och

nr 23, i anledning av väckt motion om visst undantag för utländsk sjöman från bestämmelserna om skyldighet att inneha arbetstillstånd;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor berörande domänverket jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rennärings främjande, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av väckt motion angående brevbäringen i städer och tätorter, och

nr 40, i anledning av väckt motion om effektivare åtgärder mot ocker.

§ 18

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 23 mars 1956 (nr 73) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag; och

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 februari 1958 (nr 52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente.

§ 19

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 173, angående pansartruppernas och pansarinfanteriets fredsorganisation, och

nr 174, angående försäljning av viss häradsjord, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.23.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 9 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande maj.

§ 2

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Denna hemställan bifölls.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Sköldin
Nilsson i Göteborg
Malmberg
Dickson
Bengtsson i Varberg
Svensson i Stenkyrka
Andersson i Ryggestad
Johansson i Torp
Christenson i Malmö
Munktell
Asp
Börjesson i Glömminge
Karlsson i Olofström

Odhe

Löfroth

Regnéll

Persson i Appuna

Renström-Ingenäs, fru

Larsson i Hedenäset

Almgren

Boija

Gunne, fru

Forsberg

Larsson i Luttra.

Herr talmannen uppläste nu denna lista, vilken kammaren godkände; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 3

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, vilken under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Nilsson i Östersund

Bengtsson i Landskrona

Nelander

Bohman

Andersson i Billingsfors

Hansson i Önnarp

Hagnell

Lindkvist

Rydén

Cassel

Berg

Johansson i Dockered.

Sedan denna lista av herr talmannen upplästs och av kammaren godkänts förklarades de personer, vilkas namn fanns upptagna å listan, utsedda till suppleanter för här ifrågavarande valmän.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 173, angående pansartruppernas och pansarinfanteriets fredsorganisation; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 174, angående försäljning av viss häradsjord, m. m.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 79 och 81—100, bevillningsutskottets betänkanden nr 48 och 51, bankoutskottets utlåtanden nr 17—20, 24 och 26, andra lagutskottets utlåtanden nr 22 och 23, jordbruksutskottets utlåtanden nr 8 och 13 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 39 och 40.

§ 6

Föredrogs den av herr *Hagnell* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående försäljningen av svenska företag till utlandet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att bankoutskottets utlåtanden nr 17, 18, 19 och 20 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på kammarens föredragningslista för fredagen den 11 innevarande maj.

§ 8

Åtgärder i prisreglerade syfte på jordbrukets område, m. m. (forts.)

Herr talmannen meddelade, att den från kammarens sammanträde den 4

innevarande maj uppskjutna överläggningen rörande jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, jämlikt förut gjord anteckning, till

Fru **LINDSKOG** (s), som yttrade:

Herr talman! Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 som rör prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har utskottsmajoriteten och reservanterna haft olika uppfattning om två frågekomplex, nämligen jordbrukets kapitalförsörjning och inkomstutvecklingen.

Att det finns ett stort behov av kapital inom jordbruksnäringen har alla varit ense om. Men när reservanterna ansett att kapitalfrågorna kan utbrytas ur 1960 års jordbruksutredning och snabbbehandlas har utskottsmajoriteten inte kunnat biträda denna uppfattning. Utskottsmajoriteten anser det inte försvarbart att rycka loss kapitalfrågorna ur sitt samband med den framtida jordbrukspolitiken i övrigt utan anser att dessa problem måste ses som en enhet. Jag vill här redovisa några av motiveringarna för denna uppfattning.

För sina slutliga ställningstaganden till kapitalfrågorna är jordbruksutredningen beroende av de resultat som vissa grupper inom utredningen, vilka sysslar med strukturfrågor och företagsorganisation inom jordbruket, kommer till. Om hela kapitalförsörjningskomplexet skulle brytas ut komme detta att förrycka utredningens arbete och dessutom bli en halvmesyr, därför att man inte kunnat ta hänsyn till strukturfrågor och företagsorganisation i framtiden.

Vad däremot beträffar vissa delproblem har utskottet i samband med sin redovisning av remissyttranden sagt att man skulle kunna tänka sig en snabb-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

behandling. Men sådana stödåtgärder i olika former måste ju samtidigt medverka till en rationalisering och effektivisering av driften. Utskottet anser att dessa och även andra delproblem bör överlämnas åt lantbruksstyrelsen som redan har att handlägga frågor av liknande karaktär, varvid utskottet dock förutsätter, att det sker i samråd med jordbruksutredningen, så att man inte planerar var för sig och sedan upptäcker att man sysslat med samma sak.

Det är givet att jordbrukets kapitalbehov ökas i mycket snabb takt genom den ökade mekaniseringen som fordrar stora investeringar i maskiner. Även djuruppsättningen kräver mycket pengar. Emellertid anmäler sig ett ökat behov av kapital inom alla näringsgrenar och lånevägen blir den enda framkomliga för de flesta. Gör man jämförelser mellan lånemöjligheterna för jordbruket och andra lånesökande finner man att jordbruket ingalunda har varit missgynnad. Visserligen har kreditåstramningen påverkat affärsbankernas och sparbankernas utlåning till jordbruket, men den åstramningen kompenseras väl av ökningen i jordbrukskassornas och hypoteksbankens utlåning. Kreditförseln till jordbruket kan uppskattas ha stigit från cirka 250 miljoner under åren 1959 och 1960 till minst 300 miljoner under år 1961. Både villkoren för garanti och för amortering måste betecknas som gynnsamma, om man jämför jordbrukets lånevillkor med motsvarande villkor för övriga lånesökande.

Beträffande inkomstutvecklingen inom jordbruket har statens jordbruksnämnd i sitt yttrande meddelat att 1960 års jordbruksutredning avser att så snart materialet från den jordbruksekonomiska undersökningen för år 1960 är tillgängligt bearbeta detta. Man hoppas kunna göra det redan under hösten 1962. Man bör ändå rimligen ha dessa siffror tillgängliga för något år efter det att det nya jordbruksavtalet trätt i kraft, om man någorlunda säkert skall kun-

na bedöma huruvida inkomst- och kostnadsutvecklingen har blivit vad man förutsåg år 1959. Jag tycker inte att utskottets ställningstagande i detta avseende tyder på någon som helst rädsla för vad dessa undersökningar kommer att ge för resultat. Utskottet anser endast att vi bör ha ett pålitligare material att bygga på än ett som är tre—fyra år gammalt.

Reservanterna kommer sedan in på frågan om olika faktorer som kan påverka såväl inkomst- som kostnadssidan. Där tangerar de enligt min mening så vida fält inom både beskattnings- och finanspolitikens område, att reservationen i sig själv ger ett starkt belägg för uppfattningen att jordbrukets kapitalfråga måste ses i sitt stora sammanhang och inte kan behandlas på så sätt att man tar ett avsnitt i taget.

Beträffande de motioner som rör inkomstutvecklingen inom jordbruket i Mellansverige och vissa delar av Götaland har utskottet den uppfattningen att dessa frågor intimt hör samman med inkomst- och kostnadsfrågorna i landet i dess helhet och att de undersökningar, som 1960 års jordbruksutredning avser att göra beträffande inkomst- och kostnadsutvecklingen helt naturligt kommer att beröra även Mellansverige. Jag tycker inte att man bör — som gjordes i fredagens debatt — förutskicka att dessa frågor skall begravas i 1960 års jordbruksutredning. De kommer säkerligen att behandlas så snart nödvändiga uppgifter finns tillgängliga.

Jag har här begränsat mig till att tala om kapitalförsörjningen och inkomstutvecklingen därför att meningarna gått mest isär i utskottet när dessa båda stora frågor diskuterats. Alla är vi väl överens om att kapitalbehovet inom jordbruket är stort. Men utskottsmajoriteten anser att vi bör ha aktuellt material att bygga på när vi bedömer resultatet och vill dessutom inte bryta sönder 1960 års jordbruksutrednings arbete.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Jag ber därför, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Därefter anförde:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! I jordbruksutskottets utlåtande nr 10 behandlas bl. a. även den i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition i denna kammare väckta motionen nr 754. I denna vår motion yrkar vi, i anslutning till propositionens uttalande om utjämningsavgifterna på mjölk och produkter därav, att dessa avgifter bör differentieras så att de inom Norrbottens län och Västerbottens läns lappmark utgår med lägre belopp än inom landet i övrigt. Detta vårt yrkande grundas i klartext uttryckt på att vi finner det nuvarande utjämningsförfarandet innebära en orättvis belastning på jordbruket i de nordligaste delarna av landet. Något mera i detalj anført har vårt yrkande följande motivering:

För det första är jordbruket en omistlig del av övre Norrlands näringsliv. Inle mindre än omkring en fjärdedel av Norrbottens befolkning lever av jordbruk med binärningar. För utnyttjande av landsdelens naturtillgångar är ett jordbruk som bland annat kan tillgodose det mest angelägna behovet av färsklivsmedel en av förutsättningarna. Från beredskapssynpunkt är ett jordbruk även i denna del av landet en nödvändighet.

För det andra arbetar övre Norrlands jordbruk under betingelser som i klimatiska och andra avseenden är särpräglade i förhållande till produktionsbetingelserna i landet i övrigt. Detta har framför allt till följd att produktionen ej kan differentieras på samma sätt som i andra landsdelar och även att lönsamheten blir otillräcklig. Det framstår som motiverat att dessa särpräglade förhållanden i olika sammanhang blir särskilt uppmärksammade.

För det tredje är väl utjämningsavgifternas funktion i prisregleringssystemet närmast att det därigenom skapas förutsättningar för att, utan att en helt pristryckande tendens blir följden, kunna lyfta ut uppkommande överskott av olika jordbruksprodukter. Det må då observeras att övre Norrland är ett underskottsområde såväl i fråga om enskilda jordbruksprodukter som beträffande jordbruksproduktionen i allmänhet. Därför kan det ifrågasättas i vilken utsträckning jordbrukarna i övre Norrland skall ha ett speciellt ansvar när det gäller att lyfta ut uppkommande överskott.

Utifrån de synpunkter som jag här anført har det synts — och synes oss fortfarande — icke vara rimligt att övre Norrlands jordbruk skall på det sätt som hittills skeit stödja jordbruksproduktionen i landets övriga delar. Vi hävdar därför att en differentiering av utjämningsavgifterna vore motiverad.

I det föreliggande utskottsutlåtandet har jordbruksutskottet erinrat om att liknande synpunkter anfördes i en motion till fjolårets riksdag. Utskottet anför:

»Utskottet vill erinra om att utskottet i sitt utlåtande 1961: 40 — i anslutning till bland annat motioner med samma yrkande som det förevarande — framhöll angelägenheten av att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på utvecklingen beträffande utjämningsavgifternas verkningar på mjölkproduktionens lokalisering. Med hänsyn härtill anser sig utskottet böra förorda avslag på de i motionerna I: 625 och II: 754 framställda yrkandena.»

Herr talman! Tillåt mig ifrågasätta om det förhållandet, att jordbruksutskottet i fjol ansåg det till fyllest att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på spörsmålet, kan vara tillräckligt även i år.

Har utvecklingen, sedan detta uttalande gjordes, pekats på att så skulle vara fallet? Nej, jag måste tyvärr kon-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

statera att sådan har utvecklingen inte blivit.

Då frågan i föl behandlades i riksdagen konstaterade vi från vårt håll bl. a. att jordbruket av sin mjölkproduktion i Norrbotten under år 1960 fått avstå 2 554 000 kronor till utjämningsförfarandet. Sedan numera och efter det vår motion väckts även bokslutet för 1961 föreligger måste noteras att det belopp som jordbruket i Norrbotten fått avstå har från år 1960 till 1961, alltså på ett år, stigit med mer än 50 procent till 3 876 000 kronor. Under detta år har priset på konsumtionsmjölk i Norrbotten sammanlagt ökat med 7 öre per liter, medan producenterna samtidigt fått vidkännas en sänkning av avräkningspriset med 0,95 eler i runt tal 1 öre per kg. Detta underliga förhållande har sin förklaring däri att utjämningsavgifterna på konsumtionsmjölk stigit från 12,8 öre per kg vid årets början till 20 öre per kg vid årets slut. Till detta får läggas den omständigheten att utjämningsavgifterna sedan dess ökat med ytterligare 2 öre och att en motsvarande ytterligare höjning just nu översväges.

Vi på vårt håll kan inte finna detta förhållande rimligt. Mot bakgrunden av produktionsförhållandena längst i norr, behovet av ett jordbruk där uppe och andra omständigheter, kan det icke vara riktigt att jordbrukarna i övre Norrland årligen skall frånhändas sådana belopp. Det bör även observeras att den prisspänning mellan produktmjölk och konsumtionsmjölk som föranledes härav kan befaras orsaka särskilda problem för mejerirörelsen och mjölkproduktionen och över huvud taget på olika sätt åstadkomma negativa verkningar för dem.

Vid 1961 års riksdagsbehandling ansåg vi utskottets uttalande vara alltför vagt formulerat för att en rättelse skulle kunna ernås. Riktigheten av vår bedömning bekräftas av de siffror jag här anfört. Det synes då även uppenbart

otillräckligt att riksdagen, såsom föreslagits, nöjer sig med att hänvisa till fjolårets uttalande.

Av denna anledning, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motion nr 754 i denna kammare.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som riksdagen nu behandlar rymmer en rad för jordbruket angelägna problem. Detta framgår kanske inte minst av de anföranden som i fredags kväll och nu på morgonen hållits beträffande betänkandet.

Det har ju nämnts att det speciellt är frågan om kapitalförsörjningen och inkomstutvecklingen som har orsakat delade meningar inom utskottet. För min del vill jag redan från början säga att meningsskiljaktigheten inte rör sig så mycket om problemet som sådant utan närmast gäller vilken väg man skall beträda för att söka komma fram till en lösning av frågorna. Att kapitalförsörjningen för jordbruket liksom för näringslivet i övrigt är en ytterst vital fråga är väl alla överens om. Detta belyses också därav att jordbruksutredningen har en särskild expertgrupp som sysslar med dessa problem.

Reservanterna i utskottet begär nu att frågan om kapitalförsörjningen skall brytas ut ur det stora sammanhanget och snabbbehandlas. Lantbruksstyrelsen har för sin del anmält att den finner denna fråga vara ytterst komplicerad och ställer sig synnerligen tveksam till tanken att bryta ut kapitalförsörjningen ur jordbruksutredningens arbete i övrigt. Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit att den sysslar med problemet i de avseenden som den har att handlägga detsamma.

Nu har också — såsom redovisades här tidigare — riksbanken i sitt utlåtande uttryckt uppfattningen att kapitalförsörjningsfrågan för jordbruksutskottet skulle ligga bättre till i dag än vad den gjort tidigare. Utskottet me-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

nar att lantbruksstyrelsen i nära kontakt med utredningen bör ge akt på utvecklingen och komma med de delförslag när det gäller reformer på området som kan vara behövliga och nödvändiga och att man sedan försöker avakta den stora utredningens resultat.

När det gäller inkomstutvecklingen har representanter för högern och för det parti jag företräder ett särskilt yttrande. Vi har all anledning att skriva under att utvecklingen i fråga om inkomsterna för jordbrukarnas del inte har varit tillfredsställande.

Vi från vårt håll menar att den utredning, som motionärerna avser, bör komma till stånd genom jordbrukets organ och jordbruksutredningens försorg, och vi förutsätter även att jordbrukets förhandlingsdelegation bevakar frågan.

Det vore synnerligen önskvärt att få fram statistiken snabbare än som nu är fallet, och vi vill understryka vad utskottet skrivit när utskottet uttalar att lantbruksstyrelsen skall sätta in sådana resurser att materialet då det föreligger kan bearbetas så snabbt som möjligt. Skulle det därvid visa sig — vilket man väl måste befara — att sexårsavtalets utfästelse om inkomstlikställighet tenderar att icke uppfyllas, bör det göras en undersökning av möjligheterna att inom avtalets ram åstadkomma rättelse. Det måste slås fast att det är av utomordentligt värde att avtalet kan hållas. Att förorda att avtalet skulle brytas, bör icke komma i fråga förrän alla andra möjligheter att klara problemet uttömts. Jag är angelägen att understryka att herr Hansson i Skegrie under förra veckans debatt klart sade ifrån att inte heller reservanterna åsyftade att avtalet skulle brytas, utan att förbättringar borde vidtas inom avtalets ram. I detta avseende råder det alltså tydligen inte några meningsmotsättningar.

Det är kanske också anledning till att understryka att avtalet är ganska långsiktigt. Den omständigheten att det rör

sig om hela sex år innebär att de olika perioderna inom avtalstiden kan bli mer eller mindre gynnsamma för den ena eller andra av de avtalssslutande parterna. Den nuvarande utvecklingen av världsmarknadspriserna har ju lett till en för jordbruket ogynnsam prissättning. Nu behöver man väl inte hoppas jag, räkna med att världsmarknadspriserna för all framtid skall visa sjunkande tendens, men priserna har ju gjort detta under den hittillsvarande delen av avtalstiden och därigenom har jordbruket fått vidkännas de svårigheter som är förenade med den eftersläpning som reglernas konstruktion innebär. Vid en annan utveckling av världsmarknadspriserna, nämligen med stigande priser, kommer eftersläpningen att gynna jordbrukarparten, och det är detta som man måste ta med i beräkningen. Det kan visserligen för jordbrukarna vara en klen tröst i dagens situation, men det bör dock inge vissa förhoppningar.

Så några ord om motion II: 381 rörande de mellansvenska jordbrukarnas inkomstförhållanden. Motionen liksom herr Elmwalls anförande på fredagskvällen innehåller tankegångar som är beaktansvärda. Även om det siffermaterial som redovisas huvudsakligen bygger på det för jordbruket ogynnsamma treårsavtalet, har man ändå en bestämd känsla av att utvecklingen ännu inte är tillfredsställande. Jag ställer mig också frågande inför vissa tankegångar i motionen. Den saken har emellertid herr Elmwall och jag diskuterat i utskottet, och vi skall inte ta upp den diskussionen här. Men vad herr Elmwall anfört om mjölkproduktionens utveckling inom det mellansvenska området är verkligen anmärkningsvärt. Man måste också fråga sig om det inte finns fog för motionärernas påstående, när de i motionen säger: »Här kan starkt ifrågasättas om avgifter, betalande områden och mottagande områden varit rätt avvägda.»

Nu önskar motionärerna en speciell

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

utredning om detta frågekomplex, och utskottet har inte minst med tanke på lantbruksstyrelsens uttalande om problemets omfattning ansett, att motionen bör överlämnas till jordbruksutredningen. Motionens utredningsyrkande är sålunda bifallet. Vad som skiljer oss är, vilken instans som skall utreda. Herr Elmwall har uttryckt farhågor för att motionen, som han säger, skall komma att begravas i jordbruksutredningen, men så får inte bli fallet. De problem motionen berör är ju så vitala för jordbruket och folkförsörjningen att man inte kommer ifrån en behandling av dem inom utredningen.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter med undantag för den punkt som beröres av reservation nr 4) av herr Nord m. fl. där jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ifrågasätter om det som säges i det särskilda yttrandet rörande en översyn är en så hållbar linje. Man säger att den översynen kan göras inom jordbrukets egna organisationer — och det är klart att det går. Men vi känner ju till här i riksdagen att om Kungl. Maj:t behöver vidta åtgärder, så är det inte vanligt att de åtgärderna bygger på en utredning som gjorts i privat regi. Då kräver vi i allmänhet att utredningen skall ha gjorts av något officiellt organ.

Den utredning genom 1960 års jordbrukskommitté som det här talas om i yttrandet får sannolikt ingen betydelse, när det gäller ett tillrättsläggande av jordbrukets ekonomiska förhållanden. Jag sade också i förra veckan att den översyn, som man här förordar, genom nämnda kommitté ju inte kommer till stånd, om inte riksdagen här bifaller reservationen och ger utredningen i uppdrag att företa en speciell delut-

redning och får i uppdrag att överlämna resultaten för vidare åtgärd.

Herr ANTBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber bara att här få hänvisa till vad jordbruksnämnden i sitt remissvar har anfört rörande denna fråga.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! I anslutning till vad herr Larsson i Hedenäset anfört vill jag först säga några ord för att bygga på hans argumentation i fråga om verkan av mjölkregleringen i det nordligaste området i landet. Mjolkproduktionen inom det område, som jag närmast kan sägas representera, nämligen Västerbottens lappmark, har under de senaste tio åren rasat ned i snabb takt och kommit till en nivå, där mejerirörelsens fortsatta existens allvarligt hotas. Krisen inom mjölkproduktionen är för dagen akut. Under fjolåret sjönk invägningen inom detta område med 8,9 procent och priset med 3 öre.

Vi får också vara på det klara med att om mejerierorganisationen bryter samman, så betyder detta inte bara att lappmarkens jordbrukare får en med 7—8 miljoner minskad inkomst, utan det kommer också att innebära avsevärda svårigheter att tillgodose befolkningens behov av färsk mjölk.

Ur rationaliseringssynpunkt vore också ett sammanbrott av mejerierorganisationen — jag tänker nu på jordbrukets rationalisering — en allvarlig olycka. Det skulle bli praktiskt taget omöjligt att rädda den bättre delen av jordbruket inom denna landsända, den del som rimligen bör bestå.

Under sådana förhållanden — och då staten i form av allmänt mjölkpristillägg och extra mjölkpristillägg tillför detta område i runt tal 1,7 miljoner årligen i prisstöd — ter det sig orimligt att prisregleringen skall tillåtas beskatta denna produktion med

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

i runt tal en halv miljon från dessa fattiga lapplandsbönder. Inte bara jordbrukarna utan också konsumenterna är förvånade inför denna ordning, i synnerhet som konsumtionspriset här är betydligt högre än annorstädes. Jag tror det är nödvändigt att här göres ett radikalt ingrepp, om nu inte SMR och jordbrukarna kan samsas om en rimligare lösning.

Jag vill också säga några ord i anslutning till reservation nr 1 beträffande kapitalförsörjningen. Man önskar en utredning för att få en lösning på detta problem, och det ligger väl mycket nära till hands att säga: Är det så enkelt, så varför inte? Men vi bör vara beredda att med samma trollstav hjälpa andra områden inom näringslivet där det råder brist på kapital. Småindustri och hantverk ropar efter pengar, och storindustrin gör detsamma. Fin-dus' flykt till Schweiz häromdagen anses bero på svårigheter att uppbringa tillräckligt kapital här hemma. Man kan beklaga att trots ett större sparande än någonsin våra kapitalresurser icke räcker för alla önskvärda behov, men vi kan samtidigt trösta oss med att detta är ett uttryck för en intensiv expansion. Direktör Browaldh har vid något tillfälle uttalat, att kapitalbrist är ett naturligt tillstånd i ett progressivt samhälle. Vågar vi tolka jordbrukets bekymmer som ett uttryck för samma sak, kan ju det vara en tröst.

Om vi således är i den situationen att kapitalet måste ransoneras, är frågan: Får jordbruket sin rimliga andel av det tillgängliga kapitalet? Motionärerna har på denna punkt beräknat ett kapitalbehov av 400—500 miljoner om året, varav 200—250 miljoner måste hämtas från den fria marknaden. Riksbanksfullmäktige har i sitt yttrande lämnat en del intressanta uppgifter, som ger vid handen att jordbruket inte blott har fått dessa 250 miljoner — det hade jordbruket fått redan 1959 — utan att man nu får minst 300 mil-

joner från den fria marknaden. Fullmäktige säger i sitt remissyttrande:

»Slutsatsen måste därför bli, att det varit möjligt att tillgodose jordbrukets kreditbehov i en omfattning som är anmärkningsvärd med tanke på den restriktiva kreditpolitiken under de båda senaste åren. Upplåningen på den öppna marknaden har sålunda t. o. m. överskridit det av motionärerna angivna upplåningsbehovet.» Det var således den del som gällde konkurrensen om pengarna på den fria marknaden.

I de likalydande motionerna nr I: 306 och II: 388, som väl närmast ligger till grund för reservationen, ställs också krav på liberalisering av gällande regler för garantilån inom jordbrukets område, och man gör gällande att garantilånen endast kan erhållas i omedelbar anslutning till att en rationaliseringsåtgärd vidtages. Jag kan från motionen citera följande:

»Den frågan kan med fog ställas, vad det är som gör, att en enskild jordbrukare, som på ett rationellt sätt utvidgat sin brukningsdel, inte senare — ens efter en grundlig prövning av frågan ur modern jordpolitisk synpunkt från myndigheternas sida — har laglig möjlighet att få komma i åtnjutande av statsgaranti, kanske för att därigenom kunna reda upp besvärande ekonomiska mellanhavanden med släktingar eller andra närstående.»

Visst låter detta ovänligt, men det är dess bättre inte riktigt. Förklaringen synes vara, att motionärerna studerat en äldre författning. Man åberopar också författningen av år 1948 nr 342, som varit ur kraft i tre år. Nu gäller författningen av 1959 nr 246, vilket kanske är förklaringen till denna kritik av bestämmelserna för garantilåneverksamheten.

I lantbruksstyrelsens kommentar till den reviderade rationaliseringskungörelsen av 1949 har bl. a. återgivits departementschefens uttalande i fråga om fall, där framställning om garantilån

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

icke aktualiseras i omedelbar anslutning till jordförvärv eller annan rationaliseringsåtgärd. Jag citerar departementschefens uttalande:

»Med beaktande av vad jag tidigare anfört om angelägenheten av att den yttre rationaliseringen på allt sätt underlättas synes sistnämnda regel ej böra ges en alltför snäv tolkning. Det förhållandet att lånegaranti inte sökes i nära anslutning till genomförandet av den yttre rationaliseringen, bör inte utan vidare hindra att garanti beviljas.» (Proposition nr 148 till 1959 års riksdag.)

Mot bakgrund av detta uttalande, vilket riksdagen beaktat, synes den situation som motionärerna målat upp i verkligheten inte behöva inträda. Visserligen finns inget preciserat uttalande om hur långt efter en vidtagen åtgärd lån kan komma i fråga, men det är anledning tro att lantbruksnämnderna inte gör svårigheter i oträngt mål. Självfallet ger författningen inte utrymme för beviljande av garantilån för att då och då reglera gamla tilltrasslade affärer, vilket skulle få underliga konsekvenser, men väl för att klara ett fall, där sambandet är påtagligt mellan å ena sidan vidtagen rationaliseringsåtgärd och å andra sidan lånebehov.

Vidare bör kanske påpekas att 1949 års reform även innebar att kretsen av låntagare vidgades vad gäller lån för förvärv av jordbruksegendom. Tidigare gällde enfamiljsjordbruket som måttstock — nu gäller tvåfamiljsjordbruket. 1949 reviderades också bestämmelserna om driftlånens maximala storlek och amorteringstid. Förut var lånen maximalt på 14 000, men gränsen höjdes 1949 till 20 000 och amorteringstiden förlängdes från 10 till maximalt 15 år. Då nu till yttermera visso lantbruksstyrelsen i sitt remissvar anmält, att den överväger förslag till Kungl. Maj:t om viss korrigerings av bestämmelserna för de statliga ga-

rantilånen — ett förslag som kan komma att framläggas för höstriksdagen — borde motionärerna och reservanterna kunna vara någorlunda tröstade.

Så till reservation nr 2! Där framförs ett krav att materialet från jordbruks-ekonomiska undersökningen så snabbt som möjligt skall bli bearbetat och tillgängligt. Det är i och för sig ett rimligt krav. Nu har ju 1960 års jordbrukskommitté till uppgift att följa och analysera verkningarna av jordbruksavtalet, och kommittén räknar — enligt vad som framgått — med att under hösten kunna bearbeta materialet för 1960 och under kommande vår materialet för 1961. Eftersläpningen kan självfallet beklagas, men materialet är tungarbetat och genomgången blir tidskrävande. Det torde vara svårt att finna någon väg som snabbare leder till ett pålitligt resultat. Utskottet har på denna punkt skrivit mycket positivt och säger sig utgå från att lantbruksstyrelsen sätter in de resurser som erfordras för att frambringa behövligt material i sådan tid att jordbruksutredningens tidsplan kan hållas. Utskottet delar med andra ord så till vida reservanternas mening, att utskottet finner det angeläget att materialet redovisas så snabbt som möjligt.

Det är självfallet av största intresse för alla parter att veta, hur avtalet verkar. Men ett besked härom kan inte gärna vara av den beskaffenheten, att det rubbar det löpande avtalet, vars prissättningssystem får ändras blott under särskilt angivna förhållanden, t. ex. vid en mera betydande ändring i växelkurserna. Att jordbrukarna inte är nöjda med sitt avtal är väl ett normalt förhållande. Jag känner inte heller till någon annan yrkeskategori som förklarat sig nöjd med sina villkor och sina avtal. Men därifrån och till att ifrågasätta att ett ingånget avtal ryggas är steget långt. Ytterst är det väl ändå så att många insiktsfulla jordbrukare är ganska tacksamma för sitt

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

avtal. Jag såg för någon tid sedan i en lokaltidning, att RLF:s främste representant vid ett RLF-möte uppe i Västerbotten skulle ha uttalat, att felet med sexårsavtalet är att det gäller endast sex år — det borde ha gällt sextio år. Med Europamarknaden som perspektiv har RLF-chefen sannolikt rätt i sin värdering.

Ja, jag skall inte fortsätta att tala om detta. Det skulle eljest ha varit frestande att något polemisera mot min gode vän herr Elmwall, som använde 1959 års siffror för att visa hur illa det är ställt i Mellansverige, kanske inte i jämförelse med Norrland men i jämförelse med Götalands slättbygder. Det är påtagligt att Mellansverige släpar efter i förhållande till Sydsverige. Jag undrar emellertid om inte detta förhållande har bestått i alla tider. Det beror väl inte i så hög grad på sexårsavtalet som på produktionsinriktningen och kanske också i någon mån på de interna prisregleringarna.

Studerar man emellertid 1959 års siffror — inte bara de siffror som återgivits i motionen utan också de som jag vill minnas återgivits i jordbruksnämndens remissvar, där man redovisar antalet arbetstimmar per 10 hektar och år — finner man att Götalands slättbygder lägger ned 50—60 procent fler arbetstimmar per år än Svealands slättbygder gör. Att detta måste påverka bruttoresultatet är självklart. Man har offrat färre arbetstimmar och får således också betydligt mindre pengar.

Svårigheterna för Mellansverige torde bero på flera förhållanden — bl. a. på 50-talets upprepade skörde-skador men kanske främst på en mindre god anpassning av driftens inriktning. Att odla spannmål på ett familj jordbruk om 10—20 hektar är naturligtvis inget lämpligt sätt att utnyttja familjens arbetskraft, och det är väl också ganska omöjligt att på denna areal med spannmålsodling försörja en familj.

Götalands slättbygders jordbrukare i dessa storleksgrupper har gått i omvänd riktning och alltmer lagt an på animalisk produktion. Detta är väl också en av förklaringarna till att resultatet blivit så mycket förmånligare för deras del.

Ja, herr talman, jag slutar här och ber att få understödja herr Larssons i Hedenäset yrkande om bifall till motionen II: 754. Jag ber i övrigt få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan på alla punkter.

Herr ELMWALL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundmark sade att jag använder 1959 års siffror. Såvitt jag kan förstå är det emellertid jordbruksnämnden som anför 1959 års siffror och jämför dem med det material som har lämnats i motionen. Man vill inte godkänna hela familjens arbetstid utan tar endast hänsyn till mannens arbetstid och inkomst. Den tabell som jordbruksnämnden använder är såvitt jag kan se en rensad tabell, i vilken man bara tar med arbetet med växtodling och djurskötsel. Jag kan inte förklara detta på annat sätt. Därför stämmer naturligtvis inte jämförelsen mellan södra Sverige och Mellansverige.

Att Mellansverige i alla tider haft sämre inkomster av jordbruket än sydligare landsdelar är riktigt. Det är emellertid inte detta motionen vänder sig mot utan det är mot den fallande inkomstkurva som de jordbruksekonomiska undersökningarna faktiskt påvisat och som ingen kan bestrida. Det är denna utveckling vi med riksdagens hjälp vill bryta.

Herr Lundmark sade vidare att man på ett familj jordbruk inte kan odla fodersäd till avsalu. Jag har gjort en liten undersökning på vår centralför enings länskontor. Detta kontor har 384 leverantörer med högst 30 hektar, 44 leverantörer med 30—50 hektar och 56 leverantörer med över 50 hektar.

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Undersökningen visar att gårdarna under 30 hektar säljer avsevärda mängder fodersäd. Vid en förfrågan hos föreståndaren för kontoret fick jag veta att de mindre brukningsdelarna producerar icke ringa kvantiteter. Han redovisade också varför dessa brukningsdelar säljer. Det beror, herr talman, på att de byter ut fodersäd mot äggviterikare fodermedel. Dessa leverantörer har nämligen djurskötsel som huvudinkomstkälla.

Herr LUNDMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Elmwall missförstod mig. Jag talade inte om mannens inkomst i jordbruk å ena sidan på slättbygden i Mellansverige och å andra sidan i Götaland utan om antalet arbetstimmar per 10 hektar, och det var i det avscendet skillnaden rörde sig om mellan 50 och 60 procent. Om man däremot jämför familjeinkomsten finner man att götälänningen har ungefär dubbelt så stor inkomst som svealänningen. Jag menar att den viktigaste orsaken till detta förhållande måste ligga i antalet arbetstimmar. Om de fasta kostnaderna är givna innebär ju varje ytterligare arbetstimme, som jag kan ta betalt för, en nettoökning av inkomsten, och på det sättet blir de tillkommande arbetstimmarna betydligt värdefullare än arbetstimmarna i boten.

Herr ELMWALL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundmark menar väl ändå inte att jordbrukarna i Svealand underlåter att arbeta i viss utsträckning. Det tycker jag skulle vara en fruktansvärd beskyllning att framställa.

Jordbruksekonomiska undersökningen redovisar familjens och brukarens arbetsinkomster och arbetsinsatser för jordbruk med mellan 10 och 20 hektar. Enligt denna undersökning är i Götalands södra slättbygder familjens arbetsinkomst 12 224 kronor och bru-

karens arbetsinkomst 8 357 kronor. Familjens arbetsinsats är där 3 923 timmar och brukarens 2 957. I Svealands slättbygder däremot är familjens arbetsinkomst 6 810 kronor och brukarens 3 391 kronor. Familjens arbetsinsats är i dessa områden 3 561 timmar och brukarens 2 707 timmar. Det skiljer alltså på 250 timmar i fråga om brukarens arbetsinsats. Dessa siffror gäller år 1959, och mycket av förklaringen ligger väl i att det gäller just torråret 1959 eftersom skörden bärgades med ett minimum av arbetsinsats i Mellansverige det året. Man kunde bära sig åt praktiskt taget hur som helst. Det var mycket lätt att bärga skörden.

Går vi till norra Kalmar län finner vi att brukarens fullgoda manstimmar år 1958 i jordbruk med 10—20 hektar var 2 732 timmar, år 1959 var 2 721 timmar och år 1960 var 2 928 timmar. Skillnaden är inte så stor, herr Lundmark, om man bara använder de rätta tabellerna.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Det är väl ganska ovanligt att en debatt om jordbrukets frågor sträcker sig över två dagar, och det kanske finns ledamöter här i kammaren som tycker att debatten blir långgrandig. Men läget för det svenska jordbruket är i dag sådant, att det inte får nonchaleras. Andras bördor förefaller ju alltid vara lättare att bära än de egna, men eftersom vi har ett gemensamt löne- och inkomstansvar för övriga grupper här i landet, så borde detta även omfatta jordbruket.

Som tidigare påpekats föreligger från den jordbruksekonomiska undersökningen ännu inte några siffror ens för 1960. När det gäller frågan om jordbrukets jämställdhet med övriga jämförbara grupper har man i alla fall en bestämd känsla av att om löntagarna åker hiss, så får jordbrukarna traska i trapporna. När man ser deklaratio-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ner och bokföringsresultat finner man lätt, att kostnaderna för jordbruksdriften accelererar oerhört mycket snabbare än inkomsterna.

Vi diskuterade ju i går i samband med ett interpellations svar de problem som finns t. ex. när det gäller produktionen av potatis; trots att det råder brist på denna vara har man inte kunnat komma upp till den nedre prisgräns vid avsättning av den svenska produktionen som sexårsavtalet angivit som skälig.

För att till protokollet få några siffror som visar utvecklingen sedan 1945 kan jag ange, att lönerna sedan dess ökat med 500 procent, maskinkostnaden med 125 procent och byggkostnaden med 176 procent. Priset på vegetabilier ökade fram till 1952 med 60 procent och har sedan dess inte ökat någonting. Inom parentes kan jag nämna, att priset på en så kostnads- och arbetskrävande produkt som sockerbetor mellan 1952 och 1961 inte ökat något. Detta faktum måste för var och en framstå som ett mycket allvarligt hinder i strävandena att få lönsamhet i jordbruksdriften.

Priset på nötkött har ökat med 175 procent, priset på mjölk med 85 procent och på fläsk med 50 procent. För denna utveckling fortgå kommer svårigheterna för jordbruket så småningom att bli mycket stora. Det gör också att ingen jordbrukare nu vågar planera med någon bestämdhet för längre tid framåt.

Jag skulle gärna vilja beröra ett problem, som egentligen inte hör till denna debatt men som jag ändå vill ta upp då jordbruksministern är närvarande och är intresserad av vår diskussion. Det gäller en fråga, där riksdagen och även statens jordbruksnämnd överlätit åt föreningsrörelsen att bestämma, nämligen frågan om kvotering av osten. Det område som jag representerar i denna kammare har när det gäller mjölkproduktionen ett besvär-

ligt problem. Vi har under betesgången en mängd växter, som inte finns på så många håll i landet och som ger fodersmak på mjölken och smöret. Detta gör att en del konsumenter inte tycker om den bismak som blir på produkterna, i synnerhet mjölk och smör; det finns en del människor som gillar den smaken, däribland jag, men de flesta gör det inte. Därför är dessa produkter mycket svåra att avsäta. Det medför att priset på mjölken under senare hälften av maj, under juni och halva juli sjunker ner till ett avräkningspris som ligger så lågt som vid 28 à 30 öre per liter. Detta pris erhålles alltså under en tid då naturen själv hos djuren har utformat laktationsperioder så att vi har den största mjölkproduktionen under just denna tid. Det skulle vara tacknämligt, om jordbruksministern i samråd med statens jordbruksnämnd kunde finna någon utväg att genom en specialkvot på ost till ölandsmejerierna i någon mån eliminera de skadeverkningar på produkterna som denna fodersmak har. Den allra farligaste fodersmaken är den som kommer från vildlöken. Det är ett allmänt önskemål i den bygd jag representerar att man på något sätt skall kunna göra någonting åt detta. Gotland har samma problem, men Öland har inte mer än 50 procent av Gotlands kvot för osttillverkning i förhållande till invägd mjölk.

Jag skulle med några ord vilja beröra det fru Lindskog sade om jordbrukets kapitalförsörjning. Fru Lindskog sade att hon inte kunde ta på sitt ansvar att vara med om att bryta ut kapitalförsörjningsfrågorna, utan att dessa borde få ligga under bearbetning i 1960 års jordbruksutredning. Jag tycker att det är en missriktad ansvarskänsla. Förhållandena är sådana, att man tar på sig ett större ansvar om man till en alltför avlägsen framtid skjuter upp behandlingen av jordbru-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

kets kapitalförsörjningsfråga. Det gäller här oerhört brännande och aktuella problem, och om man inte löser dem på något sätt blir det ytterligare svårigheter vid generationsväxlingarna och med att hålla jordbrukets rationalisering i takt med tiden. Det blir även svårigheter på en hel del andra områden. Fru Lindskog citerade vad ordföranden i 1960 års jordbruksutredning, förre jordbruksministern Netzén, sagt om denna motion. Men fru Lindskog citerade bara den ena halvan av uttalandet, den som mera anslöt sig till den linje som fru Lindskog talar för. Men i samma yttrande anger förre jordbruksministern fem delproblem som man kan bryta ut och avgöra så snart som möjligt.

Jag skulle vilja ange två huvudönskemål i dagens läge för jordbrukets del. Det ena är att åtgärder vidtas, så att man snabbare kan få fram siffror från den jordbruksekonomiska undersökningen och därmed få debatten om jordbrukets ställning i samhället mera dagsaktuell. Det andra önskemålet gäller den punkt i jordbruksavtalet, som vi diskuterade i går kväll och som vi diskuterat vid så många andra tillfällen, nämligen där det står att man med alla till buds stående medel skall vidta åtgärder för att göra jordbrukets prisläge sådant som målsättningen i avtalet förutsätter. Enligt avtalstexten gäller det här inte bara importavgifterna. Om dessa inte räcker till skall man inte släppa det hela och bara konstatera att ingenting är att göra, utan avtalet säger att Kungl. Maj:t i ett sådant läge skall ge jordbruksnämnden i uppdrag att på annat sätt vidta åtgärder för att uppnå den prissättning på jordbruksprodukterna, som är nödvändig för att ge utövarna en skälig inkomst.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig så länge vid den första frågan som

så mycket har diskuterats här, nämligen jordbrukets kapitalbehov. Jag instämmer gärna med dem som menar att rationalisering inom jordbruksnäringen förutsätter att man har kapital till sitt förfogande. I den motion, som har väckts av herr Hedlund, har anförts vissa siffror på vad man skulle behöva låna upp på den öppna marknaden och har angivits att 200—250 miljoner kronor skulle behövas. Riksbanksfullmäktige har i sitt yttrande sagt att det har kunnat lånas ut 300 miljoner kronor. Då säger herr Hansson i Skegrie: Det kan en riksbanksman säga, men den enkle man som sitter i en sparbank eller en annan kreditinrättning får inte samma uppfattning om dessa frågor.

Alldeles bortsett ifrån detta tror jag att vi får tillfälle att diskutera frågan om jordbrukets kapitalförsörjning i den utredning, som både herr Hansson i Skegrie och jag sitter med i. Jag tror att det inte bara gäller att skaffa fram kapital utan att man kanske också bör se efter om t. ex. amorteringstider och dylikt är rätt avvägda. Jag skall emellertid inte ta upp någon diskussion på denna punkt.

Herr Börjesson i Glömminge anförde i en replik till fru Lindskog, att förre jordbruksministern i ett remissyttande hade sagt, att det var fem punkter som man här utan vidare kunde bryta ut och behandla. I det fallet förhåller det sig så, herr Börjesson, att jordbruksministern är ordförande i den utredning, som in pleno framförde dessa synpunkter. Utredningen säger att det i anslutning till den nuvarande lagstiftningen finns möjlighet att ta upp smärre delproblem.

Om jag sedan går över till den andra frågan, som gäller eftersläpningen i inkomstutvecklingen inom jordbruket, tror jag att man skall ha klart för sig att alla de siffror som här anföres är osäkra. Det finns för närvarande inte något säkert material. Det material som

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

man grundar diskussionen på hänför sig till 1959. Man har här uttryckt förhoppningar om att snabbare få fram resultatet av dessa undersökningar, varigenom man skulle kunna få bättre möjlighet att följa upp dessa frågor. Jag vill gärna instämma i detta. Någon har sagt att flaskhalsen skulle ligga hos lantbruksstyrelsen, men jag tror inte att det är på det sättet; snarare tror jag att det är så, att den omläggning som skett genom införande av hålkortsystem när det gäller bearbetningen av materialet har medfört ett dröjsmål. Enligt vad som meddelats mig från lantbruksstyrelsen räknar man med att kunna förkorta tiden för bearbetning av detta material ganska avsevärt. Detta bör man notera med en viss tillfredsställelse.

När man här diskuterar den inkomstmässiga utvecklingen mellan olika delar av landet ber jag att få erinra om att herr Elmwall i sitt anförande i fredags tog upp frågan om det mellansvenska jordbrukets ogynnsamma utveckling i förhållande till det södra. Ja, det är riktigt att det mellansvenska jordbruket ger en mindre inkomst än jordbruket i våra södra län. Det kan ha flera orsaker. I Skåne har vi t. ex. andra klimatiska förutsättningar, varför vi där har en betydligt intensivare jordbruksdrift än i t. ex. Mellansverige. I Mellansverige har man, herr Elmwall, gått in för att i mycket stor utsträckning driva kreaturslöst jordbruk. Det är alldeles omöjligt för ett familjejordbruk inom detta område att få en inkomst som är tillfredsställande när det bara rör sig om vegetabilisk produktion. Man får inte sysselsättning för sin arbetskraft och självfallet får man därigenom mindre inkomst.

Såvitt jag förstår löste herr Elmwall i fredags dessa problem på ett alltför enkelt sätt. Han gjorde då vissa liknelser. Han sätter jordbruksministern på en såningsmaskin och så låter han jordbruksministern åka omkring på ett fält

och så. Herr Elmwall säger att om en riktig bonde ser att de mellersta billarna inte lämnar av tillräckligt, går han av såningsmaskinen och ändrar på det som är felaktigt så att han får lika mycket utsäde även från mittbillarna. Men den expertis jordbruksministern har till sitt förfogande ger bara rådet att köra på i tre och ett halvt år till, se bara upp för växelkurserna.

Ja, herr Elmwall, om det vore så enkelt som att bara vrida ett halvt varv på en knapp för att kunna lösa dessa problem skulle mycket vara vunnet. Men vi har många saker att ta hänsyn till. Vi har bl. a. en världsmarknad, som vi inte kan bortse ifrån. Det är alltså inte bara att vrida på en knapp och därmed lösa problemen. Det är många saker som kommer in i bilden.

Herr Elmwall säger också att jordbrukarna ute i bygderna är bittra över inkomstförhållandena och omöjligheten att enligt nuvarande sexårsavtal uppnå likställighet med andra inkomsttagare. Enligt snabbprotokollet säger herr Elmwall att jordbrukarna har förlorat tilltron till statsmakternas utfästelser. Jag ställer då den direkta frågan till herr Elmwall, om det inte vore skäl i att precisera vari statsmakterna har brustit när det gäller att uppfylla sexårsavtalet. Vilka åtgärder är det som statsmakterna inte har vidtagit? Jag tycker att herr Elmwall bör lämna ett svar på detta.

Herr Elmwall anför också i sin motion, att man skulle kunna lösa problemen när det gäller inkomstförhållandena för jordbrukarna i de södra delarna av vårt land och i Mellansverige på det sättet, att man genomförde en differentiering av slaktdjursavgifterna. Jag ställer då frågan till herr Hansson i Skegrie: Kan herr Hansson dela herr Elmwalls uppfattning på denna punkt och vara med om att man alltså, såvitt jag förstår, för över pengar från de skånska jordbrukarna till jordbrukarna i Mellansverige. Förhandlingsdelegatio-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

nen har sagt, att den inte kan acceptera en sådan ordning. Herr Elmwall vill att staten skall göra det. Förhandlingsdelegationen menar att detta får vara en intern sak, som får klaras av jordbrukets organisationer.

I motionen tar herr Elmwall också upp vissa andra frågor. Jag skall inte uppehålla mig vid alla utan begränsa mig till att säga några ord om den sista fråga han nämner om i sin motion, nämligen frågan om rådgivningen. Den saken tror jag är den värdefullaste i den Elmwallska motionen. Han säger bl. a., att det är önskvärt att man får en bättre rådgivning åt jordbrukarna i Mellansverige. Man skall med andra ord lära de mellansvenska jordbrukarna att producera animalier. Det tycker jag är riktigt, herr Elmwall, och det är en brist hos hushållningssällskapets konsulenter i dessa områden, att de tydligen inte uppmärksammat under de år som förflutit att man borde ha en rådgivningsverksamhet för att lära jordbrukarna inom de mellansvenska bygderna att producera fläsk i stället för att exportera fodersäden till Skåne.

Jag skulle vilja säga något om ännu en sak i detta sammanhang. Jag tror inte att jordbrukarna i de mellansvenska bygderna bör ta herr Elmwall som rådgivare, ty vad är det herr Elmwall vill? Jo, i fredagsdebatten slutade herr Elmwall sitt anförande med att säga: »En lämplig utväg skulle enligt min mening vara att man återförde omsättningskattebeloppet — som nu kan beräknas till cirka 125 miljoner kronor — till mejerihanteringen.» Herr Elmwall föreslog samtidigt att beloppet skulle delas mellan bönderna och konsumenterna. När det gäller att återföra medlen till mejerihanteringen är det väl så, herr Elmwall, att de aldrig har tagits därifrån. De har tagits från dem som konsumerar mejeriprodukter, och herr Elmwall vill nu att dessa 125 miljoner skall återföras till mejerihanteringen för att fördelas mellan konsumenter och bönder. Jag

tror att herr Hansson i Skegrie menar allvar när han säger, att »vi vill inte riva upp 6-årsavtalet». Men det skulle väl ändå vara att riva upp avtalet, om riksdagen gick på herr Elmwalls linje och fattade beslut om sådana åtgärder, som herr Elmwall här föreslagit.

Tillåt mig sedan att säga ytterligare några ord angående prisutvecklingen. Herr Hansson i Skegrie anförde här i fredags, att det är märkligt att livsmedelspriserna har varit i ständigt sjunkande sedan 1959, trots den oro som råder ute i världen. Jag skall gärna medge, att det i och för sig är märkligt, men man räknade väl med, när man träffade detta avtal, att priserna skulle variera både uppåt och nedåt. Om världsmarknadspriserna stiger, så tjänar jordbrukarna på det. De får då en bättre inkomst. Går priserna däremot nedåt, är det klart att jordbrukarna får en sämre inkomst. Men dessa båda saker skulle enligt de avtalsslutande parterna jämnas ut varandra. Det torde därför inte finnas anledning att helt förkasta avtalet och nu försöka riva upp det. Vi bör avvakta och se hur resultatet kommer att bli. Låt oss, herr Hansson, se efter om vi kan finna ett bättre system, när vi skall diskutera dessa frågor i 1960 års jordbruksutredning. Låt oss se efter om vi kan lyckas att skapa bättre förhållanden när det gäller jordbrukets kapitalfrågor och låt oss se om vi kan få till stånd ett bättre system när det gäller prissättningen på jordbruksprodukterna.

Herr talman! Jag skall inte vidare utveckla mina synpunkter i detta fall, därför att både herr Lundmark och fru Lindskog förut har redogjort för utskottsmajoritetens uppfattning. Det finns inte anledning för mig att återupprepa vad de har sagt. Jag vill bara kort och gott instämma i fru Lindskogs och herr Lundmarks yrkanden.

Ytterligare en sak skulle jag dock vilja beröra innan jag slutar mitt anförande. I reservation nr 2 av bl. a. herr

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Hansson i Skegrie har tagits upp en fråga om jordbrukets inkomstförhållanden. Det heter: »Utskottet vill emellertid framhålla angelägenheten av att nämnda undersökningar kompletteras med annat material, som belyser inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket.» Man får inte klart för sig vad det är för material som åsyftas, men jag skulle gärna vilja bidra med att nämna en sak; herr Hansson kan kanske sedan nämna någon mera. Låt oss göra en konsumtionsundersökning även när det gäller jordbrukarna, ty på det sättet skulle man få fram ett mera rättvisande resultat för hur utvecklingen har varit på detta område.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi motionärer har utgått ifrån att det bör vara en hederssak för alla parter, att avtalets målsättning skall kunna vara uppnådd när avtalstiden är slut. Det är detta som har föranlett vårt krav på kontinuerlig översyn. Jag håller gärna med om att det är beklagligt med denna eftersläpning i redovisningsmaterialet. Det har sagts mig, att detta förhållande egentligen är en anslagsfråga. Därest riksdagen ville bevilja ett högre belopp för dessa ekonomiska bearbetningar, skulle också resultatet kunna framläggas betydligt snabbare. Här må nämnas, att det varit möjligt att inom 1960 års jordbruksutredning göra en delutredning beträffande småbruket. Den var avsedd att ligga som underlag för riksdagens behandling i föl av småbruksfrågan. Det bör inte vara omöjligt att göra en likadan snabbutredning för jordbruket i dess helhet. Man skall inte utan vidare krypa bakom argumentet att det tar så lång tid med redovisningen. Det finns möjligheter att gå genvägar för att åstadkomma ett snabbare resultat.

För övrigt fanns i det avtal, som vi tog 1956, en klausul om översyn av avtalet efter viss tid. Det bör inte anses märk-

värdigare att man ser över även detta, väsentligt längre avtal efter viss tid.

Beträffande kreditförsörjningen har här intygats från många håll, att det finns ett stort behov av kapital inom jordbruket. Man har bland annat nämnt den kredit som går över lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna. Som jag framhöll i mitt anförande i fredags, är det inte bara den krediten utan även den vanligen anlitade bankmässiga krediten som är av betydelse. Nu har emellertid riksbankens remissyttrande tydligen blivit en räddningsplanka, ty hittills har alla de som talat för utskottet relaterat vad riksbanken har uttalat. Men jag vidhåller, att erfarenheterna blir litet annorlunda, för den som sitter i ett kreditinstitut och måste avslå fullt berättigade kreditansökningar från jordbruket på grund av att man fått besked uppifrån, att utrymmet härför med hänsyn till kreditrestriktionerna inte räcker längre, »varför ni får vara vänliga att hålla igen med krediter». Det har gällt krediter som varit i hög grad nödvändiga och önskvärda ur rationaliseringssynpunkt. Jag har väldigt svårt att fatta, att det kan vara förenligt ens med konsumentintresset att hålla tillbaka nödvändiga rationaliseringskrediter åt jordbruket.

Men lånemöjligheterna i all sin ära är väl ändå inte detta den enda vägen att tillgodose jordbrukets kreditbehov. Det är inte riktigt, som någon talare sade för en stund sedan — jag tror att det var fru Lindskog — att lånevägen är den enda framkomliga. Ja, för närvarande är det för all del riktigt, eftersom man inte har velat anvisa möjligheter till självfinansiering för jordbruket. Varför motsätter man sig t. ex. investeringsfonder för jordbrukets byggnader och inventarier eller en fullständig vinst- och förlustutjämning? På dessa vägar hade det varit möjligt att tillförsäkra jordbruket egna pengar — billigare pengar än de som skall lånas i bank. Nu får jordbruket, som sagt, i stor utsträck-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ning vara beroende av bankkrediter. Vi vet alla, att deras lånemöjligheter i övrigt är begränsade genom kreditrestriktionerna. När avtalet ingicks, visste parterna inte att det skulle komma att företas så pass stränga restriktioner på kreditgivningens område. Inte heller kunde de ana det höga ränteläge som skulle komma att uppstå under avtalstiden.

En annan sak, som vi heller inte skall bortse ifrån, är den ändrade målsättningen för avtalet, nämligen att grunden för inkomstlikställighet skall flyttas upp till 20—30 hektar. Detta innebär väl också, att jordbruket måste erhålla möjligheter att nå en rationaliseringsgrad som gör det möjligt att flytta upp denna grund för likställighet. Då avtalet ingicks 1959 uttalade jordbruksnämnden, att det var nödvändigt att se till att kapitalförsörjningen blev tillräcklig för att avtalets målsättning skulle kunna uppnås.

Herr **EKSTRÖM** i Björkvik (s):

Herr talman! Jag har både i lantbruksnämnden och i hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Södermanland tillstyrkt den utredning, som omnämns i herr Elmwalls motion. Jag vill därför bara uttala den förhoppningen att frågan, då den nu har överlämnats till jordbruksutredningen, kommer att behandlas snabbt inom denna utredning. Jag har den uppfattningen att om en motion eller en fråga överlämnas till en utredning — det må vara en ny eller en sittande — bör utredningen få pröva frågorna förutsättningslöst utan att riksdagen har bundit utredningen i förväg. Skulle riksdagen redan ha bundit utredningen, anser jag den vara obehövlig. Med den formulering som reservationen i detta avsnitt fått kan jag inte biträda den.

Med det som jag här har anfört om utrednings rätt att pröva förutsättningslöst vill jag uttala förhoppningen om en snar och låt mig också säga välvillig

prövning av denna fråga. Jag kommer att biträda utskottets hemställan.

Herr **PERSSON** i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade att jordbruket har hindrats att skaffa sig eget kapital — vi skulle bl. a. ha ointetgjort jordbrukets möjligheter att sätta in pengar i investeringsfonder.

Jag vet inte om detta vore ett sätt att lösa jordbrukets kapitalproblem. Om jag inte fattat denna diskussion fel, är ändå jordbrukets ekonomiska läge i dag såsom det har beskrivits — och jag tror att denna beskrivning i många och långa stycken kan vara riktig — sådan, att jordbrukarna har mycket små medel att sätta in i investeringsfonder. Jag tror därför inte att man kan klara frågan genom att öppna en sådan möjlighet.

Jag vill säga ytterligare en sak, som jag faktiskt glömde i mitt tidigare inlägg i debatten. Herrar Hansson i Skegrie och Elmwall kan kanske svara på vad detta fenomen beror på, att varje gång priserna höjts på jordbrukets produkter, exempelvis med två eller tre öre per liter mjölk, så diskonterar nya köpare av fastigheter omedelbart dessa pengar i ett högre fastighetsvärde. Priserna på fastigheterna ligger i dag, trots att den senaste taxeringen höjde taxeringsvärdena ganska avsevärt i varje fall i Mellansverige — i mitt eget län, Östergötlands län — i genomsnitt 35 å 40 procent högre än taxeringsvärdet. Herr Hansson i Skegrie vet lika bra som jag, att de pengar som man lånar är dyra pengar, och i den mån man låter fastighetspriserna stiga blir det en merutgift för jordbruket.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte heller att investeringskonton och resultatutjämnning helt och hållet skulle kunna lösa jordbrukets kreditproblem. Men när

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

man varit så inkonsekvent, att man infört kreditrestriktioner även för jordbrukskrediterna, som enligt vad riksdagen själv ändå en gång har uttalat är nödvändiga för att målsättningen skall förverkligas, bör vi söka att på andra vägar kompensera de förluster som kreditrestriktionerna innebär för jordbruket.

Vad gäller de höjda taxeringsvärdena vill jag ge herr Persson i Appuna rådet att försöka föra en sådan ekonomisk politik här i landet, att vi slipper den ständiga penningvärdeförsämringen, ty det är den som i första hand bidrar till att folk som har pengar vill placera dessa i realvärden. Detta är en av de viktigaste orsakerna — eller kanske den viktigaste orsaken — till att just jorden som placeringsobjekt stiger i värde.

Sedan tillkommer en annan sak, nämligen konkurrensen mellan jordbrukarpojkarna, som har utbildat sig speciellt för detta yrke och inte har något annat att välja den dag de skall starta egen verksamhet. Det innebär en annan mycket viktig förklaring till dessa höjda priser.

Att det inte kan vara de höjda mjölkpriserna som ligger bakom, såsom herr Persson i Appuna ville göra gällande, framgår av det förhållandet, att av den senaste mjölkprishöjningen, som beräknades till 30 miljoner, försvann 20 miljoner till höjda löner i distributions- och förädlingsleden, och jordbrukarna fick bara en tredjedel. Mjölkprishöjningar av detta slag kan således knappast ha medverkat till prisstegringarna på jorden.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Appuna beklagade, att man inte hade senare siffror från den jordbruksekonomiska undersökningen än från 1959, men sade därefter att flaskhalsen inte är hos lantbruksstyrelsen. Jag skulle då vilja fråga: Var är då flaskhalsen?

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade till mig att jag borde försöka medverka till att det fördes en sådan ekonomisk politik här i landet, att vi slapp en ständig penningvärdeförsämring. Får jag ställa den frågan till herr Hansson: Hur lyckades hans partivänner klara den saken på den tiden då de satt i bänkarna med mikrofoner framför? Lyckades de så särdeles bra? Hade vi stabilt penningvärde under den tid då bönderna satt med i regeringen? Jag tror inte det går att reda upp situationen på ett så enkelt sätt som herr Hansson i Skegrie ville göra gällande.

Vad sedan gäller den fråga som herr Börjesson i Glömminge tog upp — var flaskhalsen är — vill jag säga att lantbruksstyrelsen ju inforrdar deklara-tionsuppgifterna. Dessa skickas ut till bokföringsbyråer på det lokala planet, varefter de går till statistiska centralbyrån där de behandlas, och sedan går de tillbaka till lantbruksstyrelsen. Det är tänkbart — jag har inga säkra uppgifter på det — att statistiska centralbyrån har haft så mycket arbete med bl. a. skördeskadorna, att dessa uppgifter inte har hunnits med. Som jag sade förut har systemet nu lagts om till hålkortssystem. Lantbruksstyrelsen har upplyst mig om att tiden därigenom skall kunna förkortas ganska avsevärt — vilket jag tycker är önskvärt — så att man kan få in dessa uppgifter tre kvarts eller kanske till och med ett år tidigare.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! I proposition nr 95, som vi nu har att behandla och som innehåller förslag om vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, har jordbruksministern tänkt sig en viss omläggning av gränsskyddet för fjäderfäkött och levande fjäderfä. På grund av verkningar i EFTA-konven-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

tionen föreslår han också prisutjämning för torkad äggalbumin och kärnbindemedel. Vidare framlägges förslag om användning av införsel- och regleringsavgiftsmedel på jordbrukets område och därmed sammanhängande frågor.

Men det har också vid riksdagens början väckts en del motioner som även behandlas i detta sammanhang. Jag skall därför nu något beröra dessa. De behandlar de allmänna grunderna för prisregleringen på jordbrukets område, och vi har då först centerpartiets motioner II: 388 och II: 111 som rör jordbrukets kapitalförsörjning. I den förstnämnda motionen framhåller man att det aktuella kapitalbehovet kan uppskattas till 400 å 450 miljoner kronor, varav minst 200 till 250 miljoner kronor torde behöva upplånas i den öppna marknaden. I motionens slutkläm yrkar man på en skrivelse till Kungl. Maj:t med en anhållan att vid pågående jordbruksutredning frågan om jordbrukets kapitalförsörjning måtte utbrytas och behandlas skyndsamt, så att förslag till en förbättrad kapitalförsörjning kan föreläggas nästa års riksdag. I den andra motionen II: 111 begär man att kreditförsörjningen för rationaliseringsändamål blir föremål för särskild, skyndsamt prövning.

Jag förstår mycket väl, att kapitalförsörjningen är en synnerligen viktig fråga och att det behövs mycket pengar till jordbruket i synnerhet när man nu håller på med rationalisering och mekanisering i stor skala.

Även om herr Hansson i Skegrie inte riktigt tycker om att vi från utskottets sida erinrar om vad fullmäktige i riksbanken framhåller när de fäster uppmärksamheten på den omfattning, i vilken behoven redan tillgodoses på marknaden, kanske denna fråga ändå är så viktig och betydelsefull, att man bör ta hänsyn till vad riksbanksfullmäktige säger. De framhåller att kreditåstramningen visser-

ligen har påverkat affärsbankernas och sparbankernas utlåning till jordbruket. Denna återhållsamhet i kreditgivningen kompenseras dock mer än väl av expansionen i jordbrukskasserörelsen och hypoteksbankens utlåning. De påvisar också, att ökningen i de utestående lånen från jordbrukets kreditkassor har växt från 82 miljoner kronor 1959 till 97 miljoner kronor 1960 och till 144 miljoner kronor 1961. Hypoteksbankens upplåning har också stigit starkt under de tre senaste åren: bruttoupplåningen utgjorde 64 miljoner 1959, 95 miljoner 1960 och 113 miljoner kronor 1961 och nettoupplåningen 50, 79 respektive 98 miljoner kronor.

Kredittillförseln till jordbruket, räknat som ett nettobelopp, kan uppskattas ha stigit från, i runda tal, 250 miljoner kronor åren 1959—1960 till minst 300 miljoner kronor år 1961. Riksbanksfullmäktige menar därför att slutsatsen måste bli, att det varit möjligt att tillgodose jordbrukets kreditbehov i en omfattning som är anmärkningsvärd med tanke på den restriktiva kreditpolitiken under de två senaste åren. Upplåningen på den öppna marknaden har sålunda t. o. m. överstigit det av motionärerna angivna upplåningsbehovet. Med hänsyn till denna tillväxt i kreditgivningen och till utformningen av gällande regler för kreditgaranti, ifrågasätter därför riksbanksfullmäktige, om kreditproblemet är av sådan angelägenhetsgrad att det bör brytas ut ur sitt sammanhang och behandlas med förtur av utredningen.

Lantbruksstyrelsen har också yttrat sig över dessa motioner, och det är givetvis intressant att se vad den framhåller i denna fråga. Den menar att frågan är av mycket komplicerad natur och den ställer sig därför mycket tveksam beträffande de praktiska möjligheterna för jordbruksutredningen eller särskilt tillsatt utredning att behandla kreditfrågorna så skyndsamt,

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

att ett genomarbetat förslag kan föreläggas 1963 års riksdag. Den säger också, att kapitalförsörjningsfrågorna dessutom har ett så nära samband med andra frågor, som skall behandlas av jordbruksutredningen, att det enligt styrelsens mening knappast kan vara ändamålsenligt att utbryta dem till särskild behandling. Till slut framhåller styrelsen, att det icke finns tillräckliga skäl att vid pågående jordbruksutredning utbryta frågan om jordbrukets kapitalförsörjning till särskild behandling.

Vad säger då 1960 års jordbruksutredning? Den åberopar att enligt sina direktiv har den att utföra ett mycket omfattande utredningsarbete, avseende praktiskt taget alla sidor av jordbrukets framtidsproblem. Jordbrukets kreditfråga beredes inom utredningen av en särskild arbetsgrupp, som igångsatt djuplodande och tidskrävande undersökningar för att klargöra jordbrukets aktuella och framtida kapitalbehov och ange olika vägar för att fylla detta behov. Den säger vidare, att för sina slutliga överväganden och ställningstaganden i jordbrukets kapitalfrågor är utredningen dessutom beroende av det arbete, som utföres inom bl. a. grupperna för strukturfrågor och för frågor rörande företagsorganisationen inom jordbruket. Sedan framhåller den att en utbrytning och snabbbehandling av kapitalförsörjningsfrågan icke synes sakligt försvarlig och ej heller praktiskt genomförbar och anser sig alltså icke kunna tillstyrka ett dylikt förfarande.

Det är med anledning av dessa starka och bestämda uttalanden som jordbruksutskottets majoritet har kommit fram till den ståndpunkten, att dessa motioner bör avslås i denna del.

Nu har man i reservation nr 1 inte gått riktigt så långt som i motionen när det gäller att frågan skulle utbrytas från pågående jordbruksutredning, men reservationen syftar till samma

sak och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Reservation nr 2 sammanfaller med motionen II: 387, som berör undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket. I motionen hemställs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionen anförts, dels ock — därest undersökningarna så motiverar — framläggande av förslag till sådana åtgärder, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kan uppnås under sexårsperioden.

Nu vet vi ju alla, att i det riksdagsbeslut som vi fattade 1959 var målsättningen för prispolitiken, att jordbruket under denna sexårsperiod skulle beredas möjlighet för det första att följa med i den allmänna inkomstutvecklingen och för det andra att tillgodoföras rationaliseringsvinsten inom näringen så att klyftan mellan industriarbetarnas och jordbrukarnas inkomster efter hand utjämnades.

Man hade då avvägt prisskyddet så, att den inkomstnivå, som därigenom beräknades bli uppnådd vid början av den nya prissättningsperioden, kunde beräknas ge möjlighet att utfylla en del av den inkomstklyfta, som då förelåg.

Det är givetvis mycket svårt att avgöra hur inkomstutvecklingen har fortskridit under den tid som har gått sedan sexårsavtalet började gälla.

Statens jordbruksnämnd framhåller i sitt yttrande över motionen, att det statistiska material, som ligger till grund för bedömningen av inkomstutvecklingen, bygger i vad avser jordbruket på den jordbruksekonomiska undersökningen, som handhas av lantbruksstyrelsen. Grundmaterialet för 1960 beräknas, enligt vad jordbruks-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

nämnden inhämtat, framkomma under instundande sommar och för 1961 vid årsskiftet 1962/63.

1960 års jordbruksutredning har bland annat till uppgift att följa och analysera verkningarna av gällande jordbruksavtal. Man kan därför vara förvissad om att denna utredning kommer att bearbeta det material man har och det som man nu snart får in, så att man får fastare hållpunkter för en bedömning av inkomstutvecklingen. Att redan nu, utan att ha tillgång till dessa uppgifter, göra jämkningar i jordbrukets prissättningsystem kan inte vara tillrådligt. Man bör väl också vara försiktig ifrån riksdagens sida med att mitt under löpande avtalsperiod göra ändringar i gällande avtal. Utskottet kan inte heller biträda motionen på denna punkt. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

I reservation nr 3 har man liksom i motionen II: 381 gjort vissa beräkningar angående inkomstutvecklingen i Mellansverige och vissa delar av Götaland och därvid kommit fram till att den varit ogynnsam i det förnämnda området. Även den frågan faller inom ramen för 1960 års jordbruksutredning. Denna utredning har att behandla dessa frågor, och därför har utskottet föreslagit att motionerna jämte detta utlåtande överlämnats till nämnda utredning. Jag yrkar bifall till utskottets förslag på denna punkt.

I reservation nr 4 har yrkats att hundbröd skall överföras till jordbruksregleringen. Det är naturligtvis riktigt att inte hundbrödet åtnjuter något importskydd, eftersom i den tulltaxa som gäller från ingången av år 1959 hundbröd är upptaget som tullfritt. Varuslaget är också liksom andra liknande varuslag av vitamin- och mineralfodermedel, som ej innehåller torrmjök, undantaget från jordbruksregleringen. Under tidigare år har den här varan haft ett visst skydd, men sedan 1952 års tulltaxekommitté behandlat frågan har

gränsskyddet borttagits. Det kanske kan vara av intresse att höra vad denna tulltaxekommitté hade att säga. »Vad beträffar det för närvarande tullbelagda hundbrödet, som är en obetydlig artikel, har kommittén icke funnit något tullskydd påkallat.»

Nu har ju AB Tengens hundbrödsfabrik, som är den ende tillverkaren i landet av hundbröd, gjort framställning till Kungl. Maj:t om gränsskydd. Så sent som den 5 maj 1961 har också Kungl. Maj:t meddelat beslut och lämnat frågan utan åtgärd.

I propositionen framhåller departementschefen att med beaktande av att frågan om gränsskydd för hundbröd nyligen prövats av Kungl. Maj:t anser han sig inte kunna biträda jordbruksnämndens förslag. Eftersom inget nytt har framkommit vid behandlingen i utskottet har även majoriteten där intagit samma ställning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arweson berörde en reservation som hittills inte omnämnts i debatten, nämligen reservation nr 4 som gäller hundbröd. I anledning därav vill jag upplysa om att orsaken till att tulltaxekommittén icke förordade något tullskydd för denna vara var att kommittén förutsatte att den skulle komma att inordnas i jordbruksregleringen. Så har emellertid icke skett. Det är emellertid en beredskapsåtgärd att inom landet upprätthålla en tillfredsställande fabrikation av hundbröd med hänsyn till såväl polisens som arméns hundar.

Herr Persson i Appuna frågade mig, om det verkligen rädde ekonomisk stabilitet under den tid centerpartiets representanter befolkade statsrådsbänkarna. Ja, herr Persson, om jag riktigt har läst siffrorna var det under 1950 och 1951 en ganska kraftig inflationsutveck-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ling. Sedan koalitionsregeringen sistnämnda år kommit till, förändrades index mycket litet — med en eller två enheter under åren 1952—1954, och det rådde alltså då ekonomisk stabilitet. Men därefter kom händelserna 1955, när man på arbetsmarknaden icke brydde sig om regeringens varningar att det bara fanns utrymme för 3 procents löneökning, utan ställde sådana krav att löneökningarna uppgick till, efter vad jag vill minnas 8 à 9 procent. Därigenom blev det återigen en kraftig inflationsutveckling. Om regeringens varningar och åtgärder den gången hade respekterats, skulle jag tro att den ganska stabila ställningen i fråga om index hade kunnat bibehållas även efter 1954.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore mig fjärran att vilja ta bort den gloria som herr Hansson i Skegrie hängt över centerpartiets statsrådsledamöter. Jag skall inte heller göra det. Vi kan få en diskussion om Koreakrisen, och den tycker jag inte hör ihop med den debatt vi för i dag.

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! När den generella uppgörelsen i årets avtalsrörelse träffades, betecknades den såsom tämligen välanspassad och föga inflationsdrivande. Efter de följdföreteelser, som sedan traditionsenligt visat sig, är kanske omdömet i dag ett annat. Den höjning av jordbrukets produktpriser, främst med 3 öre för konsumtionsmjölken, som varit en automatisk följd av jordbruksavtalets justering i samband med uppgörelsen, utpekade nu såsom boven i dramat vilken tar hand om den allra största delen av löneförbättringarna. Det finns all anledning att bemöta denna onyanserade kritik och erinra om att det i stället förhåller sig på det sättet, att 1 procents höjning av jordbrukets produktpriser i sin tur endast ger utslag med $\frac{1}{10}$ enhetshöjning av hela kon-

sumtionsprisindex och att den prisökning som vidtagits ännu inte nått ut till producenterna, utan helt tycks gå åt för att täcka ökade lönekostnader inom förädlingsindustrierna. Det finns också skäl påpeka att jordbrukarna numera själva helt får bära den stora höjning av lantarbetarlönerna som företagits. Man har inte rätt att slå ut jordbruksföretagens ökade kostnader på högre produktpris, detta till skillnad från andra företagare som omedelbart kan täcka ökade lönekostnader genom prishöjningar.

I ett sådant läge måste det vara angeläget att se till att jordbrukarna åtminstone erhåller den rätt avtalet ger dem. De prisgränser, kring vilka avtalet är uppbyggt, måste effektivt skyddas. Enligt mitt förmenande räcker det tyvärr inte med att man, såsom jordbruksministern i går upplyste om, med stor uppmärksamhet följer utvecklingen på exempelvis smörmarknaden, detta i en situation då den nedre prisgränsen på smör i fyra månader underskridits och allt fortfarande underskrides. Detta tycks vara den enda åtgärd som man »med alla till buds stående medel» — kan tänka sig att vidta.

Herr Persson i Appuna talade här om den tid då bönderna, såsom han uttryckte sig, satt med i regeringen. Ja, så nära en inkomstlikställighet har jordbrukarna aldrig varit som på den tiden. I dag är, herr Persson, skillnaderna i detta avseende avsevärt större än tidigare. Och det är inte med tanke på framtiden, utan i nuet som jordbrukarna kräver att prisrelationerna skall återställas.

Även om den situationen är för handen att smörtillverkningen ökat och att detta är en orsak till att prisgränsen har underskridits, måste enligt mitt förmenande ändå avtalet följas och priset lyftas upp.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att diskutera jordbrukets roll i en avspärrningssituation. Jag har den

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

uppfattningen att alla är överens om jordbrukets viktiga uppgift i ett sådant läge. Det måste därför vara rimligt att se till att jordbrukets utövare även i fredstid kan utöva sitt yrke under sådana förutsättningar att det ger en med andra grupper jämförlig inkomst.

Till detta kan visserligen sägas att jordbruket självt drivit fram denna överproduktion och att man genom en omläggning till annan produktionsriktning i stället borde framställa produkter för vilka finns större utrymme. Jag har den uppfattningen, herr talman, att överskottsproblemen inte kan lösas genom en produktionsbegränsning. Exempelvis USA har tidigare försökt att få bukt med överskotten på livsmedel genom att staten betalat jordbrukarna för att låta vissa arealer jord ligga obrukade, men någon egentlig produktionsbegränsande effekt har åtgärden knappast haft.

Jag frågar mig vem som vid ett sådant tillfälle skulle taga på sitt ansvar att reglera alla de faktorer som påverkar jordbruksproduktionen på kanske 300 000 brukningsdelar i vårt land. Vem skulle kunna bestämma var gränsen skulle dragas för produktionen? Jag frågar mig vidare hur konsumenterna skulle ställa sig till en deklaration från jordbrukarnas sida att de ämnade driva ett ineffektivt jordbruk. Jag tror i stället att den enskilde jordbrukaren måste driva sitt jordbruk så rationellt som det över huvud taget är möjligt med åtföljande större nettovinst. Detta kan icke ske, om inte marken bringas att lämna största möjliga avkastning genom tillämpandet av forskningens senaste rön. Detsamma gäller på husdjursidan. Man bör alltså tillåta sig att inom hela jordbruksföretaget utnyttja en hög rationaliserings- och mekaniseringsgrad så effektivt som möjligt.

Vad som för övrigt händer i ett läge då vissa jordbruksprodukter saknas inom landet och import måste tillgripas, har konsumenterna nog samt fått

erfara när det gäller dagens potatispris. En viss överproduktion som konsumentskydd kräver emellertid att man också är beredd att skydda producenten mot ett för stort prisfall.

Efterfrågan på jordbruksprodukter är sannerligen inte given, utan här måste en ständig strävan till för att öka avsättningsutrymmena. En viktig uppgift är därför att när handelsavtal slutes se till att jordbrukets eventuella överskott i större utsträckning kommer med i detta utbyte. De överskott, som trots allt kan komma att uppstå, måste i ett sådant läge samhället gemensamt stå för som en försvarsberedskap. Herr talman! En sådan situation borde aldrig behöva uppkomma, om vi vill fördela det överskott, som vi i dag har, till den svältande befolkningen i stora delar av vår värld.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen nr 617 i denna kammare samt till de vid utskottets utlåtande fogade reservationerna.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Herr Persson i Appuna har försökt lära oss mellansvenska jordbrukare hur vi skall kunna få våra jordbruk lönsamma. Jag skall be att få ge honom ett litet exempel från det praktiska livet på hur det kan gå att driva ett lönsamt jordbruk i Mellansverige, även om man startar med de allra bästa förutsättningar.

I min hemkommun finns ett föreningsjordbruk, Turvs föreningsjordbruk, på cirka 400 tunnland. Det startades år 1952 av fem optimistiska lantarbetare. Man gjorde uttalanden bl. a. för stockholmspressen, i vilka man kunde läsa att nu skulle det skäras guld med täljknivar och nu vore det slut med den anställdes beroendeställning o. s. v. Hur har det gått?

Efter åtta år gick föreningsjordbruket i likvidation. Andelskapitalet var förbrukat. Det har förnyats och är nu fördubblat. Av de ursprungliga delägarna

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

i detta företag finns för närvarande en kvar. De andra har hoppat av av olika orsaker. I höstas lämnade två delägare utan vidare både föreningsjordbruket och det andelskapital de hade satsat samt reste från gården. Sedan har man i tidningarna annonserat efter ersättare, men förgäves.

Nu har detta föreningsjordbruk ansökt om tillstånd att driva jordbruket med endast tre man, trots att bestämmelserna säger att det skall vara fem. Detta har också lantbruksnämnden gått med på, i avvaktan på att man med ljus och lykta skall kunna leta upp ytterligare två optimistiska personer, som vågar ge sig in på detta vågspele.

Under den gångna tiden har jordbruket fått kontanta skördebidrag på bortåt 30 000 kronor och skördeskadelån på ungefär 40 000 samt avskrivningar på arrende med 18 000 kronor. I år har det även avskrivits 2 500 kronor på arrendesumman till lantbruksstyrelsen. Detta är ett skolexempel på ett mellansvenskt jordbruk, som har haft rykte om sig att vara ett av de bästa i trakten. Vi andra jordbrukare har ännu inte trätt i likvidation utan håller nödortfigt näsan över vattnet — även bokstavligt, ty vi har varit utsatta för katastrofskador genom översvämningar — vi har inte fått något arrende nedprutat, och inte heller har vi fått samma förmånliga villkor, när det gällt anskaffning av kapital.

Herr Persson i Appuna sade, att vad vi behövde var specialister, som hus-hållningssällskapen borde ställa till vårt förfogande. Sådana specialister har också ställts till detta föreningsjordbruks förfogande. I det fallet finns det sannernigen ingenting att klaga på. Chefen för lantbrukshögskolans specialrådgivning, docenten dr Gesslein, har varit specialrådgivare för detta jordbruk, som följaktligen haft tillgång till den yppersta kraft som gått att uppdriva. Vi har från lantbruksnämndens sida försökt att hjälpa dessa jordbrukare så mycket vi kunnat, och jag klandrar dem inte att de

misslyckats. De är duktiga och arbetssamma karlar, men det har överstigit deras krafter att klara de ekonomiska problemen.

Jag menar alltså att det finns exempel på nära håll, och jag skulle vilja rekommendera herr Persson i Appuna att studera dem. Fråga ordföranden i Tarvs sambruksförening, om man på detta jordbruk har lyckats uppnå inkomstlikställighet, eller fråga efter hans uppfattning när det gäller mellansvenskt jordbruks bärkraft över huvud taget.

Det är mycket lätt att komma med goda råd om hur man skall klara upp ekonomien, men det är inte så lätt att omsätta dem i praktiken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer under denna punkt.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Grebäck uppfattade mig så att jag ville vara rådgivare åt honom när det gäller att driva ett jordbruk, så var det en missuppfattning. Det anser jag mig inte kunna vara. Herr Grebäck har ju agronomutbildning, och jag är bara en vanlig lantarbetare. Om det står någonting i protokollet, som kan medverka till en sådan uppfattning, så skall det självfallet strykas.

Om herr Grebäck läser remissinstansernas yttranden, skall han finna att lantbruksstyrelsen skriver att det finns anledning överväga om inte det mellansvenska jordbruket borde lära sig att driva en animalisk produktion i stil med vad som sker i landets södra delar.

Låt mig sedan, innan jag glömmer det, säga till herr Dahlgren att jag aldrig har ifrågasatt jordbrukets rätt att kräva betalning enligt upprättade avtal. Den saken har jag aldrig bestritt. Självfallet skall man ha den rätten. Jag menar bara att det skall bevisas att statsmakterna har brutit mot det avtalet, men såvitt jag förstår har den saken inte bevisats.

Vidare tog herr Grebäck upp Tarvs

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

kollektivjordbruk och sade att det var ett typiskt exempel på hur det går, när optimistiska lantarbetare skall driva jordbruk. Men om herr Grebäck kommer med mig och studerar förhållandena i Ryd vid Linköping i Östergötland, eller om han följer med herr Vigelsbo till Hörnsjöfors i Västmanland eller åker till Gudhem i Västergötland, så skall han finna tre andra exempel. Man kan finna både goda och dåliga exempel inte bara bland kollektivjordbruken utan också bland vanliga bönder.

När ifrågavarande förening inkommit med ansökan om att få driva verksamheten med endast tre medlemmar, så är detta en följd av utvecklingen. När man rationaliserar, försöker man ju minska på arbetskraften, och då tycker jag det är naturligt att man i föreningen begärt att få minska antalet från fem till tre. Sedan är det ju beklagligt att utvecklingen gått som den gått med Tarvs kollektivjordbruk, men det tycker jag inte skall tas till intäkt för påståendet att kollektivjordbruken är misslyckade.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Tarvs föreningsjordbruk är på 400 tunnland. Det kan inte vara en riktig utveckling på jordbrukets område, att man skall driva ett 400 tunnlandsjordbruk med tre arbetare. Det tänker man inte heller göra, utan man gör vad man kan för att skaffa förstärkning. Det vore något enastående om man skulle kunna driva rationaliseringen så långt och samtidigt följa herr Perssons i Appuna råd att driva ett kreatursstarkt jordbruk i Mellansverige för att förbättra ekonomin.

Jag tar inte detta som något exempel på att tanken med föreningsjordbruk i och för sig är misslyckad, utan jag bara drar fram det som exempel på vilka svårigheter vi har haft inom det mellansvenska jordbruket under denna period. Det gäller inte bara föreningsjordbruk utan jordbruket över huvud taget. Men se-

dan frågar vi oss naturligtvis i bygden vad det beror på att vi ändå, med betydligt sämre förutsättningar, hankat oss fram någorlunda skapligt, medan detta föreningsjordbruk inte kan klara sig. Det är en fråga som det återstår att besvara.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Här tycks man vara överens om att inkomstutvecklingen för jordbruket inte har varit den avsedda, men man är inte överens om hur detta skall avhjälpas. Vad motionen nr 381 i denna kammare understryker är det allvarliga i att stora områden av landet, enligt vad jordbruksekonomiska undersökningen konstaterar, under en lång tidsperiod har fått vidkännas sjunkande inkomster. Därtill kommer penningvärdeförsämringen. Det är detta som gjort att motionärerna anser det nödvändigt med en så snabb objektiv utredning om dessa spörsmål som det över huvud taget är möjligt att genomföra. Motionärerna har ansett det lämpligt att jordbruksnämnden, som dock har att enligt riksdagens skrivelse i höstas syssla med en del av dessa problem, som ovillkorligen måste beröras i en sådan undersökning, även finge i uppdrag att förverkliga denna motions syfte.

Fru Lindskog säger här i debatten, att det inte är nödvändigt att motionen begravas i 1960 års stora utredning, utan hon anser att så snart 1960 års material är klart skall man kunna detaljbehandla dessa spörsmål. Om nu inte reservationen vinner, hoppas jag att fru Lindskog får rätt på den punkten.

Att motionen närmare anger en del åtgärder, som motionärerna anser kan höva ifrågakomma, motiveras av att det är dessa spörsmål som dagligen diskuteras bland de berörda jordbrukarna. Jag skall be att få anföra en del av vad Mjölkecentralens fullmäktigestämma i år har beslutat att skriftligen delge Svenska mejeriernas riksförening: »Bland Mjölkecentralens medlemmar råder myc-

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

ket starkt missnöje med de ekonomiska villkor, som sexårsavtalet synes ge för landets mjölkproduktion och som prisutjämnningen inom SMR dessutom ger för mjölkproduktionen särskilt inom MC-området. — — — Efter ingående diskussion uppdrog stämman åt styrelsen att med skärpa framföra medlemmarnas missnöje till de organ och myndigheter inom föreningsrörelsen, som handhar sexårsavtalets och prisutjämnningens tillämpning.» Man utvecklar detta ytterligare och fortsätter: »Styrelsen vill i anslutning till det sagda till ytterlighet understryka vikten av att varje tänkbar åtgärd vidtages mycket snabbt för att rätta till den eftersläpning i k-mjölksmerutbytet, som MC påtalat i brev till SMR:s clearingkommitté av den 30 augusti och 7 september 1961 samt till SMR:s styrelse den 1 december 1961 och den 7 februari 1962.» Det allvarliga läget har således nödvändiggjort upprepa- de framställningar.

Herr Persson i Appuna går förbi vad motionen grundar sig på, och han uttalar sig inte om frågan huruvida det är motiverat att över huvud taget vidta några åtgärder i detta sammanhang. Detta är ju det grundläggande; sedan kan man diskutera detaljer och åtgärder. Han frågar mig var statsmakterna har brustit i att vidtaga åtgärder. Jag har min uppfattning för mig. Jag förstår att herr Persson i Appuna inte delar den, och det bekommer mig egentligen inte särskilt mycket. Men jordbruket har ett avtal om inkomstlikställighet med vissa industriarbetargrupper. Det material som föreligger rör sig över en så lång tidsperiod att man måste ha kommit underfund med att det är något fel någonstans. Då väntar man sig ju, herr talman, att statsmakterna tar initiativet, undersöker förhållandena och vidtar åtgärder. Treårsavtalet och sexårsavtalet avser ju bara att grundlägga prisutvecklingen för att uppfylla avtalet om inkomstlikställighet.

Herr Persson i Appuna gick också

in på andra detaljer. Låt mig till att börja med ange hur konsumtionsmjölkpriset fördelas på olika kostnadsområden — siffrorna avser Stockholm och förhållandena före den senaste prishöjningen. Av de 97 öre som konsumenten får betala i butiken går 6 till omsättningsskatt, 14 till handelsmarginal, 20 till utjämningsavgiften som samlas i SMR, 5 till glasemballage och 16 till MC för omkostnader, varefter 36 öre kvarstår för producenten. Emellertid utgår ett pristillägg, så att leverantören får 42 öre. Pristillägget består dels av statsbidrag med 3 öre, dels av återbäring av utjämningsavgiften med 3 öre.

Vidare är försäljningen av konsumtionsmjölk i stor utsträckning en service — en service som allmänheten fordrar skall bli bättre och bättre men som det är mycket svårt att rationalisera. — Detta är förhållanden som kanske inte helt kommer fram i sexårsavtalet och inte riktigt utjämnas genom dess regler.

Vad sedan slakten beträffar redogjorde jag i fredags för Slakteriförbundets uppfattning, och jag hänvisar nu endast, herr Persson i Appuna, till förbundets uttalande. Även om herr Persson i Appuna inte tillerkänner mig någon sakkunskap alls på området har jag dock varit verksam där under 28 år i egenskap av styrelseledamot i en slakteriförening, under de senaste 10 åren som ordförande. Någon erfarenhet torde väl dessa år ändå ha givit. Det är inte alls fråga om att ta pengar från den ena och ge till den andra, utan det är fråga om att dämpa en överproduktion som måste avlastas på export och som ger det samlade svenska jordbruket en årlig, stor förlust.

Får jag göra en liknelse till vill jag säga att jag tycker herr Persson i Appuna påminner om en veckogammal fölunge som tillsammans med sin mor har släppts ut på grönbete. Herr Persson råder bönderna att inte ta mig

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

som rådgivare. Ja, jag har aldrig begärt att få bli rådgivare vare sig åt bönderna eller åt herr Persson i Appuna, men jag förbehåller mig rätten att föra fram min uppfattning.

Jag skall inte gå in på krediterna — frågan har utvecklats tillräckligt och på ett klagörande sätt, tycker jag, av herr Hansson i Skegrie och herr Börjesson i Glömminge. Jag kan instämma i allt vad de har sagt. Men när herr Persson i Appuna vill ta de höjda fastighetsvärdena som bevis för jordbrukets lönsamhet är han inne på ett mycket farligt område. Det är ju den allmänna inflatoriska utvecklingen som gör att fastighetsvärdena stiger. Inom vissa områden — i varje fall i Sörmland — används många jordbruk för närvarande som sommarnöjen för stockholmare. Det är självfallet bra om bebyggelsen kommer till användning — det har vi ingenting emot — men fastighetsvärdena drivs upp även den vägen.

Och när det gäller större jordbruk är det faktiskt inte många egentliga jordbrukare som kan uppträda som konkurrenter. Domänverket köpte för inte länge sedan en stor jordbruksfastighet mitt i Sörmland till ett pris som ingen jordbrukare kunde konkurrera med.

Jag gjorde en liknelse i mitt fredagsanförande, herr Persson i Appuna, och trots herr Perssons i Appuna utläggningar anser jag fortfarande att jordbruksministern är den främste representanten för det svenska jordbruket. Att herr Persson i Appuna skall förstå andemeningen i liknelsen är kanske inte att begära. Men det är faktiskt så, att det ansvarsfulla arbetet med sådden i ett jordbruk gör bonden i vanliga fall själv.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror, herr Elmwall, att vi skall lämna fölungen där-

hän. Jag tycker inte att den bör dras in i denna debatt, ty han skall ju snart ut på grönbete under en trevlig sommar. Låt oss alltså lämna fölungen utanför diskussionen!

Herr Elmwall säger att han föreslagit att åtgärder skall vidtagas för att rätta till de förhållanden som — enligt vad herr Elmwall påstår — råder. Jag vill inte bestrida att herr Elmwall kan ha rätt — det har jag sagt tidigare — och att det härvidlag kan finnas en viss eftersläpning inkomstmässigt. Men, herr Elmwall, det är inte bara jag som har den uppfattning jag redovisade. T. o. m. jordbrukets förhandlingsdelegation har sagt att man inte är på det klara med hur det ligger till och att man inte vill göra några uttalanden, innan de ifrågavarande undersökningarna slutförts.

Vidare säger herr Elmwall att han inte tar några råd från mig. Självfallet skall han inte göra det. Jag tycker att var och en i så stor utsträckning som möjligt skall vara sin egen rådgivare. Vad jag sade var emellertid att lantbruksstyrelsen i sitt yttrande över motionen — även jordbrukets förhandlingsdelegation hade samma uppfattning, och jag vet inte om herr Elmwall anser att inte heller de förstär dessa frågor — har framhållit att den inte kan acceptera herr Elmwalls linje i de frågor som han tagit upp i motionen, alltså slaktdjursavgiften, mjölkclearing o. s. v. Det är alltså icke bara jag som har denna inställning, utan den delas tydligen av flera. Vad vidare beträffar den rådgivning som jag talade om, var det närmast lantbruksstyrelsen som jag syftade på.

Herr Elmwall har emellertid fört in ett annat spörsmål i debatten, och jag ställer frågan direkt till honom: Om herr Elmwall skulle få kammaren med sig när det gäller att återföra dessa 125 miljoner kronor — jag vet inte varför han använder ordet återföra, ty det är pengar som konsumenterna

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

betalar i omsättningsskatt och som herr Elmwall vill återföra till mejerihanteringen för att delas mellan konsumenter och jordbrukare — skulle detta strida mot gällande avtal eller skulle det vara i enlighet med gällande avtal?

Jag skall inte närmare gå in på frågan om fastighetsvärdena. Det finns mycket att diskutera på detta område. Tiden har emellertid lidit ganska långt och det finns flera ärenden på föredragningslistan. En sak är dock klar, herr Elmwall, nämligen att fastighetsvärdena stiger undan för undan. Man diskonterar med andra ord varje prishöjning i ett förhöjt fastighetsvärde. Herr Elmwall säger att detta beror på den inflatoriska utvecklingen. Jag tror inte, herr Elmwall, att det är så. Det är beklagligt att man inte skall kunna komma till rätta med detta problem.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr ELMWALL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbrukets förhandlingsdelegation redovisar, herr Persson i Appuna, flera framställningar till Kungl. Maj:t, på vilka den har fått avslag. Trots detta kan man senare ta upp dem. Vidare vill jag än en gång understryka att jag anser Slakteriförbundet, som har yttrat sig i denna fråga, vara den största auktoritet som vi har i vårt land på detta område.

De övriga frågorna kan ju diskuteras, men man skall först vara överens om att någonting skall göras för att vända den inkomstutveckling som alla är ense om inte är riktig. Det är allvarligast för dem som fått vidkännas och kanske fortfarande får vidkännas sjunkande inkomster varje år.

Vad omsättningsskatten beträffar, herr Persson i Appuna, anser jag att om man säger att alla till buds stående medel skall användas, är omsättningsskatten ett av de medel som kan komma i fråga. Den ligger i toppen av mjölk-

priset, och om mjölkförsäljningen går tillbaka inverkar omsättningsskatten ogynnsamt på hela jordbrukets målsättning.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande det sista herr Elmwall sade vill jag fråga, hur det skulle sluta om man skulle börja tillämpa den princip herr Elmwall rekommenderade. Man skulle kunna gå från område till område — det gäller inte bara mejerihanteringen — och peka på omsättningsskatten och säga att man skall låta den gå tillbaka. Jag tror det är helt orimligt att ha en sådan uppfattning.

Herr ELMWALL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag avstår från att försöka övertyga herr Persson i Appuna på denna punkt.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge menade att jag bara hade läst den del av 1960 års jordbruksutrednings remissyttrande som passade som argument för min uppfattning, men jag har faktiskt läst hela yttrandet. Jag ansåg bara att det var överflödigt att upprepa vad varje kammarledamot kan läsa i redovisningen av remissyttrandet i jordbruksutskottets utlåtande.

Herr Hansson i Skegrie gjorde gällande att jag skulle ha sagt att lånevägen vore den enda framkomliga för de flesta jordbrukare. Det menar jag visst inte. Jag har upptäckt åtskilliga fall där det har förekommit en ganska hög grad av självfinansiering inom jordbruket. Men jag menar att jordbrukskrediterna inte kan få vara prioriterade framför andra angelägna krediter utan att de måste vägas i sammanhanget från fall till fall.

Både i fredags och i dag nämndes det att en stor del av mjölkprishöjningen hade »runnit bort» på vägen; den

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

hade aldrig nått fram till producenterna. Detta tror jag är alldeles riktigt. Det kan väl i någon mån hänga samman med att vi har en alltför stor mejerierorganisation i förhållande till den minskade mjölk mängd som för närvarande produceras. Dessutom är jag rädd för att en hel del av inkomsterna har gått till emballageindustriens kassor ty det har varit en ständig förnyelse som har kostat mycket pengar under senare år i fråga om emballage. Jag hälsar med tillfredsställelse om de prisövervakande organen i vårt land skulle kunna företaga en undersökning av emballageindustriens förhållanden. En sådan kanske skulle ge klarhet även på detta område.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A 1) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 1) av herrar Jonasson och Hansson i Skegrie.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång upp-

läst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 183 ja och 31 nej, varjämte 3 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. A 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. A 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A 3) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 2) av herr Ringaby m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför

Åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 38 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr MUNKTELL (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade »avstår» men att det har markerats »nej». (Herr *talmannen* yttrade: Vill herr Munktell att vi låter voteringen gå om?)

Nej, herr talman.

Mom. A 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmwall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. A 4) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Jonasson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Elmwall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

delst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 48 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. A 5, B 1 och B 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. B 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. B 3) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Nord m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 617; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmwall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. D) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 617.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E—G

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. H

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 625 och II: 754; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. I och J

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9

Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Två enhälliga utskott — utrikesutskottet och statsutskottet — har tillstyrkt förslaget om svensk anslutning till konventionen om europeisk rymdforskning och årets andel av de 77 miljoner som anslutningen beräknats kosta. När det gäller så betydelsefulla ting och så stora summor behöver vi dock titta litet närmare på det vi skall besluta om.

Människans erövring av rymden är den mest fantasieggande och den kanske på lång sikt mest betydelsefulla av vår tids epokgörande upptäckter. För att inga missförstånd skall uppstå vill jag deklarerat att vi självklart hoppas på en sådan avspänning, så stora framgångar i arbetet för trygghet och fredlig samverkan mellan länder med olika system, att rymdforskningen och allt vad därmed sammanhänger blir en fråga om internationellt samarbete i ordets vidaste mening. Vetenskapsmän från olika länder arbetar intensivt i denna riktning, men tyvärr har vi inte kommit så långt ännu att detta samarbete kunnat säkras. Innan så skett bör ett neutralt land som Sverige iaktta en viss försiktighet i valet av medverkande i en begränsad samverkan. Jag konstaterar att Sverige, sannolikt av den anledningen, avstått från deltagande i ELDO, den europeiska samorganisationen för raket teknik. Samverkan skall endast gälla rymdforskning för fredliga ändamål, en term som departementschefen

Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.

erkänner vara inte så särskilt väldefinierad.

Men varför har samarbetet begränsats från början till atlantpaktsländerna i Västeuropa jämte Franco-Spanien samt Schweiz, Sverige och Österrike, av vilka Österrike dock dröjde något? Finns inte samma intresse för fredlig rymdforskning i andra europeiska länder, exempelvis i Polen, Tjeckoslovakien, Jugoslavien och andra — för att inte tala om det land som torde ha kommit längst på området. Frågan har särskild betydelse då de anförda länderna skall bedriva forskningsarbetet bl. a. vid ett raketfält, som anläggs vid Kiruna, vid den strategiska punkt i Sverige för vilken de krigförande haft det största intresse under de bägge föregående världskriegen.

Vi betvivlar inte att den svenska regeringen och de svenska vetenskapsmännen har ärliga syften med detta forskningsarbete. I det råd som skall leda arbetet, där ingen stat kan ha mer än två medlemmar, torde dock Sverige inte bli bestämmande, och vi har all anledning att misstänka att exempelvis Västtysklands medverkan inte kommer att bli så begränsad till sina syften. Gränserna är alltid flytande och mycket av det fredliga forskningsarbetet torde röna stort intresse även bland dem som bara tänker militärt.

I propositionen är man så pass angelägen att understryka det fredliga syftet att man tycker sig märka att man vet att det finns många aspekter på detta problem och många anledningar att ställa frågor. Det finns också många reservationer i departementschefens eget yttrande, särskilt när det gäller »suveränitetsinskränkningar och begränsningar i den enskildes frihet som är främmande för svensk lagstiftning». Det heter vidare att Sveriges nationella intressen kräver en tillfredsställande insyn i verksamheten, rätt till omprövning om ändrade förhållanden inträffar, särskilt

när det gäller omfattningen. Redan i konventionens artiklar heter det att utbytet av personer icke får förändra tillämpningen av de bestämmelser som gäller för inresa och uppehåll och att medlemsstaterna icke skall kunna avkrävas »informationer som erhållits utanför organisationen, om detta står i strid med dess säkerhet, avtal med tredje part eller de omständigheter under vilka informationerna erhållits». Vi noterar dessa reservationer och begränsningar men konstaterar samtidigt att det visar att regeringen är medveten om de stora riskerna.

Det har väckt ett visst uppseende i världen att den stora engelska tidningen Sunday Times för några veckor sedan ansåg att Sverige strategiskt är en provins av A-pakten och att det fanns »föga utländsk militär grundplanering som inte i hemlighet samordnats med general Norstad, Atlantpaktens överbefälhavare». Det är anledning att förutsetta att sådana deklARATIONER i en stor engelsk tidning uppfattas litet varstans, och vi bör därför vara försiktiga i sådana här sammanhang.

Litet längre fram på dagordningen skall vi fatta beslut om de första utgifterna för ändamålet. För året rör det sig om 2 180 000 kronor samt 1 000 000 kronor till svensk rymdforskning. Det är en liten början på det europeiska projektets kostnader för Sverige. Miljonen till svensk rymdforskning ter sig vid sidan av de 77 miljoner, som anslutningen till det s. k. europeiska men i verkligheten bara västeuropeiska projektet skall kosta under en åttaårsperiod, såsom blygsam. Om man jämför med den ytterliga sparsamhet som visats när det gäller andra fredliga forskningsprojekt måste vi säga oss att anslagen till den västeuropeiska rymd- och raketforskningen präglas av en frikostighet som bara brukar visas, utan diskussioner, när det gäller forskningsanslag av militärt intresse. Var har vi

Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.

nu de tidningar som talar om att man slösar så många miljoner på rymdprojekt när det finns så många angelägna uppgifter här på jorden. Vår förhoppning är att vi snart skall stå inför möjligheten att organisera samarbetet kring den fredliga rymdforskningen i fredlig samverkan mellan alla jordens länder.

Det beslut vi nu fattar är huvudsakligen av förberedande karaktär. Det finns all anledning att följa utvecklingen i fortsättningen.

I dessa dagar när mäktiga krafter söker få Sverige bort från neutralitetens och alliansfrihetens väg borde man avvakta vad de kommande åren kan medföra. Vi hyser inga illusioner om att kunna ändra vad två enhälliga utskott hemställt, men vi deklarerar att vi inte kan biträda ett beslut som kan tydas som ett avsteg från neutralitetens väg. Vi konstaterar samtidigt att regeringen när det gäller Kiruna-fältet ännu har tillgång till bromsinrättningar för att hindra en farlig utveckling.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Denna proposition har ju remitterats både till statsutskottet och till utrikesutskottet. Jag kommer närmast att uppehålla mig vid det som rör utrikesutskottets behandling av ärendet. Utrikesutskottet är fullständigt enigt i sitt ställningstagande och anledningen till att jag över huvud taget tar till orda, när nu herr Johansson i Stockholm inte ställde något yrkande, är enbart innehållet i herr Johanssons inlägg.

Detta inlägg tarvar ett tillrättaliggande, ty trots allt går det ut på att vi här skulle vara inne på farliga vägar, inte minst när det gäller vår neutralitetspolitik. Vi skall då komma ihåg att hela projektet är ett led i den fredliga forskningens tjänst. Herr Johansson torde få mycket svårt att i propositionen finna någonting, som kan tol-

kas så, att det skulle gå utanför den fredliga forskningens domäner. Att det gäller fredlig forskning slås fast redan i de inledande bestämmelserna, och det är den avgörande anledningen till att Sverige, i likhet med de neutrala länderna Schweiz och Österrike, har ansett sig kunna vara med. Dessutom slås det fast i artikel 3, att de vetenskapliga resultaten skall publiceras eller på annat sätt göras allmänt tillgängliga. Likaså skall de tekniska resultaten, med vissa undantag för patenträttigheter — vilket väl är ganska naturligt — regelmässigt publiceras eller på annat sätt göras tillgängliga för allmänheten. I princip står dessutom organisationen öppen även för andra stater än signatärstaterna, vilket vi också bör komma ihåg. Jag tror således inte att det finns någon som helst anledning att försöka misstänkliggöra organisationens avsikter, och jag förstår över huvud taget inte anledningen till att en svensk riksdagsman vill medverka till detta.

Att vårt land har ett stort intresse av att delta i detta forskningsarbete behöver man inte mycken fantasi för att förstå. Vi är inne i en vetenskaplig och teknisk utveckling på alla områden, vilken är intimt knuten till rymden. För ett land som Sverige, som visserligen är litet men har en betydande vetenskaplig och teknisk kapacitet, är det helt enkelt nödvändigt, om vi vill följa med i utvecklingen, att forska på detta område. Men vårt land är som nämnts ett mycket litet land, framför allt om det skulle ta på sig kostnaderna för denna väldiga forskningsuppgift. Den kräver oerhörda summor, och vi måste också hushålla med vår begränsade tillgång på vetenskapsmän och tekniker.

Områden, där vi kan förvänta att få praktisk nytta av det stora forskningsprojektet, är sådana som gäller våra kommunikationer, både i luften, till

Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m.

lands och till sjöss. Vi vet att telekommunikationer redan förekommit via satelliter, och i förra veckan ägde t. o. m. TV-sändningar rum för första gången i historien, skulle jag tro, via satelliter i USA. Vår industri kommer att dra en oerhörd nytta av forskningen. Tänk bara på radioindustrien och den elektriska industrien. Det är inte heller otänkbart, att rymdforskningen också kommer att visa sig vara värdefull t. o. m. på ett sådant, som man kanske vid en första blick tycker, avlägset område som medicinens. Vi kommer även att få veta mera om världsrymden, astronomin och världsalltet, men jag skall inte ge mig in på dessa hisnande perspektiv.

Jag skall konkretisera mina synpunkter genom att säga att om vi vill följa med i denna utveckling, måste vi också betala något för detta. Redan är vi åtskilliga raketlängder efter vad stormakterna på detta område, framför allt USA och Sovjet, har uppnått. De har lagt ned kostnader, som är så orimliga eller så oerhörd stora — vilket man vill — att vi, även om vi skulle få höra siffrorna, bara svagt skulle kunna fatta hur mycket pengar det rör sig om, eftersom det gäller så väldiga belopp. I motsats till vad som är fallet i fråga om ESRO har det både i Sovjet och USA mest varit fråga om en forskning, som i första hand syftat till militära ändamål. Jag vill inte förneka, att den forskningen även har givit resultat, som har varit till nytta för den fredliga forskningen. Men man kan nog säga att det mera har varit fråga om biprodukter, som emellertid har varit nog så betydelsefulla.

Nu vet jag alltför väl, att både Sovjetunionen och USA bedriver fredlig forskning på detta område, och även om det inte finns något formellt fastslaget samarbete mellan dessa båda länder, kan man t. ex. på konferenser utbyta erfarenheter. Det var ju på en

dylik konferens i förra veckan som de båda rymdfararna German Titov och John Glenn träffades.

Nå, frågar någon, finns det ingenting som kan vara äventyrligt i detta projekt, sett ur vår utrikespolitiska synpunkt? Jag kan förstå att herr Johansson i Stockholm ställer denna fråga — den har jag ställt själv. Men såvitt vi i utrikesutskottet har kunnat finna, föreligger ingenting dylikt. Om man t. ex. vill ändra konventionen — vilket naturligtvis ur vissa synpunkter och under vissa betingelser skulle kunna vara en smula riskfyllt för ett neutralt land — finns ju den bestämmelsen, att så kan ske först sedan samtliga stater skriftligen tillstyrkt. På denna punkt kan vi aldrig bli tagna på sängen. Inte heller beträffande Kirunaanläggningen har vi kunnat finna några risker, sett utifrån de aspekter som man såsom representant för ett land, som vill bibehålla sin neutralitetspolitik, skulle vilja lägga på detta projekt. Utskottet har instämt i den uppfattning som departementschefen har deklarerat på sid. 30 i propositionen, där han med tanke på de avtal som får upprättas med ESRO om Kirunaanläggningen säger, att »vägledande vid dylika förhandlingar måste vara att suveränitetsinskränkningar ej får äga rum samt att sådana begränsningar i den enskildes personliga frihet, som strider emot eller är främmande för svensk lagstiftning och rättstillämpning, ej får ske». »Vidare», säger han, »måste två synpunkter beaktas, nämligen dels att möjligheterna att disponera fältet utformas så, att den svenska regeringen förbehåller sig rätt att, i den omfattning nationella intressen så påfordrar, ha en tillfredsställande insyn i verksamheten och kunna begränsa ESRO:s disposition, dels ock att överenskomna avtalsbestämmelser bör kunna omprövas om väsentligt ändrade förhållanden inträffar, i syn-

Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående viss avsättning till den gemensamma kulturfonden

nerhet beträffande verksamhetens omfattning.»

Dessutom har utskottet också sagt sig vilja ge uttryck åt den meningen att de blivande bestämmelserna om organisationens juridiska status, privilegier och immunitet bör underställas riksdagen.

Herr talman! Jag tror att till och med herr Johansson i Stockholm kan känna sig lugn. Med det anförda ber jag att få yrka bifall till vad utrikesutskottet har föreslagit.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag kan försäkra herr Bengtsson i Halmstad, att jag läst propositionen mycket noga och att det just är därför som jag kunnat citera många av departementschefens reservationer som visar, att han är i hög grad medveten om att vi här rör oss på ett ömtåligt område med känsliga frågor. Jag tillät mig därför också att i slutet av mitt förra anförande säga, att regeringen ännu har bromsinrättningar, framför allt när det gäller kommande förhandlingar om Kirunafältet, som gör det möjligt att hejda en utveckling, som kanske kan misstolkas eller som kan bli farlig för oss. Vi vet alla — det gäller inte bara denna fråga utan hela atomforskningsprojektet — att gränserna flyter, att man också på militärt håll har intresse av en del av den fredliga forskningens resultat. Detta gäller kanske alldeles särskilt sådant som kan bli föremål för undersökningar i Kiruna. Därför skadar det nog inte att fästa uppmärksamheten på detta och att iaktta en viss vaksamhet, så att vi inte glider bort från de angivna gränserna.

Till slut, herr talman, vill jag ännu en gång säga att vad vi önskar, vad vi hoppas skall bli verklighet, är att hela rymdforskningen inom en mycket nära framtid kommer att bli en fråga icke för ett fåtal grupper av länder med

samma politiska uppfattningar, utan en fråga för hela vår jord, för världens alla vetenskapsmän och regeringar.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges anslutning till en konvention för upprättande av Organisationen för europeisk rymdforskning m. m., i vad propositionen avser svensk rymdforskning samt medelsanvisning,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående marinens tekniska personal m. m., och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående viss avsättning till den gemensamma kulturfonden

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en överenskommelse mellan Sverige och Finland angående avsättning till den gemensamma kulturfonden av 5 milj. kr. ur räntelikvider å till Finland lämnade svenska statskrediter jämte i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Med intet annat land har vi under tidernas gång haft och har alltfört så nära förbindelser som med Finland. Den forna östra rikshal-

Förskollärarytbildningens organisation

van är i dag åter fast förenad med oss i gemenskap, genom band där kulturarv och ömsesidigt beroende är bland de förnämsta faktorerna.

Med största tillfredsställelse är den föreslagna förstärkningen av kulturfonden att hälsa. Utan att undervärdera dess ekonomiska betydelse må dock i första hand pekas på värdet av den markerade enigheten — utmärkt av ett enhälligt statsutskottsutlåtande, grundat på en fyrpartimotion respektive ömsesidig regeringsdeklaration.

När nu fonden får ökade möjligheter att verka, må det vara tillåtet att framföra ett par förhoppningar. Den första gäller stödet åt det akademiska livet i Finland. I konkurrensen om de tidigare högst begränsade anslagen har dit endast kunnat hänvisas relativt blygsamma belopp.

Ett stärkande av de uråldriga, i dag ekonomiskt hårt pressade förbindelserna mellan Åbo svenska akademi och rikssvenskt lärdomsväsende kan tjäna såsom ett exempel på dessa förhoppningar.

Vidare har i finskspråkiga kretsar intresset för studier av svenska språket, ända ifrån skolstadiet, vuxit väsentligt under senare år. Ett väl avvägt stöd här skulle ge dubbel valuta för insatsen. Undanröjande av språkhinder skulle inte blott underlätta och stödja samarbete och samhörighet på alla områden mellan Finland och Sverige utan även vidga möjligheterna inom Norden som helhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Braconier* (h).

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12

Förskollärarytbildningens organisation

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition angående förskollärarytbildningens organisation jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 281) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till utbildning av förskollärare för budgetåret 1962/63 beräkna ett reservationsanslag av 1 450 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 46, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 2 februari 1962, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att förskollärarytbildningen skulle förstärkas i den ordning och vid den tidpunkt riksdagen senare bestämde;

dels besluta, att ett statligt förskoleseminarium fr. o. m. budgetåret 1962/63 skulle upprättas i Malmö med den organisation Kungl. Maj:t bestämde;

dels besluta, att statsbidrag till nuvarande sex förskoleseminarier fr. o. m. budgetåret 1962/63 enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande skulle utgå med belopp, motsvarande seminariernas driftkostnader;

dels besluta, att förskollärarytbildningen fr. o. m. budgetåret 1962/63 skulle stå under skolöverstyrelsens tillsyn;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder som erfordrades för genomförande av den av departementschefen förordade omorganisationen av förskollärarytbildningen;

dels ock till Utbildning av förskollärare för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 99) och den andra inom andra kammaren av fru

Förskollärarytbildningens organisation

Nettelbrandt m. fl. (II: 154), i vilka hemställts 1) att riksdagen måtte fatta ett principbeslut att förskolorna inordnades i det allmänna skolväsendet; 2) att riksdagen måtte besluta att den statliga tillsynsmyndigheten för förskoleväsendet skulle vara skolöverstyrelsen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arne Geijer* och *Knut Johansson* (I: 131) och den andra inom andra kammaren av fru *Ekendahl m. fl.* (II: 89);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström m. fl.* (I: 550) och den andra inom andra kammaren av fru *Nettelbrandt m. fl.* (II: 666), i vilka hemställts att riksdagen med i övrigt bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 46 angående förskollärarytbildningens organisation måtte besluta, a) att ytterligare en linje fr. o. m. läsåret 1962/63 inrättades vid förskollärarytseminarierna i Norrköping, Uppsala och Göteborg, b) att en reaktiveringskurs för förskollärare anordnades under budgetåret 1962/63, c) att en utbildningskurs för praktikföreläsare och handledare inom förskoleväsendet anordnades under sommaren 1962, d) att till Utbildning av förskollärare för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisades ett förslagsanslag av 1 650 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* och herr *Isacson* (I: 551) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* (II: 667);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Trollhättan och *Bengtsson* i Varberg väckt motion (II: 78).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) besluta, att förskollärarytbildningen skulle förstatligas i den ordning och

vid den tidpunkt riksdagen senare bestämde;

b) besluta, att ett statligt förskoleseminarium fr. o. m. budgetåret 1962/63 skulle upprättas i Malmö med den organisation Kungl. Maj:t bestämde;

c) besluta, att statsbidrag till nuvarande sex förskoleseminarier fr. o. m. budgetåret 1962/63 enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande skulle utgå med belopp, motsvarande seminariernas driftkostnader;

d) besluta, att förskollärarytbildningen fr. o. m. budgetåret 1962/63 skulle stå under skolöverstyrelsens tillsyn;

e) bemyndiga Kungl. Maj:t att fatta de beslut och vidtaga de åtgärder som erfordrades för genomförande av den av departementschefen förordade omorganisationen av förskollärarytbildningen;

II. att motionerna I: 131 och II: 89, såvitt nu var i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionen II: 78 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 99 och II: 154 icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 551 och II: 667 icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 550 och II: 666 i vad de avsåg ytterligare linjer vid förskoleseminarierna, reaktiveringskurs för förskollärare samt utbildningskurs för praktikföreläsare och handledare icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 550 och II: 666 i vad de avsåg medelstildelningen, till Utbildning av förskollärare för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 450 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Nelander*, vilka ansett

Förskollärarytbildningens organisation

att utskottet bort under momenten IV, VI och VII hemställas,

IV. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 99 och II: 154, besluta, att förskolorna skulle inordnas i det allmänna skolväsendet samt att den statliga tillsynsmyndigheten för förskoleväsendet skulle vara skolöverstyrelsen;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 550 och II: 666, besluta dels att ytterligare en linje skulle fr. o. m. läsåret 1962/63 inrättas vid vart och ett av förskoleseminarierna i Norrköping, Uppsala och Göteborg, dels att en reaktiveringskurs för förskollärare skulle anordnas under budgetåret 1962/63, dels ock att en utbildningskurs för praktikföreståndare och handledare inom förskoleväsendet skulle anordnas under sommaren 1962;

VII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 550 och II: 666, i vad de avsåge medelstillelningen, till Utbildning av förskollärare för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 650 000 kr.;

2) av herr *Kellgren*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Jag behöver inte här orda något om angelägenheten av att kapaciteten beträffande förskollärarytbildningen blir utökad. Det finns ju inga delade meningar om att behovet av denna kapacitet behöver utökas. I detta fall är utredningen, remissorganen, departementschefen, utskottet och skilda motionärer eniga. Alla har understrukt vikten av att det blir en snabb utbildning. Detta är också ganska självklart med tanke på de uttalanden som gjorts i andra sammanhang om en utökning av antalet daghem och förskolor.

Det finns här åtminstone tre kategorier som man bör ta särskild hänsyn till och vilka har krav att ställa på att utbildningen ökas snabbt. Jag tänker därvid för det första på barnen. All expertis synes enstämmigt mena att förskolan har en mycket stor betydelse i utvecklingsfrämjande syfte, inte minst för barn som kommer från sådana miljöer där föga intresse visas för deras fostran. Jag tänker för det andra på föräldrarna, inte minst de ensamstående föräldrarna som har behov av att få på ett tidigt stadium skicka barnen till en fostrande miljö, och jag tänker för det tredje på samhället som här har intressen vilka är förenliga med såväl barnens som föräldrarnas.

Synnerligen betydelsefulla är sålunda de arbetsmarknadssynpunkter som gjort sig gällande under senare år och som kommer att göra sig gällande i ännu större utsträckning de närmast kommande åren under detta decennium.

När det gäller utbildningskapaciteten har förskollärarytredningen ansett att den bör höjas från nuvarande antal, 230 per år, till cirka 365 per år. Med en höjning av den storleksordningen skulle det vara möjligt att 1970 nå balans mellan behovet av tjänster och tillgången på pedagogiskt utbildad arbetskraft. Detta skulle man också kunna uppnå, har förskollärarytredningen menat, genom att dels inrätta ett nytt seminarium i Malmö och dels dubblera de enkla seminarier som redan finns i Örebro, Norrköping och Uppsala. De remissorgan från vilka yttranden inhämtats har också tillstyrkt en utökning av utbildningen av denna omfattning. Därutöver innehåller motionerna I: 550 och II: 666 även förslag som går ut på att det skulle bli ett trippelseminarium av dubbelseminariet i Göteborg.

Departementschefen har emellertid utan en rad till motivering skurit bort såväl Norrköpings- som Uppsalaförslaget. Detsamma gäller beträffande utskottet som inte heller har velat accep-

tera den enligt motionsvis framförda förslag utökade utbildningskapaciteten i Göteborg.

Utskottet förutsätter att en utbyggnad kommer till stånd i den mån möjlighet därtill förefinnes. Men att det skulle vara omöjligt och *varför* det skulle vara omöjligt i de städer som utskottet har räknat bort, säger utskottet ingenting om. Det är inte heller såvitt jag har kunnat utreda någonting som talar för att det inte skulle finnas möjlighet att öka utbildningskapaciteten på det sätt som skisserats både av förskollärarytredningen och i de förut av mig berörda motionerna.

Med den utökning som utskottsmajoriteten talar för blir det möjligt att öka kapaciteten med 50—75 förskollärare per år i stället för vad utredningen föreslagit, vilket skulle betyda 135 per år. Vid genomförande av utskottsmajoritetens förslag blir det inte fråga om en utökning av antalet om vi ser det relativt i förhållande till behovet i fortsättningen, utan resultatet måste i stället bli en större och större brist trots att antalet utbildade i absoluta tal räknat ökas varje år.

I motionerna I: 550 och II: 666 har också föreslagits en reaktiveringskurs för förskollärare och en utbildningskurs för praktikföreståndare och handledare. Nämnade aktiveringskurs är närmast avsedd för de utbildade förskollärare som för närvarande inte utövar sitt yrke utan t. ex. sköter sitt hem och för vilka det gått så lång tid sedan de senast tjänstgjort i yrket att de är i behov av en uppfräschning av sina kunskaper.

Det är onekligen märkligt att man samtidigt som utskottet avstyrker de motioner vari begärs en sådan aktiveringskurs och samtidigt som det förutsättes att förskollärarytbildningen skall överföras till ecklesiastikdepartementets område kan läsa i tidningarna att arbetsmarknadsstyrelsen annonserar om aktiveringskurser av den typen. Med

Förskollärarytbildningens organisation

tanke på förslaget om överförande till skolöverstyrelsen av förskollärarytbildningen vore det väl lämpligt att skolöverstyrelsen skulle få anordna sådana kurser. Det verkar onekligen pedagogiskt riktigare att kurserna anordnas inom det område där de hör hemma.

Att förskolorna skall inordnas i det allmänna skolväsendet och att den statliga tillsynsmyndigheten skall vara skolöverstyrelsen är ett annat av de förslag som framläggs i de motioner jag här har nämnt och i den reservation som är fogad till statsutskottets utlåtande. Departementschefen säger om denna sak att den nyligen har varit föremål för riksdagens behandling. Jag vill med anledning därav nämna att det uppenbarligen varit behovet av arbetsbesparing som har föranlett att denna fråga inte tagits med i skolberedningens direktiv. Det är väl naturligt att den utbildning som sexåringarna kommer att genomgå, alltså den första utbildningen under året innan de börjar sin egentliga obligatoriska skolgång, också skall vara inlemmad i det allmänna skolväsendet och sortera under skolöverstyrelsen. Departementschefen säger att det redan finns åtskilliga verksamhetsområden, för vilka personalutbildningen sker under inseende av skolmyndighet, medan verksamhetsområdena ligger under andra huvudmän. Detta kan jag naturligtvis hålla med om. Det är ingalunda här meningen att man skall lägga alla verksamhetsområden som över huvud taget har personalutbildning under skolmyndighet. Om man skulle göra det, skulle väl nästan samtliga verksamhetsområden komma att sortera under skolöverstyrelsen. Men det finns en speciell anledning att låta detta område ligga under skolmyndighet, nämligen att det här är det första ledet i skolutbildningen.

Det finns onekligen anledning till tillfredsställelse över förslaget om en överflyttning av förskollärarytbildningen till ecklesiastikdepartementet. Det för-

Förskollärarytbildningens organisation

slaget borde emellertid ha följts av en flyttning också av förskolorna. Det vore en naturlig åtgärd just med tanke på att förskolorna utgör det första ledet i den långa utbildning som barnen sedan skall genomgå. Att den utbildningen ligger på en åldersnivå som nödvändiggör att utbildningen för barnens del blir mindre avancerad än senare, utgör inget skäl för att den skall avskäras från skolöverstyrelsens område såsom varande ingen utbildning alls och läggas utanför det skolsystem där den organisatoriskt hör hemma. Även i detta avseende finns det stöd för motionärernas och reservanternas förslag i den tidigare återopade förskollärarytredningens betänkande.

Jag hemställer, herr talman, med det anförda om att få yrka bifall till den reservation av herr Axel Johannes Andersson m. fl. som är fogad till utskottets utlåtande.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Jag vill först påpeka att utskottet inte är fullt så negativt som fru Nettelbrandt kanske ville göra gällande. Utskottet säger i sitt utlåtande, att det förutsätter att en utbyggnad på detta område kommer till stånd i den mån möjlighet därtill förefinnes. Man tänker sig alltså från utskottets sida att man skall få till stånd en så stor utbyggnad som över huvud taget är möjligt. I dag finns det en sådan möjlighet som utskottet inte tillräckligt har observerat. Sedan ett år tillbaka finns det på sjukvårdens område en samarbetskommitté som består av representanter för medicinalstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Denna samarbetskommitté har kommit till på initiativ av inrikesministern och har till uppgift att försöka stimulera fram utbildningsåtgärder på områden, där man kan tänka sig att per-

sonal skall kunna ersätta sjuksköterskor. Därför har man också satt i gång med att förbereda en utbildning av bl. a. laboratoriepersonal samt av röntgen-, radioterapi- och operationsassistenter. Man ordnar aktiveringskurser för sjuksköterskor som vill komma tillbaka till yrket. Man försöker utöka hemsjukvården och få i gång utbildning av läkarsekreterare; allt i syfte att minska bristen på kvalificerad sjukhuspersonal.

Frågan om en ökad barntillsyn sammanhänger på sätt och vis med frågan om på vilket sätt man skall kunna avhjälpa bristen på sjukhuspersonal. Det har blivit alltmer uppenbart att man måste öka insatserna på barntillsynens område för att få mer sjukhuspersonal. Man har därför denna vår haft överläggningar mellan arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och socialstyrelsen för att undersöka möjligheterna att nå fram till olika provisoriska lösningar. Resultatet av dessa mera arbetsmarknadsmässiga överläggningar har blivit att man räknar med att under innevarande månad kunna starta en aktiveringskurs för barnträdgårdslärarinnor. Vidare diskuterar man möjligheterna att utbilda praktikföreståndare och handledare. På det sättet skulle man kunna få i gång utbildning på de anstalter som för närvarande finns. Man undersöker dessutom även möjligheterna — men det ligger mera i framtidsperspektivet — att kunna utöka kapaciteten vid vissa förskoleseminarier.

Det är med hänsyn till att detta arbete nu pågår vid de nämnda ämbetsverken som man måste beklaga att andra avdelningen av statsutskottet inte har remitterat ifrågasvarande motioner. Jag är övertygad om att om dessa fakta hade förelegat skulle både reservanterna och motionärerna ha känt sig betydligt mera tillfredsställda med ärendets handläggning. Det är nämligen, som fru Nettelbrandt sagt, uppenbart

att alla är överens om att på detta område alla åtgärder som är möjliga för att åstadkomma förstärkningar skall vidtagas.

Trots detta kan jag inte följa reservanterna i denna fråga, utan jag kommer att inta samma ståndpunkt som utskottsmajoriteten. Jag gör detta av följande skäl:

Här är det inte fråga om — som reservanterna menar — en stadigvarande och mera permanent utbyggnad utan det är fråga om vad man i dagens läge kan åstadkomma med de resurser man förfogar över för att genomföra olika provisoriska förstärkningar utan att på något sätt eftersätta kravet på utbildningens kvalitet och standard. Det är också fråga om att försöka utnyttja de anslag som arbetsmarknadsstyrelsen tillsammans med överstyrelsen för yrkesutbildning förfogar över för omskolningsverksamhet och verksamhet av denna karaktär, som är betingad av arbetsmarknadens läge och behov. För sådana mera provisoriska åtgärder gäller det att undersöka på vilka platser det är möjligt att genomföra någon-ting, vilket rekryteringsunderlag som finns samt tillgången på lärare. Man får kanske i vissa fall ändra något på utbildningsplanerna, inte så att de blir försämrade men så att de anpassas efter de faktiska möjligheterna.

Herr talman! Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t, när vi har sett vad erfarenheterna kan bli av dessa olika åtgärder, kommer att visa sig mycket positiv till den fortsatta utbyggnaden. Här gäller det i själva verket att försöka förverkliga vad som är möjligt att förverkliga inom kortast möjliga tid. Med stöd av de erfarenheterna skall man sedan gå vidare för att genomföra den mera permanenta utbyggnaden. Det kan mycket väl tänkas att resultatet då kommer att överensstämma med vad reservanterna föreslår. Vi är väl alla överens om att behovet av denna utbyggnad är mycket stort, och 6* — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 18*

Förskollärarytbildningens organisation

det behöver sålunda inte i praktiken föreligga någon skillnad i uppfattning mellan reservanterna och dem som stödjer utskottet.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kellgren säger att utskottets inställning inte är så negativ som det kunde förefalla av mitt anförande; utskottet förutsätter ju att utbildningskapaciteten skall ökas i den utsträckning som är möjlig. Men vad jag ville få fram var just att det inte finns någon anledning att diskutera frågan om behovet, eftersom alla tycks vara överens på den punkten. Skilje-linjen går där det gäller att dra konsekvenserna av uttalandena om behovet. För min del kan jag inte i utskottets utlåtande finna någonting som säger att det skulle vara omöjligt att få till stånd en utbildning i den omfattning som både utredningen och motionärerna önskat. Jag efterlyser alltså fortfarande orsakerna till att sådan utbildning inte skulle kunna sättas i gång.

Vidare säger herr Kellgren att det inte är fråga om stadigvarande anordningar när det gäller exempelvis rekryteringskurserna, utan om åtgärder som är möjliga för dagen och som har provisoriets karaktär utan att det fördenskill göres avkall på kravet om kvalitet. Man säger också att det måste företas utredningar om vilka platser som är lämpliga för förläggning av kurserna, om rekryteringsunderlaget, lärartillgången o. s. v. Jag vet inte om detta kan tolkas på det sättet att den myndighet som i fortsättningen skall ha hand om den reguljära utbildningen, alltså skolöverstyrelsen, inte skulle kunna göra dessa utredningar. Denna myndighet måste väl om någon ha förutsättningar att bedöma frågan om var det finns tillgång till kompetenta lä-

Förskollärarytbildningens organisation

rare och ett tillräckligt rekryteringsunderlag, vilka platser som kan vara lämpliga o. s. v.

Nu tror jag inte att det behöver företas så många utredningar beträffande rekryteringsunderlaget, eftersom situationen i dag är den att det finns så stort antal sökande till dessa kurser när det gäller förskollärarytbildningen — och jag förmodar att det även kommer att bli fallet beträffande olika slag av specialutbildning — att det inte möter någon som helst svårighet att fylla kurserna, på vilken ort de än är placerade.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara erinra fru Nettelbrandt om att det planeras överläggningar mellan ämbetsverken. Både skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen är sålunda inriktade på gemensamma överläggningar, varvid ämbetsverken skall koncentrera sig på uppgiften att så långt möjligt förstärka organisationen och öka utbildningskapaciteten. Det kan väl därför inte sägas annat än att man försöker på ett praktiskt sätt angripa problemen och förverkliga vad som för närvarande är möjligt.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Det finns ingen anledning att vara annat än glad över det förslag som departementschefen här framlagt och som utskottet har uttalat sin anslutning till. Genom att utbildningen vid seminarierna förstärkas, ett nytt seminarium upprättas och seminariet i Örebro ombildas till ett dubbelseminarium kommer tillgången på förskollärare att ökas. Såsom omvittnats så många gånger är bristen på förskollärare katastrofal, och det är därför nödvändigt att seminarieorganisationen — som utskottet mycket rikligt framhåller — utbygges så snabbt som möjligt.

Sedan kan man naturligtvis ha olika meningar om vissa detaljer i förslaget. Dit hör bl. a. frågan om vem som skall vara tillsynsmyndighet för barnstugorna — det är den benämning som numera användes för både lekskolor, daghem och fritidshem. Propositionen föreslår att tillsynen över förskollärarytbildningen skall överflyttas från socialstyrelsen till skolöverstyrelsen, medan socialstyrelsen alljämt skall utöva tillsyn över barnstugeverksamheten. Detta finner också utskottsmajoriteten vara lämpligt.

Departementschefen anser att den sociala aspekten mera än den pedagogiska är dominerande när det gäller barnstugorna, och sett ur samhälleliga, arbetsmarknadspolitiska och rent sociala synpunkter finns det inte heller så mycket att invända mot ett sådant resonemang. Men om man närmare studerar det arbete som utföres på dessa institutioner, så kommer man — det tycker jag och mina medmotionärer — till det resultatet att de pedagogiska momenten är minst lika väsentliga. Både vid daghem och lekskolor är det inte i första hand fråga om socialt arbete, utan om en rent fostrande och pedagogisk verksamhet. När det gäller lekskolorna är väl verksamhetens pedagogiska karaktär numera allmänt accepterad och erkänd, men i fråga om daghemmen har man, såsom vi säger i motionen, fastnat för det förhållandet att verksamheten omsluter en längre tid av dagen och därför innefattar en hel rad av vårdmoment.

Många menar väl att vård och fostran är helt skilda ting. Det tycker inte vi utan tvärtom att de vårdande momenten måste samverka med de fostrande. Vetenskaplig forskning har också givit belägg för att daghemmens uppgift om möjligt är av än mer pedagogisk art än lekskolornas. Både daghem och lekskolor har mer och mer fått karaktären av en förberedelse för den egentliga skolan. Det är av den anled-

Förskollärarytbildningens organisation

ningen, herr talman, som vi motionärer har yrkat på att skolöverstyrelsen skall utöva den statliga tillsynen över hela barnstugeverksamheten.

Tyvårr föreligger ingen reservation till förmån för den motion som vi har avlämnat. Därför tänker jag inte, herr talman, framställa något yrkande om bifall till motionen, eftersom jag finner det meningslöst. Den uppfattning vi givit till känna i motionen närmar sig emellertid väsentligt folkpartiets uppfattning, sådan denna kommit till uttryck i punkten nr IV i folkpartiets reservation. Fördens skull ämnar jag på denna punkt yrka bifall till reservationen, men jag vill samtidigt säga att det för mig hade telt sig betydligt enklare, om de två attsatserna där varit uppdelade. Jag kan nämligen inte instämna i det första avsnittet, där man förordar att förskolorna skall inordnas i det allmänna skolväsendet. Jag tycker visst att detta skall vara målsättningen för oss, men jag anser inte att man nu skall förorda det. Den andra attsatsen — att den statliga tillsynsmyndigheten för förskoleväsendet skall vara skolöverstyrelsen — sammanfaller med vårt motionsyrkande, även om man, vilket inte klart framgår av denna punkt i reservationen, vill begränsa förskoleväsendet till att inte omfatta alla de tre områden som jag tidigare har nämnt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till samtliga punkter i utskottets utlåtande utom punkt nr IV, under vilken jag yrkar bifall till reservationen 1.

I detta anförande instämde fru *Kristensson* (h).

Herr *NILSSON* i Göingegården (h):

Herr talman! Att utbildningen av förskollärare bör vara en statlig uppgift och att det nu bör fattas ett principbeslut beträffande statens övertagande av densamma är man överens om i utskottet, liksom vi väl är alle-

sammans. Däremot är reservanterna inte nöjda med takten i den av Kungl. Maj:t föreslagna utbildningen av nya förskollärare. Inrättandet av ett nytt statligt seminarium i Malmö liksom ombildandet av seminariet i Örebro till dubbelseminarium innebär dock — anser utskottets majoritet — en så pass betydande ökning för kommande år att man får nöja sig med detta för dagen.

Utskottet förutsätter dessutom samtidigt som det finner det nödvändigt med en fortsatt skyndsam utbyggnad att en sådan bör komma till stånd i den mån möjlighet därtill förefinns. Då bör väl en utökning av seminarierna i Norrköping, Uppsala och Göteborg i första hand kunna övervägas i enlighet med vad reservanterna har föreslagit.

Någon reaktiveringskurs för snabbutbildning av förskollärare har utskottet inte heller ansett sig kunna vara med om, men utskottet förutsätter beträffande reservanternas yrkande angående utbildning av föreståndare och handledare att ifrågavarande seminariers lärarfråga ägnas allvarlig uppmärksamhet.

Beträffande vad som i motioner och nu av reservanternas talesman har föreslagits och påtalats angående central och regional tillsynsmyndighet för lekskolor och förskolor har utskottet hänvisat till att Kungl. Maj:t föreslagit att tillsynen över förskollärarytbildningen skall överflyttas från socialstyrelsen till skolöverstyrelsen. Utskottet har ansett förslaget vara riktigt och tillstyrkt det. Den speciella s. k. barnstugeverksamheten har dock inte Kungl. Maj:t funnit det nödvändigt att i detta sammanhang ställa under samma myndighets överinseende.

Även om utskottet har biträtt denna uppfattning är det åtminstone min personliga åsikt att det framdeles visar sig lämpligast att sammanföra även denna verksamhet under en hatt så att säga. Vad beträffar tillsynen över lek-

Förskollärarytbildningens organisation

skolor och förskolor, vilken nu senast har påtalats av fröken Wetterström, är utskottet inte främmande för tanken att denna handhas av skolöverstyrelsen. Skolöverstyrelsen har dock i sitt remissyttrande sagt att innan så sker bör en utredning företas där de särskilda problem bör beaktas som följer om ifrågavarande skolor ställs under skolöverstyrelsens myndighet. Såväl skolstyrelser som länskolnämnder kommer in i bilden i detta sammanhang.

Utskottet har inte velat motsätta sig en sådan översyn innan verksamheten helt kommer att sortera under skolöverstyrelsen och har därför med hänsyn till förslaget om utredning inte kunnat vara med om reservanternas och motionärernas hemställan på denna punkt.

Herr Kellgren var misslynt med att utskottet inte hade remitterat motionerna över detta Kungl. Maj:ts förslag till arbetsmarknadens parter och till överstyrelsen för yrkesutbildning för att få speciella synpunkter i samband med de rent arbetsmarknadsmässiga omskolningskurser, som genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg anordnas på flera områden. Jag vill i det sammanhanget säga, att jag tidigare har haft en känsla av att arbetsmarknadsstyrelsen och den eventuella samarbetskommitté, som herr Kellgren redogjorde för och där bland annat i detta fall medicinalstyrelsen är inkopplad, liksom arbetar vid sidan om utan att ta nödvändig kontakt med vare sig skolöverstyrelsen eller ecklesiastikdepartementet. Inte bara på detta utan också på flera andra områden, där arbetsmarknadsstyrelsen nu synes komma att lägga upp en speciell utbildningsverksamhet, förekommer det inte tillräcklig samordning mellan de myndigheter, i första hand departementen och skolöverstyrelsen, som bör ha sitt ord med i laget så att denna undervisning verkligen blir vad arbetsmarknadsstyrelsen väl avser.

Fru Nettelbrandt efterlyste i sitt anförande orsaken till att denna av motionärerna föreslagna utökning inte har kunnat biträdas redan nu av utskottet. Orsaken är givetvis att vi ansett att vi nu tar ett första rejält steg i fråga om utbildning av förskollärare, och att vi sedan får möjlighet att nästa eller påföljande år, sedan denna verksamhet kommit i gång, taga ytterligare ett steg för att få behovet av förskollärare tillgodosett.

Herr talman! Jag har i likhet med majoriteten i utskottet inte kunnat förmå mig till att beträffande dessa åtgärder gå längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Utskottet har dock klart och rejält sagt ifrån, att då tillfälle och möjlighet finnes bör denna verksamhet så snart ske kan utbyggas vidare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Till utskottets talesman vill jag säga, att han kanske inte uppmärksammat att vi står på samma linje i denna fråga. Vi stöder utskottet här — jag höll på att säga tyvärr, när jag hörde herr Nilsson senast uttala sig.

Vad jag beklagade var inte att propositionen självfallet inte skulle ha remitterats till arbetsmarknadsstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning, utan att motionerna inte remitterats så att man kunnat inhämta senaste fakta i målet.

En annan sak som jag vill understryka är, att det ju här inte är ett ämbetsverk som agerar isolerat. För sjukvårdspersonalen har vi ett organ för samarbete mellan medicinalstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning. I denna fråga är det ett samarbete mellan socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Initiativet kan ligga på olika håll i olika frågor. Det är här ett teamwork, ett verkligt samarbete mellan ämbetsverken, ty frågorna

är av den karaktären att de många gånger inte kan lösas isolerat av ett ämbetsverk.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar tacksamt att herr Kellgren var på utskottsmajoritetens sida i sitt anförande. Det är möjligt att jag gjorde mig skyldig till en liten felsägning och sade att det var propositionen som inte remitterats i stället för motionerna.

Vad jag egentligen i mitt anförande vände mig mot i herr Kellgrens framställning gällde hela det stora problemet, där herr Kellgren till skillnad från Kungl. Maj:t vill ha en betydligt större plats för den verksamhet, som den av herr Kellgren berörda samarbetskommittén skall bedriva. Jag har den uppfattningen, att man bör utreda betydligt mer innan man kopplar in denna verksamhet, kanske inte minst på detta område.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Orsaken till att beslutet om förskoleseminariernas förstatligande har kommit att dröja ända till nu, fastän förslag därom framfördes första gången redan på 1940-talet, har närmast varit den gamla envisa tvistefrågan huruvida socialstyrelsen eller skolöverstyrelsen skulle anses vara den lämpligaste tillsynsmyndigheten för seminarierna. Remissopinionen har där alltid varit delad — och ganska stridslust delad — kring förslag i ena eller andra riktningen, och den är delad ännu i dag. Men när den senaste utredningen i ämnet avlämnade ett enhälligt betänkande om förskoleseminariernas inordnande under skolöverstyrelsen och drog med sig två tredjedelar av remissopinionen, var tillfället kommet för mig att överlämna detta utbildningsområde från socialdepartementet till ecklesiastikdepartementet och min kollega ecklesiastikministern. Den proposition vi nu be-

Förskollärarytbildningens organisation

handlar är sålunda en övergångsprodukt med sina rötter i socialdepartementet och sin krona i ecklesiastikdepartementet, och den kritik som riktats mot otillräckligheten i Kungl. Maj:ts förslag får vi i socialdepartementet denna gång ta ansvaret för.

Det mest angelägna vid utarbetandet av denna proposition ansåg vi vara att få ett principbeslut till stånd om förstatligandet av seminarierna, ett beslut som ger statsmakterna möjlighet att genomföra en jämnare standard i den utbildning förskoleseminarierna ger och möjlighet att hjälpa de svagaste seminarieneenheter till lokal- och personalförbättringar. Det är på denna basis som utvidgningen av utbildningskapaciteten sedan successivt kan ske, allteftersom seminarielärare, handledare och lokaler m. m. kan ställas till förfogande.

Nu har det sagts här i debatten att det tillskott på 50—75 examinerade förskollärare per år, som Kungl. Maj:ts förslag närmast går ut på, är klart otillräckligt med hänsyn till det underskott på förskollärare som vi har och det växande behov som kan väntas. Ja, även Kungl. Maj:t bedömer det som sannolikt att antalet förskollärare blir otillräckligt, om man utifrån oförändrade förhållanden beträffande avgången ur yrket m. m. skulle nöja sig framöver med en ökning om 50—75 examinerade. Men vi bedömer detta uteslutande med hänsyn till arbetsmarknadsutvecklingen för gifta kvinnor med barn och utan att ansluta oss till den målsättning som präglar folkpartimotionerna i denna fråga, en målsättning som uttryckes sålunda i en av motionerna att det bör uppsättas »som första mål att ge samtliga sexåringar som så önskar tillfälle att gå i förskola».

Detta senare är en målsättning som vare sig man gillar eller ogillar den — och för egen del ogillar jag varje syftning mot en mer eller mindre obligatorisk förskola för samtliga sexåringar

Förskollärarytbildningens organisation

— skulle kräva sådana personalresurser att vi inte kan tillgodose dem utan att mer än fördubbla omfånget på hela den nuvarande seminarieapparaten och därmed inkräkta på andra vårdområden med rättmätiga anspråk att få dra jämförlig arbetskraft till sig. Om vi å andra sidan tänker oss en successiv utbyggnad av småbarnsinstitutionerna för det mera elastiska behov, som ett mödrarnas och familjernas fria val resulterar i, behövs det en mera normal, mindre omvälvande utbyggnad av förskollärarytbildningen. När man så talar om otillräckligheten i vår examination av förskollärare, måste man komma ihåg att varje ökning blir meningslös, om bortfallet av utbildad personal ökar i samma takt. För närvarande utexamineras cirka 230 förskollärare om året, och nästan lika många eller 210—215 avgår ur yrket — flertalet på grund av äktenskap och en känsla av att det inte lönar sig ekonomiskt att stå kvar i yrket som gift. Om kommunerna inte kan ändra detta beteendemönster och bibehålla en större andel gifta förskollärare i yrket genom löne- och arbetstidsreformer — med deltidarbete som ett vanligare inslag i bilden än nu — så blir all utbildning som ett såll: hur mycket vi än fyller på det, tömmer det sig lika fort. Inom socialdepartementet har vi varit medvetna om detta, och uppmantrat arbetsmarknadsstyrelsen att i sin omskolningsverksamhet försöka dra f. d. förskollärare tillbaka till yrket och det är med departementets goda minne, som arbetsmarknadsstyrelsen förbereder de repetitionskurser, som herr Kellgren här talade om, och liknande kurser senare inom småbarnsvårdens område. Reservanternas förslag att riksdagen skall besluta om reaktiveringskurser är onödigt, därför att sådana kurser redan planeras på anslag som riksdagen redan beslutat och ställt till arbetsmarknadsstyrelsens förfogande.

Förutom de försök med repetitionskurs, som arbetsmarknadsstyrelsen allt-

så redan fått fullmakt att pröva, har vi med den extra kompletteringskurs som för närvarande pågår i Stockholm — med medel från ordinarie anslag under denna punkt i innevarande års socialhuvudtitel — uttömt tillgångarna på barnstugepersonal som själv önskar sådan här påbyggnad av sin utbildning. Det förhåller sig alltså inte såsom fru Nettelbrandt androg — »att det inte är några som helst svårigheter» att fylla kurserna. Socialstyrelsen uppgav senast i mars i år, att rekryteringsmöjligheterna för ytterligare en kompletteringskurs verkar vara uttömda under de närmaste åren. Statsmakterna får därför anpassa sina åtgöranden för utbildningen av förskollärare efter både tillgång och efterfrågan på olika personalkategorier och så att säga laga utbildningen efter läglighet.

I debatten har också sagts en del om småbarnsinstitutionerna och tillsynsmyndigheten för dem. Reservanterna vill ha tillsynen överflyttad från socialstyrelsen till skolöverstyrelsen. Socialdepartementet och eklesiastikdepartementet har varit eniga om att detta vore en olämplig åtgärd. Den hittillsvarande tillsynen av barninstitutionerna, genom en särskild byrå i socialstyrelsen, har visat sig ändamålsenlig. Skolöverstyrelsen skulle inte kunna fullgöra samma uppgifter utan att rekrytera motsvarande sakkunnig personal, en i och för sig alldeles meningslös omflyttning. Ute på fältet skulle dessutom inspektionen, liksom hittills, omfatta institutioner som i sin tur rekryteras främst utifrån sociala premisser. Omhändertagandet av förskolebarn i daghem och förskolor har fortfarande mera sociala än pedagogiska motiv. Detta markeras ytterligare av att barnstugorna är inlemmade i den förebyggande barnavård som anbefalles i den nya barnavårdslag som riksdagen antog så sent som 1960.

Vi har för övrigt en rad områden — det erkände fru Nettelbrandt — där

personalutbildningen ligger under skolöverstyrelsen eller överstyrelsen för yrkesutbildning, men där de institutioner, som sedermera sysselsätter den utbildade arbetskraften, är helt självständiga gentemot statsmakterna eller inspekteras av annan statlig myndighet utan några som helst olägenheter. Att utbildningen av exempelvis barnsköterskor och sjukhusbiträden ligger under överstyrelsen för yrkesutbildning innebär sålunda inte att alla barnanstalter och sjukhus har yrkesöverstyrelsen till tillsynsmyndighet. Nej, idén att lägga daghem och förskolor under skolöverstyrelsens inspektion är antingen bara förflugen och inte genomtänkt eller också är den genomtänkt och utgör ett led i en medveten plan att bädda för ett obligatoriskt förskoleår i sexårsåldern. Och jag misstänkte, att det senare är fallet, när jag hörde fru Nettelbrandt säga att förskolan utgör första avsnittet av den långa utbildning som barnen skall genomgå. Hon ansåg sig ha fått stöd för denna mening hos förskollärarytredningen. Men förskollärarytredningens ordförande, som kommer att tala här, vet att utredningen inte haft tid att penetrera problemet utan bara berört det i förbigående.

Herr talman! Jag nöjer mig med att säga detta. Jag tror att riksdagen med gott samvete kan godkänna Kungl. Maj:ts förslag, som ändå innebär ett bra kliv framåt för den verksamhet det här är fråga om.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett uttalande av statsrådet Lindström som jag måste be att få säga några ord om.

Statsrådet påpekade att det är nästan lika många förskollärare som lämnar sin arbetsuppgift som det är som utbildas och kommer till, vilket beror på att de inte anser förskollärartjänsten förenlig med arbetet i hemmet. I huvud-

Förskollärarytbildningens organisation

sak lämnar de tjänsten för att ingå äktenskap, och då spelar inte minst de ekonomiska faktorerna in. Och så säger statsrådet Lindström, att om kommunerna inte kan få en ändring till stånd, så att fler gifta kan fortsätta sitt arbete, kommer det alltid att föreligga en brist på detta område.

Ja, förlåt statsrådet, men det är väl inte i första hand kommunernas sak att här träda till. Läger man, som statsrådet gjorde, tyngdpunkten på de ekonomiska faktorerna, är det väl statsmakterna och främst regeringen som får ta initiativ till att förbättra de ekonomiska förutsättningarna. Vi vet ju vad de innebär i sammanhanget. Det gäller att få till stånd så pass stor smidighet, att några hinder inte uppstår, och härvidlag kan kommunerna egentligen inte göra något.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lindström nämnde att det förslag till utökning av utbildningen som reservanterna har gjort sig till talesmän för bygger på en obligatorisk förskola. Jag vill hänvisa till att det förslag som förskolutredningen här har stött sig på icke bygger på någon obligatorisk förskola. Trots att man där icke har räknat med någon sådan har man emellertid icke tänkt sig kunna komma ifatt med utbildningen så att bristen på förskollärare försvinner förrän år 1970. Även om man skulle vidtaga åtgärder av det slag som statsrådet Lindström nämnde, exempelvis löne- och arbetstidsreformer som skulle innebära att flera förskollärare stannar i yrket — och jag hoppas för min del att sådana åtgärder kommer att kunna vidtagas — är detta enligt min mening ingalunda oförmånligt utan tvärtom mycket värdefullt att bristen kan avhjälpas tidigare än 1970. Kanske skall man dessutom i detta sammanhang inte glömma bort den reform

Förskollärarytbildningens organisation

som statsrådet inte nämnde, nämligen skattereformen, som i dag är minst lika viktig.

Statsrådet nämnde vidare barnsköterskorna som exempel på verksamhetsområden om vilka man inte anser att själva verksamheten skall sortera under skolöverstyrelsen, trots att utbildningen faller därunder. Enligt min mening finns det, som jag tidigare nämnde, en rad verksamhetsområden inom vilka det inte kan vara tal om att hänföra själva verksamheten till skolsidan. Att det på detta område föreligger speciella skäl beror enligt min uppfattning på att det här är fråga om en utbildning, där de pedagogiska momenten är mycket tungt vägande.

Statsrådet Lindström lämnade, om jag inte alldeles missuppfattade henne, en uppgift om att det inte tidigare har gått att fylla kurserna. Jag vill i detta sammanhang nämna att det till årets utbildningskurs har kommit in 699 ansökningar till högst 340 platser. Detta visar att det finns en mycket stor grupp som är villig och kompetent att få utbildning men som inte kan få någon sådan.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag vill gärna förtydliga mitt uttalande om att jag är motståndare till obligatorisk förskola. Jag är medveten om att fru Nettelbrandt inte sade att hon var *för* en obligatorisk förskola, men hon uttryckte sig så näraliggande som man kan göra. Reservanterna har en formulering i reservationen som antyder samma ståndpunkt, när de skriver att de anser att det skulle vara till *gagn* för förskoleväsendets vidare utbyggnad om den sker »som ett naturligt led inom det allmänna skolväsendet». Bakom detta tycker jag mig skymta drömmen om en utveckling mot obligatorisk förskola som farstu till den nioåriga grundskola som våra barn hädanefter skall genomgå. I en av folktimotionerna erinras det också med

sympati om att barnen i vissa andra länder börjar skolan i fem—sexårsåldern. Varför inte i Sverige också, tycker man sig kunna utläsa mellan raderna. Många med mig känner emellertid motvilja mot tanken på att ruta in ännu ett år av den lilla sektor av människolivet före småskolan och efter pensioneringen, som kan fyllas av lek och ledighet utan att någon anser det vara asocialt.

Jag måste yttra mig kort, då jag upptäckt att jag strax måste gå in och votera i första kammaren. Jag vill bara ytterligare säga, i anledning av vad herr Nilsson i Göingegården yttrade, att jag inte har någon anledning att sticka under stol med att jag för egen del tvivlar på att förskollärlönen är tillräckligt attraktiv. Lönerna bestäms emellertid genom partsförhandlingar och kan inte påverkas av vare sig riksdagen eller mig. Det blir berörda kårgruppers sak att hävda sina intressen med större skärpa, om medlemmarna i större utsträckning avgår ur yrket som protest mot den dåliga lönsamheten.

Vad arbetstidsreformer beträffar är kommunerna arbetsgivare, och Stockholms stad har nu annonserat deltidsarbete för förskollärare i syfte att locka tillbaka gifta förskollärare till yrket, ett initiativ som jag tror skulle vara lämpligt även på andra håll.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag tror att det var fru Nettelbrandt som sade att kommittén för förskollärarytredningen i princip hade förefallit vara anhängare av tanken att placera förskolorna under skolstyrelserna. Det är sant att denna diskussion var uppe i kommittén och därvid framkom delade meningar såsom framgår av den ensamma reservationen på denna punkt. Den ställning kommittémajoriteten intog var emellertid att det inte finns någon anledning att i detta fall frångå kommunernas självbestämmanderätt. Förskoleinstitutioner-

na är uppbyggda av kommunerna nästan helt och hållet. Det utgår ett s. k. stimulansbidrag av statsmedel som täcker en mycket liten del av de verkliga kostnaderna. Detta är alltså en rent kommunal angelägenhet, och förskolorna har lokalt utformats ganska olika.

Det finns ingen anledning att blanda sig i hur kommunerna ordnar denna fråga. Flertalet kommuner har funnit det lämpligt att låta förskoleinstitutionerna sortera under barnavårdsnämnden eller under en särskild styrelse, som i så fall står under barnavårdsnämnden. Det tyder på att det finns skäl som talar för det. Å andra sidan finns det kommuner som lagt förskoleinstitutionerna under skolstyrelsen, och det har också gått bra. Det har aldrig vållat någon olägenhet att socialstyrelsen varit tillsynsmyndighet medan skolstyrelsen varit den lokala myndigheten. Man bör över huvud taget gå varsamt fram när det gäller att ändra på ett system som visat sig fungera bra.

Vad beträffar frågan om den centrala tillsynen är det olyckligt och orimligt att den fått spela en så stor roll. Vi har en parallell på den obligatoriska skolans område, där diskussionen om anknytningen mellan folkskola och läroverk och numera även diskussionen om differentieringen på högstadiet blivit ett så dominerande diskussionsämne, att det hindrat den verkliga, pedagogiska reformverksamheten och många gånger fördröjt reformen. I synnerhet för förskoleseminarierna har denna inverkan varit olycklig. Sedan 1950 har icke en enda ny utbildningsplats kommit till trots det oerhört stora behovet. Det visar hur nödvändigt det är att vi nu kommer ur detta dödläge.

Vi har alltså fått ett förslag om förstatligande av förskoleseminarierna och om att de skall flyttas över till skolöverstyrelsen. Detta kommer otvivelaktigt att gynna den framtida utvecklingen, men vi kan inte komma ifrån att det för ögonblicket har en viss upp-

Förskollärarytbildningens organisation

bromsande effekt. Vi diskuterade den frågan i kommittén. Vi var eniga om att seminarierna borde flyttas över till skolöverstyrelsen, men vi var samtidigt medvetna om att det med hänsyn till önskemålet om en snabb utbyggnad var bättre att låta dem ligga kvar hos det verk som redan hade dem. Men vi fann att eftersom denna överflyttning ändå måste ske så var det bättre ju förr man gjorde den. Och när man nu gjort denna överflyttning måste man ge skolöverstyrelsen andrum att ta hand om hela detta nya område. Man kan inte begära att skolöverstyrelsen, som nu i mitten av maj får besked om att den skall ta hand om denna verksamhet, skall vara färdig med kurser redan i sommar. Vi får alltså vänta litet. De kurser, som kanske hade kunnat ordnas i sommar, kommer nu inte till stånd förrän nästa sommar. Det är ingenting att göra åt den saken, man kan bara hoppas att omorganisationen skall gå så snabbt och smärtfritt, att man snart uppnår full effektivitet igen.

När det gäller frågan om utbyggnad av seminarierna föreslår utredningen redan från i år dubbla linjer även i Norrköping och Uppsala. I fråga om Uppsala skedde det under den absoluta förutsättningen att lokalfrågan för seminariet kunde ordnas. Uppsalaseminariet har otroligt tränga och undermåliga lokaler. De räcker knappt till en avdelning, och att man skulle klara två avdelningar är helt otänkbart, såvida inte lokalerna förbättras — jag vet inte om lokalfrågan avancerat något, det är möjligt att den gjort det.

Över huvud taget är lokalfrågan för samtliga seminarier ett ganska stort problem. Örebro ligger bäst till därvidlag, och där föreslår man också ett dubbelseminarium. I Malmö måste man starta i provisoriska lokaler, men det tycks gå att ordna. I Norrköping är man rätt välförsedd med lokaler, och där borde det alltså ur den synpunkten gå att inrätta en linje till. Jag vet inte vilka

Förskolläraryr utbildningens organisation

skälen kan vara till att departementet inte föreslagit dubbla linjer i Norrköping. Ett skäl kan vara att Norrköping är det seminarium som har den minsta tillströmningen av elever. Så har det varit i flera år. I år är det, som vi hörde, 699 sökande till samtliga seminarier, alltså mer än dubbelt så många som kan tas in, men det är bara 43 som söker i första hand till Norrköping. Det är ungefär hälften av antalet sökande till det seminarium som kommer närmast. Det kan visserligen se imponerande ut med alla dessa sökande, men man får alltid räkna med att det är en hel del sökande som inte ens fyller minimikraven och som utan vidare måste rensas bort. Det kan väl inte heller vara meningen att vi skall göra en fullständig bottenskrapning och ta in alla som fyller minimikraven. Norrköping kan därför inte fylla ens en kurs med sökande som i första hand vill komma till detta seminarium, utan det måste ske en överflyttning av sådana som söker till andra seminarier och inte kan tas in där. Detta kan vara en tankeställare när man funderar på att utvidga verksamheten just i Norrköping.

Tre avdelningar går att ordna både i Stockholm och Göteborg, ty i dessa städer finns det tillräckligt många övningsinstitutioner. Däremot är det väl med hänsyn till övningstjänstgöringen tveksamt, huruvida det är så lyckligt att ha en sådan anhopning av elever på ett enda ställe, ty man måste i så fall anlita övningsinstitutioner som ligger mycket långt ifrån seminariet, vilket medför en hel del praktiska svårigheter. Dessa kan naturligtvis övervinnas. Om man skall ha tre avdelningar vid något seminarium, så borde denna tredje avdelning läggas i Stockholm och inte i Göteborg. Stockholm har i år 202 sökande och Göteborg 141. Det är alltså en rätt stor skillnad. Likaså är det stor skillnad när det gäller antalet tjänster som eleverna kan söka efter utbildningen.

Nu hoppas jag emellertid att vi redan nästa år får ytterligare en avdelning, framför allt i Uppsala och Norrköping, och sedan eventuellt denna tredje avdelning som jag i så fall hellre skulle vilja ha förlagd till Stockholm än till Göteborg. Det är naturligtvis också här en fråga om lokalutrymme och i hög grad även en fråga om lärartillgången. Varken propositionen, remissvaren eller motionen nämner någonting om den verkliga flaskhalsen, nämligen bristen på psykologer. Psykologien är ju vid förskoleseminarierna huvudämnet, och vi har mycket ont om psykologer här i landet.

Framför allt utbildade småbarnspsykologer, som det här är fråga om, är det mycket ont om. Utredningen har ansett att man inte kan sätta kraven lägre än till lektorskompetens för dem som skall undervisa i psykologi vid förskoleläraryrseminarierna, och detta har också remissinstanserna instämt i. Av de nuvarande rektorerna vid förskolläraryrseminarierna, som huvudsakligen har hand om psykologiundervisningen, är det knappast någon som var lektorskompetent när han tillträdde tjänsten. Ett par av dem har skaffat sig kompetens i efterhand. De har alltså utbildat sig på arbetsplatsen, och det brukar ju inte bli dåliga resultat av det, och det har det inte blivit i detta fall heller utan vi har mycket högt kompetenta rektorer vid seminarierna. Men man måste naturligtvis ändå föreskriva att sökandena har viss utbildning innan de tillträder tjänsten.

En annan sak som utredningen har blivit mycket kritiserad för är att vi har velat undersöka möjligheterna att lägga förskolläraryrseminarier, i den mån det blir fråga om nybyggnad för dem, i anslutning till någon annan lärarutbildningsanstalt, detta dels för att lösa lokalfrågan och dels för att få billigare administration. Det är snålhet, säger man i en del remissyttranden, att tänka på detta. Nu är det inte en-

bart snålhet — vi måste vara snåla också, det vet vi ju i detta hus. Förskoleseminarierna är för små enheter för att kunna ha en rationell egen administration. Den blir proportionsvis dyr. Utbildningen kräver vidare en hel del speciallokaler. Av dem är somliga belagda tre timmar i veckan i enkelseminarierna. Det är orimligt att hålla lokaler som utnyttjas på så sätt. Man måste samordna verksamheten så att lokalerna utnyttjas.

Dels för den skull och kanske ännu mera för administrationens skull har vi föreslagit denna sammanslagning. Vi anser att det är slöseri med arbetskraft att låta personer som är lektorskompetenta i psykologi ägna en stor del av sin arbetstid åt administrationen av en liten anstalt med högst hundra elever. Den bör de helt befrias från. Just med hänsyn till att vi har så ont om psykologer bör de fåtaliga psykologer vi kan uppdriva ägna sig helt åt att undervisa i psykologi och åt den pedagogiska ledningen av seminarierna.

Det är inte alls meningen att inkräkta på självständigheten, i pedagogiska ting, hos seminarierna. Vi behöver inte göra det.

Man har särskilt hängt upp sig på att utredningen har nämnt skolköksseminarierna i Göteborg och Uppsala. Man undrar vad detta har med förskollärarytbildningen att göra. Det har det med förskollärarytbildningen att göra att det vid dessa båda skolköksseminarier bedrivs utbildning av barnavårdslärare. Just därför att vi önskar starka utbildningen av barnavårdslärare vill vi knyta an den till förskollärarytbildningen. Tolv barnavårdslärare utbildas vid vart och ett av dessa seminarier. De utbildas alltså nu tillsammans med skolkökslärare och textillärare, som de inte har ett dugg gemensamt med. Vi menar att de kan få sin utbildning bättre tillgodosedd, om

Förskollärarytbildningens organisation

man lägger förskoleseminarierna i anslutning till dessa utbildningsanstalter.

Vad det nu gäller i första hand är att få fram lämpliga lärare i psykologi till de föreslagna nya linjerna. Redan detta kan komma att visa sig svårt.

Det har som sagt inte skett någon ökning av utbildningen från 1950. Nu föreslår man dock en ökning med tre avdelningar. Det är ändå inte så dåligt marscherat på ett år, allra minst om vi kan få tre avdelningar till nästa år.

Det finns ett annat sätt att öka utbildningen som ingen har varit inne på. Det förvånar mig att ingen har tagit upp utredningens förslag i det avseendet. De nuvarande seminarierna med undantag av Göteborg har nämligen inte 25 elever per klass utan har somliga år tagit in mer än 30; upp till 37 hade de när utredningen tittade på saken. Detta är naturligtvis ett orimligt förhållande, men utredningen menade att med den brist som nu råder och de svårigheter som kommer att uppstå att tillräckligt snabbt bygga ut utbildningsorganisationen kan man under en övergångstid fortsätta att ta in 30 elever. Om vi inrättar tre nya avdelningar med 30 elever i år, får vi alltså 90 nya platser i stället för 50 eller 75 som man hela tiden har talat om. Så bör man kunna göra utan större besvär. I varje fall bör de seminarier som redan nu har 30 elever per klass inte omedelbart skära ned klasserna till 25 utan behålla de stora klasserna till dess organisationen är fullt utbyggd.

Sedan är det frågan om de andra lärarna vid seminarierna. I läroämnena är det timlärare, och det får man nog nöja sig med även i fortsättningen eftersom det gäller enstaka timmar. Näst efter rektorerna och psykologerna är de viktigaste lärarna praktikföreläsarna som har hand om elevernas praktiska övningsstjänstgöring och även metodikundervisningen. För dessa lärare

Förskollärarytbildningens organisation

finns ingen utbildning annat än de kortare kurser som har ordnats, utan det är erfarna förskollärare som har fått sköta denna sak. Vi måste få en utbildning för dessa praktikföreståndare. Det var kommitténs mening att den utbildningen skulle ha förtur vid det speciallärarseminarium vi föreslår. Nu blir det inget speciallärarseminarium utan propositionen hänvisar till att det kan ordnas kurser vid seminarierna. Det är ytterligt angeläget att kurser för praktikföreståndare kommer till stånd så snart man har möjlighet att lägga upp sådana kurser. Men det räcker inte med en sommarkurs som det talas om i motionen och i reservationen. För utbildning av praktikföreståndare behövs det en helårskurs. Den hoppas jag skolöverstyrelsen ganska snart skall kunna lägga fram förslag om. För handledare som leder eleverna ute på övningsinstitutionerna räcker det däremot med kortare kurser. De behövs otvivelaktigt också. Men som jag har sagt förut får vi ge skolöverstyrelsen andrum för att överblicka vad den skall göra. Man får förmoda att den sedan kommer att vidtaga erforderliga åtgärder.

Andra kurser som beredningen ansåg ytterligt angelägna var kurser för förskollärare för handikappade. De kommer nu att förläggas till särskoleseminarium som vi har fått, och därmed bortfaller alltså en av grunderna för det speciallärarseminarium vi hade tänkt oss.

Här är mycket som måste göras, kanske inte minst när det gäller lönefrågan. Den är, som statsrådet Lindström sade, en förhandlingssak. Det är klart att det är på det sättet, men detta är en förhandlingsfråga där faktiskt arbetsgivarnas intressen borde sammanfalla med arbetstagarnas just därför att det är nödvändigt att frågan löses så att man får tillgång till arbetskraft.

En annan fråga som inte berörts här gäller kostnadsfördelningen mellan stat

och kommun när det gäller barnstugorna-förskoleinstitutionerna. Det är nog en fråga som måste komma igen. Här finns alltså mycket kvar att göra, men jag tror att det finns alla skäl att ändå vara nöjd med det första steg som tagits — vi har fått vänta alldeles för länge på detta. Men när det nu en gång har tagits bör vi kunna lugna oss och avvakta ett år och se vart det hela leder innan vi kommer igen med nya krav.

Härmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillät mig beträffande frågan om skolöverstyrelsen såsom tillsyningsmyndighet över förskollärarna åberopa förskolutredningen, och jag anser att jag har haft fog för detta. Jag ber att få citera två meningar ur betänkandet angående förskollärarna vilka avser utredningsmajoritetens uppfattning. Det heter där: »Ehuru det enligt vår uppfattning ej är absolut nödvändigt att samma myndighet har tillsyn över såväl seminarierna som institutionerna anser vi en sådan ordning önskvärd. Vi föreslår därför, att även tillsynen över daghemmen, lekskolorna och eftermiddagshemmen överflyttas till skolöverstyrelsen.» Det är alltså ett förslag som går längre än reservanternas.

När det sedan, herr talman, gäller frågan om varför det är omöjligt att öka utbildningskapaciteten ställde jag redan i mitt första anförande en fråga men har egentligen inte fått något svar på den förrän nu i fröken Olssons inlägg. Där åberopades t. ex. Uppsala, som har så dåliga lokaler att man inte har möjlighet att ta emot ytterligare en kurs. Ja, det har tydligen inte varit utskottsmajoriteten bekant, att Uppsala från och med i höst flyttar över till nya, ändamålsenliga lokaler, där man har goda möjligheter att ta emot

ytterligare en årskurs. Det hade väl varit angeläget att utskottsmajoriteten hade gjort sig underrättad om det förhållandet, innan den utan vidare avfärdar ett förslag.

Beträffande Norrköping säger fröken Olsson att det endast är 43 som har sökt dit. Om jag inte varit alldeles felunderrättad har det i den tidigare diskussionen här inom riksdagens vägar gjorts gällande, att det över huvud taget inte har funnits ett tillräckligt antal sökande till platserna i Norrköping. En kurs där tar 25 elever. Det har i första hand sökt 43, medan antalet andrahandsökande till Norrköping är över 100. Om man summerar de båda talen torde antalet bli mer än tillräckligt för att fylla två kurser, särskilt om man tar i betraktande att dessa kurser är så pass attraktiva, att man visserligen i första hand söker till platser som är mera centralt belägna, såsom exempelvis Stockholm, men i andra eller tredje hand gärna tar vad man kan få bara man kommer med i utbildningen.

Slutligen, herr talman, vad gäller frågan om att öka antalet utbildade förskollärare genom att inte skära ned antalet till 25 utan hålla sig till 30 tror jag att detta vore en högst olycklig åtgärd, och den står ingalunda i överensstämmelse med strömningarna i övrigt på skolväsendets område vilka går ut på en strävan att sänka elevantalet.

Fröken OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig mycket att det äntligen har ljusnat för Uppsala. Men det är kanske inte i vägen att man i det fallet liksom när det gäller skolöverstyrelsen låter vederbörande få litet tid på sig för att flytta över och ordna upp sina förhållanden. I fråga om antalet elever är det klart att det är ytterligt angeläget att man kommer fram till samma antal som i övriga seminarieklasser. Men fru Netelbrandt åberopade här andra skolor.

Förskollärarytbildningens organisation

Vi har vid flera tillfällen när det har gällt bristsituationer — t. ex. vid folk- och småskoleseminarierna — tillfälligt ökat elevantalet för att klara upp dem. Det enda jag har sagt härvidlag är att det inte finns skäl att just i år minska antalet till 25, om man redan tidigare har haft 30 elever i klasserna. Har man haft det så länge kan man ha det ett par år till, tills vi har hunnit få de nya avdelningarna.

Vad beträffar tillsynen är det den centrala tillsynen som utredningen med någon tvekan enat sig om att föreslå överflyttad. Men reservationen går ut på att även den lokala tillsynen skall flyttas över till skolstyrelserna, och det är detta som vi har ansett vara olyckligt. Det är en fråga som i varje fall bör få mogna, om vi nu kommer dithän. Personligen måste jag säga att jag hör till dem som tror att dessa institutioner så småningom kommer under skolstyrelserna, men det bör vara kommunernas egen sak att avgöra när detta i så fall skall ske.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något om den motion, som delvis behandlades för två veckor sedan. Statsutskottet hade då en positiv inställning till de synpunkter, som vi fört fram i de likalydande motionerna I:131 och II:89 och tillstyrkte våra förslag. Motionerna väcktes vid riksdagens början. Vi visste då inte att den proposition, som vi nu behandlar, skulle läggas fram, utan vår avsikt var att motionens båda yrkanden skulle komma att behandlas som en helhet. Bakom motionerna ligger en oro för *nuläget* mot bakgrunden av de aspekter, som jag tillät mig att föra fram, då frågan behandlades fredagen den 27 april, nämligen dels kvinnornas möjligheter att känna trygghet för sina barn när de arbetar, dels arbetsmarknadens krav på arbetskraft.

Det är klart att bristen på förskol-

Förskollärarytbildningens organisation

lärare i vårt land är en av anledningarna till att daghemmen inte byggs ut med önskvärd snabbhet. Eftersom den delen av motionen II: 89 och I: 131, vari utbildningsfrågorna berörs, har knutits till detta ärende, vill jag säga att jag med tillfredsställelse hälsar förslaget att utbildningen av förskollärare skall bli en statlig angelägenhet. När jag ytterligare vill något beröra den del av vår motion, som handlar om en snabbutbildning av förskollärare, beror det just på känslan av att man inte har råd att göra så som statsutskottets andra avdelning har gjort. Jämfört med den positiva inställningen till första delen av motionen får man säga att andra avdelningen har hyst ett svalt intresse för vårt krav på snabbutbildning av förskollärare för att lösa dagens problem. Utskottet säger att det blir nog en utbildning, det kommer att bli så och så många fler förskollärare, statsmakterna har här föreslagit det och det.

Det är bra för framtiden, men det är nuläget, som vi behöver göra något åt. Jag noterar med tillfredsställelse vad herr Kellgren sade om att man på arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning, skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen behandlar just personalutbildningsfrågorna med nuläget för ögonen. Statsrådet Lindström har ju här understrukit att arbetsmarknadsstyrelsen har fullmakt att fullgöra sin verksamhet för reaktivering eller, om uttrycket tillåtes, snabbutbildning av förskollärare.

Jag vill här också peka på det initiativ som Stockholms stads barnavårdsnämnd under ledning av borgarrådet Inga Thorsson har tagit och som också omnämndes av statsrådet Lindström. För att i någon mån häva den stora bristen på förskollärare har man från Stockholms stads sida hos regeringen hemställt om att efter förhandlingar med socialstyrelsen och socialpedago-

giska seminariet få anordna en ettårig kompletteringskurs för barnsköterskor med långvarig, väl vitsordad tjänstgöring vid förskoleinstitutionerna.

En sådan kurs har nu kommit igång. Den har 19 elever. Vi skulle önska att något av det som nu sker i Stockholm under barnavårdsnämndens ledning också skulle ske på andra orter i landet jämsides med att vi bygger vidare på de förslag som framförs i den proposition vi i dag behandlar och som jag tror att vi alla hälsar med tillfredsställelse. Men det tar litet för lång tid att få önskemålen tillgodosedda, därför att såväl önskemålen som kraven och behoven i dagens läge är så stora.

Herr talman! Jag har velat anföra detta i anslutning till min motion.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för en mycket kort kommentar till ett uttalande av herr Kellgren som i viss mån överraskade mig.

Herr Kellgren framhåller att det är angeläget med ytterligare utbildning av förskollärare, och det är vi eniga om. Nu har han inte biträtt reservationen i statsutskottet, och det motiverar han genom att peka på en rad åtgärder, som arbetsmarknadsstyrelsen har vidtagit eller ämnar vidta. Herr Kellgren menar att vad vi nu behöver är inte en utveckling av den ordinarie utbildningen utan tillfälliga åtgärder för att skaffa fram förskollärare.

Ja, så långt är allt gott och väl. Jag tycker nog också att aktiviseringen av tidigare förskollärare är en uppgift, som mycket väl kan falla under arbetsmarknadsstyrelsens vanliga omskolningsverksamhet. Men herr Kellgren sade vidare, att man inom arbetsmarknadsstyrelsen planerade åtgärder för att utöka kapaciteten vid förskoleseminarierna. Såvitt jag är riktigt undermåttad är de förskoleseminarier, som man då avser, just de som finns om-

Förskollärarytbildningens organisation

nämnda i reservationen. Vi skulle alltså nu kunna få uppleva, att riksdagen i dag avslår förslag om att utöka verksamheten vid dessa förskoleseminarier, samtidigt som arbetsmarknadsstyrelsen planerar att vidta just de åtgärder, som riksdagen säger nej till! Detta är onckligen en ganska underlig situation, som kan tarva en kort kommentar.

Man får nog sätta ett frågetecken i marginalen här. Om man nämligen fastslår, att förskollärarytbildningen är en arbetsmarknadspolitisk fråga av den omfattning som här gjorts gällande, har man verkligen gett arbetsmarknadsstyrelsen oanade utvecklingsmöjligheter. Det kan väl ändå även om många andra åtgärder sägas, att de kan leda till att antalet dagsverken ökas här i landet. Jag skulle därför vilja hemställa till herr Kellgren att biträda reservationen, om han anser att den ordinarie förskollärarytbildningen skall ökas vid seminarierna. Skulle riksdagen trots herr Kellgrens insatser ändå avslå reservationen, tycker jag att herr Kellgren skall uppmuntra arbetsmarknadsstyrelsen att vidta de tillfälliga åtgärder, som här har talats om, men försöka förmå arbetsmarknadsstyrelsen att hålla fingrarna borta från den ordinarie förskollärarytbildningen. Det är visserligen angeläget att denna ökar, men det är också angeläget att något område av samhällsverksamheten fridlyses från arbetsmarknadsstyrelsen expansionssträvanden.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Gustafsson i Skellefteå i viss mån har missuppfattat denna sak, när han tror att det är arbetsmarknadsstyrelsen som handlar. Detta är inte riktigt. Det är arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, alltså de ämbetsverk som berörs av denna fråga, som i samarbete försöker åstadkomma åtgärder. Det är fackämbetsverken som tar

upp och leder den fackmässiga delen av verksamheten.

Skillnaden mellan skall vi säga den mera ordinarie utbildningen och den extraordinarie utbildningen är på detta område speciellt betingad av den brist på personal, som råder inom hälso- och sjukvårdsväsendet. Kan ett tillskott av förskollärare och upprättandet av daghem och lekskolor medverka till att minska bristen på sjukvårdspersonal, skall vi givetvis sätta in våra åtgärder på det. Det är närmast den målmässiga inriktningen av verksamheten det är fråga om. Det är inte att ingripa i den ordinarie verksamheten att se till, att det blir en utbyggnad av fackseminariernas verksamhet.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag har missuppfattat herr Kellgren, måtte det bero på att han uttryckte sig illa, ty jag antecknade vad han sade. Han uppgav faktiskt att arbetsmarknadsstyrelsen planerar en utökning av verksamheten vid förskoleseminarierna. Han tillade visserligen att detta är ställt på framtiden, men det är i alla fall tydligt, att arbetsmarknadsstyrelsen har sådana planer. Därför tycker jag det är befogat med ett varningens ord — det kan inte hjälpas. Som jag framhöll kan man om rätt många åtgärder säga, att de bidrar till att antalet dagsverken ökas här i landet. Jag vet inte hur mycket arbetskraft vi förlorar på att hälsovården på grund av läkarbrist inte är så bra som önskvärt vore. Detta innebär väl, att läkarutbildningen är en sak som arbetsmarknadsstyrelsen mycket väl kan tänkas bära syssla med! Man kan också säga att vi förlorar arbetskraft på att nykterhetstillståndet inte är sådant som det borde vara.

Jag skulle kunna utöka dessa exempel, men jag vet inte om jag vågar ge arbetsmarknadsstyrelsen fler uppslag.

Förskollärarytbildningens organisation

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag begärde ordet för att bemöta ett uttalande av statsrådet Ulla Lindström. Hon vände sig mot oss, som anser att den statliga tillsynsmyndigheten över förskoleinstitutionerna bör vara skolöverstyrelsen, och menade att detta inte kunde vara något genomtänkt förslag. Då vill jag bara framhålla, att statsrådets uttalande i så fall i lika hög grad innebär kritik av 1958 års förskollärarytredning som förordat alldeles detsamma som vi gjort. Man kan väl ändå inte ifrågasätta annat än att utredningen noggrant tänkt igenom vilken tillsynsmyndighet som ansetts vara lämpligast.

Jag vill också, herr talman, påminna om att det redan vid 1943 års riksdag framlades förslag om att den pedagogiska inspektionen över förskoleinstitutionerna skulle handhavas av skolöverstyrelsen. Det är alltså inte något nytt och illa genomtänkt förslag som vi har tillåtit oss att framföra motionsvägen.

För tydlighetens skull vill jag påpeka, att vi från vårt håll menar att de lokala organisationerna bör få fortsätta att arbeta efter de linjer som tillämpats på olika orter och som visat sig ha gett gott resultat, även om den centrala tillsynen skulle komma att överflyttas till skolöverstyrelsen.

Slutligen vill jag säga några ord med anledning av fru Ekendahls yttrande beträffande fortbildningen av barnsköterskorna genom snabbkurser för att de skall kunna rycka in som förskollärare. Jag delar inte denna uppfattning, utan jag anser det mera angeläget att försöka stimulera det stora antalet yrkesverksamma förskollärare att träda till. Det lär finnas ungefär ett tusental sådana, som skulle kunna stimuleras på olika sätt — genom bättre löner och genom skattelättnader och mycket annat som vi brukar tala om. För min del tycker jag detta vore en bättre och riktigare utväg än att försöka åstadkomma en snabbutbildning av andra kategorier

som kanske inte helt tillfredsställer de anspråk man vill ställa.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag vill säga i anslutning till vad fröken Wetterström anförde, att jag förstår henne, ty hennes bekymmer är inte bara oro för dagens läge.

Jag kan uttala samma önskemål som hon, nämligen att det vore utmärkt om man kunde få tillbaka många av de förskollärare som av en eller annan anledning har lämnat sitt yrke. Detta har vi också försökt göra med alla medel, men i valet mellan att icke alls få utbildad personal och att utbilda barnsköterskor som man gör i Stockholm tycker jag det senare är att föredra.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Jag förstår mycket väl att det är dagens bristsituation som fru Ekendahl vill avhjälpa, men jag är rädd för allt vad kvasiutbildning heter, i synnerhet på undervisningens område. Det är därför jag är betänksam mot förslaget.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I—III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. IV) i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Bidrag till socialinstitutet

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Johannes Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 53 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. VI och VII

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nettelbrandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. VI) och VII) i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Johannes Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter häref-

ter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Nettelbrandt begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 51 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Bidrag till socialinstitutet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande bidrag till socialinstitutet för budgetåret 1962/63 jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 221, s. 444—464 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Bidrag till socialinstitutet för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 518 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hellebladh m. fl.* (I: 73) och den andra inom andra kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* (II: 106), i vilka hemställts att riksdagen måtte anslå 150 000 kr. för utbildningsverksamheten vid Svenska diakonsällskapets utbildningsinstitut för budgetåret 1962/63.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 73 och II: 106, till Bidrag till socialinstitutet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 518 000 kr.

Bidrag till socialinstituten

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Edström*, *Eric Carlsson* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 73 och II: 106, till Bidrag till socialinstituten för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 568 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Tillsammans med ett antal kamrater från olika partier och från båda kamrarna har jag väckt en motion om anslag till Sköndalsinstitutets utbildningsverksamhet.

Denna verksamhet har under de senare åren kraftigt expanderat. Antalet studerande uppgår för närvarande till 175. Inte minst socionomutbildningen har bedrivits med stor framgång. Med 35 utexaminerade socionomer per år bidrar Sköndalsinstitutet till att täcka bristen på utbildade socialarbetare här i landet. Vi motionärer har pekat på att det just nu finns cirka 350 socialarbetare som fått sin utbildning på Sköndal, och utbildningen har fått ett högt betyg från både statligt och kommunalt håll. Vi anser därför, att det bör vara ett verkligt samhällsintresse att ge stöd åt denna verksamhet. Skall nämligen utbildningen kunna bedrivas i samma omfattning som hittills, måste institutet kunna påräkna stöd från det allmänna.

Utskottet framhåller, att det enligt en av arbetsmarknadsstyrelsen år 1959 verkställd utredning råder en besvärande brist på socionomutbildad arbetskraft. Denna brist är så påtaglig, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen

föreslår inrättande av ett fjärde socialinstitut. Vi motionärer anser, att det i ett sådant läge bör vara en vital angelägenhet att ekonomiskt stödja en utbildning, som redan är i gång och som visat sig ge goda resultat. Och när det därtill ställer sig ekonomiskt fördelaktigt, finns det dubbel anledning härtill. Sköndalsinstitutets socionomer kostar samhället betydligt mindre än de socionomer som utbildas på de statliga instituten.

Man har svårt att förstå utskottets avslagsmotivering när utskottet hävdar, att den på Sköndal bedrivna utbildningen är en uppgift som svenska kyrkan utan statens medverkan bör ansvara för. Mot detta vill jag invända, att Sköndal är en autonom institution, och socionomutbildningen är, som jag nyss framhöll, kvalificerad och mycket väl vitsordad. Om Sköndal har vissa relationer till svenska kyrkan, så bör det inte lägga hinder i vägen för erhållande av ett statsbidrag. Jag kan i detta sammanhang erinra om att Vårsta diakonissanstalt får statsbidrag för sin utbildning av ålderdomshemsföreståndarinnor, Samariterhemmet i Uppsala får anslag till sin sjuksköterskeskola, och epileptikervården på Stora Sköndal får bidrag av staten. Också kyrkliga folkhögskolor är statsbidragsberättigade. Socionomutbildningskommittén har även tillstyrkt att bidrag till den sociala fackutbildningen vid institutet skall utgå.

Denna fråga har varit uppe i riksdagen vid flera tillfällen. Mot förslaget om anslag har då anförts, att frågan om diakonien är föremål för utredning. Detta tycker vi motionärer inte bör hindra att en speciell och fristående verksamhetsgren som socionomutbildningen får stöd av det allmänna.

Reservanterna har på goda grunder föreslagit riksdagen att bevilja anslag till Sköndalsinstitutet, och jag yrkar, herr talman, bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av fröken *Andersson* m. fl.

Bidrag till socialinstituten

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* (h) och *Källstad* (fp), fröken *Wetterström* (h), herr *Hedin* (h), fru *Boman* (h) samt herrar *Rimmerfors* (fp) och *Nelander* (fp).

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Det är av rent principiella skäl som vi inom utskottsmajoriteten avstyrker statsbidrag. Vi anser att socionom- och diakonutbildningen inte bör kopplas samman utan anser att socionomutbildningen bör vara en rent statlig verksamhet och att den socionomutbildning som pågår vid Stora Sköndal bör avvecklas. Detta innebär ingen kritik mot de socionomer som utbildats där eller mot institutionen. De har gjort en utomordentlig insats och har varit en stor tillgång. När vi nu får en utbyggnad av den statliga verksamheten så att den täcker behovet, bör emellertid denna andra verksamhet avvecklas. I den mån de statliga instituten inte kan täcka behovet av socionomer, bör vi bygga ut dem ytterligare i stället för att stödja en verksamhet vid sidan om.

De paralleller som herr Svenungsson drog håller inte helt. Verksamheten på de kyrkliga folkhögskolorna är en helt annan sak och kan inte jämföras med denna verksamhet. De övriga vårduppgifter som herr Svenungsson nämnde gäller områden, där staten inte från början handhaft utbildningen utan där den har skett på privat eller kommunal väg och så småningom fått statsbidrag. Den utbildning det här gäller har från början varit helt statlig. Av principiella skäl anser vi det synnerligen viktigt att linjerna här är klara.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! Jag har svårt att följa

fröken Olssons resonemang på denna punkt, och jag tycker det är hårt när hon säger att denna verksamhet bör avvecklas. Om en enskild institution utbildar socionomer fullt likvärdiga med dem som utbildas på de statliga instituten, bidrar den ju till att täcka den brist på socionomer som nu finns. Arbetsmarknadsstyrelsen har i sina kalkyler och prognoser även räknat med Sköndalssocionomerna.

Fröken ELMEN (fp):

Herr talman! Det vore ytterst beklagligt om denna utbildning skulle avvecklas. Hur många år dröjer det innan det nya institutets första elever är färdiga? Det råder stor brist på socionomer. De socionomer som är utbildade på denna institution har, som också fröken Olsson säger, utrett ett utomordentligt värdefullt arbete på olika områden. Detta är också omvittnat från skilda håll. Det vore därför beklagligt om denna institution skulle dras in — och detta innan det nya institutet blivit klart för examination. Överallt på det sociala fältet saknas utbildat folk.

Ur rent praktisk synpunkt ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! I anledning av fröken Olssons anförande skall jag be att till henne få rikta följande fråga: Hur skall en kommunal socialnämnd för närvarande kunna skaffa sig något så när utbildad personal — det gäller framför allt socialvårdsassistenter — under den tid som förflyter tills de statliga instituten har hunnit utbilda personal i erforderlig omfattning? För närvarande finns det inte sådan personal att uppdriva, och då får man finna sig i att i mycket stor utsträckning anställa helt utbildade krafter. Är inte under sådana förhållanden denna låt vara annorlunda utbildade personal att föredra? Jag skall be att få fråga hur man i detta

Bidrag till socialinstitutet

läge skall bära sig åt för att enligt fröken Olssons recept sköta socialvården i kommunerna?

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag kan inte värja mig för en känsla av ganska stor förvåning över fröken Olssons uttalande, vilket blottar en klar och medveten avsikt att ta död på en utbildningslinje, som ändå har betytt så mycket och som vi alltså behöver.

Det förefaller mig litet svårt att förstå, hur det skall gå till att avveckla denna verksamhet. Det skulle väl innebära att man skulle frånta de där utbildade den kompetens de hittills haft för anställning i den allmänna socialvården. Det är två omständigheter som motiverar att vi far varsamt fram på detta område.

Den första omständigheten är det behov som understrukits senast av fröken Elmén och herr Ståhl, ett behov som också jag kan vitsorda och som väl ingen av oss vill förneka. Personalbehovet på detta område är alldeles oerhört, och jag tror att vi från riksdagens sida har anledning att vara tacksamma för den stora kår av dugliga och ansvarskännande socionomer som utbildats vid Stora Sköndal. Det ger också utskottet uttryck för i sin skrivning, och fröken Olsson har medgivit att de gjort en utomordentlig insats.

Den andra omständigheten är, som jag nyss antydde, att dessa socionomer ur kompetenssynpunkt betraktats såsom jämbördiga med de vid statens anstalter utbildade och har fått kommunala tjänster.

Jag tycker nog att man, innan man dekretarar någonting så definitivt som fröken Olsson här gjorde, borde undersöka litet närmare, om vi har råd att säga av en sådan här utbildning. Har vi inte det, borde vi kunna sträcka oss till att för det halva budgetår som anslagsaskandet avser bifalla det reser-

vationsledes framförda förslaget om ett anslag.

Det förefaller mig som om det vore en inre motsägelse i utskottsmajoritetens resonemang, när den först säger att det vid detta utbildningsinstitut numera årligen utexamineras cirka 35 socionomer, av vilka 27 går ut i direkt samhällstjänst, medan bara en liten del blir diakoner, för att i nästa avsnitt deklarerar att utskottet anser detta vara en diakonal uppgift inom kyrkan.

Det är sant att diakoni betyder tjänst i vidare mening, men man har tydligen menat att det hela egentligen hör till diakonutbildningen. Det är väl ändå inte riktigt, när det här gäller en fullt kvalificerad utbildning för socionomer i allmän tjänst.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Det har gjorts ett par påståenden i debatten som jag vill bemöta.

Reservanterna gör gällande, att socionomutbildningskommittén har tillstyrkt ett bidrag av 140 000 kronor till den sociala fackutbildningen vid institutet. Det är riktigt, men med ett mycket väsentligt tillägg: det skulle vara ett bidrag ur kyrkofonden. De sakkunniga anser alltså, att ett statsbidrag till diakonverksamheten ute på Stora Sköndal inte skall utgå i vanlig ordning utan via kyrkofonden, men riksdagen och denna kammare har i följd efter en mycket lång debatt kommit fram till att det från konstitutionell synpunkt är omöjligt att använda kyrkofonden till sådana anslag. Följaktligen kan socionomutbildningskommitténs tillstyrkan inte återopas i detta sammanhang.

När det gäller de principiella synpunkterna, som även för mig har varit de avgörande, kan jag inte förstå

Bidrag till socialinstituten

hur ett så stort verksamhetsfält som svenska kyrkans diakoni skulle komma i gungning för detta anslags skull. Här har det sagts, senast av herr Rimmerfors, att man sågar av denna utbildning. Det är inte fråga om att avskaffa någon utbildning utan om huruvida den skall ha statsbidrag i vanlig ordning eller inte.

Av herr Manne Ståhls fråga till fröken Olsson, som väl hon får svara på, verkar det som om Stora Sköndal vore den väsentliga rekryteringskällan för våra socionomer och socialarbetare. Ett tjugotal personer per år — 27 har det sagts här — går möjligen ut till rent borgerlig verksamhet. Fler är det inte. Hur liten denna grupp är jämförd med den statliga utbildningssektorn framgår om jag nämner, att vi i Umeå kommer att få ett årligt tillskott på 70 socionomer och att kapaciteten vid socialinstituten i Stockholm, Göteborg och Lund nu har ökat i ganska betydande omfattning. Den målsättning som också här har åberopats i arbetsmarknadsstyrelsens namn — 375 socionomer — kommer vi att förverkliga redan om två år, alldeles oavsett Stora Sköndal.

Jag kan inte acceptera att man här diskuterar frågan om en utbildning av socionomer vid Sköndal såsom ett led i en allmän planering av utbildningen av socionomer. Den finns över huvud taget inte med i myndigheternas planering hos vare sig arbetsmarknadsstyrelsen eller socionomutbildningskommittén. Til syvende og sidst är det — som fröken Olsson så klart och logiskt har angett — fråga om huruvida svenska kyrkans diakoni skall ha ett bidrag för en alldeles speciell verksamhet. Detta är en principfråga. Jag kan från mina utgångspunkter inte förstå, varför representanter för svenska kyrkan ständigt argumenterar för att de skall ha statsbidrag till än det ena, än det andra ändamålet. Jag tycker i stället att de skulle sträva efter att

öka kyrkans frihet på det ena området efter det andra och inte hela tiden binda kyrkan genom olika statsbidrag.

Jag försäkrar att ett statsbidrag till socionom- eller diakonutbildningen på Stora Sköndal inte bara är ett anslag som ges utan vidare, utan det kommer också att krävas att utbildningen på Sköndal likriktas i det avseendet, att den fullt kan jämföras med den utbildning av socionomer som ges vid våra statliga socialinstitut.

Det är dessutom att observera — vilket inte är det minst väsentliga — att vi nu står inför en upprustning av socialinstituten, varvid särskilt det akademiska och vetenskapliga inslaget kommer att bli starkare och starkare. Man måste fråga sig, hur Sköndal och diakonutbildningen över huvud taget skall kunna hänga med i den utvecklingen. Att svenska kyrkan däremot så länge den över huvud taget kommer att bära upp namnet svenska kyrkan alltid kommer att behöva diakoner är alldeles självfallet. En kyrka som inte har en egen diakonverksamhet har upphört att fungera på ett mycket väsentligt avsnitt.

Här gäller det verkligen til syvende og sidst, herr talman, en principfråga.

Fröken OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill på herr Ståhls fråga svara, att det inte kan bli tal om något tvärt avklippande. De elever som nu går på Stora Sköndal skall givetvis få fullfölja sin utbildning. Har Sköndal klarat sig utan statsbidrag hittills, lägger man väl inte ned verksamheten och kör ut de elever som påbörjat utbildningen. Frågan gäller de elever, som skall nyintagas i höst och som inte blir färdiga förr än de som tas in i den utvidgade statliga socionomutbildningen, som också börjar i höst.

Vad sedan beträffar behovet ute i kommunerna är jag mycket väl medveten därom, men det råder stor brist på arbetskraft även inom många andra

Bidrag till socialinstituten

områden. Ingen ifrågasätter att man skulle skynda sig att hjälpa staten att skaffa fram läkare genom att starta privata utbildningsanstalter och sedan begära statsanslag till verksamheten med den motiveringen, att utbildningen blir billigare än den statliga läkarutbildningen.

Det är alltså för mig en ganska allvarlig principfråga det här gäller, och jag tror att de flesta av de ledamöter som utgör statsutskottets majoritet har samma inställning.

Jag är också mycket angelägen om att upprepa vad jag förut sagt, nämligen att det inte är fråga om att rikta någon kritik mot dem som är utexaminerade från Stora Sköndal. Jag skulle bara önska att man i fortsättningen kunde få sin utbildning på annat håll.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag trodde att det var slut med de ständiga försöken att skapa en skillnad mellan de socionomer, som är utbildade vid Stora Sköndal, och de, som är utbildade vid de statliga socialinstituten. För min del skall jag inte nu ge mig in på någon detaljdiskussion beträffande den saken mer än att jag konstaterar, att såväl Stockholms stads socialförvaltning som flera statliga verk — i varje fall två som jag väl känner till — vid rekryteringen av sin personal betraktar dem som är utbildade vid Stora Sköndal såsom jämbördiga med dem som erhållit sin utbildning vid socialinstituten. Att det i praktiken går till på detta sätt kan emellertid sammanhålla med den nuvarande stora bristen på socialutbildad personal — det skall jag medge.

Vidare kan jag inte underlåta att rikta uppmärksamheten på att det åtminstone beträffande formuleringarna finns en mycket tydlig motsättning mellan fröken Olssons och ecklesiastikministerns uttalanden. Fröken Olsson har klart och tydligt sagt ifrån, att socialutbildningen vid Stora Sköndal bör av-

vecklas, under det att statsrådet Edelman formulerat saken så, att det icke är fråga om att avskaffa utbildningsverksamheten på Stora Sköndal.

Jag skulle därför på denna särskilda punkt vilja ställa några frågor, så att vi får klarhet om vad fröken Olsson själv anser. Menar fröken Olsson verkligen, att verksamheten vid Stora Sköndal för utbildning av socialarbetare skall avskaffas? Och hur skall detta gå till? Skall man förbjuda användningen i offentlig socialvård av socialarbetare, som utbildats vid Stora Sköndal? Är det avsikten att förbjuda denna utbildning? Eller hur skall avvecklingen egentligen ske?

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för replik i anledning av den slutsats som ecklesiastikministern drog av mitt yttrande — vilket närmast hade karaktären av en fråga, om det var meningen att utbildningen vid Stora Sköndal skulle sågas av. När jag använder detta uttryck, anknöt jag till fröken Olssons klara uttalande om att verksamheten skall avvecklas. Enligt mitt språksinne är »avvecklas» och »såga av» ganska liktydiga begrepp, och fröken Olssons senaste anförande tycktes också ge belägg för den tolkningen.

Med hänsyn härtill ber jag att i likhet med herr Wiklund i Stockholm få fråga, vad som egentligen är avsikten beträffande socionomutbildningen vid Stora Sköndal.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Jag beklagar om jag uttryckte mig onödigt bryskt. Det kan naturligtvis inte vara tal om att förbjuda utbildningen vid Stora Sköndal eller att beröva dem som där erhållit utbildning deras kompetens. När man en gång medgivit en sådan kompetens, får man naturligtvis stå fast därvid, och det gäller även i fortsättningen. Men jag tror att denna utbildning kommer att upp-

Bidrag till socialinstitutet

höra, om det inte lämnas statsbidrag till densamma och om den statliga socionomutbildningen så småningom blir tillräckligt utbyggd. I det avseendet befiner jag mig på samma linje som statsrådet. Ledningen för Stora Sköndal kommer säkerligen att finna det med institutets intressen mest förenligt att enbart ägna sig åt diakonutbildning och låta denna uppgift vara den huvudsakliga, såsom från början varit avsikten.

Det är kanske ett önsketänkande från min sida, när jag sålunda räknar med att socionomutbildningen vid Stora Sköndal så småningom kommer att upphöra av sig själv, men utvecklingen får väl utvisa hur det blir med detta. I varje fall bör vi absolut inte hjälpa till att konservera verksamheten genom att lämna statsbidrag. Jag tror också att det är orealistiskt att handla på det sättet, att man ger statsunderstöd till verksamheten för de två år som går tills den första kullen utexamineras från det nya socialinstitutet för att sedan dra in anslaget.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick inte något svar på min fråga till fröken Olsson, om det är avsikten att de som utbildas vid Stora Sköndal i fortsättningen icke skall anses behöriga för anställning i offentlig socialvård.

Herr SVENUNGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var mycket i statsrådets yttrande som jag fann tilltalande. Först och främst uttryckte han sig mera nyanserat och varsamt än fröken Olsson, som använde ganska starka ord. Jag uppskattar vad statsrådet sade om kyrkans frihet, och i princip anser jag liksom han, att man inte i tid och otid skall ge sig staten i händerna. Men här är det fråga om speciell verksamhet.

Såsom vi hört erhåller de socionomer, som utbildas vid Stora Sköndal, en utbildning som är fullt likvärdig utbildningen vid socialinstitutet.

Jag kan inte heller bortse från parallellen med de anslag som lämnas till utbildningen vid Vårsta av föreståndarinnor för ålderdomshem, till Samariterhemmets sjuksköterskeskola och till folkhögskolorna, även de folkhögskolor som arbetar i kyrklig regi.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag kan instämma med herr Svenungsson i att statsrådets anförande hade sitt intresse, men det innehöll icke — lika litet som fröken Olssons anförande — något svar på den fråga som jag ställde till fröken Olsson.

Hurudan är situationen nu? Jo, vi kommer i Umeå att få en utbildning av 70 socionomer. Den utbildning vi nu har täcker på intet sätt behovet. Och då frågade jag, inte hur många socionomer vi kan få i en framtid, utan jag frågade hur vi skall göra ute i de kommunala socialnämnderna under tiden, till dess denna utbildning verkligen kommer i gång.

I en socialnämnd som jag känner mycket väl till annonserade man efter två befattningshavare av denna typ, men det fanns ingen att uppbringa. Skall man då under en följd av år ta helt utbildade människor för att utföra ett socialt arbete, som kommunerna har statligt åläggande att bedriva och som dessutom måste fullgöras med omtanke, omsorg och kunnighet? Är det inte bättre, frågar jag, att det finns låt vara mindre grundligt utbildade människor, som dock genom hela sin livsinställning och den utbildning de erhållit har visat sig vara bättre i praktiken än de som icke alls utbildats för denna verksamhet? På detta svarar man nu, att vi i framtiden kommer att få fler socionomer — men det är ju inte socialnämnderna och den sociala verksamheten hjälpta med!

Hela detta resonemang förefaller mig

Bidrag till socialinstituten

verklighetsfrämmande. Det visar nu som så många gånger tidigare, att avståndet mellan kanslihuset och det praktiska sociala arbetet ute i kommunerna är alldeles för långt. Det skulle behövas kontakter och bättre kännedom om det dagliga livets förhållanden.

Jag har inga konfessionella eller andra synpunkter på diakonutbildningen, men min önskan är att komma socialnämnderna till hjälp i det praktiska arbetet. Och jag kan inte se annat än att man hjälper bäst genom att stödja den verksamhet som det här gäller.

Herr talman! Jag ber att nu få yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill förtydliga mitt svar till herr Ståhl och säga, att vi kommer inte att få en enda socionom till genom statsbidrag till Sköndal, såvida man inte utgår från — och det undrar jag om herr Ståhl gör — att svenska kyrkan kommer att lägga ned sin diakonala verksamhet, om man inte får detta statsbidrag på 50 000 kronor. Det är ju fullkomligt orimligt!

Den arbetsmarknad som herr Ståhl talar om kommer inte att tillföras en enda ny socionom förrän vi får den nya utbildningen i gång i Umeå. Det första nytillskottet kommer alltså via de statliga socialinstituten. Endast om man på Stora Sköndal förklarar att man verkligen kommer att lägga ned diakonutbildningen där — man kan nämligen inte lägga ned bara en del av utbildningen — först då får vi ett bortfall framdeles på 20—25—27 socialarbetare om året.

Sedan är det självklart, herr Wiklund i Stockholm, att vi här i landet inte förbjuder någon arbetskraft att verka. Ingen människa har väl heller kommit på idén att förbjuda en statlig myndighet eller kommunal nämnd att anställa en Sköndalsutbildad person för en arbets-

uppgift, som arbetsgivaren anser att han eller hon kommer att lösa bättre än låt oss säga en socionom från Stockholm eller Umeå. Men den saken har ju inte alls med denna diskussion att göra.

Detta är för mig en principfråga, och det har det tydligen också varit för utskottsmajoriteten. Jag har ständigt motarbetat varje form av statsbidrag till Svenska kyrkans diakonistyrelse och kommer att göra det även i fortsättningen. Det är kyrkans generalstab, och den får klara sig själv. Kan den inte göra det, så är det värst för kyrkan. Det är samma sak på en rad liknande områden. På mitt bord ligger t. ex. sedan länge en framställning om att få en statlig utredning om den diakonala verksamheten i dess helhet, men jag förstår inte varför staten skulle utreda en kyrkans angelägenhet på detta område.

Herr talman! Det är alltså här verkligen — jag säger det ännu en gång — en principfråga, och arbetsmarknaden rasar inte ihop om det inte blir ett anslag på 50 000 kronor.

Till sist ett exempel på kyrkofondsmedlens användning. För kyrkomusikerutbildningen, som ju bl. a. är förlagd till Sköndal, utgår anslag ur kyrkofonden. Riksdagen och de myndigheter som yttrade sig ansåg att detta var en angelägenhet av den kyrkliga karaktär att anslag kunde utgå. Men jag upprepar att denna kammare själv har sagt ifrån så sent som i fjol, att kyrkofondsmedel inte kan användas till socionomutbildningen vid Sköndal.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Först vill jag säga till ecklesiastikministern, att jag ingalunda har blandat ihop socionomer och diakoner. Jag har både den formella och den reella skillnaden fullkomligt klar för mig. Men jag har sagt, att när det inte finns socionomer att uppdriva och när det tar åtskilliga år innan vi får ett tillräckligt antal, skall vi tillgodo-

Bidrag till viss busstrafik m. m.

göra oss den arbetskraft som finns och som nödtorftigt kan träda in på detta område, nämligen diakonerna.

Då säger statsrådet, att för honom är detta en principfråga. Det är detta som skiljer oss, att det är ett slags principfråga för statsrådet att den kyrkliga diakonistyrelsen icke bör få något stöd för en verksamhet som direkt tjänar samhället och de uppgifter som det borgerliga, världsliga samhället ålagt kommunerna. Men för mig är det sannerligen ingen principfråga utan en praktisk fråga. Eftersom vi här har en anstalt som ger oss nödtorftigt utbildad personal, skall vi tacksamt acceptera denna personal och göra som vi gör i alla andra liknande fall: stödja verksamheten så länge som samhället har gagn av den och inte inlåta oss på ett slags doktrinär antiståndpunkt, när vi vet att det är fråga om människor som samhället har nytta av.

Herr statsrådets resonemang här har inte på något sätt påverkat den praktiska, verklighetsbetonade bedömning av denna fråga, som man ur kommunernas synpunkt måste göra. Jag kan därför inte på något sätt ta intryck av det, och jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svenungsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svenungsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 103 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till personhistorisk forskning och publiceringsverksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Bidrag till viss busstrafik m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till Bidrag till viss busstrafik m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 8, punkt 60, s. 134 och 135 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1962/63 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 2 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta

Bidrag till viss busstrafik m. m.

den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* (I: 46) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* (II: 95), i vilka yrkats att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam prövning av frågan om ett ökat stöd till viss mindre lönsam landsbygdstrafik i enlighet med vad i motionerna anförts samt att till Bidrag till viss busstrafik för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 2 500 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Johannes Andersson m. fl.* (I: 140) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar *m. fl.* (II: 180).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 46 och II: 95 samt I: 140 och II: 180, till Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 2 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson*, *Eric Carlsson*, *Eliasson* i Sundborn och *Gustafsson* i Kårby, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 46 och II: 95 samt med avslag å motionerna I: 140 och II: 180, till Bidrag till viss busstrafik m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av 2 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Bakom rubriken »bidrag till viss busstrafik» döljer sig det faktum, att staten över detta bidrag stöder en typisk glesbygdstrafik. Vi har

haft detta anslag ett år, och 2 miljoner kronor har varit ansagna till ändamålet.

Det framgår kanske inte här av akterna att förutsättningen för att man skall få detta bidrag till busstrafik är att fyra femtedelar av den sammanlagda körsträckan på busslinjen skall ligga utanför stadsplanlagt område. Det är sålunda ett stöd till en utpräglad glesbygdstrafik. Vidare utgår stöd för en daglig dubbeltur på varje linje. Den som söker detta statsstöd skall lämna redogörelse för de intäkter och kostnader, som har berört trafiken. Sedan skall länsstyrelsen yttra sig över ansökningarna, och statens biltrafiknämnd skall sedermera slutligt behandla framställningen.

Man kan få högst två kronor per vagnmil i statsbidrag. Det kan naturligtvis diskuteras, huruvida detta belopp behövs ändras med hänsyn till de ökade kostnader, som busstrafiken självfallet kommer att få sig pålagda.

Beträffande de anslag som utgått under 1961 har man måst göra, som det heter, en likformig reduktion av ansökningarna om bidrag. Man har måst skära ned ansökningarna med nära 13 procent för att få pengarna att räcka till. Det har nämligen kommit in formellt bidragsberättigade ansökningar till ett belopp av 2 175 000 kronor, och dessutom skall man av de 2 miljonerna bekosta myndigheternas utgifter för att fördela detta anslag. Därför har man måst göra en reduktion med nära 13 procent av de önskemål om anslag som inkommit.

Nu föreligger förslag från Kungl. Maj:t om att vi också för nästkommande budgetår skall bevilja 2 miljoner kronor. Eftersom dessa 2 miljoner kronor inte räckte till för ändamålet föregående år har här väckts motioner om att beloppet skulle ökas med 500 000 kronor till 2 500 000 kronor, och detta har även stötts av en reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Som herr Gustafsson i Kårby nämnde i sitt anförande är det här fråga om en ny verksamhet. Bidrag har beviljats för år 1961, och när propositionen skrevs var fördelningen av dessa bidrag inte avslutad. Det förut-sattes i propositionen att det beviljade bidraget på det hela taget skulle räcka till.

Jag fick i går det senaste numret av Svensk Omnibustidning, i vilket denna fråga behandlas, och där sägs det: »De anslagna medlen visade sig i stort sett räcka till för att täcka de bidrag som enligt de i den särskilda kungörelsen (SFS 1961 nr 149) angivna villkoren högst kunde utgå.» Man tycks alltså från detta håll, där man är speciellt intresserad av denna fråga, inte anse att det är någon direkt fara när det gäller anslaget. Man konstaterar också vidare i denna tidning: »Något mer än hälften av de utbetalade bidragen eller drygt en miljon kronor tillföll de fyra nordligaste länen.»

Man kan väl alltså säga att anslaget på det hela taget har motsvarat vad riksdagen syftade till när det beviljades. Nu säger herr Gustafsson att man har företagit en generell reduktion av önskemålen med 13 procent. Jag är inte riktigt säker på vad som döljer sig bakom denna formulering: om det är 13 procent reduktion av vad man anser vara befogade krav eller av vad som begärts i dess helhet.

Emellertid har utskottet i sin skrivning räknat med möjligheten att stegrade omkostnader och ändrade förhållanden skulle kunna visa, att ett något högre anslag kunde behövas för ett kommande år. Men det fanns inte, när propositionen skrevs, och inte heller när utskottet behandlade frågan, något underlag för tanken på högre anslag, och man har ju i allmänhet inte

Bidrag till viss busstrafik m. m.

anledning att löpa före det konstaterade behovet med anslagen. Vi har emellertid i utlåtandet sagt, att skulle det visa sig att anslagsbeloppet för nästa år inte motsvarar en bidragsgivning enligt de grunder, som riksdagen fattat beslut om, så förutsätter vi att statsrådet beaktar saken och begär ett något högre anslag. Vi har emellertid inte velat röra vid själva grunderna för denna verksamhet som är så ny — den har bara prövats under ett år.

Jag tycker alltså att utskottet sagt vad som rimligen kan sägas i förevarande situation, och i själva verket förefaller det mig som om den motion, på vilken den av herr Gustafsson i Kårby understödda reservationen bygger, i all rimlig utsträckning tillmötesgått genom utskottets skrivning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Det framgår av utskottets skrivning och även av vad herr ordföranden i fjärde avdelningen nyss yttrade, att man varit litet bekymrad för att pengarna måhända inte skulle komma att räcka till. När nu herr Svensson i Ljungskile säger att motionen i all rimlig utsträckning tillmötesgått genom utskottets skrivning, bör det väl läggas till, att man i kommunikationsdepartementet — om reservationen avslås — verkligen skall läsa vad utskottet skrivit. Utskottet gör ju inte någon hemställan till Kungl. Maj:t utan förutsätter, att man i departementet läser vad som skrivits.

Jag tror för min del att det ändå är säkrast att följa reservationen, ty då kan de anslagsäskanden tillgodoses, som kommer in från olika håll där stöd erfordras, utan att någon reduktion behöver göras under det kommande året.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag tror inte det är någon risk att man i departementet skul-

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

le underlåta att läsa vad som står i utskottsutlåtandet. Vad vi sagt är ju att bidragsgivningen bör upprätthållas enligt de grunder riksdagen beslutat, och därom råder nog inga delade meningar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 34 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare investering-

ar inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 9, punkt 63) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., för budgetåret 1962/63 beräkna ett förslagsanslag av 16 500 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 111, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962, föreslagit riksdagen att a) med godkännande av i statsrådsprotokollet angivna ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter i ämnet; b) till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.

I anledning av förevarande proposition hade väckts två motioner, nämligen dels en motion inom första kammaren av herrar *Dahlberg* och *Wikner* (I: 644); dels ock en motion inom andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl. (II: 803), vari hemställdes bl. a. att riksdagen vid behandling av den föreliggande propositionen måtte a) besluta att gränsunderlaget för Gotland skulle utgöra 65 procent av medelskatteunderlaget.

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 644 och II: 803, sistnämnda motion såvitt anginge förhöjt gränsunderlag för Gotland, med godkännande av i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962 angivna ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter i ämnet;

II. att riksdagen måtte till Bidrag till skattetyngda kommuner, m. m., för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten undersjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.;

III. att motionen II: 803 i vad den icke behandlats under I. icke måtte förleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Eric Carlsson, Eliasson* i Sundborn, *Gustafsson* i Kårby och *Löf-roth*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 803, såvitt anginge förhöjt gränsunderlag för Gotland, samt med avslag å motionen I: 644, med godkännande av i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1962 angivna ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner samt med iakttagande av vad reservanterna anfört bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga föreskrifter i ämnet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! En mera rättvis skatteutjämning mellan kommunerna är en synnerligen angelägen reform. Avsikten är ju också, att en allsidig prövning av frågan om den kommunala skatteutjämningsen skall ske vid 1964 års riksdag, då

skatteutjämningskommittén beräknas ha framlagt sina slutliga förslag. Det förslag vi i dag skall ta ställning till innebär således endast en provisorisk lösning av denna fråga.

I avvaktan på att en verkligt effektiv skatteutjämning mellan kommunerna skall komma till stånd kan man hälsa det nu föreslagna provisoriet med tillfredsställelse. Ett bifall till det föreliggande förslaget innebär avsevärda skattelindringar för de hårdast tyngda kommunerna i vårt land. Med de nya regler för statsbidrag till skattetyngda kommuner, som nu föreslås, kommer bidragsunderlaget i fortsättningen att beräknas på medelskattekraften hos rikets primärkommuner i stället för som tidigare på medelskatteunderlaget för landskommunerna. Härigenom kommer långt flera kommuner än för närvarande att erhålla skattelindringsbidrag. Hittills har endast drygt ett hundratal kommuner åtnjutit sådant bidrag; för framtiden kommer cirka 250 kommuner att bli delaktiga av detsamma. Statens kostnader för denna bidragsgivning, som för närvarande belöper sig till 15 miljoner kronor per budgetår, kommer i överensstämmelse härmed att öka till 60 miljoner kronor årligen. För det nästkommande budgetåret beräknas dock endast 40 miljoner kronor bli erforderliga. Utöver den ordinarie bidragsgivningen avses även som komplement härtill en extra bidragsgivning komma till stånd för särskilt hårt skattetyngda kommuner. Finansministern beräknar de årliga kostnaderna för denna extra bidragsgivning till 10 miljoner kronor.

Förutom den ändringen av bidragsreglerna, att bidragsunderlaget framdeles skall bygga på medelskatteunderlaget hos primärkommunerna, innebär de nya reglerna att de s. k. gränsunderlagen höjes och att antalet gränsunderlagsområden ökas från två till tre. Norrbottens län jämte lapplandsdelen av Västerbottens län skall utgöra ett om-

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

råde, resten av Västerbottens län samt Jämtlands och Västernorrlands län ett andra område samt återstoden av riket ett tredje. Maximigränserna för bidragsprocenten blir i de tre områdena respektive 80, 70 och 55. Jag konstaterar med tillfredsställelse att det genom de nya bidragsreglerna blir möjligt att åstadkomma betydande skattelindringar för invånarna i flertalet kommuner i övre och mellersta Norrland. De hårda klimatiska förhållandena och de långa avstånden till rikets centralare delar med flera omständigheter gör en sådan skattelindring motiverad.

Det finns emellertid även i de södra delarna av landet områden, där en kraftigare skattelindring än den nu föreslagna är synnerligen starkt motiverad. I alldeles särskilt hög grad gäller detta Gotland. Jag hyser den bestämda meningen, att Gotland icke beretts rättvisa genom de nu föreslagna ändrade grunderna för skattelindringsbidrag. Gotland skulle hänföras till det tredje gränsunderlagsområdet, där maximigränsen för bidragsprocenten blir 55. Denna gräns är alldeles för låg. En inplacering av Gotland i andra området, där maximigränsen för bidragsprocenten skulle bli 70, skulle te sig mera befogad.

Många tungt vägande skäl kan anföras för den uppfattningen, att Gotland beredes en kraftigare skattelindring än den, som blir följden av ett bifall till utskottets förslag. Låt mig peka på några av de viktigaste. Kommunerna på Gotland har ett svagt skatteunderlag. Gotlands län har det lägsta antalet skattekronor per invånare av samtliga län i riket. Den genomsnittliga folkmängden i primärkommunerna på Gotlands landsbygd utgjorde den 1 januari 1961 endast 2 970 personer. Detta invånarantal utgjorde det minsta i riket näst Hallands län. Vidare måste beaktas, att folkminskningen på Gotland tagit oroad proportioner. På länets landsbygd

uppgick den under tioårsperioden 1951—1961 till icke mindre än 12,8 procent. Varje ytterligare pålaga genom nya uppgifter på kommunerna kommer att drabba Gotlands län hårdare än andra län. Folkminskningen skärper än mera detta förhållande. Även församlingarna på Gotlands landsbygd är små. Intet annat län har lägre folkmängd per församling eller högre utdebitering för kyrkliga ändamål. Då Gotland har en väsentligt mindre befolkning än andra län och då skatteunderlaget är svagt har Gotlands läns landsting en synnerligen hårt ansträngd ekonomi. Påfrestningarna på dess ekonomi blir än större genom länets avskilda läge. Detta gör det önskvärt att olika grenar av sjukvården tillgodoses utan att hänsyn tages till det ringa befolkningsunderlaget. Man kan ju inte rimligen begära, att Gotlands inbyggare skall resa över till fastlandet för att erhålla vård av specialutbildade läkare t. ex. Jag vill begagna tillfället att ge ett erkännande för det stöd som riksdagen gett enligt Kungl. Maj:ts förslag beträffande den nu pågående utbyggnaden av länslasarettet.

En faktor, som starkt fördyrar och försvårar all ekonomisk verksamhet på Gotland, är de höga kostnaderna för sjötransporter till och från Gotland samt därmed sammanhängande dryga utgifter för omlastningar. Dessa ogynnsamma förhållanden har i hög grad verkat hindrande på nyetablering av företagssamhet av skilda slag på Gotland. Den starka folkminskningen på Gotland måste ses mot bakgrunden härav. Utflyttningen beror i väsentlig mån därpå, att ungdomen icke kunnat beredas arbete och försörjning i önskvärd omfattning. Den för Gotland ogynnsamma befolkningsutvecklingen medför, att kommunernas ekonomi blir hårt ansträngd. Det borde fördenskull stå utom all diskussion att Gotlands befolkning har starka skäl att begära särskilt hänsynstagande, då reglerna för skattelind-

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

ring åt kommunerna skall fastställas. De gotländska kommunerna behöver erhålla större bidrag i detta hänseende än vad som blir möjligt vid ett bifall till utskottsförslaget.

Tar man hänsyn till alla de omständigheter, som jag här pekat på, är det svårt att förstå utskottets resonemang, då utskottet säger, att det för närvarande saknas tillräcklig anledning att generellt hänföra gotlandskommunerna till den mellersta områdesgruppen. Utskottet hänvisar visserligen till möjligheten av extra bidragsgivning, om utdebiteringen i gotlandskommunerna skulle bli alltför hög, men det är en utväg, som förefaller synnerligen oberäknelig. Ingen vet ju i dag efter vilka grunder denna bidragsgivning kommer att ske. Gotlands primärkommuner bör få höjda skattelindringsbidrag inom ramen för den ordinarie bidragsgivningen på detta område.

Det skulle i och för sig vara motive- rat, att Gotlands län hänfördes till samma gränsunderlagsområde som mellersta Norrland, men jag har i min motion nr 803 i denna kammare nöjt mig med att begära, att gränsunderlaget för Gotland skall fastställas till 65 procent av medelskatteunderlaget för rikets primärkommuner. I den till förevarande utskottsutlåtande fogade reservationen av herr Bengtson m. fl. har yrkats bifall härtill.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Löf-roth* (fp).

Herr **GUSTAFSSON** i Uddevalla (s):

Herr talman! Det har i olika sammanhang gjorts gällande att staten vältrat över väsentliga kostnader på kommunerna. Även om dessa kostnader givetvis ökat totalt, har proportionen mellan kommunernas och statens utgifter i de fall, där båda har att bestrida kost-

naderna för samma ändamål, inte i väsentlig grad ändrats under senare år. Däremot måste man konstatera att skattekraften kommunerna emellan varierar avsevärt. Det är många faktorer som bidrar till att göra skattetrycket olika. Den kraftiga befolkningsomflyttningen i vårt land har t. ex. vållat stora bekymmer för åtskilliga kommuner. Ofta är det personer i de mest arbetsföra åldrarna som flyttar, och därmed kan ålderssammansättningen inom sådana avfolkningsområden bli mycket ogynnsam ur kommunalekonomisk synpunkt. Skattekraften sjunker, vilket får till följd att kostnaderna, utslagna per invånare, för en viss tjänst blir högre i en kommun med vikande skattekraft än i en kommun med bättre ekonomi. Kostnaderna för t. ex. skolväsendet och folkpensioneringen är generellt avsevärt högre per invånare i övre och mellersta Norrland än i övriga Sverige. Följden har blivit att den kommunala utdebiteringen genomgående är högre i de flesta norrlandskommuner än i de övriga kommunerna.

Ett instrument för utjämning av dessa kostnadsskillnader har vi i »förordningen angående bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner». De nuvarande bestämmelserna har gällt i tio år och har utan tvekan tillgodosett ett viktigt behov. Emellertid är åtgärderna i nuvarande omfattning inte tillräckliga.

1958 års skatteutjämningskommitté har frågan för utredning, och ett genomarbetat förslag till nya normer för bidragsgivningen kan, som herr Svensson i Stenkyrka nyss framhöll, i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv och kommitténs uttalande beräknas föreläggas 1964 års riksdag.

De förslag som riksdagen i dag har att ta ställning till är av provisorisk karaktär. De innebär en påbyggnad av nuvarande bidragssystem, som medför väsentliga förbättringar jämfört med de

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

bidragsnormer som nu gäller. Sålunda beräknas antalet bidragsberättigade kommuner öka från 111 till 253, och kostnaderna för de ordinarie bidragen stiger från 15,3 miljoner till cirka 50 miljoner kronor. Därtill kommer ett extra bidrag som skall utdelas efter särskild prövning. I år har sådana extra bidrag utgått med sammanlagt 380 000 kronor, men Kungl. Maj:t föreslår omkring 10 miljoner kronor för nästa budgetår, vilket torde innebära en avsevärt generösare tillämpning än som hittills varit fallet.

Det är glädjande att konstatera att utskottet, som tillstyrker propositionen, är enhälligt när det gäller dessa principer. Herr Svensson i Stenkyrka har i sitt anförande nyss också uttalat sin tillfredsställelse med förslaget och i princip anslutit sig till det. Den enda fråga, som det råder delade meningar om, gäller till vilken bidragsgrupp kommunerna på Gotland skall hänföras.

Antalet bidragsgrupper har av Kungl. Maj:t föreslagits till tre, en för Norrbotten och Lapplandsdelen av Västerbotten, en för övriga Norrland med undantag för Gävleborgs län och en för återstående del av landet. För övre Norrland föreslås att gränsunderlaget för bidragsgivningen skall fastställas till 80 procent av medelskatteunderlaget för rikets samtliga kommuner. Nu räknas som bekant enbart medelskatteunderlaget för rikets landskommuner, och denna nyordning innebär självfallet en avsevärd förbättring jämfört med nuvarande ordning, inte minst därför att skatteunderlaget stiger kraftigare i de mera livskraftiga och expanderande orterna än vad det gör i åtskilliga landskommuner, där befolkningen är i sjunkande, såsom fallet för närvarande är t. ex. på Gotland, vilket herr Svensson i Stenkyrka nyss berört.

Motsvarande procentsats föreslås till 70 för mellersta Norrland och 55 för övriga landet. Det är alldeles uppen-

bart att full rättvisa knappast kan nås genom denna schablonisering, men de flesta remissinstanserna har liksom utredningen och Kungl. Maj:t ansett det nödvändigt med en generalisering, i all synnerhet som förslaget är av provisorisk karaktär. Jag vill dessutom betona, att Kungl. Maj:t föreslås få möjlighet att när förhållandena så motiverar placera in enskilda kommuner i en mera gynnsam grupp. Vidare finns det, som jag tidigare nämnt, möjlighet till extra bidrag, en möjlighet som föreslås bli väsentligt utvidgad.

Reservanterna har i enlighet med herr Svenssons i Stenkyrka motion i denna kammare föreslagit, att en fjärde gränsunderlagsgrupp skulle inrättas speciellt för Gotland, där gränsunderlaget skulle utgöra 65 procent av medelskatteunderlaget. Utskottet är väl medvetet om att Gotland har speciella problem att brottas med. Utskottet har emellertid inte kunnat finna, att tillräckliga skäl förebärgats för att hänföra Gotland till någon sådan speciell grupp. Kungl. Maj:t föreslås få möjlighet att flytta upp de enskilda kommunerna i högre grupp, och skattelindringsbidragen gäller de enskilda kommunerna. Det är dessas förhållanden, som får prövas från fall till fall.

Syftet med skattelindringsbidragen är att nedbringa särskilt höga utdebiteringar. Utdebiteringarna på Gotland under innevarande år varierar från 18:13 per skattekrona i Klintehamn, som har högsta utdebiteringen i länet, till 16:53 i Romakloster, som ligger lägst bland landskommunerna. I kommuner, där gränsunderlaget föreslås högre, d. v. s. i huvuddelen av Norrland, ligger utdebiteringarna väsentligt högre. 31 landskommuner i dessa områden har en utdebitering på över 20 kronor per skattekrona, och i 59 landskommuner ligger utdebiteringen mellan 18 och 20 kronor. Två tredjedelar av antalet kommuner har med andra ord väsentligt högre

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

utdebitering än Klintehamn, som har högsta utdebiteringen i Gotlands län.

Ser man på medelutdebiteringen för fjolåret, så var den i riket som helhet 15:37. På Gotland var den högre, eller 16:76. Men ser man sedan på hur förhållandena var i övre Norrland och mellersta Norrland, finner man att Norrbotten hade en medelutdebitering av 18:47. Västerbotten hade 17:92, Jämtland 18:10, och i Västernorrlands län var medelutdebiteringen 17:07.

Det är riktigt som här framhålits att skatteunderlaget på Gotland ligger mycket lågt. Emellertid ger detta en högre bidragsprocent. Skattelindringsbidragen skulle enligt de nu föreslagna bestämmelserna bli cirka 2 kronor och i vissa fall däröver. Därmed kommer man ner i normala utdebiteringar. Jag fick den uppfattningen av herr Svenssons anförande, att han ansåg att de bestämmelser som nu skall gälla skulle vara särskilt ogynnsamma för Gotlands del. Det visar sig emellertid att om de nu föreslagna principerna skulle ha gällt vid fjolårets fördelning av skattelindringsbidrag, skulle t. ex. Klintehamn ha fått ett skattelindringsbidrag på 3:89, vilket innebär ett med 79 öre per skattekrona höjt bidrag jämfört med de nu gällande bestämmelserna. I övrigt skulle det som regel bli en förbättring på mellan 50 och 75 öre per skattekrona. Det tycker jag ändå inte är en så dålig förbättring.

Det har gjorts vissa kostnadsjämförelser mellan i olika län belägna kommuner med en skattekraft av under 30 kronor per invånare i vad avser kommunernas utgifter per invånare. Man har därvid funnit, att dessa kostnader låg på 628 kronor per person i Norrbottens län och Lapplandsdelen av Västerbottens län, 542 kronor per invånare i återstoden av Västerbotten jämte Västernorrlands och Jämtlands län samt 416 kronor i mellersta och södra Sverige. I Gotlands län utgjorde motsvarande kostnader 433 kronor per invånare, d. v. s.

något över medeltalet för mellersta och södra Sverige men avsevärt under medeltalet för de båda norrlandsregionerna.

Man måste i detta sammanhang också observera, att det finns andra kommuner i vårt land, där förhållandena är likartade med Gotlands. Man kan jämföra med vår näst största ö, Öland, där förhållandena vad gäller struktur, avfolkningsproblem, låga skatteunderlag och de kommunala utdebiteringarnas storlek nästan exakt överensstämmer med de gotländska förhållandena. Varför skall Öland komma i en mindre gynnad ställning än Gotland? Vi har liknande förhållanden i så gott som alla kustlän.

Utskottet vill starkt understryka värdet av de vidgade möjligheter Kungl. Maj:t föreslås få såväl då det gäller att i särskilda fall hänföra en kommun till högre gränsunderlagsgrupp än den generella som även att disponera ett mångdubbelt högre anslag för extra bidrag.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Det mesta som herr Gustafsson i Uddevalla här har redovisat motsvarar ungefär vad jag tidigare sade. Jag har därför ingen anledning att ytterligare gå in på dessa ting. Men när han kom in på de speciella problem som gäller för Gotlands vidkommande, så tycktes herr Gustafsson i Uddevalla i sitt anförande vilja spela ut Öland mot Gotland, vilket det inte finns någon anledning till, eftersom Öland tillhör Kalmar län. Vad jag i motionen speciellt har understrukit är Gotlands insulära läge. Eftersom finansministern är närvarande vill jag här ytterligare understryka detta, ty detta läge medför även andra kostnadsfördyringar.

Låt oss t. ex. ta en bilägare som betalar sin bilskatt. Om han skall över till

Ändrade grunder för bidrag till skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner, m. m.

fastlandet med sin bil, får han självfallet betala personavgift men också frakt för bilen. Det blir en dubbel bilskatt. Det är t. ex. nu sådana belastningar som påverkar de allmänna utgifterna.

Sedan skulle jag vilja säga till herr Gustafsson i Uddevalla att de möjligheter man har och har haft att få statsbidrag betyder rätt mycket för verksamheten i övrigt i ett län. Jag nämnde tidigare om våra förbindelser med fastlandet. Utredningarna om sjöfartsförbindelserna är ännu begravda i Kungl. Maj:ts kansli, men beträffande Bohuslän vet jag att för broar och vägar har beviljats anslag, vilka för närvarande uppgår till 30 miljoner kronor. Dessa kostnader torde bli dubbelt så stora när förslagen är genomförda. Jag har ingenting att invända emot detta. Vad jag vill understryka är att det även i dessa avseenden kan vara en viss skillnad på de olika områdena i vårt land. Jag har pekat på dessa synpunkter för att man skulle ta hänsyn till dem vid denna skatteutjämning. När förslaget, såsom är förutskickat, kommer upp 1964, skall jag vädja till finansministern att ta med dessa synpunkter vid beräkningarna av skatteutjämningen.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Herr Svensson i Stenkyrka har pekat på Gotlands speciella läge. Jag har för min del sagt att visst har Gotland speciella problem, men vi har även andra områden i vårt land, t. ex. Öland, som har nästan exakt samma förhållanden som Gotland. När det gäller det exempel som herr Svensson anförde om att Gotland får betala särskilda färjavgifter kan sägas att det får också ölaningarna göra liksom andra som bor på öar. Man kan fråga sig varför man på dessa håll skall komma i en sämre situation än den som gäller för Gotland.

Jag är medveten om att de schablon-

regler som dragits upp inte ger fullt rättvisa i alla situationer. Men nu föreslås att Kungl. Maj:t får vidgade befogenheter till att reglera denna sak genom de extra bidragen och med möjligheten att uppföra enskilda kommuner i en högre bidragsgrupp. I så fall blir det inte 65 procent som herr Svensson i Stenkyrka föreslagit utan, föreställer jag mig, 70 procent, eftersom man inte kommer att avvika från gällande normer.

Sedan anförde herr Svensson i Stenkyrka som särskild motivering, att vissa områden i landet hade fått anslag till broar och andra kommunikationer. Det är riktigt, och jag har ingenting emot att liknande anslag går till Gotlands län, men det har ingenting med denna fråga att skaffa.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Herr Gustafsson i Uddevalla förutsätter att också Gotland ges det extra bidraget och skulle kunna få 70 procent. Jag förutsätter att också finansministern noterat detta yttrande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 78, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Interpellation ang. principerna för statliga företags förhandlingar med de anställda

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 40 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av motioner om viss inskränkning i rätten att arrendera strandområde, och

nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), dels och i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Föredrogs och lades till handlingarna tredje lagutskottets memorial nr 28, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandling av tredje lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m. jämte i anledning av propositionen väckta motioner, dels motioner om inrättande av särskilda studentprästabefattningar m. m., dels motioner om vidareutbild-

ning av präster vid sjukhusen, dels och motioner om tjänstebil för biskopen i Luleå stift.

§ 20

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående premiesystem för viss reservpersonal vid krigsmakten,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m., och

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för militärmusiken under budgetåret 1962/63 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 21

Interpellation ang. principerna för statliga företags förhandlingar med de anställda

Ordet lämnades på begäran till

Herr HOLMBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Den lönepolitik som under senare tid förts mot skogsarbetarna från de privata skogsägarna, skogsbolagen och tyvärr även från statens sida har medfört, att man verkligen kan tala om svältlöner. Hur allvarlig löneeftersläpningen är framgår bäst därav att skogsarbetarnas förbundsstyrelse ansåg att det behövdes 25 procent löneökning, utöver det som LO—SAF-uppgörelsen gav, för att skogsarbetarna

Interpellation ang. principerna för statliga företags förhandlingar med de anställda
skulle komma i paritet med industriarbetarna. Med hänsyn till det tunga arbetet och de svåra förhållandena även i övrigt är skogsarbetarnas krav mycket välmotiverade.

Hur skogsarbetarna själva ser på sin lönefråga framgår bl. a. därav att 88 procent av de medlemmar som deltog i omröstningen uttalade sig mot en uppgörelse på de villkor som sedan fastställdes. Det är också betecknande att en stor del av pressen tagit ställning för skogsarbetarnas sak. Stockholms-Tidningen förklarar sålunda att »eftersläpningen av skogsarbetarlönerna har uppkommit trots att de goda konjunkturerna varit förhärskande under efterkrigstiden» och att »den avvärjda skogskonflikten löste inte skogsarbetarnas löneproblem». Dagens Nyheter skriver att »skogsarbetarnas löneeftersläpning måste förr eller senare hämtas in» etc.

Det måste betecknas såsom förkastligt att även ett statligt företag medverkat till en uppgörelse, som sålunda betraktas som orimlig och som snarast måste korrigeras. Domänverkets roll måste observeras därför att man måste kräva större hänsyn från dess sida till arbetarpartens anspråk än vad som kan väntas från bolagsledningarna, som ser uteslutande till sina profitintressen. Det har också i regeringsprogram angivits att statlig verksamhet inom näringslivet skall ha till syfte att tillgodose viktiga samhällsintressen när det gäller befolkningspolitik, arbetsmarknadsfrågor, industrilokalisering etc. Domänverkets befattning med avtalsfrågorna skiljer sig inte heller därvidlag från bolagens krassa politik, och detta kan få ödesdigra verkningar. Det är sålunda inget tvivel om att de glesbygdsproblem, som vållar stat och kommuner så stora svårigheter, kommer att förvärras ytterligare om bolagen och domänverket framhärdar i låglönepolitiken mot skogsarbetarkåren.

I vissa landsdelar får den statliga lönepolitiken särskilt stor betydelse. I Norrbottens län är statens skogsinnehav

och inflytande inom träindustrin helt dominerande. Det har blivit så därför att statsmakterna måste åstadkomma ett uppbyggande alternativ till privatkapitalismens negativa verkningar i detta län. Till följd av en stark lokal opinion föreligger ju nu också planer på ytterligare ökning av den statliga verksamheten inom skogsbruk och träindustri. Detta är enligt min mening en riktig handlingslinje som bör fullföljas ända till ett totalt förstärkande av alla bolagsskogar och all träförädlingsindustri. Endast på detta sätt kan ansvariga samhällsinstanser få ett betryggande inflytande över en del av näringslivet som spelar en avgörande roll för landets export och för sysselsättning åt en mycket stor del av vår befolkning. I betydande grad är också kommunal verksamhet beroende av inkomster från personer och företag som är verksamma inom skogsbruk och träförädling.

Oavsett de ekonomiska skadeverkningar och icke önskvärda befolkningsrörelser, som kan uppstå genom en oresonlig hållning till skogsarbetarnas löneanspråk, bör statsmakterna enligt min mening också tillse att tanken på statsdrift icke diskrediteras av att statsföretagen visar sig lika okänsliga för rättvisa och sociala hänsyn som de privata företagen. Det borde för statsmakterna vara angeläget att skingra eventuella missförstånd om att bolagen tillåts diktera den statliga lönepolitiken eller omvänt. En statlig lönepolitik, som beaktar elementära sociala och rättvisekrav, skulle bli ett stöd för samtliga skogsarbetare.

Med hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet lämna en redogörelse för regeringens mening om hur viktiga samhällsintressen samt sociala och rättvisesynpunkter skall tillgodoses när privata och statliga företag gemensamt

Interpellation ang. cancerforskningens ekonomiska resurser — Interpellation ang. omhändertagandet av unga fyllerister

uppträder som motpart till de anställdas förhandlare?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Interpellation ang. cancerforskningens ekonomiska resurser

Ordet lämnades på begäran till

Herr ALEMYR (s), som yttrade:

Herr talman! Intresset bland allmänheten för cancerforskningens resultat är av naturliga skäl utomordentligt stort. De rön som inte minst bland svenska forskare göres i kampen mot cancersjukdomarna följes med största uppmärksamhet. I diskussionen framkommer stundom uppgifter om att de ekonomiska resurser som står till cancerforskningens förfogande är otillräckliga. Det torde därför vara angeläget att denna fråga belyses av de ansvariga statliga myndigheterna. Självfallet får icke forskningen på detta livsviktiga område hindras av otillräckliga anslag.

Med stöd av ovanstående hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande interpellation:

Vill statsrådet inför kammaren redogöra för vilka ekonomiska resurser, som står till cancerforskningens förfogande, och vill statsrådet samtidigt uttala sin uppfattning om huruvida dessa resurser kan anses tillfredsställande?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Interpellation ang. omhändertagandet av unga fyllerister

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKLUND i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! En särskild kommitté har nyligen avslutat en utredning röran-

de ungdomens alkoholmissbruk i Stockholm. Samtidigt har kommittén på grundval av utredningsresultatet framlagt vissa förslag.

Enligt en i anslutning till utredningen lämnad kommentar till viss del av det statistiska materialet (jfr. tidskriften Alkoholfrågan, häfte nr 1 — 1962 sid. 33) är återfall i fylleri i Stockholm efter en första fylleriförseelse i åldern 15—21 år överraskande vanliga. Av de 31 ungdomar i nämnda ålder, vilka under tiden 29/1—25/2 1956 omhändertogs för fylleri, var 24 förstagångsfall. Efter knappt fem år hade 16 av dessa eller nära 67 procent återfallit. Ungdomar i nämnda åldrar synes sålunda löpa stor risk att begå upprepade fylleriförseelser.

Det är mot denna bakgrund naturligt att kommittén — utöver förslag till angelägna profylaktiska åtgärder i egentlig mening — upptagit frågan om andra och bättre former för omhändertagande av ungdomsfyllerister än den vanliga förvaringen under några timmar i polisarrest utan någon mera värdmässig, omedelbart insättande uppmärksamhet från samhällets sida för att hindra återfall. Kommittén föreslår, att Stockholms stads sjukvårdsförvaltning i anslutning till den s. k. Mariapolikliniken skall inrätta erforderligt antal (10 à 15) vårdplatser för akutvård av fyllerister i åldrar under 21 år och andra alkoholmissbrukare i nämnda åldrar i behov av akutvård.

Vid övervägande av de praktiska organisatoriska problem, som sammanhänger med ett utbyte av korttidsförvaring i polisarrest mot en självfallet något mera tidskrävande behandling och vård i särskild, av sjukvården administrerad vårdavdelning (bl. a. hur polisutredningen i de enskilda fallen skall gå till), har det visat sig att polisen inte synes ha laglig rätt att kvarhålla de omhändertagna utöver de omkring fyra timmar, som torde vara praxis vid tillämpningen av 7 § av 1841 års förord-

ning emot fylleri och dryckenskap. Man anser sig böra fortsätta att tillämpa denna praxis trots alkoholforskningens nya rön rörande vissa specifika, för vederbörandes förhållande i nykterhetsavseende och övrigt beteende högst betydelsefulla rubbningar, vilka kvarstår relativt länge efter det att mera akuta rusverkningar, som torde ha varit bestämmande för utvecklingen av denna praxis, efter några få timmar gått över genom alkoholens förbränning. Inte heller allmänna polisinstruktionen eller den nya barnvårdslagen synes kunna ge erforderligt lagstöd för något längre tids omhändertagande av fylleristen än som f. n. är brukligt för att möjliggöra hans behandling och vård.

Då det synes angeläget att formella hinder för en annan och mera aktivt vårdinriktad ordning för särskilt unga fylleristers omhändertagande såvitt möjligt undanröjes, får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr stats-

rådet och chefen för kungl. inrikesdepartementet få rikta följande frågor:

1. Är herr statsrådet villig att medverka till ändrad praxis vid tillämpningen av 7 § 1841 års förordning emot fylleri och dryckenskap eller införande av helt nya bestämmelser för fylleristers — särskilt unga fylleristers — omhändertagande i syfte att bereda tidsutrymme för rationell akutvård och påbörjande av mera långsiktig, återfallsförebyggande behandling?

2. Är herr statsrådet villig att i andra större städer aktualisera frågan om anordningar likartade dem som planeras i Stockholm för unga fylleristers omhändertagande, behandling och vård?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.54.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 9 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Värdering av varulager vid beskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner angående värdering av varulager vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 343 av herr *Schött m. fl.* och II: 414 av herr *Källenius m. fl.*;

2) de likalydande motionerna I: 364 av herr *Stefanson* och II: 435 av herr *Kollberg m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande skattelagstiftning att nedskrivning av varulager åter skulle medgivas till förut gällande 30 procent av bokfört värde; samt

3) de likalydande motionerna I: 461 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 541 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga ett vid motionerna fogat förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 septem-

Värdering av varulager vid beskattningen

ber 1928 (nr 370), av innebörd att nedskrivning av varulager skulle medgivas till trettio procent av lagrets anskaffningsvärde eller, därest återanskaffningsvärdet å balansdagen var lägre, sistnämnda värde, i förekommande fall efter avdrag för inkurans.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande huvudregeln för varulagervärdering vid inkomsttaxering*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 364 av herr Stefanson och II: 435 av herr Kollberg m. fl., i vad de avsåge förevarande fråga, samt

2) de likalydande motionerna I: 461 av herr Hagberg m. fl. och II: 541 av herr Heckscher m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) *beträffande värdering vid inkomsttaxering av byggnadsföretag tillhöriga fastigheter*

att de likalydande motionerna I: 343 av herr Schött m. fl. och II: 414 av herr Källenius m. fl.,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderquist, Stefanson, Yngve Nilsson, Nordenson, Magnusson* i Borås, *Rydén, Darlin* och *Larsson* i Umeå, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 364 av herr Stefanson och II: 435 av herr Kollberg m. fl. samt de likalydande motionerna I: 461 av herr Hagberg m. fl. och II: 541 av herr Heckscher m. fl. — ansett att utskottet bort under A) hemställa, att riksdagen måtte antaga det vid de likalydande motionerna I: 461 och II: 541 fogade förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Helt riktigt konstaterar

bevillningsutskottet i sitt utlåtande nr 35 att reglerna för varulagervärderingen är av utomordentligt stor betydelse inte bara för företagen själva utan också för det allmänna. Och detta är värt att notera. Men först bör kanske sägas att nedskrivningen av lagervärdena i bokföringen anses vara betingad dels av konjunkturpolitiska synpunkter och dels av önskemålet att ernå en betryggande prisfallsgaranti. Företagsmässigt har också betonats att nedskrivningen har stor betydelse för företagssparandet samt ur konsolideringssynpunkt.

Det är alltså fullt klart och av statsmakterna även accepterat att en generös nedskrivning av varulagervärdena är nödvändig och även en sund företagsekonomi.

Före 1955 hade vi praktiskt taget fria avskrivningsregler, men mellankommunala prövningsnämnden hade ur skattesynpunkt rekommenderat att huvudpunkterna för nedskrivningen borde ligga vid 30-procentgränsen, sedan justeringar för inkurans skett. Sedan har dessa regler skärpts, och som vi alla vet har vi för närvarande regler som säger att nedskrivning får ske till lägst 40 procent. Från statsmakternas sida har hävdats att vi ändå har liberala lagervärderingsregler i vårt land, även sedan skärpningen har skett, och från näringslivets sida har man inte bestritt — och inte heller jag anser mig behöva göra det — att vi har hyfsade värderingsregler i jämförelse med övriga västeuropeiska industriländer. Men jag hävdar lika bestämt att dessa regler för varulagervärdering bör ses i ett större företagsbeskattnings-sammanhang, och då torde det vara ganska klart, att de sammanlagda företagskatterna, som åvilar svenskt näringsliv, inte är gynnsammare för företagen i Sverige än för de med oss konkurrerande övriga europeiska länderna.

Härtill kommer en i dag särskilt betydelsefull synpunkt, nämligen det osäkra läge som vårt land befinner sig

Värdering av varulager vid beskattningen

i i fråga om den gemensamma marknaden. Skulle vi till exempel råka ut för att icke accepteras som fullgiltig partner i marknadssamarbetet i Europa har vi en alldeles speciell anledning att redan nu se om vårt hus och på olika sätt underlätta näringslivets självfinansiering och konsolideringssträvanden. Och givetvis är det otillfredsställande, att de strängare avskrivningsreglerna satts i funktion nu, då man väl i stället bort behålla de mer liberala äldre reglerna.

De analyser som från olika håll och kanske främst från Industriförbundets sida har gjorts angående den hårdnande internationella konkurrensen ger oss en avsevärt mer dämpad bild av läget och framtidsutsikterna än vad t. ex. finansministern velat antyda i statsverkspropositionen. Dessutom är det väl fullt klart att vårt näringsliv just nu är utsatt för ett hårt kostnadsinflationistiskt tryck — något som även beröres i kompletteringspropositionen — och att det fördenskull är nödvändigt att med olika medel bekämpa denna inflationism. Detta kan främst ske genom olika produktivitetsfrämjande åtgärder.

En liberalisering av kapitalmarknaden anses därför vara synnerligen önskvärd. Men utan tvekan utgör också en återgång till de tidigare och liberalare lagervärderingsreglerna en klok och näringsfrämjande politik just nu. Det är, anser jag, en samhällstekniskt sett förnuftigare åtgärd att återgå till 30-procentregeln vid nedskrivning av varulager. Jag tror att vi därigenom även kan påverka den snabbare ökning av framåtskridandet i vårt land som vi alla klart deklarerat oss vara anhängare av.

Låt mig också uttrycka saken på följande sätt: I den ekonomiska tillväxtmekanismen utgör utan tvekan en återgång till liberalare regler för varulagervärderingen en mycket viktig ingrediens. Dessutom skall vi komma

ihåg att lagervaruvärderingen spelar en betydelsefull roll för företag av alla storleksgrader och inte minst för de relativt små detaljhandelsföretagen av olika schatteringar. Dessa mindre företag har inte heller möjlighet att i någon utsträckning använda sig av avsättningar till investeringsfonder — något som ibland brukar åberopas som särskilt värdefullt för näringslivet och som motvikt till de nu strängare nedskrivningsreglerna.

Tillåt mig slutligen att slå fast att vi ökar näringslivets konkurrenskraft, om vi genomför den av oss föreslagna ändringen av lagervärderingsreglerna. Vi bör också alla ha klart för oss att det nu särskilt gäller för våra företag att i olika avseenden öka investeringarna och stärka forskningen och utvecklingsarbetena. I rätt riktning verkar då liberalare nedskrivningsregler för lager, och vi får bättre möjligheter att driva en aktiv företagspolitik till frama för hela vårt land.

Mot bakgrunden av vad jag nu har sagt vill jag yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Frågan om värdering av varulager vid beskattningen är välkänd. Bakgrunden till att vi på nytt har aktualiserat frågan härom är en bedömning av vad vi väntar oss av framtiden både på kort och lång sikt. Vi inser allihop att de kommande åren har stor betydelse för vårt näringsliv och därmed för folkhushållet och att kraven på vårt näringsliv i olika avseenden kommer att bli stora. Det måste vara så väl rustat som möjligt inte minst i ekonomiskt avseende.

De nuvarande reglerna för varulagervärdering betyder att den skattskyldige måste uppge ett högre värde på sitt lager än vad som tidigare varit fallet, och den skillnad som uppstår beskattas han för. När bestämmelserna om varulager-

Värdering av varulager vid beskattningen

värdering infördes så innebar det att icke realiserade värdestegringsvinster skulle kunna beskattas såsom inkomst. Enligt vår mening bör beskattningen avse en nettovinst av rörelsen vilken icke bör inkludera någon del av det realkapital som nedlagts i de tillgångar som är erforderliga för rörelsens bedrivande. Lagertillgångarna är en av dessa delar.

Redan det förhållandet att det i skattelagstiftningen införts en fast procentsats som nedre gräns för varulagervärderingen väcker betänkligheter. Den vidtagna höjningen av procentsatsen är lika betänkelig. Även den leder till en beskattning av icke realiserade värdestegringsvinster. Det innebär helt enkelt att man tär på de kapitall tillgångar som företagets verksamhet bygger på. Man beskattar inte en nettovinst med verklighetsunderlag utan man beskattar en fiktig vinst som har framkommit genom att en del av anläggningstillgångarna har lagts till vinsten.

Det har från en del håll anförts, att den mindre företagsamheten icke skulle ha någon större nytta av en sänkt varulagervärdering. Det skulle inte röra sig om så mycket pengar för den, påstår man. I anslutning här till kan jag inskränka mig till att påminna om att alla organisationer som företräder den mindre företagsamheten var starkt kritiskt inställda, när reglerna för varulagervärdering infördes i sin nuvarande form. Det har påståtts att denna kritiska inställning skulle bero på att dessa organisationer var styrda från vissa politiska partier. Emellertid känner ju en företagare var skon klämmer och de som representerar företagsamheten har väl kännedom om de svårigheter som föreligger, även om de inte hör hemma i något speciellt politiskt parti.

Jag antydde inledningsvis, att den tid som ligger framför oss är av stor betydelse. Jag tänker på marknadsutvecklingen. Det ligger stor vikt uppå att våra företag — inte minst inom

den mindre företagsamheten — kan konsolidera sig. Det har redan påpekats av herr Rydén att den mindre företagsamheten inte har möjlighet att sparra pengar räntelöst i investeringsfonder i riksbanken. I fjolårets debatt påpekades också att småföretagarna inte tjänar några pengar och därför inte har någon avskrivningsmöjlighet utöver 40 procent. Särskilt viktigt förefaller detta vara mot bakgrunden av de kostnadsstegringar som vi nu kan räkna med för de varor som kommer att ingå i företagens varulager. Våra utlandskonkurrenser har inte motsvarande tendenser — i varje fall inte i den utsträckningen — att ta hänsyn till.

Varulagervärderingen och hur den formas är en del av hela beskattningssystemet. Det är fel att som en del gör kritisera oss på denna punkt och säga att det icke har så stor betydelse. Det är i sitt sammanhang med våra andra förslag som det måste bedömas. Vi har lagt fram många förslag som syftar till att bl. a. lätta den mindre företagsamhetens ekonomiska problem. Tyvärr har ju herrarna i regeringspartiet ständigt avvisat våra framstötter i den riktningen. Jag måste ställa frågan: Vad sätter ni i stället? Vi behöver någonting, och hur länge skall vi vänta? Det är en fråga som det i varje fall för den mindre och medelstora företagsamheten är synnerligen angeläget att få besvarad.

Jag vill till slut beröra ytterligare ett intressant problem. Utskottsmajoriteten har bl. a. pekat på skatteintäkterna från företagen. Jag ber att få citera några rader ur utskottsutlåtandet: »Emellertid måste en avvägning ske mellan önskemålen att beskattningsreglerna utformas så att de i största utsträckning bidrar till företagets konsolidering och det allmännas befogade anspråk på att även skattskyldiga, som driver rörelse, skall bidra till skatteintäkterna alltefter sin bärkraft.» Ja, utskottets uttalande om att skatt skall utgå från företagen enligt bärkraft är naturligtvis riktigt, men man

Värdering av varulager vid beskattningen

kan väl omöjligt pressa ut mer saft ur en apelsin än den innehåller.

Jag vill peka på att företagens löneutgifter år från år ökar på ett oroande sätt. Den allt hårdare in- och utländska konkurrensen omöjliggör för företagen att kompensera sig för de ökade lönekostnaderna. Staten däremot tillförs genom löneökningarna kraftigt stegrade skatteinkomster. Har ett företag en viss bestämd summa, exempelvis en miljon kronor, till förfogande, kan det inte dels betala denna miljon i löner, dels också ha några hundra tusen kronor över i vinst för beskattning.

Jag ber att få återkomma till företagens bärkraft. Om exempelvis ett företag vid beskattningsårets slut förfogar över att varulager på 500 000 kronor, får det efter nuvarande regler avskriva 60 procent eller 300 000 kronor. Om företaget också kan redovisa en vinst på 50 000 kronor, måste det betala skatt med ca 27 000 kronor. Jag frågar kammarens ärade ledamöter och utskottets talesman: Vilket är mest ändamålsenligt för de anställda i ett sådant företag och för företagets framtid, att dessa 27 000 kronor utbetalas till stat och kommun i form av skatt eller att de får stanna kvar som rörelsemedel? Jag tror att om kapital får stanna kvar, har företaget bättre möjlighet att hävda sig i konkurrensen för framtiden. Vad jag nu har anfört gäller givetvis ett ganska litet företag.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till vår reservation.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Detta är ju en mycket gammal följetong som började år 1957, och jag hade därför inte tänkt säga så många ord. Det finns faktiskt inte något att tillägga utöver den långa debatt vi hade förra året i frågan. Det finns inga möjligheter att komma med några nya synpunkter. Även om herr Darlin nu inbjuder till diskussion, skall jag undvika den.

Jag vill ändå trycka på några fakta.

Man får nu skriva ned utgående varulager till 40 procent, men motionärerna och reservanterna vill ha möjlighet att skriva ned till 30 procent. Innan man gör denna nedskrivning får man också skriva ned fem procent för inkurans; det är egentligen ett schablonavdrag. Jag vill understryka vad syftet var med detta, nämligen att skydda mot prisfallsförlust. Det var ursprungligen inte avsett att möjliggöra vinst- eller förlustutjämning eller nedskrivning för konsolidering av företaget. Företagsbeskattningskommitténs majoritet föreslog, som vi minns, 50 procent, men departementschefen ansåg att det kanske var riktigt från konjunkturpolitisk synpunkt att medge nedskrivning till 40 procent. Kommitterade fann inga bärande skäl, sade de, för resultatutjämning genom godtycklig värdering av varulager. De ansåg emellertid att flera av de nu erkända lagervärderingsprinciperna medför en viss resultatutjämning och förhindrar redovisning av fiktiva prisstegringsvinster och prisfallsförluster. Vidare sade kommitterade att en konsolidering av företagen bör åstadkommas med andra medel än lagervärdering.

Efter detta vill jag held allmänt konstatera vad också herr Rydén tycktes erkänna, nämligen att vi har en företagsbeskattning i vårt land som i hög grad och mer än i något annat land främjar företagets konsolidering och självfinansiering. Jag vet inte om herr Darlin har lagt märke till detta, men det är i alla fall ett faktum. Vi har liberalare avskrivningsregler för maskiner och inventarier än man har i andra länder. Vi har också den generösaste lagervärderingslagstiftning som något land äger. Vi tillåter dessutom stora skattefria avsättningar till exempelvis investeringsfonder och har nyligen medgivit rätt till avdrag vid nyemissioner. Har detta totalt gått förbi herr Darlin? Han säger ju: »Vad vill ni sätta i stället? Ni gör ingenting, ni bara avslår.»

Dessa åtgärder har också dessbättre

Värdering av varulager vid beskattningen

gett de resultat som avsetts. Det kan man se, om man studerar företagens avsättningar till dylika fonder. Där finns miljarder, skulle jag gissa, som inte har beskattats. Man kan också avläsa det i företagens omsättningsciffror, taxerade inkomster och erlagda skatter under den senaste 10-årsperioden. Jag har siffrorna framför mig men skall inte dra fram dem; jag skall, som jag sade, försöka undvika en längre diskussion.

Man kan också hänvisa till den stora självfinansiering som har ägt rum. Såsom utskottet i sitt betänkande understryker måste det ske en avvägning mellan önskemålen att via beskattningen medverka till företagens konsolidering och det allmännas befogade anspråk på att även företagen skall bidra till samhällets skatteintäkter. Då säger herr Darlin: »Ja, men de mindre företagen har det så besvärligt», och herr Rydén var också inne på den saken. Man får emellertid inte bortse från det faktum att företagen måste göra vinster för att kunna ha någon reventy av rätten att företa avskrivningar för lager, maskiner eller redskap. Om det, såsom herr Darlin ville göra gällande, är så rosenrasande dåligt för de små företagen att de inte får några vinster, så utgör inte avskrivningsreglerna något som helst problem för dessa företag.

Jag vill vidare understryka vad jag här tidigare sagt om att genom propositionen om Aktiebolaget Företagskredit försöker man hjälpa framför allt de mindre företagen med långfristig kreditgivning, och detta gäller också detaljhandeln, vars svårigheter i detta sammanhang särskilt framhållits. När vi är inbjudna till Köpmannaförbundets informationsmöten, får vi alltid höra det argumentet att detaljhandeln har det synnerligen besvärligt med den fruktansvärda konkurrens som råder på området och att det inte lär bli fråga om några vinster för detaljhandeln. Följaktligen måste lageravskrivningsreglerna vara tillräckliga för detaljhandeln.

Herr talman! Om det tillåtes mig vill jag också säga några ord angående investeringsprognoserna. Såsom framgår av långtidsutredningens betänkande visar enligt industriens egna uppgifter prognoserna för åren 1961—1965 en ökning av investeringarna med 40 procent över 1960 års nivå. Man anser emellertid att det behövs en något dämpad takt i investeringarna, eftersom investeringsprojekten inom exempelvis gruvhanteringen, järnbruken samt massa- och pappersindustrien nu i stort sett har — herr von Sydow var häromdagen inne på den saken — avverkats och, såsom långtidsutredningen säger, beräknas mogna ut i betydande produktionsökningar under de närmaste åren. Som bekant har dessa investeringar till huvudsaklig del möjliggjorts genom självfinansiering. Därtill kommer, framhåller långtidsutredningen, att företagen räknar med ökad skiftgång och större kapacitetsutnyttjande än tidigare, vilket enligt utredningens mening skulle minska investeringsbehoven.

Jag har bara velat nämna detta som ett bevis för att de farhågor, som herr Darlin gett uttryck åt, kanske inte är så överhängande.

Herr talman! Jag lovade att inte bli så mångordig, och jag vill till slut bara understryka att enligt utskottets mening finns det inte med hänsyn till de synpunkter jag här anfört någon anledning för riksdagen att nu fatta något beslut i hithörande frågor utöver vad riksdagen föregående år gjorde, utan vi bör avvakta skatteberedningens arbete och vidare förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag påpeka för herr Brandt att jag knappast berörde de stora företagen som herr Brandt mest har talat om och som har självfinansieringsmöjlighet. Som bekant har vi de senaste dagarna fått uppleva att

Värdering av varulager vid beskattningen

flera sådana företag har sålt en del aktier eller hela aktieinnehavet till utlandet och det internationella storkapitalet. Det är inte alls dessa företagsformer jag har berört i mitt anförande.

Så påstår herr Brandt att jag skulle ha sagt att småföretagen inte tjänar pengar. Det yttrade någon annan talare vid fjolårets debatt. Det var visst herr Hedlund. Men om vi inte tjänar några pengar, varför är då herr Brandt så ängslig för att gå med på förmånen — ty det skulle vara en sådan — med avskrivning av 70 procent i stället för 60? Tjänar inte småföretagen i allmänhet pengar, kan de inte tillgodogöra sig denna förmån.

När vi står inför den kommande Europamarknaden har det sagts att de små och medelstora företagen säkerligen kommer att öka sin export. Till detta erfordras större lager och mera kapital och större kreditrisker. I ett sådant läge krävs också större möjligheter till avskrivning och konsolidering. Schablonavdraget får väl inte användas annat än för verkligt inkuranta varor, enligt vad jag känner till.

Herr Brandt har talat om för oss att vi i Sverige har så humana inkomstskatte- och avskrivningsregler för företagen. Jag vill nämna att i USA kan en småföretagare tjäna upp till 150 000 kronor per år och betala en bolagsskatt av endast 25 procent. Och i Schweiz utgör, såsom alla känner till, företagskatten bara 10 procent inom en del områden — det är en viss skillnad mellan olika kantonen.

Vi är fullt medvetna om att avskrivningsreglerna här i landet är relativt liberala, men regeringspartiet går ju emot alla våra förslag om liberalare villkor för avskrivning på fastigheter och maskiner, likaså då det gäller att låna rörelsekapital o. s. v. Vid den debatt ang. industrigarantilöneverksamheten, som hölls för någon vecka sedan, påstod herr Brandt att den svenska företagsamheten inte var i behov av en in-

dustrigarantilåneram av 50 miljoner kronor, vilket föreslagits från oppositionshåll.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt ville vrida mitt uttalande angående företagsbeskattningen därhän att vi i Sverige har mer än något annat land gynnat företagen ur självfinansierings- och konsolideringssynpunkt. Men jag sade inte något sådant, utan jag framhöll bara att den samlade beskattningen av det svenska näringslivet icke är gynnsammare än beskattningen av företagen i med oss konkurrerande europeiska länder. Det är visserligen svårt att åstadkomma en direkt jämförelse härvidlag, men jag är nog inte ensam om att hävda denna uppfattning — t. o. m. statssekreteraren i finansdepartementet har vågat hysa samma åsikt.

Vidare framhöll herr Brandt att det inte sker någon beskattning av investeringsfonderna, där det lär finnas flera miljarder kronor, och han ville därigenom bevisa att företagsbeskattningen inte är särskilt ogynnsam. Ja, avsättningarna till investeringsfonden medför visserligen en skattelättnad, men de innebär inte någon lättnad ur likviditetssynpunkt, eftersom dessa avsättningar är förknippade med fastlåsnings av medel på särskilda spärrade konton i riksbanken. Det finns alltså en bestämd skillnad ur likviditetssynpunkt mellan investeringsfonderna och lageravskrivningsmöjligheterna. Det tycker jag vi skall vara helt på det klara med.

Sedan nämnde herr Brandt till slut att långtidsutredningens prognoser visar att vi inte skulle behöva investera så mycket under de närmaste åren, men det är väl en klar missuppfattning. Det är i stället utsagt, att eftersom vi har stora bekymmer på arbetsmarknaden och svårigheter att få tillräckligt med arbetskraft, så är det av alldeles speciell vikt att vi under den närmaste framtiden ökar investeringarna för att

Värdering av varulager vid beskattningen

kunna behålla vårt försteg, främst ur produktivitetssynpunkt.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag begärde ordet, när jag hörde herr Brandt i Aspabruk nu liksom tidigare tala om att lageravskrivningsbestämmelserna inte har någon större betydelse för den mindre företagsamheten. En del av dessa problem har redan berörts av de två föregående talarna, och jag vill här bara kraftigt understryka att avskrivningsbestämmelserna faktiskt betyder mest för just de små, enskilda företagen. Det är nämligen den enda verkliga konsolideringsmöjligheten för dessa företag.

Vi skall ha klart för oss att en av de allra viktigaste impulserna i det svenska näringslivet är nybildningsverksamheten. Det är den som åstadkommer alla de tusentals enskilda småföretagen ute i samhället. Många av dessa småföretag växer så småningom upp till stora företag, och det är de som skapar den utomordentligt starka företagsamhet vi har här i landet. Därför är det ytterligt angeläget att just den delen av det svenska näringslivet får möjligheter till konsolidering.

Sedan sägs det att företagen måste bära sin del av statsutgifterna. Ja visst, det har väl ingen förnekat. Men, herr Brandt, förutsättningen för att statskassan skall få in pengar från aktiebolagen och det enskilda näringslivet är ju att vi har konsoliderade företag, som i olika fluktuationer på prismsmarknaden har sådan stabilitet att de kan upprätthålla full sysselsättning. Det är det som ger skatteinkomster till statskassan, och det är det som är garantien för att företagen får möjligheter att redovisa vinster och därmed ge ett tillskott till statskassan.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Darlin sade, att om de små företagen inte har några vinster, varför kan då inte herr Brandt och so-

cialdemokraterna vara med på reservanternas förslag?

Det är nu också en underlig frågeställning. Om herr Darlin skulle medge — vilket han dock inte gör — att småföretagarna i varje fall inte har större vinster än att de får rum inom ramen för vad de har rätt att göra avskrivning för på maskiner, inventarier och varulager, så finns det väl ingen anledning att gå med på ett förslag, som medför något som man inte vill vara med om när det gäller de större företagen. Avsikten är ju inte att åstadkomma en förlustutjämnning eller liknande utöver de möjligheter som varulagervärderingsprinciperna redan ger. Jag vill starkt understryka att även småföretagen därvidlag har möjligheter.

När man sedan talar om att företagen vill expandera, så är det väl de företag som verkligen expanderar som har möjligheter att göra avskrivningar. Ty man kan ju inte expandera med de gamla maskinerna i all evighet. Man måste skaffa sig nya maskiner och inventarier, och så snart man gör det, har man rätt att avskriva dem. Dessutom har man möjligheten att göra avskrivningar på varulagren.

I Schweiz har man inte rätt att göra större nedskrivning än 33 procent. Här medger vi 60 procent. Om jag inte minns fel, får man i Västtyskland göra avskrivning med 10 procent. I England har man inte rätt att göra avskrivning på varulagren med ett enda öre; detta sagt utan hänsyn till hur det kan vara i övrigt.

Detta kanske kan ge herr Rydén en tankeställare. Om han plockar ihop allting som hör till beskattningen av våra svenska företag, så kommer han nog till det resultatet att vi har en gynnsammare företagsbeskattning än andra länder.

Sedan trodde herr Rydén inte på prognoserna. Men i Ekonomisk Revy, som jag har här, kan herr Rydén läsa vad jag sade att man väntar sig av framtiden, alltså långtidsutredningens prognoser, som där återges.

Värdering av varulager vid beskattningen

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! När man hör herr Brandt tala i det ärende som ligger på kammarens bord i kväll och när han talat i de frågor som vi tidigare behandlat på företagsbeskattningens område, skulle man nästan kunna få en känsla av att tryggare kan ingen vara än företagarnas skara, så länge Kungl. Maj:ts regering och bevillningsutskottets majoritet ständigt tänker på den på sätt som hittills har skett. Men vi kanske kan tillåta oss att understundom ha en något avvikande uppfattning. Vi har nog inte alltid den känslan att statsmakterna och bevillningsutskottets majoritet ständigt har i tankarna företagsamhetens sanna väl allena.

Jag förnekar inte ett ögonblick att det i vår företagsbeskattning finns inslag som i jämförelse med vad som gäller i andra länder kan förefalla fördelaktiga för oss här i landet.

Herr Brandt har i kväll och även tidigare särskilt talat om den institution som infördes häromåret under benämningen investeringsfonder för rörelse. Det var en åtgärd som hälsades välkommen av företagsamhetens utövare. Men det nämndes aldrig riktigt klart, att förmänen för industrien och företagsamheten — nota bene den i aktiebolagsform bedrivna — med avsättning till investeringsfonder för rörelsen, får man ingalunda gratis. Man måste sterilisera, som det så vackert heter, inemot hälften av avsättningen till sådana investeringsfonder räntelöst i riksbanken. Följden har blivit i dag, att det finns många företag som nu får gå ut i den allmänna penningmarknaden och låna pengar för att slutföra sina investeringar, samtidigt som de har betydande kapital räntelöst bundna i riksbanken utan rätt att använda dem förrän efter särskilt tillstånd. Jag menar att man inte skall förglömma denna bestämmelse som är knuten till begreppet investeringsfond för rörelse.

Den i kväll diskuterade frågan är en detalj, ett avsnitt av alla de problem som

täcks av begreppet företagsbeskattning. Det yrkande som här föreligger, att vi skall gå tillbaka till rätten att föra ned våra lagervärden från nuvarande 40 till 30 procent av deras värde, är bara ett led i företagsamhetens ständiga strävan, som här tidigare har sagts, att konsolidera sig. Jag tycker inte om att använda uttrycket: »Jag vet vad jag talar om.» Men jag tror likväl, herr talman, att jag vågar säga att inga kretsar borde vara mera tillfreds med företagsamhetens strävan att konsolidera sig, bl. a. i detta avseende, än just de kretsar, vilkas talan jag förmodar att speciellt herr Brandt i Aspabruk för.

Jag ber, herr talman, att i likhet med flera föregående talare få yrka bifall till den reservation som föreligger i detta ärende.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Jag tycker att jag bör säga några ord med anledning av herr von Sydows yttrande, att man har svårt med finansieringen i företagen. Han säger att medlen är bundna i dessa investeringsfonder. Javisst är de det. Det är ju avsiktligt vi har bundit medlen, det ingår ju som ett led i konjunkturpolitiken. Detta bortser tydligen herr von Sydow fullkomligt från. Det är inte meningen att man skattefritt skall få avsätta fonder och hantera dem hur än konjunkturerna är. Vi har haft en konjunkturutveckling, där man fått vidta många olika både penningpolitiska och finanspolitiska åtgärder, kreditåstramningar, höjningar av räntan o. s. v. Det tycker jag man bör ha klart för sig.

Å andra sidan vill jag understryka att det ändå har varit en så hög självfinansiering hos företagen, 80—90 procent, att man från företagarna själva riktat kritik mot denna självfinansiering. Det var en av anledningarna till att vi beslöt rätt till avdrag vid nyemissioner.

Eftersom vi nu har kommit in på detta närmare, kanske jag får erinra om den utveckling som skett beträffande skat-

Värdering av varulager vid beskattningen

terna och inkomsterna. Fysiska personers taxerade inkomster har under den senaste tioårsperioden ökat med 79 procent eller från 20,8 till 37,2 miljarder kronor. De svenska aktiebolagens taxerade inkomster har ökat bara 5 procent eller från 2,5 till 2,6 miljarder. Varför? Det är bara att hänvisa till den generösa fondbildning som vi har. De fysiska personernas andel av den totala skatten och avgiftsbördan har under denna tid ökat från 79,9 till 85,1 procent, medan de svenska aktiebolagens skatt sjunkit från 21,1 till 14,9 procent.

Så ligger det alltså till i verkligheten, och det är detta man får förstå med utskottets uttalande att man får göra en avvägning mellan det ena intresset och och detta andra intresse, att även företagen bör vara med och bidra till samhällets skatteintäkter.

Herr von SYDOW (h) kort genmäle:

Herr talman! När vi nu debatterar rätten till avsättning på investeringskonto i rörelse har jag velat betona att denna rätt ingalunda är gratis utan att den tvärom är förknippad med en bestämmelse som just i nuvarande konjunkturen för mycket stora delar av industrien känns ganska besvärande. Självfinansieringstiden hade vi, herr Brandt, under 50-talet. Vi hade den i själva verket under osedvanligt lång tid efter krigsslutet. Denna epok är nu slut. Konjunkturen talar nu ett annat språk och har slagit in på en helt annan bog. Vi kan inte räkna med att denna självfinansiering längre står oss till buds. Därför tycker vi icke att det är förmätet att på sätt som har skett motionsvägen och i bevillningsutskottet påtala de punkter av företagsbeskattningen där vi anser att vi med tanke på landets bästa har full rätt att begära vissa förbättringar.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Brandt talade om för oss att en 60-procentig avskrivning

av varulagren är fullt tillräcklig för småföretagen. Hur vet herr Brandt det?

Jag har ställt en fråga, som jag inte har fått svar på, nämligen om det är bättre att det lilla företaget betalar ut sina pengar — jag fixerade beloppet till 27 000 kronor — i skatt till staten än om det lilla företaget behåller dessa pengar för att konsolidera företaget.

Herr Brandt uppgav vidare att man i Schweiz endast får skriva ner varulagren med 33 procent. Jag ber emellertid då att få svar på frågan varför de som har miljontals kronor i inkomster vill flytta till Schweiz, om det inte är för att skatterna är så låga där. Ett faktum är att skattetrycket är betydligt lägre i Schweiz än i Sverige. Det har ingen betydelse om man skriver ner varulagren med endast 33 procent, så länge det finns möjligheter till fria avskrivningar på maskiner och en företagsbeskattning på ca 10 procent.

Herr Brandt sade dessutom att ett progressivt företag givetvis köper nya maskiner och att det finns liberala avskrivningsregler även på maskiner. Så är inte fallet. Vi har från vårt håll begärt en avskrivning å maskiner på återanskaffningsvärdet begränsat till 120 procent, och därvid förklarade herr Brandt att ej heller detta var behövt.

Ni går alltid mot alla våra förslag till lättnader och till en konsolidering för företagen på samma sätt som i det nu föreliggande fallet.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Får jag först till herr von Sydow säga att denna fondering är helt frivillig. Om herr von Sydow känner det besvärande att ha dessa medel bundna eller har någon annan orsak, får man mycket väl ta ut dem och skatta för dem. Jag vill dock understryka att jag inte har något intresse av att man under alla förhållanden skall göra så, utan jag anser att fonderna skall användas såsom de är avsedda

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

att användas, alltså ur konjunkturpolitisk synpunkt.

På den fråga, som herr Darlin anser att jag inte har besvarat, angående det lilla företaget måste jag faktiskt ärligt bekänna, att jag inte utan vidare kan svara ja. Jag vill inte göra det, därför att jag först vill ha reda på vad det är för företag. Det kan mycket väl hända att det är ett sådant företag, som kritiserades i samband med vårt beslut om avdrag vid nyemissioner. Det riktades kritik mot sådana företag som kunde självfinansiera sin rörelse och som kanske var mindre berättigade till avdrag än andra företag som genom självfinansiering råkat i kreditsvårigheter. Det går därför inte att utan vidare svara ja. Det är skillnad på företag. Det skall finnas förutsättningar för att företagen skall kunna driva sin verksamhet, och företagen skall vara sådana att de kan anses vara berättigade till avdrag, något som man väl får förutsätta att de flesta företagen är.

Det bör alltid kunna göras en avvägning av vad som är mest behövt i en given konjunkturpolitisk situation.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Darlin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. A) i utskottets betänkande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Söderquist m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Darlin begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 70 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av väckta motioner om ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 516 av herr *Per-Olof Hanson* och II: 628 av fröken *Elmén m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag till riksdagen om lämpliga vägar att stärka den enskildes rättssäkerhet i taxeringsproceduren».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 516 av herr *Per-Olof Hanson* och II: 628 av fröken *Elmén m. fl.* om ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Söderquist, Gustaf Elofsson, Stefanson, Gösta Jacobsson, Gustafson* i Göteborg, *Nilsson* i Svalöv, *Vigelsbo,*

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

Christenson i Malmö och *Björkman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 516 av herr Per-Olof Hanson och II: 628 av fröken Elmén m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till riksdagen om lämpliga vägar att stärka den enskildes rätts-säkerhet i taxeringsproceduren.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande erinras om en rad åtgärder i olika avseenden som under de senaste åren vidtagits för att effektivisera taxeringsarbetet och förbättra den skattskyldiges ställning i första instans och i taxeringsprocessen i övrigt.

Bevillningsutskottet erinrar i sitt betänkande om flera olika åtgärder från det allmännas sida, för det första inrättandet av riksskattenämnden och den i samband därmed tillskapade rätten för de skattskyldiga att erhålla förhandsbesked, för det andra den av 1956 års riksdag beslutade reformen av taxeringsväsendet, för det tredje omvandlingen av rikets prövningsnämnder till renodlade besvärinstanser, för det fjärde tillskapandet av möjligheter för de skattskyldiga till muntlig handling hos prövningsnämnderna och kammarrätten och för det femte införandet av bestämmelser om taxeringsnämnds skyldighet att före avvikelser från självdeklaration skriftväxla med deklaranter.

Bevillningsutskottet säger sig ha velat lämna denna redogörelse för att därmed i korthet antyda innehållet i sådana nu gällande bestämmelser, som tar sikte på att tillgodose den enskildes rättsskydd. Men det är allmänna saker som alla känner till i riksdagen.

Jag kan även nämna att besvärärendena inte har minskat efter 1956 års skattereform. År 1959 var antalet inkomna mål och ärenden till prövnings-

nämnderna cirka 115 000 och över 10 000 till kammarrätten och regeringsrätten.

Jag finner det dock mycket tacknämligt att bevillningsutskottet i en passus säger att det inte vill »motsätta sig att lämpliga åtgärder vidtas i syfte att förbättra rättsskyddet i taxeringsprocesser».

Under senare år har JO gjort ett mycket stort antal direkta påpekanden rörande taxeringsnämndernas arbete. Detta tyder uppenbarligen på att förhållandena inom taxeringsväsendet fortfarande inte är tillfredsställande. Eljest skulle ju JO inte ha sett sig föränlåten att år efter år återkomma med generella uttalanden om likartade iakttagelser. Dessa uttalanden finns i JO:s årsberättelser till riksdagen.

Tillämpningen av 1956 års taxeringsförordning har lett till — har det sagts — att skönstaxeringar blivit en allt vanligare förekomst, vilket beror på att sådana skönsuppskattningar numera har stöd i taxeringsförordningen. Skönsuppskattning bör mycket noga motiveras. Skönstaxering borde inte få förekomma, enligt min mening, utan att den skattskyldige beretts tillfälle att göra förklaringar eller att bokföringsgranskning gjorts.

När det gäller taxeringsmål ger samlingarna av rättsfall mycket mera summariska referat än Nytt juridiskt arkiv, som publicerar alla väsentliga domar i brotts- och tvistemål in extenso. Allmänheten har ingen möjlighet att gå till en taxeringsnämnd eller annan skattedomstol och ta del av handlingarna i målet. Därför kan man inte bedöma utslagens likformighet. Inte heller kan man gå till botten med oklarheter i rättsfallsreferaten. Utslagen baseras alltför ofta på rent summariska klyschor sådana som »finner skäl fastställa», »ej skäligen bör» och liknande uttryck, vilkas bakgrund inte kan bedömas.

Vid det Nordiska administrativa för-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

bundets möte i Köpenhamn i fjol höll regeringsrådet Sten Wilkens ett mycket intressant föredrag. Jag citerar:

»Vad är rättssäkerhet i skatteärenden? Ätminstone ur förvaltningsrättslig synpunkt borde begreppet kunna bestämmas såsom en trygghet för den enskilde att bli beskattad i överensstämmelse med gällande rätt.

Denna bestämning kan utvecklas och kompletteras på olika sätt. Jag kan säga att till rättssäkerheten hör skydd mot godtycke, garantier för att lagskipningen är likformig och konsekvent, att avgörandena i skatteärenden vilar på en saklig motivering och åtskilligt annat. Ytterst blir det dock en fråga om att var och en skall påföras just den skatt, som han enligt författningen har att betala. Huruvida författningen i sig själv kan anses innefatta rättskränkningar är ett förhållande», sade regeringsrådet, »som torde ligga utanför ämnet för dagens diskussion. Till synes borde det svenska systemet», betonade herr Wilkens, »med dess anvisningar bättre tillgodose rättsskyddssynpunkterna än vad mera allmänt hållna bestämmelser kan göra. Emellertid är det — paradoxalt nog — så, att en långt driven detaljreglering också rymmer faror för rättssäkerheten. Systemet kan bli så detaljerat, reglerna så många att den enskilde går vilse i dem. Man kan då emellanåt få se hur möjligheter, som lagts ut i hjälpande eller gynnande syfte, undgår att bli observerade eller rent av bildar fallor, i vilka den enskilde fastnar. Den svenska skattelagstiftningen går inte fri från anmärkningar i det avseendet.»

I ett annat avsnitt av talet hette det: »Visserligen lär det väl av anständighetsskäl inte komma därefter att någon öppet vill opponera mot rättssäkerheten, som ju är ett magiskt ord av djupt respekterad innebörd. Men utvecklingen kan likväl innebära en fara för att man på skatteområdet inte längre vill godtaga en rättssäkerhet, likvärdig med

den som på andra liknande områden av samhällslivet uppställs till skydd för medborgarna. Rättsskyddsanspråken kan möta ett tyst motstånd när de befinnes hindra effektiviteten.

Ty, som sagt, taxeringskontrollen och rättssäkerheten är ständiga följeslagare, och vi har att sörja för att de verkligen följs åt och inte tappar bort varandra på vägen.

När skattetrycket är högt och skattelagstiftningen invecklad är det två önskemål, som framträder med ökad styrka. Det ena är, att tillämpningen av reglerna blir så enhetlig som möjligt. Det andra är, att den enskilde skall ha möjlighet att i särskilda fall på förhand med säkerhet bedöma de skatterättsliga konsekvenserna av sitt handlande.»

Utskottet hänvisar i sitt betänkande till utredningar och till att frågan är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Det är en mycket onödig och lång skrivning.

Dessa utredningar ligger på ett annat plan än vad motionerna syftar till. Motionärerna har pekat på olika vägar, bl. a. för att stärka rättsskyddet i första instansen, bättre möjligheter för beskattningsmyndigheterna att sprida saklig upplysning och meddela praktiska råd och upplysningar i deklara-tionsfrågor, bättre kontakt mellan taxeringsmyndigheterna och den enskilde deklaranter för att öka deklarantens möjligheter att lämna ytterligare informationer i fråga om sin taxering etc. De berörda skatteproblemen bör börja i botten.

Enligt min mening bör deklara-tionsförfarandet förenklas speciellt för löntagarna, och kommentarerna i de skat-tebroschyrer som ges ut av skattemyn-digheterna bör avfattas på ett språk som vanligt folk begriper. Dylika för-slag har framförts i riksdagen i skilda sammanhang.

En skattereform som jag föreslog redan år 1954 och som riksdagen beslöt

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

utredning om år 1956, avseende en likartad och rättvis beskattning av dagtraktamenten har blivit ett populärt interpellationsämne i riksdagen.

Till detta vill jag knyta några reflexioner om en interpellation av herr Carbell den 3 april. Herr Carbell uttalade bl. a.: »Det blir för många människor svårt att tro att tillgängliga resurser inom skattekontrollen används på bästa sätt.» Man sysslar med bagatellfrågor, sade herr Carbell. Herr Bengtsson i Landskrona var inne på liknande argumenteringar. Jag får hoppas att herrar Carbell och Bengtsson nu röstar på reservationen. På tal om kostnader lär skatteadministrationens omkostnader belöpa sig på över 100 miljoner kronor årligen.

Till sist vill jag framhålla att en rådgivande upplysande verksamhet — ett fristående serviceorgan hos taxeringsmyndigheterna — skulle vara av stort värde för allmänheten och samtidigt bidra till en ökad förståelse för och en positivare inställning till taxeringsorganen och deras representanter.

Det finns många skattskyldiga som råkar ut för att bli upptaxerade, i många fall kanhända avsevärt högre än som rättvisligen bort ske. Mången skattskyldig avstår från att klaga vidare, helt enkelt av det skälet att han icke förstår att själv föra sin talan och anföra de skäl, som kan tala för en ändring av hans taxering. Att anlita hjälp av sakkunnigt biträde kostar pengar. Summan av det hela blir: en taxering som vederbörande finner orättvis, står fast. Var finns rättsskyddet? Jo, uti en i skatteförfattningarna inskriven rätt att klaga.

Skatteprocessen är merendels förenad med utgifter för rättshjälp. Det syns inte obilligt att en skattskyldig skall ha möjlighet att få ersättning för sina kostnader för anlitad expertis, exempelvis i det fall att taxeringsintendenten väckt ett yrkande mot honom, vilket sedermera ogillas.

Mycket skulle vara vunnet, till bättnad för de skattskyldiga, om de hade möjlighet att vända sig till ett serviceorgan i länsresidensstaden, inte bara då det gäller att erhålla råd och upplysningar för upprättande av deklARATIONEN och tolkning av författningen utan även då det gäller att anföra besvär över en taxering.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! I det utlåtande vi nu behandlar har utskottet avstyrkt bifall till två motioner, i vilka motionärerna tar upp frågan om ökat rättsskydd för den enskilde vid taxeringen. Motionärerna synes främst syfta till förhållandena vid taxering i första instans och begär att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i frågan och ett förslag i motionernas syfte.

Jag hade tänkt att gå in på frågan om de åtgärder som vidtagits under de senare åren i akt och mening att dels effektivisera taxeringsarbetet och dels att därmed skapa större garantier för rättsskydd. Men jag tycker att herr Christenson i Malmö lämnat ett ganska gott referat av vad som förevarit i detta hänseende och skall därför inte gå in på den saken. Jag kanske bara till vad herr Christenson i Malmö sagt får lägga att riksdagen i mitten av 1950-talet beslutade att skattskyldig behåller sin rätt till besvär även om han inte avgivit självdeklARATION. Förut var ju rätten att besvära sig avhängig av om självdeklARATION avgivits eller inte. Jag skall alltså i detta avsnitt nöja mig med det påpekandet.

Herr Christenson i Malmö har sökt motivera sin framställning genom att uppräknat en del felaktigheter som enligt hans sätt att se vidlåder taxeringen.

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

Han har pekat på de skönstaxeringar som görs, han har pekat på det stora antalet taxeringsbesvär, han har pekat på det förhållandet att kostnader för hjälp av expertis vid upprättandet av självdeklaration inte är avdragsgilla, m. m. Jag frågar mig: Vad har egentligen detta att göra med den fråga som vi nu behandlar? Jag trodde att den som tar upp frågan om »bristande rättsskydd vid taxering», främst i första instans, skulle bemöda sig om att precisera vari den påstådda bristen i rättsskyddet består, att han skulle peka på några fall där det förekommit övergrepp mot den skattskyldige.

Herr Christenson talade om fyra punkter i utskottets betänkande. Jag skall tala om tre olika huvudpunkter när det gäller motionen och dess yrkanden.

Den första och främsta punkten synes vara, att man på länsplanet skulle knyta ett särskilt ombud till länsstyrelsen med uppgift att värna om den enskildes rättssäkerhet. Det är ett av motionärernas uppslag, och man måste här fråga sig: Hur skall detta kunna förverkligas? Om en tjänsteman blir placerad på länsplanet har han inte några praktiska möjligheter att utföra det arbete, som motionärerna torde åsyfta. Han kan i rimlighetens namn inte gärna hos länsstyrelsen gå igenom alla deklarerationer från länet. Och skall han fara ut på landsbygden till taxeringsnämnderna och söka kolla om deklaranternas intressen har tillgodosetts, får han arbetsamt. Med den mycket begränsade tid, som står till taxeringsnämndernas förfogande, skulle ett sådant förfaringsätt givetvis inte vara av något större värde.

Den andra punkten i motionärernas yrkanden gäller ökade möjligheter för beskattningsmyndigheterna att sprida saklig upplysning. Vi har till detta sagt, att vi beträffande upplysningsverksamheten delar »motionärernas uppfattning att det för ett gott taxeringsresultat är nödvändigt att den skattskyldige äger

insikter i deklarationsförfarandet och känner till åtminstone det elementära innehållet i skattelagstiftningen».

Sedan erinrar utskottet om att en hel del gjorts på detta område. Utskottet hänvisar till de upplysningsbroschyrer som finns om gällande skattebestämmelser och erinrar även om att enskilda lämnar upplysningar i detta avseende. Mer kan naturligtvis göras på denna punkt, och utskottet understryker också på sista sidan i sitt yttrande, att utskottet delar motionärernas uppfattning i detta avsnitt.

Den tredje punkten i motionen skulle innebära, att det tillsattes en särskild ledamot av taxeringsnämnden med en speciell uppgift, nämligen att bevaka den skattskyldiges intressen. Jag vet inte hur en sådan sak skulle kunna ordnas i praktiken. Det är ju ordföranden och kronombudet, som i regel går igenom deklarerationerna. Om ett särskilt ombud sedan skulle granska deklarerationerna ifrån den speciella utgångspunkt som motionärerna anger, måste det innebära att taxeringsarbetet skulle dra ut på tiden, så att det inte skulle kunna slutföras vid avsedd tidpunkt. Men det är inte det viktigaste skälet till att jag anser, att man inte kan ansluta sig till ett sådant resonemang. Det skulle nämligen innebära att taxeringsorganisationen blev en partinstans, där en part skulle hävda rent fiskala intressen och den andra parten skulle förfäkta den deklarerationsskyldiges intressen. Då hade taxeringsnämnden mistat den grundläggande uppgift den har, d. v. s. att söka åstadkomma en rättvis och i alla avseenden förnuftig taxering. Det är ett av de skäl som har gjort att utskottet för sin del inte har velat tillstyrka motionen just i det avsnittet.

Jag skulle, herr talman, vilja fråga på vilket sätt rättssäkerheten är i fara när det gäller taxeringarna. Det är ostridigt, att taxeringsförordningen som den nu är utformad måste anses tillfredsställa ganska långt gående krav beträf-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

fande rättsskydd för enskilda. Taxeringsnämnderna har skyldighet att, när det är fråga om avvikelse från en deklaration, lämna förhandsbesked om den ifrågasatta avvikelsen, varigenom deklareranten får yttra sig om den avvikelsen. Detta är inskrivet i taxeringsförordningen, och det skall vara synnerligen starka skäl om taxeringsnämnderna skall kunna frångå bestämmelsen. När man är medveten om detta förhållande, skulle jag till slut vilja fråga herr Christenson vad reservanterna menar när de i sin reservation skriver: »Motionärerna förordar vidare en översyn av de regler som gäller för taxeringsnämndens kommunikationer med den enskilde deklareranten för att öka deklarerantens möjligheter att förse nämnden med ytterligare information och material för sin taxering, när anledning yppas till avvikelse vid den förberedande granskningen.»

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Jag har praktiskt taget i mitt föregående anförande givit herr Andersson i Essvik svar på de frågor som han har framställt. Men det är ett par saker, som jag kanske bör ta upp.

Herr Andersson frågade på vilket sätt rättssäkerheten är i fara. Jag åberopade mycket utförligt i mitt tidigare anförande en av landets förnämsta auktoriteter på skatterättsväsendets område, nämligen regeringsrådet Wilkens. Jag kan anföra ytterligare ett citat, herr Andersson, för att förtydliga hans uttalande. Han säger bland annat: »Den skattskyldige bör alltid kunna räkna på en viss kostnadsfri rättshjälp från myndigheternas sida.» Det är ju ostridigt, att skatteprocesser kostar pengar. Han fortsätter: »I Sverige kan det nog ibland brista i umgänget mellan myndigheterna och allmänheten.»

Ja, vi framhåller just i vår reserva-

tion att det borde finnas kontakt mellan taxeringsnämnden och deklareranten. I Danmark är det på det sättet, herr Andersson, att taxeringsmyndigheten i praktiken är ett förhandlingsorgan. Det är detta som vi saknar i Sverige och som vi efterlyser i vår reservation.

Sedan talade herr Andersson om skönstaxeringar. Jag sade i ett tidigare anförande att JO gång efter annan har gjort anmärkningar just på detta område, därför att taxeringsnämnderna gör alldeles för korta och för vaga uttalanden om vad saken gäller. Vi menar som sagt att det skulle lämnas större möjligheter till kontakt mellan deklareranten och taxeringsnämnden. Med den bakgrunden är jag övertygad om att denna väldiga apparat av taxeringsärenden — jag nämnde i mitt anförande att 1959 hade 115 000 ärenden gått till prövningsnämnden och över 10 000 överklaganden gått till kammarrätten och regeringsrätten — talar för att en bättre kontakt mellan taxeringsmyndigheterna och deklareranten skulle kunna ge ett bättre utslag. Regeringsrådet Wilkens säger också i sitt uttalande: »Åtminstone har man i skattemål även till sista instans ibland intrycket av att tvistefrågan borde ha kunnat läggas till rätta på ett tidigt stadium under enkla former.» Ja, det är ungefär detsamma som vi har uttryckt i reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Herr Christenson och jag kan aldrig enas i denna fråga. Jag kan inte förstå att 150 000 eller 200 000 överklaganden över taxeringarna på ett år på något sätt skulle bevisa att det existerar någon form av osäkerhet eller fel i själva rättsordningen. Skulle dessa siffror betyda någonting borde det enligt min mening vara motsatsen till vad herr Christenson här vill göra gällande.

Herr Christenson säger att det borde vara bättre kontakt mellan taxerings-

Ökat rättsskydd för den enskilde i skatteärenden

nämnd och deklarat, och det vill jag hålla med honom om. Men detta utgör väl heller inte något bevis för att förhållandena är sådana som motionärerna vill göra gällande. Det är väl i stället så att varje taxeringsnämnds ordförande är mycket intresserad av att ta kontakt med vederbörande deklarat för att därigenom kunna komma fram till den största rättvisa när det gäller taxeringarna, varför jag tror att herr Christenson i Malmö fullständigt har misstagit sig på den punkten.

När det slutligen gäller skönstaxeringen, vilken blivit strykpojken överallt i landet, tror jag man kan säga att den endast tillgripes i nödfall. Om en deklarat konsekvent vägrar att avge sin deklaration måste åtgärder vidtagas. Han taxeras ändå, det blir en form av skönstaxering. Om det görs en uppställning över en deklarants kontanta utgifter och kontanta inkomster under året och dessa inte rimmar och om deklarat inte vill lämna en vettig förklaring till detta förhållande, då måste någon åtgärd vidtagas. Han måste ju ändå taxeras. Det är detta man kallar för skönstaxering. Inte menar herr Christenson att man skulle släppa dessa deklarerar fullständigt enbart därför att de vägrar att lämna nämnderna de uppgifter som dessa behöver för att rättvist kunna taxera dem?

Herr talman! Slutligen vill jag nämna att jag inte fick något svar på den fråga jag ställde, vilket är ganska begripligt, eftersom det är svårt att göra ett sådant påstående som utskottets reservanter har gjort när de vet att taxeringsförordningen föreskriver att det skall vara god kontakt mellan deklarat och vederbörande taxeringsnämnd.

Utskottet har, som jag förut sagt, uttalat att det ingenting har emot att lämpliga åtgärder vidtages för att ytterligare förbättra rättsskyddet, men detta är inte liktydigt med att utskottet har ansett sig böra tillstyrka alla mer eller

mindre halvgångna förslag som här i kammaren väckes av fantasibegävade ledamöter.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Det senaste yttrandet var intressant. Herr Andersson talade om fantasibegävade kammarledamöter. Denna fråga tror jag man borde returnera till regeringspartiet, ty det behövs faktiskt litet mera fantasi när det gäller reformering- en på det skattepolitiska området.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 99 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Bidrag till riksdagsledamöters studieresor i utlandet

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om bidrag till riksdagsledamöters studieresor i utlandet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 24 i första kammaren av herrar *Palm* och *Knut Johansson* och nr 46 i andra kammaren av herrar *Kristenson* i Göteborg och *Martinsson*, hade hemställts, att riksdagen beslutade att genom direkt anslag till riksdagens interparlamentariska grupp möjliggöra för riksdagsmännen att erhålla bidrag till studieresor i andra länder.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 24 och II: 46 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Sture Palm*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMILTON** (h):

Herr talman! Vid den första konfrontationen med den föreliggande motionen förefaller motiveringen högst bestickande. Den syftar till privata resebidrag åt hugade spekulanter bland oss riksdagsmän — resebidrag till utflykter i världen i allmänt orienterande och bildande syfte. Våra ökande internationella utlandsengagemang har utgjort den närmaste bevekelsegrunden. Det är förvisso gångbart mynt i alla sammanhang dessa tider.

Nu är emellertid förhållandet det, att våra statliga insatser utomlands inte sköts av riksdagen utan av regeringen och den underställda organ. I olika former deltagar på det viset åtskilliga riksdagsmän. Motionärerna har också anammat detta och föreslår därför att en utbildningsverksamhet ekonomiskt skulle bedrivas via interparlamentariska gruppen. Denna privata samman-

slutning av riksdagsmän är nämligen sedan decennier väl förtrogen med statsunderstödd reseverksamhet.

Ställer man sig till äventyrs frågande inför uppslaget, får man föga ledning av en granskning av denna samman slutnings verksamhet. Den är till huvuddelen av enskild karaktär.

En mera påtaglig undervisning om ett befarat utslag av allmän resglädje kan måhända erhållas vid en granskning av riksdagsutskottets vallfarter, och därmed kan man vidga resonemanget — vidga det till spörsmålet om var gränsen går mellan i tjänsten strikt nödvändiga åtgärder och kostnader å ena sidan och å andra sidan sådan verksamhet som kan bibringa uppdragsgivarens skattebetalaren uppfattningen att hans förtroendemän åtnjuter personliga förmåner utöver vad skäligt är.

Skattebetalarens åsikt är emellertid inte avgörande. I första hand gäller det ämbetets Värde och Värdighet, som är grunden för denna gränsdragning, och innehavarens förmåga och främst vilja att rätt bära det ansvar som därmed följer.

Om exempelvis ett halvdussin riksdagsmän, närmast ansvariga för anslaget till en rent teknisk konstruktion, finner det nödvändigt att färdas utrikes i studiesyfte, bör så få ske, i all synnerhet om de med sig adjungerar sakkunskap. Adjungeras däremot, utöver experter, en talrik tross, tillskapad under det divisionsansvar som ett gemensamhetsbeslut tyvärr lätt innebär, må det vara berättigat att ifrågasätta en viss överskattning av utfärdens statsnytta.

Det förtjänar anmärkas att någon prövande eller granskande instans inte finnes inom riksdagen i dessa frågor. Utskotten är fullt suveräna att företaga de utflykter dem lyster.

Detta förhållande gör det dubbelt angeläget att varje tänkbar omsorg vidtages i syfte att begränsa verksamheten till det absolut nödvändiga. När nu motionärerna i stället vill utvidga dessa exkursioner i flock och farnöte till enskilda utfärder utan särskilt uppdrag,

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

har man all anledning att bli betänksam. Spåren förskräcka — dock icke kommunalmännen ute i landet. Även i eljest väl styrda kommuner blir det nu efter högt exempel allt vanligare att de förtroendevalda ger sig ut i världen på upptäcktsresor, exempelvis för att avnjuta klangen av klockspel i Nürnberg eller begrunda sopornas hantering å någon fjärran ort; ej att förglömma den reseverksamhet som tilltar alltmer inom bostadsbyggandets sektor, där vi närmast håller på att få ett allmännyttigt bostadsreseraseri, inklusive resor för miljöstudier — vad nu det kan vara för någonting; allt förehavanden där her- rar tekniker vanligen betros uppdragen, såvitt de kan utföras inom landet.

Vi har här i Sverige en mycket klar uppfattning och rättspraxis i fråga om gränsen mellan rätt uppfyllande av tjänsteuppdrag och annat — när det gäller anställda i allmän och enskild tjänst. Övertramp väcker ännu stort uppseende och vållar offentlig diskussion och ingripanden av olika slag. Borde då inte vi folkvalda ombud i riksdag och kommuner vara särskilt angelägna om att med yttersta omsorg vakta våra steg? För oss gäller i berörda hänseenden inga föreskrifter. Det fordras då av oss mer än av andra medborgare: varsamhet, takt och omdöme i dessa ömtåliga spørsmål.

Herr talman! Med stor tillfredsställelse har jag tagit del av utskottets bestämt avstyrkande skrivning och yrkar bifall till dess hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Fröding, von Sydow, Wachtmeister* och *Munktel* (samtliga h).

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Motionärerna hade inte tänkt lägga ner någon som helst krans på denna ihjälslagna motions grav, men eftersom herr Hamilton nu tagit upp en diskussion — hela hans inlägg dömer kammarens ledamöter såsom folk med väldigt dåligt omdöme som inte skulle

kunna företa studieresor till utlandet och där berika sig för sitt fortsatta värv som ledamöter av Sveriges riksdag — vill jag yrka bifall till motionen.

Herr talman! Det är ju inte alla som har möjlighet att resa utomlands på MRA:s bekostnad.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s) erhöll på begäran ånyo ordet och anförde:

Herr talman! Eftersom kammarens sekreterare upplyser, att det av formella skäl inte är möjligt att yrka bifall till motionen såsom den nu är skriven, föreslår jag ett anslag på 10 000 kronor till ifrågavarande resor.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på det senast framställda yrkandet.

Herr TALMANNEN:

Då det av herr Kristenson i Göteborg senast framställda yrkandet icke blivit av utskottet behandlat, vägrar jag att framställa proposition på detsamma.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

Föredrogs i ett sammanhang

tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motion om införande av obligatorisk bostadsförmedling; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om utredning angående bostadsförmedlingens organisation och principer.

Tredje lagutskottets utlåtande nr 24

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

och till lagutskott hänvisad motion, nr 373, av herr *Hagberg m. fl.*

I motionen föreslogs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att förslag framläggas om bestämmelser som medger möjlighet för kommun, som ansöker därom, att införa obligatorisk bostadsförmedling för alla lägenheter, som uthyras i fastigheter med mer än två lägenheter».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 373, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 192 av herrar *Lennart Geijer* och *Gunnar Berg* samt II: 246 av herr *Svenning m. fl.* föreslogs, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning angående bostadsförmedlingens organisation och principer i avsikt att utröna möjligheterna att åstadkomma normgivande regler för en i princip enhetlig bostadsförmedlingsorganisation för alla kommuner som nu hade eller i framtiden komme att inrätta kommunal bostadsförmedling.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 192 och II: 246 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om tillkallande av en utredning för prövning av i motionerna berörda frågor.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Emanuel Andersson* och *Björkänge*, fru *Gunne* samt herrar *Magnusson* i *Nennesholm* och *Edlund*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 192 och II: 246 icke måtte av riksdagen bifallas.

Vad utskotten hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I motion 373 föreslår

vi »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att förslag framläggas om bestämmelser som medger möjlighet för kommun, som ansöker därom, att införa obligatorisk bostadsförmedling för alla lägenheter, som uthyras i fastigheter med mer än två lägenheter». Vi förutsätter i vår motivering att dylik obligatorisk bostadsförmedling självfallet endast bör ifrågakomma på orter där stor bostadsbrist råder; vidare att det bör ankomma på respektive kommuner själva att besluta om tillämpning av obligatorisk bostadsförmedling. Utskottet avslår vår motion efter att ha givit en mycket utförlig beskrivning av hur frågan tidigare behandlats här i riksdagen. Utskottet hänvisar vidare till att samtliga remissinstanser avvisat vår tankegång.

Att Hyresgästernas riksförbund återfinnes bland de remissinstanser som avstyrkt vårt förslag förvånar mig till en del, särskilt som jag mycket väl vet att åtskilliga medlemmar i Hyresgästernas riksförbund delar den uppfattning vi fört fram i motionen.

Vårt förslag syftar till — kanske jag vågar säga — i stort sett detsamma som herr *Svenning* söker komma fram till i en annan motion, nr 346, men där motionären inskränker sig till önskemålet att åstadkomma normgivande regler för en i princip enhetlig bostadsförmedlingsorganisation.

Motiveringarna i båda motionerna är i princip desamma. Vi anser nuvarande förhållanden inom bostadsförmedlingsområdet helt otillfredsställande. Vi hänvisar till det kända förhållandet att bostadsförmedlingarna icke är i stånd att rättvist fördela lediga bostäder, främst beroende på att bostadsförmedlingarna — med nuvarande ordning — icke medges rätten att fördela alla lediga lägenheter.

Att så är fallet bekräftas av bl. a. *Stockholms-Tidningen* som den 11 januari i år skriver följande: »Bostadsförmedlingarna skulle otvivelaktigt

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

fungera effektivare om de hade bättre kontroll över hela lägenhetsbeståndet. De kan nu förmedla endast lägenheter som frivilligt ställs till deras förfogande av fastighetsägarna. Det innebär i Stockholm att hela det enskilda fastighetsbeståndet, eller fyra femtedelar av lägenheterna, är oåtkomliga för förmedlingen. En obligatorisk förmedling skulle innebära ökade möjligheter att skapa byteskedjor och därmed öka omsättningen och tillgodose de ekonomiskt svagaste i bostadskön bättre än nu.»

Fyra femtedelar av bostadsbeståndet i Stockholm är sålunda utlämnade till den s. k. svarta marknaden. På denna marknad kan icke de ekonomiskt svaga inkomsttagarna, barnfamiljerna, konkurrera. Förhållandet är enahanda i de flesta städer och tätorter. I Sundbyberg fanns under år 1961 633 ledigamälda lägenheter, varav dock endast 131 lägenheter uthyrts genom den kommunala bostadsförmedlingen. 502 lägenheter har sålunda — det tror jag mig våga påstå — i de flesta fall förmedlats mot kontant betalning av större eller mindre belopp. Och jag upprepar: Här kan icke låglönegrupperna och de stora barnfamiljerna konkurrera.

Fastighetsägarnas rätt att vraka och välja hyresgäster ställer även barnfamiljer och de små inkomsttagarna utanför den egentliga konkurrensen om lägenheterna. Jag skall inte trötta med exempel, förhållandena är mer än väl kända. För att komma till rätta med dessa mer eller mindre skandalösa förhållanden, tror de angivna remissinstanserna och herr Svenning m. fl., att det räcker med nya regler och principer för bostadsförmedlingsverksamheten. Jag tror inte detta är tillräckligt. Naturligtvis kan man förbättra och effektivisera reglerna, naturligtvis kan man spika en viss princip för bostadsförmedlingsverksamheten, som till en del kan medföra större enkelhet och kanske också en större rättvisa i förmedlingsverksamheten. Men räcker nu

detta? Om fyra femtedelar av bostadsbeståndet i Stockholm står utanför bostadsförmedlingens kontroll, om 502 lägenheter av 633 i Sundbyberg likaledes står utanför bostadsförmedlingens inflytande, vad hjälper det då med nya regler och principer, om inte fastighetsägarna lagligen tvingas ställa sina lediga lägenheter till bostadsförmedlingens förfogande?

När denna fråga var föremål för riksdagens behandling år 1950, antogs ett utskottsutlåtande där det bl. a. heter: »Utskottet förutsätter därför att ... därest läget på bostadsmarknaden skulle försämrats eller utvecklingen i övrigt föranleda därtill, Kungl. Maj:t kommer att för riksdagen framlägga förslag till erforderliga åtgärder för att möjliggöra en tillfredsställande fördelning av det förefintliga beståndet av hyreslägenheter.»

Det kan inte bestridas att bristen på bostäder nu är större i städer och tätorter än år 1950. Ser man till takten i bostadsproduktionen och tar hänsyn till befolkningstillväxten, kvarstår som obestridligt faktum, att bristsituationen i tätorterna kommer att bestå ännu under överskådlig tid.

Det kan därför inte finnas någon som helst anledning till att med förespeglning om en lättnad i bostadssituationen inom den närmaste tiden avstå från att möjliggöra för städer och tätorter med stor bostadsbrist att införa en obligatorisk bostadsförmedling — för dem som önskar detta — och därmed säkerställa en rättvisare fördelning av bostadslägenheterna.

De som i dag är motståndare till vårt förslag om obligatorisk bostadsförmedling, har fått en god medhjälpare i Svenska Dagbladet. Den 8 maj, alltså i går, skriver tidningen: »Som vanligt återkommer en gammal bekant, den tydligen oundvikliga kommunistmotiven om obligatorisk bostadsförmedling.» Tidningen hoppas dock att riksdagen icke skall bifalla denna motion.

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

Utskottet och de tillfrågade remissinstanserna hoppas på samma sak och jag måste säga, herr talman, att det är sannerligen en skön förening: från yttersta högern över det borgerliga fältet av partier till socialdemokraterna.

Svenska Dagbladet skriver vidare: »Man ryggar tillbaka inför det utomordentligt impopulära och allvarliga ingrepp i den allmänna avtalsfriheten, som en totalreglering skulle innebära.» Herr Svensson i Hyresgästernas riksförbund ryggar också tillbaka, liksom många med honom. Vad man inte ryggar tillbaka för är emellertid det förhållandet att fastighetsägarna får tillgodogöra sig nära nog all värdestegring på sina fastigheter, byggmästarna får bygga på statslån och kommunerna ställer ofta mark till förfogande.

Staten och det allmänna tvingas svara för ca 95 procent av allt bostadsbyggande, men bostäderna — menar man — skall fastighetsägarna själva få disponera som de vill. Det är sannerligen något groteskt över det hela. Denna oordning — jag upprepar oordning — vill man upprätthålla med talet om att man vill så långt möjligt är bevara avtalsfriheten. Men var finns avtalsfriheten för de hundratusentals människor som står åratal i bostadsköerna? Var finns avtalsfriheten för låglönegrupperna och de stora barnfamiljerna, som inte har pengar att konkurrera om de lediga lägenheterna på den s. k. svarta marknaden? Är friheten för dem ingenting värd? Är det bara fastighetsägarnas frihet man vill försvara?

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! För några år sedan skulle jag oreserverat ha anslutit mig till den motion som nu föreligger. Det är ingen tvekan om att både Hyresgästernas riksförbund och vi som praktiskt arbetar på området skulle ha haft mycket god nytta av en obligatorisk

bostadsförmedling. Emellertid har det hänt en del på detta område som gör att det kan ordnas på ett annat och som jag tror förnuftigare sätt än enligt motionen.

Bostadsproduktionen har under de senaste åren kraftigt ökat och för närvarande har speciellt bostaderna fått en extra bostadskvot, varför chanserna att komma till rätta med bostadsbristen nu är större än tidigare. Vidare har på många orter överenskommelser träffats med speciellt de allmännyttiga och kooperativa företagen om att lägenheterna i nyproduktionen skall förmedlas genom bostadsförmedlingen. Jag skulle kunna nämna en rad orter där detta har skett.

Det är ingen tvekan om att 80 å 85 procent av de nya lägenheterna i Malmö går direkt till bostadsförmedlingen. Vi har där en enda bostadskö, nämligen bostadsförmedlingens. Liknande ordning håller på att genomföras på andra orter. Vi har ett intimt samarbete mellan Stockholm, Göteborg och Malmö. Jag antar att den uppläggning som håller på att genomföras med bättre kontakter mellan bostadsförmedlingarna och bättre arbetsmetoder skall möjliggöra ytterligare samgående på olika fronter.

Jag vill också nämna att det har träffats överenskommelser med Fastighetsägareförbundet och dess organisationer. Framför allt har det träffats sådana överenskommelser i nämnda storstäder vad beträffar saneringsfastigheter. Jag tror att både fastighetsägare och byggmästare är angelägna om att det sker en sanering, och för att en sådan skall kunna äga rum måste ifrågavarande fastigheter tömmas. Man kan inte tömma dessa fastigheter utan att få hjälp av bostadsförmedlingen. Därför träffar man överenskommelser på det sättet att bostadsförmedlingen hjälper till att tömma fastigheterna men kräver att fastighetsägarna och deras organisationer ställer lägenheterna i det äldre bostadsbeståndet till bostads-

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

förmedlingens förfogande. Sådana överenskommelser har träffats i Stockholm, där sanering sker, och på ett par andra platser. Det innebär att vi får möjlighet att flytta människorna från saneringsfastigheterna. De skulle inte kunna flytta in i det nya bostadsbeståndet, därför att deras ekonomi inte är tillräckligt god för att betala hyrorna där.

Vi har nu fått en chans att flytta dessa personer till det äldre bostadsbeståndet, där hyrorna är sådana att deras ekonomiska resurser räcker. Detta åstadkommes genom att de familjer som har ekonomisk möjlighet att acceptera en lägenhet i ett nytt bostadsområde flyttas därifrån. På så sätt har vi fått till stånd dels rörlighet på bostadsmarknaden och dels en naturlig anpassning till hyresgästernas ekonomiska möjligheter. Jag hoppas att denna rörlighet skall kunna utvecklas vidare. Det ligger i både fastighetsägarnas och byggmästarnas intresse att klara upp fastighets-saneringarna. En utvidgad interkommunal samverkan har också påbörjats. Jag räknar mycket med denna och jag tror att den skall kunna vidareutvecklas.

Från både hyresgästhall och från Stadsförbundet säges bestämt ifrån att därest utvecklingen inte leder fram till en balans mellan tillgång och efterfrågan på lägenheter kan det bli nödvändigt att uppta frågan om obligatorisk bostadsförmedling på nytt. Jag tror att man från fastighetsägarhall — framför allt från de kommunala och kooperativa bostadsföretagen — är angelägen om en samverkan som skapar rörlighet på bostadsmarknaden och förutsättningar för en ekonomisk uppläggning av denna fråga. Jag räknar med att den samverkan som föreslås av allmänna beredningsutskottet skall kunna genomföras på ett klokt sätt.

Vad vi åstadkommit i Stockholm, Göteborg och Malmö är ett clearingförfarande mellan städerna. Vi har arbetat i tio år för att klara upp de olika pro-

blemen. Jag hoppas att andra städer skall arbeta på samma sätt, så att vi gemensamt skall kunna klara detta problem. Det behövs emellertid en statlig utredning, så att reglerna utformas likartat. Det finns ett system i England som tar hänsyn inte bara till vanlig turordning — det kan vem som helst klara — utan även till sociala och andra omständigheter, så att hyresgästernas berättigade intressen tillgodoses. Det är inte nödvändigt att man skall stå sju—åtta år i en bostadskö. Det kan finnas socialfall och arbetsmarknads-skäl som gör det nödvändigt att pröva bostadsbehovet. Men då måste reglerna vara liktydiga och uppläggningsenhetlig. Det är vidare nödvändigt att få till stånd ett clearingförfarande som gör att folk kan flytta mellan olika städer och orter utan att på nytt behöva stå i bostadskö.

Det är sådana problem som skulle kunna lösas genom det nya systemet.

Jag yrkar därför bifall till allmänna beredningsutskottets förslag i anledning av motionerna och till tredje lagutskottets hemställan.

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! Till föreliggande utlåtande av allmänna beredningsutskottet har fogats en reservation av herr Axel Emanuel Andersson m. fl. Vi reservanter anser, att bostadsförmedlingsverksamheten bör vara en kommunal angelägenhet. Vi kan inte finna att det skulle bli lättare att rättvist fördela nytillkommande och äldre lägenheter vid en i princip enhetlig bostadsförmedlingsorganisation för alla kommuner. Det skulle troligen bli svårt att, såsom det sägs i motionen, »föreskriva i princip enhetliga normer för den kommunala bostadsförmedlingen, därvid inom normernas ram bör lämnas utrymme för lokalt betingade variationer». Att fördelningen av bostäder genom ett sådant organ skulle kunna ske på ett rimligare eller effektivare sätt, det återstår att se.

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

Reservanternas uppfattning får starkt stöd hos remissinstanserna. Bostadsstyrelsen t. ex. anser, att kommunalförbunden ligger närmast till hands för att göra den utredning som avses. Landskommunernas förbund anför, att i de flesta expanderande tätorter har genom kommunens försorg anordnats någon form av bostadsförmedling; i de större kommunerna såsom särskild organisation, i de mindre genom kommunalnämnden eller kommunalt bostadsföretag. Den befintliga bostadsförmedlingsverksamheten säges i stort sett fungera väl. Förbundet avstyrker därför motionerna.

Stockholms fastighetsägareförening framhåller, att bostadsförmedlingsverksamheten är en kommunal angelägenhet och att kommunen därför bör ges frihet att anpassa förmedlingens verksamhet och arbets sätt efter den kommunala förvaltningsorganisationen i övrigt. Införes centralt utfärdade regler kommer det att hämma kommunernas möjligheter att anpassa organisation och arbets sätt efter de lokala förhållandena.

Slutligen vill jag erinra herr Svenning om att en stark minoritet inom Svenska stadsförbundets styrelse har uttalat, att det bör ankomma på kommunerna att själva avgöra hur bostadsförmedlingen skall vara organiserad och efter vilka principer den skall arbeta och att motionerna därför bör avslås.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid beredningsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svenning ansåg att överenskommelser med fastighetsägareföreningarna skulle utgöra en utväg för att lösa det problem det här gäller. Det är klart att man genom sådana överenskommelser i olika fall kan uppnå vissa resultat, men jag tror inte på möjligheten att därigenom åstadkomma en mera allmän lösning av problemet.

Herr Svenning hänvisade till att man i Stockholm, Göteborg och Malmö har en tioårig erfarenhet av interkommunal bostadsförmedling. Ja, därigenom har man kanske kunnat få ägare av vissa saneringsfastigheter att hjälpa till, men därutöver har inte problemet kunnat lösas, och ett faktum är att bostadsbristen ökar undan för undan trots att även bostadsbyggandet ökar.

Vad beträffar en obligatorisk laglig bostadsförmedling kan man naturligtvis gå till väga på det sättet, att man framför allt tar sikte på speciella nödsituationer. Vi är inte alls främmande för att det finns fall, då turordningen i viss mån måste brytas för att man skall kunna ta hänsyn till sociala och andra skäl. Men dessa fall får inte bli så många, att hela turordningen i bostadskön äventyras. Skulle antalet sådana fall bli så stort, att hela det ledigblivna bostadsbeståndet tas i anspråk, är detta ett uttryck för att bostadsproduktionen är för liten och att man måste bygga mera.

Herr Svenning säger att om det inte blir resultat genom den anordning som han och hans medmotionärer tänkt sig, får man möjligen senare slå in på vägen med en obligatorisk bostadsförmedling. Jag hälsar herr Svenning välkommen, ty vi kommer snart att befinna oss på samma linje.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av att herr Björkänge berörde en del av de synpunkter som anföres i reservationen. Det heter där bl. a.: »Att såsom motionärerna förordar åstadkomma normgivande regler för en i princip enhetlig bostadsförmedlingsorganisation för alla kommuner skulle enligt utskottets mening omöjliggöra en ändamålsenlig omprövning av förmedlingens verksamhet och arbets sätt efter de lokala förhållandena.» Jag tror inte det, utan vad vi behöver är ett enhetligt utgångsläge för de lokala bostadsförmedlingarna, och det kan inte

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

skapas utan att man får både kommunala och statliga regler. Jag säger statliga, därför att jag är alldeles övertygad om att den opinion har rätt som hävdar, att man behöver insyn i bostadsförmedlingarnas verksamhet. En sådan behövs och den får ske på ett visst sätt. Jag anser att de bostadssökande har rätt att kräva insyn i förmedlingarna och förklaring på vissa åtgärder som vidtagits av dessa, och det kan inte åstadkommas utan att staten deltar i uppläggningsen av ett system som kan tillämpas på det kommunala planet. Reglerna skall läggas upp med förståelse för de bostadssökandes berättigade krav på att få insyn i förmedlingsverksamheten och på att kunna se efter om deras turordning eller andra önskemål som de har rätt att framföra — sociala o. s. v. — har beaktats. Detta är av betydelse vid planeringen.

Herr EDLUND (h):

Herr talman! I likhet med herr Björkänge hör jag till dem som har under-tecknat reservationen till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37. Jag har haft litet svårt att få något riktigt grepp om vad motionärerna egentligen har avsett med sin motion. I denna påvisar de själva hur svårt det är att skapa enhetliga regler för alla olika samhällen och situationer när det gäller bostadsförmedling, men trots detta kommer de fram till en hemställan om utredning i avsikt att utröna möjligheten att åstadkomma normgivande regler för en i princip enhetlig bostadsförmedlingsorganisation.

Herr Svenning sade här, att det har inträffat en hel del under de senaste tio åren som talar emot införandet av obligatorisk bostadsförmedling, och han drog fram en rad exempel på hur man i kommunal regi på ett tydligt berömvärdt sätt har kommit till rätta med svårigheterna.

I motionen kommer man emellertid med vissa förslag som man anser bör

prövas. Sålunda säger man: »Då det är av vikt att de kommunala bostadsförmedlingarna får ett större material att arbeta med än som f. n. på många platser är fallet, bör latituder anges inom vilka fastighetsägare skall medges rätt att själv förmedla hyresledig bostad till bostadssökande.» Vidare säger man: »Normer bör också anges för fastighetsägares plikt att till bostadsförmedling anmäla lediga bostäder samt för de latituder inom vilka bör givas rätt för fastighetsägare att välja bland de av bostadsförmedling anvisade bostadssökande.» Man anser att denna möjlighet för närvarande är för vid.

De i motionen anvisade vägarna innebär otvivelaktigt en inskränkning av de privata fastighetsägarnas rätt att själva bestämma över sina fastigheter och avgöra vilka hyresgäster de vill ha eller — om man vänder på det hela — kan det alltså leda till tvång för dem att ta emot hyresgäster som ingen kan anse önskvärda. I själva verket innebär förslagen ett stort steg i riktning mot just den obligatoriska bostadsförmedling som herr Svenning avvisar lika bestämt som tredje lagutskottet gör i sitt utlåtande nr 24, där det bland annat säger: »Under sådana omständigheter synes det nu än mindre än tidigare påkallat att införa en administrativt så tungrodd regleringsapparat som en obligatorisk bostadsförmedling. Såsom bostadsstyrelsen angivit, förefaller det inte heller uteslutet, att vissa brister hos de nu arbetande bostadsförmedlingsorganen skulle kunna undanröjas och en effektivare förmedling med bättre utbyte för de bostadssökande därmed ernås.»

Jag tror att det är ytterst osannolikt, att man genom de åtgärder som föreslås i motionen verkligen får fram vad motionärerna avser, nämligen ett större material för bostadsförmedlingen att arbeta med. Troligare är i stället att man därigenom skulle främja den inte önskvärda grå hyresmarknaden, som vi då och då hör talas om.

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

I strävan att komma till rätta med det på många håll alltjämt svåra bostadsproblemet är vi väl alla lika intresserade och vill alla hjälpa till, men motionärerna gör sig nog i detta fall skyldiga till det rätt vanliga felet att försöka angripa en del av sjukdomssymtomen i stället för själva sjukdomsorsaken, och på det sättet bringar man lika litet i detta som i andra fall någon verklig hjälp.

Tyvärr har själva lagstiftningen på bostadsområdet med alla sina olika regleringar i många fall permanentat eller förvärrat bristsituationer och i en del fall till och med orsakat sådana. Nya ingrepp eller regleringar i stil med vad som föreslås i motionen skulle med största sannolikhet endast göra vad ont är än värre.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Edlund sade det inte rent ut, men det var tydligt nog att han menade att hyresregleringen skulle avskaffas. Det kommer också fram i slutet av reservationen. Jag tror att erfarenheterna från andra, oss närliggande länder tydligt har visat, att man skall vara försiktig vid hyresregleringens avveckling. Man har gjort ont värre sedan man försökt avskaffa hyresregleringen. Det skall ske mycket försiktigt och med hänsyn till alla faktorer.

I motionen säger vi att både äldre och nytillkomna bostäder bör »fördelas bland de bostadssökande på ett så rimligt och effektivt sätt som möjligt». För att vi skall nå därhän bör större enhetlighet åstadkommas i fråga om bostadsförmedlingens uppbyggnad och arbetssätt samt bedömningsgrunderna i alla kommuner. Här ligger kärnpunkten. Vi kan alltså få både rörlighet på bostadsmarknaden och en fördelning av bostäderna genom att skapa ett system

inom bostadsförmedlingen där det kan ges chans åt alla.

Jag tar ett enda exempel. 1960 hade vi 3 500 nytillkomna lägenheter hos bostadsförmedlingen i Malmö. Men genom att vi också fick de äldre lägenheterna, gjorde vi omflyttningar för 5 400 bostadssökande. Hur skedde detta? Jo, de som bodde i det äldre beståndet och ville ha nya lägenheter, fick lämna de gamla lägenheterna till förmedlingen. På så sätt blev det en byteskedja på ibland tre eller fyra lägenheter. Familjer som söker ett egna hem får också lämna sina lägenheter — både bostadsrätts- och hyreslägenheter. För bostadsförmedlingen möjlighet att lägga upp verksamheten på detta sätt, kan man åstadkomma rörlighet och ge så många människor som möjligt chansen att få en bostad som passar deras ekonomiska förhållanden.

Herr EDLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Att avvecklingen av hyresregleringen är önskvärd är väl alla överens om, och likaså är väl alla överens om att denna avveckling måste ske med försiktighet där det ännu råder bostadsbrist.

Men vad jag är rädd för är att nya regleringar, som man eventuellt inför, skulle kunna orsaka nya svårigheter på nya platser. Därför varnar vi för att göra något nytt på denna väg.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! När herr Edlund talar om att alla är överens om att hyresregleringslagen skall avskaffas, ber jag att få anmäla att kommunisterna inte är med på den saken. Tvärtom önskar vi att hyresregleringen skall effektiviseras till skydd för hyresgästerna. Jag vill bara säga detta, så att ingen tror att vi är överens med herr Edlund.

Herr EDLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber herr Nilsson om ursäkt. Jag glömde kommunisterna.

Införande av obligatorisk bostadsförmedling, m. m.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga ifrån att även vi är på samma linje, att hyresregleringen inte bör avskaffas förrän tillräckligt skydd föreligger. Det blev också riksdagens beslut i hyresregleringsfrågan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! En lägenhet är i dag en stor tillgång. Det är någonting som man många gånger inte kan skaffa sig för pengar. Därför är det inte egendomligt om det väcker olust, när någon tycker sig vara förbigången i turordningen, trots att han anser sig ha alldeles särskilda skäl för att komma i förtur. På sina håll ute i landet har denna olust nyligen tagit sig ganska dramatiska uttryck.

I den motion, som nu behandlas och som allmänna beredningsutskottet tillstyrkt, har motionärerna hemställt om en utredning i syfte att nå enighet om de förtursregler som skall gälla vid bostadsförmedlingarna ute i kommunerna. Vidare vill man skapa möjligheter att förmedla en större del av bostäderna än nu och att få insyn i hela förmedlingsverksamheten.

Herr Nilsson i Gävle ansåg för sin del, att även om den föreslagna utredningen kommer till stånd, skulle man därmed inte komma åt ett större antal lägenheter. Men det står faktiskt angivet som en uppgift för denna utredning att man skall söka få ett större lägenhetsbestånd under bostadsförmedlingarnas kontroll.

Herr Edlund sade att man med den föreslagna utredningen kan riskera att få en nära nog obligatorisk bostadsförmedling, och detta ansåg han skulle vara ett starkt ingrepp i fastighetsägarnas frihet.

Jag tror emellertid att ingen av de två talare som här spekulerade över vad en utredning skulle innebära har rätt. Det vore sannerligen ingen olycka, om bostadsförmedlingarna fick hand om

ett större antal lägenheter. I Stockholm är det antal som går genom bostadsförmedlingen ganska litet. Och även om det är ett bra system man har i Malmö, Stockholm och Göteborg — vilket herr Svenning anser — vågar jag ändå påstå att människorna inte är nöjda med det. De känner inte till bostadsförmedlingens regler och är därför rädda för att förmedlingen inte går riktigt till. Man har därför den uppfattningen, att förmedlingen skulle kunna göras effektivare. Och varför inte då göra en utredning och se på dessa ting litet allvarigare än man behövde göra förr i världen?

En utredning skulle bl. a. kunna ge oss bättre insyn. Jag hör till dem som är litet rebelliska när det gäller bostadsförmedlingen; jag tycker inte att den är tillfredsställande. Det tycker man nämligen inte, om man har stått i en bostadskö och sett hur unga människor med barn får stå tillbaka för sådana som man bedömer inte ha lika stort behov av en bostad.

Låt oss nu få denna utredning. Den ingriper inte i den kommunala självbestämmanderätten, som är så viktig när det gäller bostadsförmedlingen. Bostadsstyrelsen har sagt att detta är en kommunal angelägenhet, och vi har i utskottsutlåtandet skrivit, att det inte är tal om att göra den till något annat. Men en utredning skulle kunna medföra ökad insyn och göra att alla människor kunde godta förmedlingens regler. Det skulle vara till stor nytta, och jag tror inte att man därigenom skulle kränka några fastighetsägareintressen. Fastighetsägarna skulle kanske till och med bli rentvådda från en del miss tankar, om vi fick bättre insyn och regler som alla kände till. Därför tycker jag att vi skall göra denna utredning, som jag hoppas kan ske snabbt och ge goda resultat.

Herr Edlund sade att man inte botar några sjukdomar genom att ta bort symtomen, men man kan mycket ofta

dämpa symtomen medan sjukdomen läker — och det tror jag vi skulle kunna åstadkomma med hyggliga regler, som alla kan acceptera i en tid då det är svårt på bostadsmarknaden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till allmänna beredningsutskottets utlåtande.

Överläggningen var härmed slutad.

Tredje lagutskottets utlåtande nr 24

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 373; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 37

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Edlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Emanuel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Edlund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröst-

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

ningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 64 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motion angående skydd mot jordvärdestegring, m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat en i riksdagens andra kammare väckt motion, nr 615 av herr *Lundberg*, i vad motionen — såvitt avsåge punkterna 1—3 i motionärens hemställan — hänvisats till lagutskott.

I angivna punkter hemställdes,

»att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1963 års riksdag till:

1. lag om effektivt skydd mot jordvärdestegring, där hänsyn till samhällsintresset att kunna ställa billig tomtmark till förfogande för bostads-, industri- och annan bebyggelse blir det primära, och att de spekulativa tomtjobbarna genom hård beskattning och genom förbud kopplas bort från detta för land och folk viktiga verksamhetsområde,

2. lag som skyddar sommarstuge- och andra fritidsintressens rätt bl. a. vid fråga om arrende eller köp av tomtmark, rätt att jämväl med motorfordon få nyttja s. k. enskilda vägar på större markområden, rätt att nyttja mark- och vattenområden till jakt och fiske på kronans, universitetens och aktiebolagens fastigheter, och

3. att Kungl. Maj:t ålägger ett redan befintligt ämbetsverk, eller också en speciell fritidsstyrelse e. d., att utöva en effektiv och praktisk tillsyn och övervakning över ovan nämnda fritidsintressen samt ser till att statliga organ icke genom bristande uppmärksamhet

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

eller slentrian tillåter bolag eller andra att ockupera skär, holmar, mark- och vattenområden vilka sedan urminnes tid reserverats för att icke jordägare skulle ha tillgång till dem för jakt, fiske och andra ändamål».

Motionen i övriga delar hade hänvisats till statsutskottet.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 615, i vad den hänvisats till lagutskott, icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om överlämnande av motionen jämte detta utlåtande för kännedom till 1960 års naturvårdsutredning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Hamilton talade för en stund sedan om riksdagens anseende, och när det gäller behandlingen av svenska folkets fritidsfrågor måste jag erkänna, att riksdagen betar sig på ett sätt som gör att man måste fråga, om riksdagen verkligen förstått sitt ansvar gentemot svensk natur och — framför allt — de medborgare som nu och framdeles skall leva i vårt land.

När jag för cirka 20 år sedan aktualiserade frågan om skydd för grus- och stenåsar samt grundvatten m. m., sade den svenska riksdagen att det inte förelåg skäl att göra någonting på det området. Man har nu med grävskopor och med andra medel förstört oersättliga värden på ett sådant sätt att de aldrig kan repareras. När jag för 20 år sedan aktualiserade frågan hade det, eftersom dessa naturvärden då betraktades som impediment, funnits möjligheter för statsverket att få överta dessa områden utan några större kostnader. Då slog man sönder möjligheterna att rädda de värden som nu kommer att kosta miljoner och miljarder om man över huvud taget skall försöka reparera uraktlåten-

heten. Det är något som man i dag inte kan överblicka.

Jag skall villigt erkänna, att allemansrätten numera har blivit en allmänt bekant benämning på värden som man inte vill undvara. Tyvärr höll dessa värden 1941—1942 på att spolieras därför att riksdagen inte ville värna det som av ålder varit. Vi har sedan dess fått ökade fritidsmöjligheter för medborgarna. Vi har fått kortare arbetstid, 5 dagars arbetsvecka för många människor och vi har snart 4 veckors semester.

Vad har det svenska samhället gjort för att bereda människorna ökade möjligheter till att på ett vettigt sätt ta vara på sin fritid och föra ett rikare liv och att umgås med en natur som väl är den bästa i världen? Vi bjuder dem bilar och TV-apparater, men för möjligheterna att komma ut i naturen, att nyttja den på ett vettigt sätt och att lära sig umgås med den har det inte gjorts någonting.

Det är roligt att den nye jordbruksministern sitter här i kammaren, och jag får förutsätta att han skall göra vad hans företrädare icke lyckats med, nämligen att få fram någon lagstiftning på detta område i fråga om fritidsmöjligheter m. m. Tyvärr får man väl emellertid säga, att den svenska riksdagen och regeringen över huvud taget har lämnat ut fritidsfrågorna till spekulationsintressen på ett sätt som icke har sin motsvarighet på något annat håll i världen. Jag kan erinra om att samhället för närvarande i USA offrar ungefärligen 11 kronor per invånare och år för fritidsändamål. Staten har där reserverat ett område härför som omfattar mer än två gånger Sveriges yta. Vad har vi gjort i Sverige? Vi offrar från statens sida kanske 20 öre per invånare och år för att sköta om dessa frågor. Enskilda spekulationsintressen har fått miljoner och miljarder i sina fickor från det svenska folket, men regering och riks-

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

dag har icke gjort någonting på detta område.

Utskottet har nu behandlat en motion som avser att försöka komma till rätta med jordvärdestegringen, som väl alla känner till. Utskottet säger att vi nu har utrett denna fråga i 50 år utan att ha kunnat göra något åt saken. Då är det också självklart, att tredje lagutskottet inte heller i år anser att man kan göra något för att komma till rätta med denna fråga. Det är på gränsen till skandal, att riksdagen icke kan göra någonting och att utskottet icke har något att föreslå.

Man hänvisar till att frågan har varit ute på remiss. Ja, ärade kammarledamöter, visst har den varit ute på remiss, och jag har remissvaren framför mig här. Jag skall inte gå igenom dem nu, men jag vill erinra om att remissutlåtandet från Svea hovrätt är undertecknat av en som här i riksdagen föreslog en lagstiftning, som hör till de svåraste angreppen mot allemansrätten, nämligen den som gäller lag om gräns mot vatten av år 1950. Den har kostat Sverige miljoner och åter miljoner och har samtidigt utestängt bondebefolkning och andra medborgare från urgamla rättigheter till vatten m. m. Det är inte underligt att den, som har varit med om att skapa en sådan lagstiftning, i sitt remissutlåtande inte anser att man kan åstadkomma någonting på detta område.

Kammarkollegiet, som skall bevaka att det allmännas och de enskildas rättigheter i fråga om vissa naturtillgångar tillvaratas, har också avgett remissvar. Vad har kammarkollegiet gjort för att värna gammal rätt inom vårt samhälle? Mig veterligt har det aldrig bevakat dessa gamla rättigheter.

Man kan gå på detta sätt från remissorgan till remissorgan. De är alla på ett eller annat sätt medskyldiga till att vi har fått det sakernas tillstånd som vi för närvarande har.

Man ställer sig då den frågan: Hade det inte varit rimligare om tredje lagutskottet hade remitterat dessa frågor

till de människor som berörs av dessa problem? Man kunde förra året i Svenska Dagbadet läsa en artikel av en ingenjör, som handlade om miljö och teknik. Från denna utgångspunkt ställde han frågan, om vi verkligen måste konsumera all natur, och han säger ifrån att de lagliga möjligheterna att skydda naturen är praktiskt taget obefintliga. Vi måste vidtaga omedelbara åtgärder för att skydda dessa värden i vårt land.

Artikelförfattaren ställer också frågan, hur denna förstörelse kunnat ske, och han ger delvis ett svar, nämligen att vi haft en uppdelning av utredande och beslutande funktioner på olika delar av förvaltningen. Man har på det ena hållet inte vetat vad som gjorts på det andra hållet, och så har vi kommit i denna situation.

Vi kan inte fortsätta att bara utreda och utreda, medan de värden spolieras, som vi borde skydda. Det är på tiden att vi kommer underfund med att vårt land härvidlag i högsta grad är ett u-land.

Jag har tagit upp frågan om jordvärdestegringen och jag vill ställa frågan: Kan det vara rimligt att en som köpt en fastighet för 210 000 kronor efter fem år får ta ut 550 000 kronor? Är det rimligt att en som äger ett jordbruksområde, taxerat till sju miljoner kronor, begär 59 miljoner kronor för att frånträda området? Är det rimligt att en som köpt en bostadsfastighet i en tätort och givit 20 000 kronor i dag tar ut över 800 000 kronor för att överlåta fastigheten och marken för byggande av bostäder, där vanliga fattiga människor skall hyra och bo? Nej, det är orimligt.

Men samtidigt som det från riksdagens sida sägs, att jordvärdestegringen kan vi inte komma till rätta med, så kan vi i gårdagens nummer av Norrländska Socialdemokraten under rubriken »Samhällets reaktion omedelbar — efter två år» läsa om hur två sjuttonåringar, vilka när de var femton år föröfvade en »grov stöld» av sex öre, ställs inför rät-

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

ta. Jag frågar: Är det ett sådant samhälle vi vill ha, där det är »laglig stöld» att ta miljoner från fattiga människor men en stöld av sex öre utreds i 21 månader och de barn som gjort sig skyldiga till stölden sedan ställs inför rätta? Exemplet visar hur man tänker härvidlag.

Om vi verkligen vill göra någonting skall vi i fråga om jordvärdestegringen vidtaga sådana åtgärder, att inte spekulationshajarna får hela den hjälp och litet till som vi ger åt fattiga människor för att de skall ha en någorlunda hyggelig bostad. Det borde väl göras något från justitiedepartementet, men tyvärr har det inte fungerat på detta område. Eftersom vi fått en ny jordbruksminister hoppas jag emellertid att något skall kunna göras.

I Stockholms-Tidningen för den 7 maj läste jag att vår statsminister har upptäckt att »Naturområden måste räddas åt folket», en reflexion som föranletts av ett »radikalt norsk program». Av artikeln framgår att man nu skulle gå in för att göra ungefär vad jag föreslagit i motioner under de drygt tjugu år jag varit ledamot av riksdagen. Vi får alltså hoppas att regeringen snabbt vidtar åtgärder, när nu statsministern och en ny jordbruksminister verkligen upptäcker, att vi har fritidsfrågor och fritidsproblem i vårt land. Men om någonting skall kunna göras får vi ju inte hålla på och utreda frågan i 50 år till — ty då finns ingenting att utreda längre. Nej, vad jag avsett med min motion är att vi hos Kungl. Maj:t skall begära en proposition till nästa års riksdag för att söka komma till rätta med problemen.

Det är ganska intressant att se, att man tror att strandlagen löser alla problem även då det gäller fritidsfrågorna. Jag bor i ett län, där ett enda bolag äger 180 000 tunnland med därtill hörande vatten. Man tycker att ett bolag som har så mycket mark skulle kunna placera en sommarstuga åt en tjänsteman någon annanstans än 29 meter från

stranden på den vackraste delen av hela Upplands kustområde. Men tyvärr byggde bolaget stugan just på denna plats. Landsfiskalen väckte åtal för mer än ett år sedan. Bolaget har nu överlåtit stugan till en direktör vilken — som det sägs — inte har något att göra med bolaget i fråga. Bolaget har sedan anlitat sin lantmätare för att göra en byggnadsplan för ett större område där tjänstemän från företaget skall bo. Man har hos de myndigheter i länet som handlägger ärendena försäkrat sig om att förslaget till byggnadsplanen skall gå igenom — i varje fall har tjänstemännen inom bolaget den uppfattningen.

Man måste fråga sig: Är en sådan lagstiftning och en sådan lagtillämpning något skydd för de naturvärden vi har? Vore det inte rimligt att Kungl. Maj:t nu med omedelbar verkan sökte genomföra ett byggnadsförbud och ett arrendeförbud för all mark vid vatten, åtminstone 500 meter in från stranden, medan man sökte göra en planering för vettigt utnyttjande av de naturrikedomar som vi har i vårt land?

Det är också märkligt att den lag som antogs 1950 gjorde till enskilt vatten huvuddelen av det vattenområde där vi har den största tätortsbebyggelsen i vårt land, nämligen Mälardalen. Kan någon tycka att det är rätt? Jag gör det inte.

I ett län har man lurat folk att anlägga ett ganska omfattande fritidsområde. Folk har byggt stugor, anlagt vägar, ordnat med vattenförsörjning m. m. I dagarna har, om jag inte är felunder rättad, området inköpts av ett bolag, och i dag lämnas dekretet: »Betala vad vi begär för marken eller flytta bort!»

Det kan inte heller vara rimligt att förfara som man gjorde i ett annat område, där man hyrde ut tomter för 50 kronor styck i en obygdstrakt. Sedan arrendatorerna byggt stugor och röjt upp på tomterna begär man i stället 650 kronor i arrende per år.

Är det rimligt att vi vet hur det står

till på denna front men ändå inte gör någonting åt det?

Nu säger man att allt detta är under utredning. Det har vi hört nu under flera år. Alla vet att problemen existerar i praktiskt taget hela vårt land, men ingenting görs för att stävja missbruken.

Det sägs ibland hårda ord om ungdomen. I stället för att låta ungdomen resa kring vägarna i sina bilar utan att kunna stanna annat än vid parkeringsplatserna vore det väl riktigt att samhället gjorde någonting för att lära ungdomen umgås med svensk natur och vårda densamma.

Det har också invänts, att jag skulle vilja spolia Sveriges fauna och flora när jag i min motion begär att de stora områden som domänstyrelsen, universitetet, de stora bolagen m. fl. nu besitter skall upplåtas för fritidsändamål, bl. a. jakt och fiske, för allmänheten. Jag har ingenting emot att vi förbjuder jakt under långa tider om det gäller att skydda viltet. Jag har ingenting emot att vi söker skydda floran genom förbud som gäller under vissa tider, låt vara att jag inte tror att ett förbud skulle ha ett väsentligt värde i detta sammanhang. Men om ungdomen får umgås med svensk natur, liksom jag haft möjlighet att göra, om den får vistas i skog och mark och på sjön, så lär den sig att tycka om naturen och umgås med den. När man har rättigheter till dessa värden, vill man inte som nu förstöra utan försöker bevara dem. Det vore rimligt att man vidtog åtgärder för att lösa detta problem.

Det kan inte vara riktigt, som man gjort i ett län, att förbehålla ett stort markområde på 180 000 tunnland för ett bolag och några av dess tjänstemän. Det borde vara rimligt att även människor utanför det bolag som innehar jordområdet får möjlighet att bruka det på ett förnuftigt och vettigt sätt.

Herr talman! Det skulle vara mycket att tillägga i frågan. Jag beklagar att tredje lagutskottet inte haft förståelse

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

för att både ungdom och äldre har rätt att kräva att det görs någonting på detta område. Även om jag utgår från att första kammaren på sedvanligt sätt och med ålderns rätt — för dess ledamöter kanske det inte existerar några semesterproblem, och om så är fallet har de råd att resa till Italien eller andra platser, där svenskar köper områden för fritidsbebyggelse — avslagit min motion och godtagit utskottets menlösa skrivning, vill jag för att poängtera den betydelse jag tillmäter dessa frågor yrka bifall till min motion. Samtidigt vill jag rikta en varm vädjan till jordbruksministern och statsministern att i samråd med vederbörande myndigheter vidta de åtgärder som behövs för att svenska folket inom rimlig tid skall få se den svenska naturen på närmare håll än genom bilrutor och i TV. Nog vore det väl rimligt att människorna i vårt land fick komma ut i naturen och se hur mycket av skönhet och värde det finns inom vårt lands gränser. Jag tror att det vore en gärning av jordbruksministern och statsministern, som skulle uppskattas av det svenska folket i gemen.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Det ämne som kammaren nu behandlar är i och för sig stort och vittomfattande, och med det storvulna och breda sätt som herr Lundberg lagt upp diskussionen skulle vi givetvis kunna uppehålla oss vid denna fråga i timal utan att ändå komma fram till någon slutgiltig lösning. Jag ämnar inte ge mig in på en så vidlyftig behandling av frågan. Jag kan försäkra herr Lundberg, att utskottet inte har slarvat igenom ärendet, även om han tycks ha den uppfattningen. Med det referat av saken som utskottet presterat och med utskottets eget uttalande och förslag anser jag att allt har sagts i frågan som från utskottets sida bör sägas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Skydd mot jordvärdestegring, m. m.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Utskottets talesmans anförande är ett typiskt exempel på hur utskottet tänker och handlar i denna för hela det svenska folket så betydelsefulla fråga. Jag hade inte väntat mig något annat; eftersom utskottets talesman är en ärlig person så kan han inte förgylla någonting som inte går att förgylla. Vad utskottet här presterat är en tårtbit utan all garnering och förgyllning, och det är bara att konstatera. Det är ingenting att göra åt den saken, eftersom riksdagen själv har valt tredje lagutskottet. Men när vi valde tredje lagutskottet hade vi möjligen vissa förhoppningar och i varje fall att den person, vilken som ordförande skulle underteckna utskottets utlåtande och som tillhör en viss stiftelse utanför Uppsala, skulle visa mera intresse för dessa frågor än teoretiska spekulationer. Men eftersom herrarna inte har någon egen uppfattning utan inforrdar uppfattningarna från dem som är part i saken, nämligen remissorganen, kan det inte bli mera fylligt. Jag beklagar bara att tredje lagutskottet tagit så lättvindigt på denna fråga, som är av så stor betydelse för den del av svenska folket och i synnerhet för den svenska ungdomen, som inte har de ekonomiska möjligheter som kanske vi här i riksdagen har. Men som sagt, däråt lär det inte vara någonting att göra i år. Vi får nu ställa våra förhoppningar till att statsministern, sedan han tagit del av bl. a. norsk lagstiftning, skall vidta de åtgärder som behövs för att vi snabbt skall komma till ett resultat i de här för medborgarna vitala frågorna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 615; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 615.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 15 nej, varjämte 25 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs vart för sig

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner angående rösträtten vid vissa allmäningsstämmor, och

nr 30, i anledning av motioner om sådan ändring av hyresregleringslagen att höjning av grundhyra icke må beviljas på grund av förbättringsarbete som bekostas av hyresgäst;

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om att avsätta området Padjelanta i Norrbottens län till nationalpark, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner om inrättande av haverikommissioner för motortrafik, om tillsättande

av expertgrupper för åstadkommande av ökad trafiksäkerhet, om inrättande av ett statligt trafikinstitut och om vissa undersökningar i syfte att öka trafiksäkerheten.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.;

från jordbruksutskottet:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om att avsätta området Padjelanta i Norrbottens län till nationalpark, m. m.; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 201, i anledning av motioner angående behovet av daghemsplatser, om inrättande av ett servicesystem för tillsyn av sjuka barn samt om utredning rörande servicehus;

nr 202, i anledning av motioner om underhållet av rastplatserna vid de allmänna vägarna, m. m.; och

nr 203, i anledning av motioner om formerna för en intensifierad och planmässig social forskning.

Vidare anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 204, till Konungen i anled-

ning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock motioner om inrättande av särskilda studentpräbtefattningar m. m.

§ 8

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

För deltagande i nästa session med Europarådet anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 14—17 maj.

Stockholm i maj 1962

Ingemar Andersson

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 10 innevarande maj tills vidare för fullgörande av uppdraget såsom ledamot av den svenska delegationen vid nedrustningskonferensen i Genève.

Stockholm den 9 maj 1962

Manne Ståhl

För deltagande i plenarsession med Europarådet anhålles härmed om ledighet från riksdagens arbete under tiden 15 t. o. m. 18 maj.

Stockholm den 9 maj 1962

*Gunnar Heckscher Sven Gustafson
C. G. Regnéll Elisabet Sjövall*

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.38.

In fidem

Sune K. Johansson